

БЕСТСЕЛЕР №1 ЗА ВЕРСІЄЮ NEW YORK TIMES

ДЖОН
ГРІШЕМ

АДВОКАТ
НЕГІДНИКІВ

ДЖОН ГРІШЕМ

АДВОКАТ НЕГІДНИКІВ

Переклад з англійської Тетяни Ткалюк

КМБУКС
видавнича група

УДК 821.111
ББК 84.4 США
Г 85

Переклад з англійської Тетяни Ткалюк

John Grisham

Rogue Lawyer

Грішем Дж.

Г 85 Адвокат негідників : Роман / Джон Грішем ; Пер. англ. Т. Ткалюк. — К. : Видавнича група КМ-БУКС, 2017. — 400 с.

ISBN 978-617-7498-60-4

Себастьян Руд захищає людей, до яких інші адвокати і близько не підійшли б: підлітка-наркомана, огидного кримінального авторитета, засудженого до смертної кари; домовласника, заарештованого за стрілянину по спецпризначенцях. Чому такі клієнти? Бо він вірить, що кожен має право на справедливе судочинство, навіть якщо йому доведеться трохи змахлювати. Він ненавидить несправедливість, йому не подобаються страхові компанії, банки чи великі корпорації; він не довіряє усім щаблям влади і кепкує з концепцій системи щодо етичної поведінки.

УДК 821.111
ББК 84.4 США

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, whether electronic, mechanical, photocopying, recording or other kind, without the prior permission in writing of the owners.

Усі права застережено. жодну частину цієї публікації не можна відтворювати, зберігати в системі пошуку інформації чи передавати в будь-якій формі будь-яким способом — електронним, механічним, ксерокопіюванням або іншим способом — без попереднього письмового дозволу власника.

ISBN 978-617-7498-60-4

© John Grisham, 2015
© Ткалюк Т., переклад, 2017
© ТОВ «Видавнича група
«КМ-БУКС», 2017

ЧАСТИНА ПЕРША

ЗНЕВАГА

1.

Мене звати Себастьян Руд. Хоч я доволі відомий громадський адвокат, ви не побачите мого імені на рекламних щитах чи автобусних зупинках, воно не кинеться вам в очі із жовтих сторінок. Я не фінансую можливості потрапити в телевізор, однак таки часто туди потрапляю. Мого імені немає в жодному телефонному довіднику. Я не маю звичайного офісу. Я ношу зброю — легально — оскільки моє ім'я і зовнішність можуть привертати увагу того штибу людей, представники якого зазвичай мають зброю і не вагаються, щоб нею скористатися. Живу я сам, сплю зазвичай сам, та мені й невластиві терпіння і чуйність, необхідні для дружби. Закон — це моє життя, він завжди цілком мене поглинає і лише часом винагороджує. Я б не назвав його «ревнивою коханкою», як хвацько висловився якийсь невідомий добродій. Це більше схоже на владну дружину, яка контролює чекову книжку. Та шляху назад немає.

Щоночі мені доводиться спати в дешевих мотельних кімнатах, щотижня в інших. Я не прагну заощадити, радше просто намагаюся лишитися в живих. Є чимало людей, які залюбки пришили б мене просто зараз, кілька з них висловились цілком однозначно. На юрфаці не розказують, що якось вам доведеться захищати людину, звинувачену у злочинах настільки мерзенних, що звичайним мирним громадянам пасувало б повстати і погрожувати прикінчити звинуваченого, його адвоката й навіть суддю.

АДВОКАТ НЕГІДНИКІВ

А мені вже цим погрожували. Це складова роботи адвоката негідників, вузької професійної спеціалізації, до якої мені довелося втрапити десять років тому. Коли я закінчив юридичний факультет, роботи було негусто. Я неохоче взявся за практику на умовах часткової зайнятості в державному офісі громадського захисту. Звідти подався до невеличкої збиткової фірми, яка займалася винятково захистом у кримінальних справах. За кілька років та фірма збанкрутувала, і я опинився на вулиці, сам-один серед безлічі таких само охочих підзаробити.

Визначальною для мене стала одна справа. Не можу сказати, що вона зробила мене відомим. Та й справді, як можна назвати відомим адвоката в місті з мільйонним населенням? Чимало пройдисвітів вважають себе відомими. Вони посміхаються вам з рекламних щитів, ніби вмовляючи вас збанкрутувати, і чваняться в телевізійній рекламі, начебто щиро турбуються про ваші тілесні ушкодження. Однак за публічність їм доводиться платити. Я не з таких.

Триває мій процес у понурому забитому провінційному містечку Міло, за дві години від мого житла у Сіті. Я захищаю розумово неповноцінного вісімнадцятирічного хлопчину, звинуваченого у вбивстві двох маленьких дівчаток у спосіб найжахливіший зі всіх, що я бачив, а бачив я чимало. Мої клієнти майже завжди винні, тож я не надто побиваюся, коли вони отримують те, на що заслужили. Однак у цій справі Гарді не винен, та суть не в цьому. Не в цьому суть. Цими днями для Міло важливо те, що Гарді засудять і винесуть смертний вирок з якнайшвидшим приведенням у дію, аби місту полегшало і воно рушило далі. І куди ж йому рушати? А біс його зна, мене це не обходить. Ця місцина п'ятдесят років рухалася до занепаду, тож один паршивий

вирок навряд чи змінить цей напрямок. Я читав і чув тезу про те, що Міло потребує «завершення справи», хай би що то означало. Треба бути ідіотом, аби повірити, що це містечко якимось чином досягне розквіту, добробуту й терпимості, щойно стратять Гарді.

Моя робота неоднозначна і складна, та водночас дуже проста. Штат платить мені за надання якнайкращого захисту підзахисним, яким загрожує смертна кара, а отже я повинен змагатися не на життя, а на смерть і дерти горлянку в судовій залі, де ніхто мене не слухає. Гарді висунули обвинувачення ще в день арешту, і це слухання є чистою формальністю. Тупі безголові копи сфабрикували докази. Прокурор про це знає, та йому бракує сміливості. А ще він думає переобратися наступного року. Суддя дрімає. Присяжні — милі й прості люди — наївно спостерігають за процесом і незмінно охоче вірять у брехні, що їх виголошують поважні можновладці з трибуни свідка.

У Міло не бракує дешевих мотелів, однак я не можу тут залишатися. Мене лінчують, а чи сплять живцем, а чи, якщо мені пощастить, снайпер поцілить мені межі очі, і все завершиться вже за мить. Державна поліція надає охорону під час слухань, та я чудово знаю, що ці хлопці собою не ризикуватимуть. Вони дивляться на мене такими ж очима, як і більшість людей. Я патлатий нахабний фанатик, схиблений на боротьбі за права убивць дітей і все таке.

До мотелю, в якому я зупинився зараз, «Гемптон Інн», від Міло двадцять п'ять хвилин їзди. Номер коштує 60 доларів за ніч, штат компенсує мені ці витрати. У сусідньому номері мешкає Напарник — озброєний до зубів здоровань, який одягається в чорні костюми і всюди мене супроводжує. Напарник мені і водій, і охоронець, і довірена особа, і помічник,

і посильний, і єдиний друг. Я здобув його прихильність, коли суд присяжних визнав його невинним в убивстві офіцера нарковідділу, який працював під прикриттям. Із судової зали ми вийшли пліч-о-пліч і відтоді стали нерозлийвода. Принаймні двічі його намагалися вбити колишні поліцейські. Одного разу полювали на мене.

Ми тримаємось. Чи, може, я мав би сказати — ми ухиляємось.

2.

О восьмій ранку Напарник стукає в мої двері. Час вирушати. Ми вітаємося і всідаємось у мою машину — великий чорний вантажний фургон «Форд», добряче переобладнаний, щоб задовольняти мої потреби. Оскільки фургон є й офісом, задні сидіння було переставлено навколо столика, що розкладається від стіни. Є й софа, на якій я зазвичай ночую. Усі вікна затемнені й куленепробивні. Є телевізор, стереосистема, інтернет, холодильник, бар, кілька стволів і чистий одяг. Ми з Напарником влаштуємося на передніх сидіннях і, виїжджаючи з парковки, розпаковуємо гамбургери з фастфуду. Немаркований поліцейський автомобіль рухається попереду нас, супроводжуючи до Міло. Ще один такий автомобіль їде за нами. Остання погроза надійшла електронною поштою два дні тому.

Напарник не озивається, поки до нього не заговорять. Я не запроваджував цього правила, але я його обожнюю. Напарника анітрохи не бентежать тривалі паузи в розмовах, як і мене. Майже не розмовляючи, з роками ми навчилися спілкуватися кивками, підморгуванням і мовчанням. На півдорозі до Міло відкриваю файл і починаю робити нотатки.

Подвійне вбивство було настільки жорстоким, що жоден місцевий адвокат не взявся б за цю справу. А тоді заарештували Гарді, і одного-єдиного погляду на Гарді вистачало, щоб вважати його винним. Довге волосся, пофарбоване в смолянисто-чорний колір, вище шиї — вражаюча колекція пірсингів, а нижче — татуювання, та до цього ще сталеві сережки, холодні тьмяні очі і самовдоволенна посмішка, що ніби промовляє: «Окей, я це зробив, то й що?». У найпершій статті місцева газета Міло описала його як «члена сатаністського культу, який притягувався за розбещення неповнолітніх».

А як же чесність і неупередженість? Він ніколи не був членом сатаністського культу, та й розбещення неповнолітніх і близько не було. Але відтоді Гарді був винним, і я не перестаю дивуватися, що ми протрималися так довго. Вони хотіли повісити його ще кілька місяців тому.

Що й казати, кожен адвокат у Міло замкнув двері й вимкнув телефон. У містечку немає системи громадського захисту — воно надто маленьке, тож неприбуткові справи розподіляє суддя. Неписане правило містечка передбачає, що такі малооплачувані справи дістаються молодим адвокатам, оскільки (1) хтось же мусить і (2) старші адвокати бралися за таке, коли були молодшими. Однак ніхто не захотів захищати Гарді, та й, по правді, я не став би їх звинувачувати. Це їхнє місто, це їхні життя, а спілкування з отаким подвійним убивцею могло б серйозно нашкодити кар'єрі.

Ми як суспільство дотримуємося віри в справедливий судовий розгляд для звинувачуваного в тяжкому злочині, та дехто обурюється, коли йдеться про надання компетентного адвоката для гарантовано справедливого судового розгляду. Такі адвокати, як я, звикли до запитання: «Та як ви можете представляти інтереси такого мерзотника?».

АДВОКАТ НЕГІДНИКІВ

Зазвичай я кидаю: «Хтось же мусить» — і йду геть.

Хіба нас насправді цікавлять справедливі судові розгляди? Ні, не цікавлять. Ми хочемо правосуддя, і то негайно. А правосуддя, як вважається, у кожному конкретному випадку може бути своє.

А ще ми не надто переймаємося справедливими судовими розглядами, бо ми їх не маємо. Презумпція невинуватості перетворилася на презумпцію винуватості. Вага доказів — пародія, адже докази часто вводять в оману. Винуватість без обґрунтованих сумнівів означає: якщо він, можливо, скоїв це, то приберімо його подалі з очей.

Коротше кажучи, адвокати поховалися, і у Гарді не було захисника. Тож завдяки своїй репутації — сумно це чи ні — я невдовзі отримав дзвінок. У цій частині країни в юридичних колах чудово знають: якщо не можете знайти нікого іншого, зателефонуйте Себастьяну Руду. Він захищатиме будь-кого!

Коли Гарді заарештували, люд юрмився довкола в'язниці й голосно вимагав правосуддя. Коли поліція конвоювала Гарді до автомобіля, який мав відвезти його до суду, натовп проклинав його й закидав помідорами і камінням. Це було детально висвітлено у місцевій газеті і навіть потрапило до вечірніх новин Сіті (у Міло немає мережевої станції, лише бюджетне кабельне телебачення). Я вимагав змінити місце проведення слухань, вмовляв суддю перенести процес за сотню миль звідси, щоб ми могли сподіватися знайти присяжних, не налаштованих щодо юнака упереджено, чи принаймні не схильних проклинати його щодня. Але це було відхилено. Усі мої клопотання, подані до початку слухань, було відхилено.

Знову ж таки, місту потрібне правосуддя. Місту потрібне зближення. Мене і мій фургон не зустрічає юрма, коли

ми під'їжджаємо до будівлі суду, та постійні дійові особи вже тут як уродились. Вони зовсім близько купчаться за поліцейською огорожею, тримають у руках примітивні плакати із влучними гаслами: «Убивцю дітей — на шибеницю», «Йому місце у пеклі», «Негідник Руд — геть із Міло!» Тут із дюжина цих убогих особин, вони просто чекають, щоб поцькувати мене та, головне, продемонструвати свою ненависть Гарді, який прибуде сюди хвилин за п'ять. У перші дні слухань ця невеличка юрба привертала до себе увагу камер, кілька з цих людей із плакатами навіть потрапили в газети. Це їх, звісно, надихнуло, відтоді вони стовбичать тут щоранку. Гладуха Сьюзі з плакатом «Негідник Руд», здається, готова пристрелити мене. Буллет Боб, який назвався одним із родичів убитих дівчаток, розводився на тему «Слухання — це марнування часу». Боюся, тут він мав рацію.

Коли фургон зупиняється, Напарник швидко обходить його, підходить до дверцят з мого боку, де до нього приєднуються троє хвацьких супроводжуючих приблизно його розмірів. Я виходжу з авта, повністю прикритий, і прошмигну в задні двері будівлі суду, а Буллет Боб вигукує, що я проститутка. Ще одне безпечне прибуття. Мені не відомо про жоден випадок в наші часи, коли адвоката застрелили в момент входу до будівлі суду посеред судового розгляду. Однак я змирився з тим, що цілком можу стати першим.

Ми піднімаємося вузькими задніми сходами, прохід якими заборонено для інших, і мене проводять до крихітної кімнати без вікон, в якій раніше в'язні чекали на зустріч із судьєю. За кілька хвилин прибуває Гарді, цілий і неушкоджений. Напарник виходить і зачиняє двері.

— Як справи? — питаю, коли ми залишаємося вдвох.

Він усміхається й потирає зап'ястки, розкуті на кілька годин.

— Здається, нормально. Не виспався.

А ще він не помився, бо не любить приймати душ. Часом він миється, але гарячу воду не вмикають. Тому від Гарді тхне давнім потом і брудною постіллю, і я тішуся, що від присяжних він буде достатньо далеко. Чорна фарба потроху облазить з його волосся, воно щодня світлішає, а шкіра блідне. Ці зміни кольорів відбуваються на очах у присяжних. Для них це ще одна ознака його тваринних нахилів і зв'язків із сатаністами.

— Що буде сьогодні? — цікавиться він з напівдитячим інтересом. У нього IQ на рівні 70. Цього достатньо, щоб бути притягнутим до відповідальності і засудженим до смертної кари.

— Боюся, нічого нового, Гарді. Анічогісінько нового.

— Ви можете примусити їх припинити брехати?

— Ні, не можу.

У влади немає речових доказів причетності Гарді до убивств. Жодних. Однак замість зважити на цю відсутність доказів і повторно розслідувати справу, влада робить те, що робить зазвичай. Вона вперто гне свою лінію через обман і фальшиві свідчення.

Гарді два тижні провів у судовій залі, слухаючи брехню, заплющивши очі й повільно похитуючи головою. Він може хитати головою годинами поспіль, і присяжним може спасти на думку, що він божевільний. Я казав йому припинити, сісти, взяти ручку і писати щось у блокноті, щоб удати, ніби він при тямі й хоче боротися, хоче перемогти. Але він просто не може цього робити, а я не можу сперечатися зі своїм клієнтом у судовій залі. Також я казав йому прикрити руки і шию, щоб

приховати татуювання, але він ними пишається. Я казав йому познімати пірсинг, та він воліє залишатися таким, як є. Керівництво в'язниці у Міло забороняє всі види пірсингу, крім, ясна річ, випадку, коли ви — Гарді і вас ще повезуть до зали суду. У цьому разі обвішайте пірсингом всю свою пику. Виглядайте якнайсхибнутішим і якнайогиднішим сатаністом, Гарді, аби ваш пірсинг не викликав сумнівів у вашій вині.

На гачку — вішак з його повсякденним одягом — білою сорочкою і простими штаньми. Я заплатив за цей простенький ансамбль. Він повільно розстібає оранжевий в'язничний комбінезон і знімає його. Білизни він не носить, це я побачив ще в перший день слухань і відтоді намагався не зважати на це. Він повільно одягається.

— Стільки обману, — каже Гарді.

І він правду каже. Влада вже викликала дев'ятнадцять свідків, і кожен з них як не прибрехав, то геть усе збрехав. Патологоанатом, який робив розтин у державній кримінальній лабораторії, повідомив присяжним, що дві неповнолітні жертви потонули, але додав, що «травми від удару тупим предметом» на головах також відіграли свою роль. Обвинуваченню хотілося, щоб присяжні повірили, що дівчаток згвалтували і до смерті побили, перш ніж кинути в ставок. Немає жодного речового доказу, що жертви піддалися будь-якій формі сексуального впливу, але це не завадило обвинуваченню включити цей момент до справи. Я напосідав на патологоанатома три години, але безнадійно сперечатися з експертом, навіть із некомпетентним.

Оскільки доказів влада не має, їй довелося дещо сфабрикувати. Найбільше обурили свідчення в'язничного стукача, якого називали Півником — отаке красномовне прізвисько. Півник — відомий судовий брехун, він свідчить постійно

і скаже будь-що, що забажають прокурори. Щодо Гарді — Півник вкотре опинився у в'язниці за розповсюдження наркотиків, йому загрожує десять років ув'язнення. Копам були потрібні якісь свідчення, і під руку їм саме втрапив Півник. Вони розповіли йому про деталі злочину, а тоді перевели Гарді з регіональної в'язниці до окружної, де утримували Півника. Гарді не знав, чому його перевели і що він потрапив у пастку. Це трапилося до того, як залучили мене. Вони помістили Гарді у маленьку камеру з Півником, який прагнув поговорити і хотів чим-небудь допомогти. Він заявив, що ненавидить копів і знайомий з кількома хорошими адвокатами. А ще він читав про вбивство двох дівчаток і йому здавалось, він здогадувався, хто насправді їх убив. Оскільки Гарді нічого не знав про вбивство, додати йому було нічого. Однак за двадцять чотири години Півник заявив, що почув повне зізнання. Копи витягли його з камери, і Гарді більше не бачив його, аж до слухань. Як свідок, Півник ретельно вимився, надягнув білу сорочку з краваткою, підстригся і приховав від присяжних свої татуювання. У найяскравіших деталях він розповідав, як Гарді стежив за дівчатками аж до лісу, зіштовхнув їх з велосипедів, позв'язував, позатуляв роти, а тоді мучив, домагався, потім бив їх і зрештою покидав у ставок. За версією Півника, Гарді був під кайфом і слухав хеві метал.

Це був справжній спектакль. Я знав, що то суцільна брехня. Це знали Гарді і Півник, а також копи і прокурори, та й суддя, думаю, був такої ж думки. Однак присяжні на це повелися, вони з відразою й ненавистю дивилися на мого клієнта, який слухав із заплющеними очима, похитуючи головою: ні, ні, ні. Свідчення Півника були настільки неймовірними, жахливими і детальними, що місцями складно було повірити у їх сфабрикованість. Хіба можна так брехати?!

Я дотискував Півника вісім годин поспіль, цілий довгий виснажливий день. Суддя роздратувався, присяжні знесилились, та я міг продовжувати ще тиждень. Я запитав Півника, скільки разів він свідчив на судових слуханнях. Він сказав, що, може, двічі. Я підняв записи, освіжив йому пам'ять і пройшовся по дев'яти інших слуханнях, в яких він утинав подібні речі для наших чесних і сумлінних прокурорів. Коли дещо в його затьмареній пам'яті прояснилося, я поцікавився, скільки разів прокурори скорочували йому термін після того, як він брехав для них у суді. Він сказав — ніскільки, тож я ще раз пройшовся по всіх дев'яти справах. Я попрацював з документами. Я чітко і ясно показав усім, а особливо присяжним, що Півник — брехун і стукач, який постійно давав фальшиві свідчення в обмін на пом'якшення вироку.

Зізнаюся: в суді я лютую, і часто це шкодить. Я втратив самовладання через Півника і тиснув на нього так нещадно, що деякі присяжні стали йому співчувати. Нарешті суддя сказав мені продовжувати, але я не став. Ненавиджу брехунів, особливо тих, які присягаються казати правду, а тоді дають фальшиві свідчення проти мого клієнта. Я кричав на Півника, суддя кричав на мене, час від часу усі зривалися на крик. Справі Гарді це не пішло на користь.

Можете думати, що прокурор міг би припинити цей парад брехні надійним свідком, але для цього знадобилася б крихта розуму. Наступним свідком обвинувачення був інший в'язень, інший наркоман, який засвідчив, що перебував у коридорі неподалік од камери Гарді і чув його зізнання Півникові.

Брехня на брехні.

— Будь ласка, зупиніть їх, — каже Гарді.

— Я намагаюся, Гарді. Роблю все, що можу. Нам час іти.

3.

Супровід проводить нас до судової зали, знову вщерть заповненої людом, що напружено очікує. Це десятий день розгляду справи, і я впевнений, що у цьому занедбаному містечку більше нічого зараз не відбувається. Ми їх розважаємо! Зала повна-повнісінька від першого до останнього удару молотка, навіть під стінами стоять. Дякувати Богу, хоч погода холодна, інакше ми тут умивалися б потом.

Кожен судовий розгляд справи про тяжкий злочин потребує присутності принаймні двох адвокатів захисту. Мій колега, чи «другий захисник», — Тротс, гладкий млявий молодик, який, певно, спалить свою адвокатську ліцензію і прокляне день, в який він колись з'явився в судовій залі. Він з маленького містечка, що за двадцять миль звідси, — цілком достатньо, здавалося йому, щоб захиститися від неприємності приходити до Гарді в нічних кошмарах. Тротс зголосився під час досудового розгляду і планував зіскочити перед розглядом справи по суті. Але його план не спрацював. Він партачив на досудовому розгляді, як новачок, потім спробував самовідведення. Не годиться, сказав суддя. Тоді Тротс вирішив, що може просто сидіти у другому кріслі, пробувати здобути певний досвід, відчутти вагу справжніх слухань і все таке, але після кількох смертельних погроз він припинив ці спроби. Для мене смертельні погрози — річ така ж буденна, як ранкова кава чи брехня копів.

Я зробив три подання на усунення Тротса з другого крісла. Певна річ, усі відхилено, тож нам із Гарді не вдалося усунути цього недоумка, який більше заважав, ніж допомагав. Тротс сідає якнайдалі, хоча, з огляду на нинішні стосунки Гарді з гігієною, я навряд чи можу йому дорікати.

Кілька місяців тому Гарді розповів мені, що під час першої бесіди з Тротсом в окружній в'язниці адвокат був шокований

заявою Гарді про невинуватість. Вони навіть посперечалися про це. Хіба може так поводитись сильний захисник?

Отож Тротс сидить в кінці столу, займається даремною писаниною, його очі нічого не бачать, вуха нічого не чують, але він відчуває на собі ці погляди усіх присутніх, які нас ненавидять і воліють повісити разом із нашим клієнтом. Тротс вважає, що і це мине і він повернеться до свого життя і кар'єри, щойно завершаться слухання. Він помиляється. Як тільки матиму нагоду, я подам скаргу про порушення етики до державної адвокатської колегії, в якій вкажу, що Тротс надавав «неефективну адвокатську допомогу» до початку і під час слухань. Я робив таке раніше і знаю, як це оформити. У мене з адвокатськими організаціями свої рахунки, а правила гри мені відомі. Коли я покінчу з Тротсом, він запрогне здати свою ліцензію і піти працювати на звалище автомобілів.

Гарді сідає на місце посередині нашого столу. Тротс не дивиться на клієнта і не промовляє до нього ані слова.

Гувер, прокурор, підходить і подає мені аркуш паперу. Ми навіть не вітаємось. Поміж нами жодної приязні, і якби один з нас щось бовкнув із ввічливості, то другий неабияк здивувався б. Я зневажаю цього типа так само, як він зневажає мене, але в питаннях зневаги у мене є перевага. Чи не щомісяця я маю справу з самовдоволеними прокурорами, які брешуть, ошукують, перешкоджають, покривають, порушують етику і здатні на все, щоб здобути обвинувальний вирок, навіть коли вони знають правду і правда свідчить, що вони помиляються. Тож знаю я цю породу, цей типаж, цей підвид юристів, які ставлять себе понад законом, вважаючи себе за закон. А от Гувер рідко перетинається з такими негідниками, як я, бо, на жаль для нього, сенсаційних справ у нього небагато, і практично в жодній захисник не накидається на

прокурора, як собака. Перетинався б він частіше зі скаженими захисниками — тоді, може, став би вправнішим у зневазі. Це, як на мене, стиль життя.

Я беру аркуш паперу і промовляю:

— То хто у тебе брехатиме сьогодні?

Він не відповідає, відходить на кілька кроків до свого столу, за яким стримано й поважно, на очах у присутньої публіки, радиться невелика ватага його помічників у темних костюмах. Тут вони на виду, вони учасники найбільшого шоу в їхніх жалюгідних нудних кар'єрах. І мені часто здається, що усі працівники офісу окружного прокурора, спроможні ходити, говорити, вбиратися в дешевий костюм і носити новенький портфель, зараз товпляться навколо столу, прагнучи почуватися причетними до правосуддя.

Судовий пристав гримає, я встаю, суддя Кауфман заходить, ми сідаємо. Гарді відмовляється вставати на честь поважних людей. Спочатку це помітно бісило Його Честь. У перший день слухань — здається, кілька місяців тому — він накинувся на мене:

— Пане Руд, чи не будете ласкаві попросити свого клієнта піднятися?

Я попросив, та він відмовився. Суддю це зачепило, і ми потім обговорювали це в його кабінеті. Він погрожував звинуватити мого клієнта у неповазі до суду і протримати його у в'язниці протягом усього часу розгляду. Я намагався цьому сприяти, але проговорився, що така надмірна реакція може бути також згадана в апеляції.

— Що вони можуть мені зробити такого, чого досі не зробили? — мудро зауважив Гарді.

Тому щоранку суддя Кауфман починає процедуру з промовистого неприємного похмурого погляду на мого клієнта,

який зазвичай сутулиться на своєму стільці, посмикуюючи кільце в носі або киваючи з заплющеними очима. Неможливо сказати, до кого з нас — до адвоката чи до клієнта — Кауфман ставиться з більшим презирством. Як і решта в Міло, він вже давно вважає Гарді винним. І, як решта в цій залі, він зненавидів мене з першого ж дня.

Байдуже. Із такою роботою ви рідко знаходите союзників, та швидко здобуваєте ворогів.

Плануючи переобратися наступного року, як і Гувер, Кауфман вмикає свою фальшиву політиканську посмішку і запрошує всіх у цій судовій залі на ще один цікавий день пошуків істини. Згідно з розрахунками, які я зробив котрогось дня під час обідньої перерви, коли зала була порожня, позаду мене сидять приблизно 310 людей. За винятком матері й сестри Гарді, усі палко прагнуть обвинувального вироку і його швидкого виконання. Суддя Кауфман має це забезпечити. Суддя, який досі приймав усі фальшиві свідчення з боку влади. Часом здається, що він боїться, що може втратити голос чи навіть два, підтримавши один з моїх протестів.

Коли всі всідаються, заводять присяжних. У бокс запхано чотирнадцять людей — дванадцять обраних плюс пара запасних на випадок чиєїсь хвороби чи інших обставин. Їх не ізолювали, хоч я цього вимагав, тож на ніч вони можуть іти додому і за вечерею перемивати кістки мені й Гарді. Наприкінці кожного дня Його Честь попереджає їх не промовляти ані слова щодо справи, але ви можете майже чути, як вони базікають, їдучи звідси. Вони вже прийняли рішення. Якби вони голосували просто зараз, до того, як виступить хоча б один свідок захисту, вони визнали б його винним і вимагали б для нього страти. А потім героями повернулися б додому і розводилися про ці слухання до кінця своїх днів. Коли Гарді

зроблять ін'єкцію, вони будуть особливо пишатися своєю визначальною роллю у вчиненні правосуддя. У Міло їх звеличуватимуть. Їх вітатимуть, зупинятимуть на вулицях, впізнаватимуть у церкві.

Усе ще суплячись, Кауфман вітається з ними, дякує всім за громадянську службу, суворо запитує, чи хто-небудь контактував з ними з метою вчинення впливу. Цієї миті зазвичай кілька поглядів летять у мій бік, ніби я маю час, сили і безглуздя ночами скрадатися вулицями Міло й підбиратися до цих присяжних з метою (1) підкупити їх, (2) залякати їх (3) чи благати їх. Ніхто й не сумнівається, що я — єдиний шахрай у залі, зважаючи на всі гріхи, про які сповістила протилежна сторона.

По правді, були б у мене гроші, час і персонал, я справді пробував би підкупити і/або залякати кожного присяжного. Якщо вже влада зі своїми безмежними ресурсами береться шахраювати у справі й ошукувати на кожному кроці, то обман стає узаконеним. Нема ніяких чесних правил гри. Ніякої справедливості. Єдиний гідний шлях для адвоката, який захищає невинуватого клієнта — шахраювати у захисті.

Однак, якщо адвоката захисту піймають на обмані, його чи її притягнуть до відповідальності в суді, державна адвокатська колегія оголосить догану, навіть можуть винести обвинувачення. Якщо на обмані піймають прокурора, його або переоберуть, або підвищать до судді. Наша система ніколи не притягує до відповідальності прокурорів.

Присяжні запевняють Його Честь, що все гаразд.

— Пане Гувер, — дуже урочисто звертається він, — будь ласка, запрошуйте вашого наступного свідка.

Наступний від сторони обвинувачення — священник-фундаменталіст, який переобладнав старе представництво

«Крайслер» на Храм Всесвітніх Жнив і збирає натовпи на свої щоденні спільні молитви. Якимось я бачив його по місцевому телебаченню й цього мені вистачило. Тут він товкмачить, що побачив Гарді пізнього вечора під час молодіжного служіння. За його версією, Гарді був одягнений у футболку з рекламою хеві метал рок-гурту і якимось сатаністським написом. Відчувалася духовна боротьба, і Богові це не подобалось. Керуючись божественними вказівками, священник зрештою визначив джерело нечистої сили у натовпі, зупинив музику, підбіг до місця, де сидів Гарді, і вигнав його геть.

Гарді каже, що ніколи не був біля церкви. Ба більше, Гарді запевняє, що за всі свої вісімнадцять років ніколи не був у приміщенні жодної церкви. Його мати це підтверджує. Як тут прийнято висловлюватись, родина Гарді цілковито «нецерковна».

Приймати подібні свідчення у справі про тяжкий злочин абсолютно немислимо. Це безглуздя на межі з дурістю. З огляду на те що вирок буде обвинувальним, всю цю маячню переглядатиме неупереджений апеляційний суд за дві тисячі миль звідси. Ті судді, лише на крихту кмітливіші за суддю Кауфмана, та й то добре, скептично поставляться до вигаданої розповіді провінційного священника про суперечку, яка сталася приблизно за тринадцять місяців до злочину.

Я протестую. Відхилено. Я гнівно протестую. Гнівно відхилено. Гувер, здається, відчайдушно прагне залишити сатанізм у своїй версії справи. Суддя Кауфман вже давно відчинив ці дверцята, тож усе дозволено. Однак він їх причинить, щойно я почну викликати свідків. Пощастить, якщо нам вдасться внести в протокол із сотню слів.

У священника не сплачені податки в іншому штаті. Він не знає, що мені про це відомо, тож порозважаємось під час

перехресного допиту. Не тому, що це матиме значення — не матиме. Ці присяжні вже готові. Гарді — монстр, якому пряма дорога до пекла. Їхня справа — пришвидшити цей рух.

Він нахилиється, щоб прошепотіти:

— Пане Руд, присягаюся, я ніколи не був у церкві.

Я киваю і посміхаюся, бо це все, що я можу зробити. Адвокат захисту не може завжди вірити своїм клієнтам, та коли Гарді каже, що ніколи не був у церкві, я йому вірю.

Священик має норів, і мені скоро вдається його розізлити. Я використовую несплачені податки, щоб добряче роздратувати його, і він на це ведеться. Я доводжу його до суперечки про Святе Письмо, Трійцю, кінець світу, говоріння «незнайомими» мовами, забави зі зміями, вживання отрути і поширеність сатаністських культів поблизу Міло. Гувер виголошує протести, і Кауфман їх задовольняє. Якоїсь миті набожний розчервонілий священик заплющує очі й підносить руки високо над головою. Я красномовно завмираю, зіщулююся і дивлюся на стелю так, ніби з неї випливає вогняна куля. Тоді він оголошує мене атеїстом і каже, що мені місце у пеклі.

— Хіба ви маєте повноваження відправляти людей до пекла? — огризаюся я.

— Бог каже мені, що ваше місце у пеклі.

— То дайте Йому мікрофон, щоб усі почули.

Двох присяжних це смішить. Кауфману вривається терпець. Він стукає молотком і оголошує обідню перерву. Ми весь ранок згаяли на цього нікчемного лицемірного виродка і його брехливі свідчення, але він не перший місцевий мешканець, який вклинився в слухання. У містечку просто повно типів, які прагнуть стати героями.

4.

Обідня перерва — справжнє задоволення. Через небезпеку виходити з будівлі суду, навіть із судової зали, ми з Гарді з'їдаємо сендвічі просто за столом захисту. Присяжним приносять такі самі коробки з ланчем. Приносять шістнадцять коробок, перемішують їх, навмання вибирають дві для нас, а решту відносять в кабінет присяжних. Це була моя ідея, бо я не хотів би бути отруєним. Гарді не переймається: він просто зголоднів. Він каже, що можна собі уявити, яка їжа у в'язниці і що він не довіряє охоронцям. Там Гарді нічого не їсть, тож, оскільки він тримається тільки на цих ланчах, я запитав у судді Кауфмана, чи не міг би округ розкошелитися і видавати малому по два «гумових» сендвічі з куркою, додаткову порцію смаженої картоплі і маринований огірок. Інакше кажучи, по дві коробки з ланчем замість однієї. Відхилено.

Отож Гарді дістається половина мого сендвіча і всі мої овочі. Не був би я таким голодним — віддав би йому всю коробку з цією лайняною їжею.

Напарник приходить і знову йде на увесь день. Він боїться надовго лишати наш фургон на одному місці, з огляду на високу ймовірність отримати порізані шини і побиті вікна. А ще в нього є деякі обов'язки, і один з них — час від часу зустрічатися зі Слоном.

У подібних випадках, коли я потрапляю на поле бою у маленькому містечку, яке вже склало свою думку і вже готове убити одного зі своїх мешканців за якийсь огидний злочин, потрібен певний час на пошук контакту. Таким контактом зазвичай є інший адвокат, місцевий, який також захищає звинувачених у кримінальних злочинах і щотижня чубиться з поліцейськими і прокурорами. Такий контакт зринає рано чи пізно, потайки, боячись бути викритим у зраді. Він знає

правду або щось близьке до неї. Він знайомий із гравцями — поганими акторами, а часом і хорошими. Оскільки його виживання залежить від підтримання стосунків з копами, службовцями суду і помічниками прокурора, систему він знає.

У справі Гарді таким моїм союзником став Джиммі Бресап. Ми його називаємо Слоном. Я ніколи з ним не бачився. Він діє через Напарника, і зустрічаються вони в доволі дивних місцях. Напарник каже, що йому близько шістдесяти, у нього довге поріділе сиве волосся, кепський одяг, гучна і лайлива мова, жорстка вдача і він небайдужий до випивки. «Я у старості?» — перепитав я. «Не зовсім», — отака стримана відповідь. При всій хвалькуватості і гучних словах Слон боїться надто зближуватися із захисниками Гарді.

Слон каже, що Гувер зі своєю ватагою вже знають, що вони взяли не того хлопця, але вони так багато вклали, що не можуть зупинитися і визнати власні помилки. Каже, з найпершого дня ходили чутки про справжнього вбивцю.

5.

П'ятниця, усі в судовій залі вже добряче стомилися. Я годину затято допитував прищавого миршавого шмаркача, який стверджує, що був на тому церковному служінні, коли Гарді накликав демонів і все зіпсував. По правді, я бачив чимало фальшивих свідчень у суді, але це — найнікчемніше. Крім того, що воно неправдиве, воно ще й абсолютно не стосується справи. Жоден інший прокурор не вдавався б до такого. Жоден інший суддя не дозволив би такого. Нарешті Кауфман оголошує перерву на вихідні.

Ми з Гарді зустрічаємося в кімнаті очікування, де він перевдягається у в'язничний комбінезон, поки я банально зичу

йому гарних вихідних. Даю йому десять баксів на торговий автомат. Він каже, що завтра мама принесе йому лимонні тістечка, його улюблені. Часом охоронці їх пропускають, часом з'їдають самі. Ніколи не знаєш наперед. У середньому охоронці важать по триста фунтів, тож, думаю, без вкрадених ласощів їм не обійтись. Я кажу Гарді, щоб на вихідних прийняв душ і вимив волосся.

— Пане Руд, якщо я знайду бритву, мене не стане, — каже він. І проводить вказівним пальцем по шії.

— Не кажи такого, Гарді.

Він вже говорив про це раніше, він не жартує. Хлопець не має заради чого жити і йому вистачає кебети, щоб знати, що буде далі. Дідько, та це й сліпому видно. Ми тиснемо один одному руки і я швидко спускаюся задніми сходами. Напарник і супровід зустрічають мене біля задніх дверей і проводять аж до мого автомобіля. Ще один безпечний вихід.

Вже за межами Міло я починаю дрімати і засинаю. За десять хвилин у мене вібрує телефон, я відповідаю. У супроводі патрульних ми повертаємось до мотелю, забираємо свої речі і виписуємось. Невдовзі ми вже самі прямуємо до Сіті.

— Бачився зі Слоном? — питаю в Напарника.

— Аякже. Сьогодні ж п'ятниця, а він, певно, по п'ятницях починає пити десь опівдні. Але тільки пиво, він на цьому наголосив. Тож я купив цілу упаковку — шість банок — і ми трохи покаталися. Нормально проїхалися, на схід, аж за місто виїхали. Він каже, Пілей — постійний клієнт.

— То ти вже випив пива? Може, я поведу?

— Тільки одне, бос. Сьорбав, поки не стало теплим. А Слон, до речі, випив своє холодним. Три.

— Ми віримо цьому типу?

— Я лише роблю свою роботу. З одного боку, йому можна довіряти, бо він прожив тут усе життя і всіх тут знає. З іншого, він такий гівнюк, що варто сумніватися в усьому, що він каже.

— Побачимо.

Я заплющую очі і провалююся в сон. Сон — це щось недосяжне посеред слухань у справі про тяжкий злочин, і я привчився засинати щоразу, як випадає нагода. Я викроїв десять хвилин на твердій лаві в порожній судовій залі під час обідньої перерви, а ще подрімав до третьої ранку у брудному мотельному номері. Часто, коли Напарник веде авто, я просто провалююся у сон під розмірене гудіння двигуна. У якусь мить по дорозі до нашого звичного життя я відключаюся.

6.

Сьогодні третя п'ятниця місяця, тож у мене традиційне побачення, якщо випити разом по два келихи можна назвати справжнім побаченням. Це більше схоже на похід до стоматолога. Насправді ця жінка не пішла б на побачення зі мною навіть під дулом пістолета, і це почуття взаємне. Та у нас є минуле. Ми зустрічаємося в одному й тому ж барі, за тим самою столиком, де вперше разом повечеряли, це було наче в попередньому житті. Ностальгія тут ні до чого, просто так зручно. Це корпоративний бар у центрі міста, нічим особливим не прикметний, але атмосфера тут непогана, а по вечорах п'ятниці тут достатньо жваво.

Джудіт Вітлі прибуває першою і займає столик. Я з'являюся за кілька хвилин, коли вона ось-ось роздратується. Вона ніколи нікуди не запізнюється і вважає спізнення проявом слабкості. На її думку, мені властиві чимало таких проявів. Вона також адвокат — так ми з нею познайомились.

— Маєш стомлений вигляд, — каже вона без крихти співчуття. Вона також має ознаки втоми, і все ж для своїх тридцяти дев'яти вона неймовірна вродливиця. Щоразу, як бачу її, згадую, чому я так сильно в неї закохався.

— Дякую, а ти маєш чудовий вигляд, як завжди.

— Дякую.

— Минуло тільки десять днів, а ми вже геть знесиліли.

— І як успіхи? — цікавиться вона.

— Поки що ніяк, — вона в загальних рисах знає про справу Гарді й про слухання, і вона знає мене. Якщо я вірю, що малий не винен, то їй цього достатньо. Але у неї є власні клієнти, через яких вона непокоїться і недосипає. Ми замовляємо напої: традиційний для п'ятничного вечора келих шардоне для неї та віскі сауер для мене.

Менш ніж за годину ми вип'ємо по два келихи, і цього вистачить на наступний місяць.

— Як Старчер? — питаю я.

Все ще сподіваюся, що колись зможу вимовляти ім'я свого сина, не ненавидячи його, та поки що цей день не настав. У його свідоцтві про народження я вказаний як батько, та мене не було поруч, коли він народився. Таким чином, ім'я визначала Джудіт. Воно більше скидається на прізвище, якщо взагалі годиться для використання.

— У нього все гаразд, — повідомляє вона самовдоволено, адже вона глибоко знає життя дитини, а я — ні. — Минулого тижня я бачилася з його вчителькою, і вона задоволена його успіхами. Вона каже, що він нормальний другокласник, який добре читає і насолоджується життям.

— Радий чути, — кажу я. «Нормальний» тут ключове слово, з огляду на нашу історію. Старчер не зростає нормально. Половину часу він проводить з Джудіт і її теперішньою

партнеркою, а другу половину — з її батьками. Із пологового будинку вона забрала Старчера до помешкання, в якому жила із Гвінет, жінкою, заради якої покинула мене. Наступні три роки вони намагалися офіційно всиновити Старчера, та я відчайдушно з ними боровся. Нічого не маю проти одностатевих пар, які всиновлюють дітей. Просто терпіти не міг Гвінет. І я мав рацію. Невдовзі вони гучно розлучилися, а я з неабияким задоволенням спостерігав за цим здалеку.

Із часом усе стає складнішим. Приносять напої, ми не виголошуємо ввічливе «Будьмо» — марна трата часу. Ми просто негайно мусимо випити.

Я повідомляю неприємні новини:

— Наступного тижня до міста приїде моя мати, вона хоче побачити Старчера. Зрештою, це ж її єдиний онук.

— Знаю, — кидає вона. — Це твої вихідні. Можеш робити що хочеш.

— Правильно, але ти вмієш все ускладнювати. Я просто не хочу зайвих клопотів, ось і все.

— Твоя мати сама — суцільний клопіт.

Це щира правда, і я киваю. Джудіт і моя мати, м'яко кажучи, зненавиділи одна одну з самого початку. Настільки, що мама попередила, що викреслить мене із заповіту, якщо я одружуся із Джудіт. На той час я потай почав серйозно сумніватися в наших стосунках і нашому майбутньому, але спадок був моєю останньою надією. І хоч я сподівався, що мама доживе до ста років, її статки були чималими. Молодику з моїми прибутками потрібна мрія. Інша сюжетна лінія цієї сумної історії — те, що мама частенько використовує свій заповіт для шантажу власних дітей. Моя сестра вийшла заміж за республіканця — і її викреслили з заповіту. А через два роки республіканець, по-справжньому хороший хлопець, став батьком

найпрекраснішої у світі онучки. Тепер мою сестру знову вписано в заповіт, принаймні ми так думаємо.

Хай там як, а я збирався розійтися із Джудіт, коли вона приголомшила новиною про свою вагітність. Я допускав своє батьківство, але питати про це напряду не став. Лише згодом я дізнався гірку правду — на той час вона вже зустрічалася із Гвінет. Це стало для мене справжнім ударом. Упевнений — ознаки того, що моя мила кохана була справжньою лесбійкою, існували, та я не помічав жодної.

Ми побралися. Мама сповістила, що змінила заповіт і що я не отримаю жодного пенні. Ми жили разом час від часу п'ять жахливих місяців, залишалися формально одруженими ще п'ятнадцять і, щоб не з'їхати з глузду, розійшлися. Старчер з'явився приблизно в середині протистояння, жертвою якого став з самого народження, а ми відтоді дошкуляємо одне одному. Оцей ритуал зустрічання раз на місяць за келихом — це наша данина вимушеній ввічливості.

Думаю, зараз мене знову включено до маминого заповіту.

— І що бабуся планує робити з моєю дитиною? — питає вона. Вона ніколи не каже «наша» дитина. Вона ніколи не цуралася відпускати подібні невеликі примітивні шпильки. Вона безцеремонно сипле сіль на рани. Майже неможливо це ігнорувати, та я приноровився прикушувати язик. У мене шрами на язичку.

— Думаю, вони підуть до зоопарку.

— Вона завжди водить його до зоопарку.

— Що поганого в поході до зоопарку?

— Ну, минулого разу йому вночі снилися змії.

— Добре, я попрошу її зводити його деінде.

Вона створює проблеми на рівному місці. Чим справді нормальному семирічному хлопчику може нашкодити похід до зоопарку? Я не знаю, для чого ми отак зустрічаємось.

АДВОКАТ НЕГІДНИКІВ

— Як справи на фірмі? — питаю я з цікавістю, подібною до тієї, з якою дивився б на автокатастрофу. Такій цікавості складно опиратися.

— Нормально, — каже вона. — Звичайна метушня.

— Вам треба взяти на роботу якихось хлопців.

— У нас і без того проблем вистачає.

Офіціант помічає, що обидва келихи спорожніли, і йде по наступну порцію. Перші келихи завжди випиваються швидко.

Джудіт — одна з чотирьох партнерів на фірмі, де працює десятеро жінок, усі — войовничі лесбійки. Фірма спеціалізується на правах гомосексуалістів: дискримінації щодо працевлаштування, житла, освіти, охорони здоров'я, і найсучасніше — розлучення одностатевих пар. Вони хороші юристи, сильні переговорники й адвокати, завжди напоготові і часті герої новин. Фірма створює враження, що вона перебуває у війні з суспільством і ніколи не відступає. Однак зовнішня боротьба далеко не така яскрава, як внутрішні скандали.

— Я міг би приєднатися як старший партнер, — удавано легковажно кажу я.

— Ти й десяти хвилин не витримаєш.

Жоден чоловік не витримає десять хвилин у їхніх кабінетах. Чоловіки взагалі щосили їх уникають. При згадці назви їхньої фірми чоловіки тікають світ за очі. Нормальні люди можуть просто з глузду з'їхати.

— Мабуть, ти маєш рацію. Ти хоч іноді сумуєш за сексом з протилежною статтю?

— Себастьяне, невже ти справді хочеш говорити про гетеросексуальні стосунки? І це після невдалого шлюбу і небажаної дитини?

— Мені подобаються гетеросексуальні стосунки. А тобі колись подобались? Здавалось, тобі було приємно.

— Я імітувала.

— Не імітувала. Пригадую, ти була просто незрівнянною.

Я знаю двох хлопців, які спали з нею перед тим, як у неї з'явився я. А потім вона втекла до Гвінет. Я завжди думав: невже я був таким нездарою у ліжку, що це довело її до зміни орієнтації? Сумніваюся. Мушу визнати, у неї гарний смак. Я терпіти не міг Гвінет, та й зараз не можу, але через ту жінку на будь-якій вулиці міста може завмерти рух. А її теперішня партнерка, Ава, раніше була моделлю жіночої білизни в місцевому торговельному центрі. Пам'ятаю рекламу з нею в недільній газеті.

Приносять по другому келиху, ми хапаємося за них.

— Якщо ти хочеш говорити про секс, то я пішла, — каже вона, але не сердито.

— Пробач. Розумієш, Джудіт, щоразу, як я бачу тебе, то думаю про секс. Це моя проблема, а не твоя.

— Звернись по допомогу.

— Не потрібна мені допомога. Мені потрібен секс.

— Ти що, зваблюєш мене?

— Із цього може щось вийти?

— Ні.

— Я й не збирався.

— У тебе сьогодні бої? — змінює вона тему, і я не опираюсь.

— Так.

— Знаєш, ти ненормальний. Такий грубий спорт.

— Старчер каже, що хоче піти.

— Візьмеш Старчера на бої без правил — більше ніколи його не побачиш.

— Розслабся. Я жартую.

— Може, ти й жартуєш, та однаково ти ненормальний.

Струнка азіатка в короткій обтислій спідничці проходить повз нас, ми обоє проводжаємо її поглядом.

— Цур моя, — кажу я.

Алкоголь починає діяти — на неї повільніше, адже у неї справді більше стресів — і Джудіт демонструє усмішку, першу за вечір. А може, навіть першу за тиждень.

— Зустрічаєшся з ким-небудь? — цікавиться вона відчутно м'якше.

— Від нашої минулої зустрічі — ні, — кажу я. — Весь в роботі.

Моя остання подружка розпрощалася зі мною три роки тому. Іноді мені щастить, та я б збрехав, якби сказав, що шукав серйозної жінки. У розмові настає довга гнітюча пауза, ми нудьгуємо. Коли в наших келихах лишається лише на денцях, ми знову повертаємося до теми Старчера, моєї матері і наступних вихідних, які нас обох лякають.

Із бару ми виходимо разом, покійно клюємо одне одного в щоку і прощаємось. Все, справу зроблено.

Колись я кохав її, потім по-справжньому ненавидів. Зараз Джудіт майже подобається мені, і, якби ми продовжували ці щомісячні зустрічі, то могли б потоваришувати. Це моя мета, бо мені справді потрібен друг, хтось, хто може зрозуміти, що я роблю і чому я це роблю.

А ще це пішло б на користь нашому сину.

7.

Я мешкаю на двадцять п'ятому поверсі житлового будинку в центрі міста, з мого помешкання трохи видно річку. Мені подобається це місце, бо тут тихо і безпечно. Якби хтось захотів підірвати чи підпалити мою квартиру, це навряд чи

вдалося б зробити, не завдавши шкоди усій будівлі. У центрі іноді стаються злочини, тому ми живемо з багатьма камерами відеоспостереження і озброєною охороною. Я почуваюся у безпеці.

По моїй колишній квартирі, дворівневому помешканні на першому поверсі, стріляли, а мій колишній офіс підпалювали п'ять років тому. Хто те все скоїв — досі невідомо, нікого не знайшли. І я чудово розумію, що копи не надто ретельно шукають. Як я вже згадував, характер моєї діяльності провокує ненависть, і є люди, які залюбки дивилися б на мої страждання. Деякі з цих людей прикриваються офіційними посадами.

У квартирі площею тисяча квадратних футів є дві невеликі спальні, ще менша кухня, яку я рідко використовую, і вітальня, в якій ледве вміщається мій єдиний важливий елемент умеблювання. Не впевнений, що старовинний більярдний стіл може класифікуватися як умеблювання, але це моє житло, тож я називатиму усе так, як забажаю. Він завдовжки дев'ять футів, стандартного розміру, а виготовила його у 1884 році компанія Олівера Л. Бріггса у Бостоні. Я виграв його через суд, ретельно відновив, а тоді дбайливо зібрав прямисінько посеред своєї вітальні. Зазвичай я щодня — коли не ошиваюся по дешевих мотелях, переховуючись від смертельних погроз, — вправляюся за ним годинами. Гра в більярд із самим собою — і втеча, і зняття стресу, і дешева терапія. А ще це згадка про часи навчання у старших класах, коли я тусив у місці під назвою «Вішак» — місцевій кафешці, яка проіснувала десятки років. Це старомодна більярдна зала з рядами столів, клубнями диму, плювальницями, дешевим пивом, маленьким казино і непростою, але стриманою клієнтурою. Власник, Керлі, — старий приятель, весь час на місці і дає всьому раду.

Коли нападає безсоння і несила сидіти в чотирьох стінах, мене частенько можна знайти у «Вішаку» о другій ночі за грою в дев'ятку на самоті, відстороненого і цілком щасливого.

Тільки не сьогодні. Я прошмигну в квартиру, ще захмелілий від віскі, і швидко перевдягаюся у свій бійцівський одяг — джинси, чорну футболку і яскравий, блискучий жовтий піджак із застібкою на поясі. Піджак світиться у темряві, на всю спину — напис «Тадео Запате». Збираю своє злегка посивіле волосся в тугий хвіст і ховаю його під футболку. Змінюю окуляри — обираю пару зі світло-голубою оправою. Приміряю кепку — яскраво жовту, в тон до піджака, з іменем Запате спереду. Почуваюся достатньо замаскованим, і вечір має бути чудовим. Там, куди я йду, публіка не цікавиться адвокатами-диваками. Там буде чимало бандюків, чимало типів із проблемами з законом в минулому, зараз і в майбутньому, але на мене вони нізащо не звернуть уваги.

Ще одна прикра особливість мого життя: я часто виходжу з дому у сутінках і так чи інакше замаскованим — інша кепка, окуляри, сховане волосся, інколи фетровий капелюх.

Напарник відвозить мене у стару міську залу за вісім кварталів од моєї квартири і висаджує у провулку біля будівлі. Перед будівлею юрмляться люди. На майданчику гучно бамкає реп. Промені прожекторів метаються по довколишніх будівлях. Яскраве електронне табло рекламує головний бій і андеркарт.

Тадео битиметься четвертим, в останньому розігрівальному змаганні перед основним боєм. Головним сьогодні є протистояння важковаговиків — саме на нього й продаються квитки. Фаворитом у ньому є навіжений екс-гравець Національної футбольної ліги, улюбленець місцевої публіки. Мені належать 25 відсотків кар'єри Тадео. Ця інвестиція коштувала

мені 30 000 доларів рік тому, і відтоді він не програвав. Крім того, я ще роблю ставки, і справи йдуть непогано. Якщо сьогодні він перемає, його частка становитиме 6 000 доларів. Якщо програє — наполовину менше.

У холі оддалік від арени чую розмову двох охоронців. Один бідкається, що всі квитки на вечір розпродано. П'ять тисяч фанів. Я змахую перепусткою, і мене проводять через якісь двері, тоді ще через одні. Заходжу в темну роздягальню, напруження просто вражає. Сьогодні нам належить половина видовженої кімнати. Тадео піднімається до світу змішаних бойових мистецтв, і всі ми починаємо відчувати щось грандіозне. Він лежить на столі, на животі, в самих трусах, на 130-фунтовому тілі ані грама жиру. Лео, його кузен, масажує йому лопатки. Від лосьйону його світло-коричнева шкіра аж блищить. Я походжаю по кімнаті і перекидаюся словом-другим з Норберто, його менеджером, Оскаром, його тренером, та Мігелем, його братом і партнером на тренуваннях. Говорячи зі мною, вони посміхаються, адже сприймають мене, самотнього грінго, як людину з грішми. Заодно я — агент, чувак зі зв'язками і кебетою, який доведе Тадео до виступів у чемпіонаті з боїв без правил, якщо він продовжить вигравати. Тут же туться ще якісь родичі, прихвосні без певної ролі в житті Тадео. Я недолюблюю цю додаткову компанію, адже вони чомусь думають, що їм повинні платити, але після семи перемог поспіль Тадео потрібна свита. От вони і виконують цю роль.

За винятком Оскара, усі вони належать до однієї вуличної банди, середнячкової організації сальвадорців, які займаються кокаїном. Тадео приєднався до банди з п'ятнадцяти років, але ніколи не прагнув зайняти керівні позиції. Натомість він підбрав старі боксерські рукавички, знайшов спортзал і довідався, що у нього збіса швидкі руки. Його брат Мігель також

займався боксом, але не так успішно. Мігель керує бандою і має кепську репутацію на вулиці.

Що більше Тадео перемагає, то більше він заробляє, і то більше мене непокоять його зв'язки із бандою.

Нахиляюсь до нього і тихо питаю:

— Як тут мій малий?

Він розплющує очі, широко всміхається і знімає навушники. Сівши на край столу, він припиняє масаж. Ми перекидаємося кількома словами, і він запевняє, що готовий витрясти дух з будь-кого. Молодчага. У нього власний ритуал підготовки до бою — тиждень не голитися, тож тепер через запущену бороду і кучму чорного волосся він трохи нагадує мені великого Роберто Дюрана. Щоправда, Тадео родом із Сальвадору, а не з Панами. Йому двадцять два роки, він громадянин США, і англійською він володіє майже так само добре, як іспанською. У його матері є документи, вона працює в кафетерії. А ще у її домі повно дітлахів і родичів. І мені здається, все, що Тадео заробляє, йде на задоволення їхніх численних потреб.

Щоразу, розмовляючи з Тадео, я тішуся, що мені не доводиться перетинатися з ним у рингу. Його шалені темношкірі вихованці люто волають: «Покажи нам каліцтво. Покажи нам кров». Він зріс на вулиці, б'ючись із кожним, хто підходив надто близько. Старший брат загинув у бійці на ножах, і Тадео боїться, що також загине. Коли він виходить на ринг, то переконаний, що когось мають убити, але тільки не його. Три його поразки були за очками, його ще ніхто не відгамселював. Він тренується по чотири години на день і ось-ось опанує джиу-джитсу.

Він говорить стихшено і повільно — звичайне хвилювання перед боєм, коли від страху затьмарюються думки і всередині все стискається. Мені це знайома.

Я це переживав. Давним-давно я провів п'ять боксерських поєдинків у турнірі «Голден Гловз». Мій рахунок був 1:4, коли моя мати довідалася про мої таємні заняття і, на щастя, припинила їх. Але я це зробив. У мене вистачало духу вийти на ринг, де з мене вибивали лайно.

І все ж я не уявляю, скільки треба сміливості, щоб опинитися в клітці з іншим бійцем, який перебуває у чудовій формі: досвідченим, натренованим, голодним, злим і наляканим, який тільки й думає, аби вивихнути тобі плече, пошкодити коліна, поранити або щосили врізати по щелепі. Ось за що я і люблю цей спорт. Він потребує більше мужності, більше невідомості, ніж будь-який інший вид спорту, з тих часів, як гладіатори билися до смерті. Зрозуміло, багато інших видів спорту є небезпечними — гірські лижі, футбол, хокей, бокс, автогонки. У кінному спорті щороку гине більше людей, ніж в будь-якому іншому. Але в них ти добровільно не вступиш у гру, знаючи, що тобі можуть завдати ушкоджень. Коли заходиш у клітку, ушкоджень тобі точно завдадуть, і це може бути принизливо, боляче, навіть смертельно. Твій наступний раунд цілком може бути останнім.

І тому зворотний відлік такий жорстокий. Тягнуться хвилини боротьби бійця з власними нервами, слабкостями і страхами. Очікування — це найгірше. За кілька хвилин я виходжу, щоб Тадео міг опанувати себе. Якимось він розповідав мені, що може візуалізувати бій, побачити, як його скривавлений суперник опиняється на килимі і благає про пощаду.

Я прошмигую лабіринтом коридорів углиб арени, де чути, як гучно реве спраглий крові натовп. Знаходжу двері праворуч, заходжу всередину. Це маленький службовий кабінет, захоплений моєю власною невеличкою вуличною бандою. Ми зустрічаємося перед боями і робимо ставки. Нас шестеро,

членство у цьому клубі закрите, бо витoki нам ні до чоґо. Дехто користується справжніми іменами, інші ж ні. Слайд одягається, як вуличний сутенер, він відмотав термін за вбивство. Ніно — дрібний імпортер метамфетаміну, сидів за контрабанду. Джонні не притягувався (поки що), йому належить половина бійця, з яким сьогодні зустрінеться Тадео. Денардо натякає на зв'язки з мафією, але я сумніваюся, що його кримінальна діяльність організована настільки добре. Він прагне промоувувати події у сфері контактних єдиноборств і мріє жити у Вегасі. Френкі — зрілий чолов'яга, місцевий завсідник боїв протягом останніх десятиліть. Він зізнається, що його заводить жорстокість кейдж-файтинґу, а старомодний бокс навіває на нього нудьґу.

Оце мої хлопці. Я не став би покладатися на жодного з цих блазнів у законній справі, але тут ми нічим законним не займаємося. Ми всідаємося і починаємо робити ставки. Я знаю, що Тадео здолає бійця Джонні, і Джонні явно тривожиться. Я ставлю 5 000 на Тадео, але ніхто не ведеться. 3 000 — ніхто не приймає ставку. Я дорікаю їм, лаю їх, кепкую з них, та вони знають, що Тадео зараз на коні. Джонні мусить щось поставити, і я нарешті домовляюся з ним про ставку 4 000 на те, що його боєць не протримається до третього раунду. Денардо вирішує і собі щось отримати з цих 4 000. Ми оголошуємо всі види ставок, і Френкі, скарбник, усі їх фіксує. Із кабінету я виходжу, зробивши ставок на 12 000 на чотири різні поєдинки. Ми зберемося в цій же кімнаті пізніше, по завершенні боїв, і розрахуємося готівкою.

Бої починаються, і я, гаючи час, тиняюся довкола арени. Напруґа в роздягальні просто нестерпна, мені несила лишатися там надовґо. Я знаю: зараз Тадео нерухомо лежить на столі, вкритий товстою ковдрою, молиться Діві Марії і слухає

паскудний латиноамериканський реп. Допомогти я нічим не можу, тож знаходжу місце на верхньому ярусі, високо над рингом, і занурююся в шоу. Сьогодні безумовний аншлаг, глядачі, як завжди, галасують і шаленіють. У певних людях, зокрема й у мені, бої без правил викликають дикунські інстинкти. І всі ми тут з однією метою — побачити, як один боєць знищує іншого. Ми хочемо побачити залиті кров'ю очі, глибокі рани, міцні захвати, потрощені кістки і потужні нокаутуючі удари, які змусять секундантів кликати лікаря. Додайте ріки дешевого пива, і отримаєте п'ять тисяч маньяків, які вимагають крові.

Згодом я таки повертаюся до роздягальні, де все пожвавлюється. Перші два бої завершилися ранніми нокаутами, тож вечір минає швидко. Норберто, Оскар і Мігель вдягають блискучі жовті піджаки, такі ж, як у мене, — і команда Запате готова йти до клітки. Я буду в кутку рингу, разом з Норберто і Оскаром, хоч моя роль не така важлива. Я стежу, щоб у Тадео була вода, поки Норберто викрикує настанови найшвидшою іспанською, яку тільки можна почути. Оскар займається ранами на обличчі, якщо їх завдадуть. Із тієї миті, як ми вирушаємо, усе навколо тьмяніє. Уздовж тунелю захмелілі фани тягнуться до Тадео і вигукують його ім'я. Охорона розштовхує людей з нашого шляху. Рев стоїть такий, що у вухах закладає, але звернений він не лише до Тадео. Вони хочуть ще, ще одного бою, і бажано — до смерті.

Перед кліткою офіційна особа перевіряє рукавички Тадео, перевіряє, чи не змащене маслом обличчя, і дає зелене світло. Ведучий через гучномовець оголошує його ім'я, і наш боєць в жовтих шортах і кімоно застрибує в клітку. Його сьогоднішнього суперника оголошують як Джакала, справжнє ім'я невідоме і неважливе. Спеціалізується на доведенні опонента до добровільної здачі. Високий білий тип,

з виду не дуже потужний, але зовнішність оманлива. Я тричі бачив його двобої, він підступний і хитрий. Він добре діє у захисті і прагне завдати нокдауну. Свого останнього опонента він скрутив у бублик і змусив здатися. Цієї миті я не навиджу Джакала, але глибоко в душі я ним захоплююсь. Кожен, хто може зайти у клітку, має значно міцніший дух, ніж пересічна людина.

Лунає дзвін, починається перший раунд — три хвилини шаленства. Боксер Тадео одразу кидається вперед і одразу отримує відповідь Джакала. Вже за першу хвилину — джеб, наступна атака, зближення, але без наслідків. Як і решта п'ять тисяч фанів, я несамовито горлаю, сам не знаючи, навіщо. Жодна порада не допоможе, та Тадео й не почув би. Вони опускаються, важко падають, і Джакал захоплює його в «ножиці». Цілу хвилину Тадео корчиться і звивається, ми затамовуємо подих. Нарешті він звільняється і спрямовує різкий лівий джеб Джакалу в ніс. От і з'являється кров. Не має сумнівів, що мій хлопець — кращий боець, але однієї помилки досить, щоб вивихнути руку. Між раундами Норберто виголошує потік настанов, але Тадео не слухає. Він знає про боротьбу набагато більше за кожного з нас, і він знає свого супротивника. Коли дзвін сповіщає початок другого раунду, я хапаю його за руку і викрикую просто у вухо:

— Покінчиш з ним у цьому раунді — отримаєш на дві тисячі баксів більше.

Оце Тадео чує.

Джакал програв перший раунд, тому, як багато бійців, у другому починає пресингувати. Він хоче підібратися ближче, хоче зімкнути свої жилаві руки у якій-небудь підступній небезпечній хватці, але Тадео чудово його читає. На тридцятій секунді Тадео виконує класичну комбінацію

лівою-правою-лівою, чим садовить опонента просто на зад. Далі Тадео припускається поширеної помилки, пробує, як ідіот, кидатися на Джакала зверху вниз. Джакал правою ступнею завдає Тадео потужного удару над самим пахом. Той встоює на ногах, тим часом Джакал теж піднімається, і секунду чи дві жоден з них нічого не робить. Нарешті вони отямлюються і починають кружляти. Тадео згадує, що він боксер, і починає засипати Джакала джебами, не отримуючи нічого у відповідь. Наносить супротивнику рану над правим оком і невпинним шквалом ударів поглиблює її. Джакал має погану звичку: викидає фейковий сильний хук, переш ніж пірнути й опуститись на коліна, але він вдається до неї надто часто. Тадео читає цей прийом, бездоганно вираховує і видає свій найкращий трюк — сліпий замах ліктем. Цей прийом вимагає неабиякої мужності, адже на частку секунди він опиняється спиною до супротивника. Однак Джакал надто повільний, і правий лікоть Тадео врізається точнісінько в підборіддя. От і все. Джакал вимикається ще до того, як валиться на килим. Правила дозволяють Тадео накинутися на нього ще з кількома ударами по обличчю, щоб прикінчити його напевно, але навіщо напружуватись? Тадео просто стоїть у центрі рингу, звівши руки, і замиловано дивиться униз на результат своїх зусиль — Джакал лежить нерухомо, як труп. Рефері поспіхом зупиняє бій.

Трохи нервуючись, ми чекаємо кілька хвилин, поки його намагаються привести до тями. Натовп хоче, щоб були ноші, жертви, щоб було про що говорити на роботі, але Джакал поступово оживає і починає розмовляти. Він сідає, і ми заспокоюємось. Чи намагаємось. Не так вже й легко залишатися спокійним після неймовірного дійства з такими високими ставками під тупотіння ніг п'яти тисяч шаленців.

Джакал підводиться на ноги, шаленці ревуть.

Тадео підходить до нього, каже щось приємне, і вони миряться.

Коли ми виходимо з клітки, я йду за Тадео й усміхаюся, дивлячись, як він тисне руки своїм фанам і насолоджується черговою перемогою. Він припустився кількох дурних помилок, через які загинув би у двобої з досвідченим супротивником, але загалом це був ще один багатообіцяючий бій. Я смакую цей момент і думаю про майбутнє, про майбутні заробітки, про можливе спонсорство. Це четвертий боець, у якого я інвестував, і перший, який окупляється.

Саме перед тим, як ми сходимо з помосту і заходимо в тунель, лунає жіночий окрик:

— Пане Руд! Пане Руд!

Минає секунда чи дві, поки я це усвідомлюю, адже ніхто у цьому натовпі не повинен був мене упізнати. Я в офіційному прикиді команди Запате — звичайна реперська кепка, жакливі жовтий піджак, інші окуляри, а моє довге волосся добре сховане. Але поки я зупиняюсь і озираюсь, вона пробирається до мене. Повнувата двадцятип'ятирічна жінка з фіолетовим волоссям, пірсингом, величезними грудьми, що випинаються з-під обтислої футболки, схожа на типову стильну глядачку боїв без правил. Я з цікавістю зиркаю на неї, і вона повторює:

— Пан Руд. Ви ж пан Руд, адвокат?

Я киваю. Вона підходить ще на крок ближче і каже:

— Моя мама — одна з присяжних.

— Яких присяжних? — питаю я, раптом злякавшись. Зараз у мене тільки одна справа, яку розглядають присяжні.

— Ми з Міло. Справа Гарді Бейкера. Моя мама — одна з присяжних.

Я стримано киваю, ніби кажучи «Он як». За кілька секунд ми сходимо з помосту і йдемо поруч вузьким коридором, стіни якого двигтять.

— І як її звати? — питаю, розглядаючи кожного, хто проходить повз нас.

— Глінна Ростон, присяжна номер вісім.

— Ясно.

Я знаю імена всіх присяжних, їхній вік, расу, професію, освіту, місце проживання, родину, подружню історію, попередню участь в журі присяжних і кримінальне минуле, якщо воно було. Я допомагав їх вибирати. Деяких я схвалив, більшість із них — не схвалив. Два попередні тижні я просиджував із ними у переповненій судовій залі по п'ять днів на тиждень, і вони мене відверто втомлюють. Гадаю, мені відомі їхні політичні і релігійні погляди, їхні упередження і їхнє ставлення до кримінального судочинства. І оскільки мені відомо настільки багато, я з моменту їхнього обрання був переконаний, що Гарді Бейкеру світить смертний вирок.

— То якої думки Глінна? — питаю обережно. На ній може бути мікрофон. Мене нічого не дивує.

— Вона вважає їх усіх зграєю брехунів, — ми йдемо повільно, нікуди конкретно не прямуючи, боячись глянути одне одному в вічі. Мене це ледь не приголомшує. Зважаючи на мову тіла і беручи до уваги все, що я про неї знаю, я побився б об заклад, що Глінна Ростон першою може виголосити «Винен!».

Озираюся, щоб переконатися, що свідків немає, і кажу:

— Що ж, вона розумна жінка, бо вони *справді* брешуть. У них немає доказів.

— Хочете, щоб я їй це переказала?

— Мені байдуже, що ви їй перекажете, — відповідаю я, роззираючись довкола, коли ми зупиняємось і чекаємо, поки

повз нас пройде один із важковаговиків зі своєю свитою. Я щойно заробив 2 000. За вечір я збагатився на 6 000 і почуваюся дуже добре. На додачу до цього — я дізнаюся неймовірну новину, що не всі присяжні у справі Гарді Бейкера позбавлені здорового глузду.

— Вона одна така чи у неї є однодумці? — цікавлюся.

— Вона каже, що вони не обговорюють справу.

Тут хочеться розреготатися. Якщо вона не обговорює справу, то звідки їй погляди відомі цій дівулі? Просто цієї миті я порушую правила етики і, можливо, заодно й кримінальне законодавство. Це несанкціонований контакт з присяжним, і, хоч він не безпосередній і спровокований не мною, немає сумнівів, що державна адвокатська колегія його не схвалить. А суддю Кауфмана просто розлютить.

— Передайте їй, щоб вона твердо стояла на своєму, бо вони взяли не того хлопця, — кажу їй і йду геть. Я гадки не маю, чого вона хоче, і нічого не можу їй запропонувати. Мабуть, я міг би витратити хвилин десять і вказати на явні невідповідності в офіційних свідченнях, але їй довелося б правильно все запам'ятати і потім точно передати своїй матері. Марні сподівання. Вона ж прийшла сюди на бої.

Найближчими сходами спускаюсь на поверх нижче і, щойно опинившись на безпечній відстані від неї, ховаюся у вбиральні й пригадую її слова. Все ще не віриться. Ті присяжні, як і решта містян, звинуватили мого клієнта ще в день його арешту. Її мати, Глінна Ростон, за всіма ознаками є типовою мешканкою Міло — неосвіченою, забобонною, покликаною бути героїнею для своєї громади в потрібний час. Ранок понеділка буде цікавим. Якоїсь миті, після того, як резюмуємо свідчення, у мене буде шанс кинути погляд у бокс присяжних. Поки що Глінна не боялася зустрічатися

зі мною поглядом. Її очі щось та підкажуть, але я поки не знаю, що саме.

Викидаю це з голови і повертаюся до дійсності. Бій важковаговиків триває вже сорок секунд, і я задоволений, що він затягується. Не можу дочекатися, коли наша невеличка банда знову збереться. Ми зустрічаємося у тій же темній кімнаті за замкненими дверима і не стримуємось у висловлюваннях. Кожен з нас шістьох дістає з кишень готівку. Френкі розгортає записи і стежить, щоб усе було як слід. За вечір на своїх ставках я збагатився на 8 000 доларів, і з них 2 000 підуть Тадео як імпровізований бонус. Я виключу їх з його частки виграшу. Вона буде внесена у звіти для податкової, а ця готівка — ні.

Тадео заробляє 8 000 за свої зусилля, цей вдалий вечір дозволить йому додати до своєї свити ще одного члена банди. Він сплатить якісь рахунки, підтримає родину і нічого не заощадить. Я намагався давати фінансові поради, але тільки змарнував час.

Зупиняюся біля роздягальні, віддаю Тадео 2 000, кажу, що люблю його, виходжу. Ми з Напарником їдемо в затишний бар і випиваємо по кілька келихів. Мені не одразу вдається заспокоїтись. Коли перебуваєш аж так близько до дійства і твого власного бійця в ринзі лише дві секунди відділяють від струсу мозку чи переламу кістки, а тобі у вуха ревуть п'ять тисяч ідіотів, твоє серце стукотить у шаленому ритмі, всередині все перевертається, а нерви натягуються, мов струни. Такого адреналінового потопу я ще ніколи не відчував.

8.

Джек Пілей — колишній бойфренд матері дівчаток Фентрес. Їхнього батька не стало задовго до вбивства, і в

помешканні їхньої матері двері не зачинялися за місцевими кавалерами-пройдисвітами. Пілей протримався близько року. Йому вказали на двері, коли вона зустріла продавця уживаних тракторів, в якого було трошки грошеньт і будиночок. Вона переїхала, Пілея з розбитим серцем виставили. Його останнім бачили поруч із дівчатками перед їхнім зникненням. Я з самого початку питав поліцію, чому вони не розглядали його як підозрюваного, чи принаймні не перевірили його, але вони спромоглися лише відповісти, що у них вже є підозрюваний. Гарді перебував під арештом і у всьому зізнався.

Моє тверде переконання — Джек Пілей убив дівчаток на знак якоїсь нездорової помсти. І якби копам не трапився під руки Гарді, вони рано чи пізно допитали б Пілея. Однак Гарді — з його моторошною зовнішністю, сатаністськими нахилами і причетністю до сексуальних збочень, став справжнім фаворитом, і назад Міло більше не озиралося.

На думку Слона, який покладається на свої темні джерела, Пілей ледь не кожного суботнього вечора зависає у клубі під назвою «Блу енд Вайт». Це приблизно за милю на схід від Міло, колись це була автомайстерня. Зараз там звичайна провінційна забігайлівка з дешевим пивом, більярдними столами і живою музикою по вихідних.

У суботу приблизно о десятій вечора ми зупиняємося на переповненій пікапами парковці. У нас теж пікап — орендований «Додж Клаб Кеб» із двигуном «Рем» і великими покришками. Він, може, надто чистий, як для цього клубу, але ж він належить Гертц*, а не мені. За кермом Напарник, він має скидатися на роботягу, щоправда, виходить не дуже. Він змінив свій щоденний одяг, вбрався у джинси і футболку з ковбоєм, але це не допомогло.

* Гертц (Hertz) — компанія з прокату автомобілів.

— Уперед, — оголошую я з переднього пасажирського сидіння. Тадео і Мігель вистрибують із заднього сидіння і невимушено заходять до клубу. Біля дверей їх зустрічає викидайло, який вимагає по десять баксів за вхід з кожного. Він несхвально оглядає їх. Зрозуміло, вони ж смагляві латиноамериканці. Та принаймні не чорні. За словами Слона, мексиканців «Блу енд Вайт» ще потерпить, а от чорне обличчя спровокує справжнє безчинство. Але непокоїтись не варто. Ця місцина не привабить жодного притомного чорношкірого хлопця.

Однак безчинство вони таки отримають. Тадео і Мігель замовляють пиво на людному барі й успішно змішуються з натовпом. На них трохи поглядають, але не дуже прискіпливо. Якби ж ці жирні п'яні селюки тільки знали. Тадео голими руками може вирубити будь-яких п'ятьох із них менш ніж за хвилину. Мігель, його брат і спаринг-партнер — чотирьох. По п'ятнадцяти хвилинах спостереження за присутніми і вивчення обстановки Тадео підкликає бармена і каже бездоганною англійською:

— Знаєте, мені треба віддати певну суму хлопцю на ім'я Джек Пілей, але я не впевнений, що зможу його впізнати.

Заклопотаний бармен киває на ряд кабінок біля більярдних столів і додає:

- Третій столик, чувак у чорній кепці.
- Дякую.
- Нема за що.

Вони замовляють ще по пиву і гають час. За столиком Пілея дві жінки і ще один чоловік. Купа порожніх пляшок, всі четверо хрумкотять смаженим арахісом. Частина атмосфери «Блу енд Вайт» — порожня шкаралупа кидається на підлогу. У дальньому кінці приміщення заводить свій виступ якийсь

гурт, з десятків відвідувачів підриваються танцювати. Пілей, очевидно, не танцюрист. Тадео шле мені повідомлення: «ДП знайшли. Чекаємо».

Вони ще трохи сидять. Ми з Напарником теж сидимо, дивимось і чекаємо, нерви на межі. Як можна передбачити результат бійки у залі, повній захмелілих телепнів, половина з яких мають членські картки НСА*?

Пілей зі своїм приятелем переходять до більярдного столу і збираються грати. Їхні жінки лишаються за столиком, їдять арахіс і сьорбають пиво.

— Поїхали, — командує Тадео і відходить від бару. Він проходить між двома більярдними столами і, точно розраховувавши, щосили вривається в Пілея, який думає тільки про власні справи і натирає крейдою кий.

— Якого біса! — сердито гиркає Пілей, зопалу наміряючись відгамселити латиноса. Не встигає він замахнутися кием, як Тадео завдає йому трьох ударів, жодного з яких ніхто не повинен побачити. Лівою — правою — лівою, щоразу цілячись у брову, де швидше стаються розсічення з кровотечами. Пілей важко задкує і не одразу отямлюється. Жінки верещать, зчиняється звична метушня і галас, які супроводжують бійку. Приятель Пілея реагує повільно, але нарешті замахується кием, наміряючись знести Тадео голову. Однак втручається Мігель — щосили поцілює кулаком просто йому в підборіддя. Приятель Пілея опиняється поруч із ним на підлозі. Тадео для певності ще пару разів товче обличчя Пілея, тоді прихиляється і кулею летить в чоловічий туалет. Пляшка пива пролітає і розбивається над його головою. Одразу за ним біжить Мігель, позаду здійснюється галас. Вони замикаються й вилазять

* НСА (NRA — National Rifle Association) — Національна Стрілецька Асоціація.

через вікно. За кілька секунд вони вже в пікапі, і ми спокійно рушаємо.

— Вдалося, — жваво озивається Тадео із заднього сидіння. Він витягує вперед праву руку, вона справді вся в крові. У крові Пілея. Ми робимо зупинку, я дбайливо все зчищаю.

До міста повертаємося аж опівночі.

9.

Чудовисько, яке убило дівчат Фентрес, зв'язало їм руки і ноги їхніми ж шнурками, а тоді кинуло малих у ставок. Під час розтину Дженни на шнурку, яким були зв'язані її ноги, було виявлено одну довгу чорну волосину. І у Дженни, і у Рейлі волосся було світле. А от у Гарді волосся було довге і чорне — хоч колір щомісяця змінювався — тож не дивно, що державний експерт виявив «схожість». Вже більше ста років фахівці знають, що аналіз волосся дуже неточний. До нього продовжують вдаватися, навіть у ФБР, коли кращих доказів катма, а підозрюваного треба дотиснути. Я благав суддю Кауфмана замовити тест ДНК зі справжнім волоссям Гарді, але він відмовив. Сказав, що це надто дорого. Йшлося про людське життя.

Коли мені нарешті дозволили ознайомитися з доказами влади, яких насправді не було, мені вдалося поцупити три чверті дюйма чорної волосини. Ніхто цього не помітив.

Рано-вранці у понеділок терміновою посилкою відправляю волосся і зразок крові Джека Пілея до ДНК-лабораторії у Каліфорнії. Виконання термінового замовлення коштуватиме мені 6 000 доларів. Я готовий битися об заклад, що знайшов справжнього убивцю.

10.

Ми з Напарником поспішаємо до Міло на ще один виснажливий тиждень брехні. Мені не терпиться подивитися на Глінну Ростон, присяжну номер вісім, і побачити, чи є які-небудь ознаки таємного спілкування. Однак усе, як завжди, відбувається геть не за планом.

Зала суду знову переповнена, ці люди мене дивують. В одинадцятий поспіль день судового засідання Джулі Фентрес, мати двійнят, сидить на першій лаві, одразу за столом прокурора. Поруч із нею — група підтримки, вони зиркають на мене так, ніби це я убив дівчаток.

Коли Тротс нарешті з'являється, відчиняє кейс і кожним своїм рухом демонструє власну значимість, я нахиляюся і кажу йому:

— Дивись за присяжною номер вісім, Глінною Ростон, тільки не попались.

Тротс попалиться, тому що Тротс — бовдур. Він повинен бути здатним непомітно спостерігати за присяжними, фіксувати їхні реакції, вивчати мову їхніх тіл, помічати їхнє пожвавлення, зацікавленість чи лють, робити все, що доводиться робити протягом слухань, якщо вас цікавлять ваші присяжні. От тільки Тротс давним-давно на це забив.

Гарді на диво в доброму гуморі. Він мені казав, що слухання йому подобаються, бо так він може виходити з камери. Його тримають замкненим в одиночці, зазвичай у темряві, адже вони знають, що це він убив двійнят Фентрес, тож найжорстокіше покарання має початися якнайраніше. Мій настрій поліпшується, оскільки на вихідних Гарді помирився.

Якийсь час ми чекаємо на суддю Кауфмана. Гувера, прокурора, о 9:15 немає за столом. Його команда асистентів

насуплюється більше, ніж зазвичай. Щось відбувається. До мене підходить судовий пристав і шепоче:

— Суддя Кауфман бажає зустрітися з вами у своєму кабінеті.

Здається, таке буває чи не щодня. Ми йдемо до кабінету, аби посперечатися про те, що не хочемо виносити на публіку. Але для чого такі клопоти? За два тижні я вже знаю: якщо Гувер хоче, щоб публіка щось побачила чи почула, то так воно й буде.

Я потрапляю в пастку. Судовий репортер вже тут, готова все фіксувати. Суддя Кауфман в сорочці і краватці міряє кроками кабінет, мантія і пальто висять на дверях. Гувер самовдоволено і незворушно дивиться у вікно. Судовий пристав зачиняє за мною двері, і Кауфман жбурляє на стіл якісь папери.

— Прочитайте це! — бурчить він.

— Добрий ранок, судде, — якнайввічливіше вітаюся. — І Гувере. — Вони не відповідають. Це письмова скарга обсягом дві сторінки, у якому автор скарги, чи в даному випадку — наклепниця, стверджує, що випадково зустріла мене увечері минулої п'ятниці на боях без правил у Сіті, і що я обговорював з нею справу і велів переказати її матері, присяжній, що влада не має доказів і всі її свідки брехали. Підпис — Марло Вілфанг, і підпис нотаріуса.

— Це правда, пане Руд? — сердито кидає Кауфман.

— Я б сказав, певною мірою.

— То ви розкажете нам свою версію цієї історії? — питає він, явно не готовий вірити жодному моєму слову. Гувер мимрить собі під ніс, але так, щоб усі почули:

— Явний випадок впливу на присяжного.

Я зриваюся:

— Ви хочете спочатку вислухати мене чи пов'яжете одразу, без жодного доказу, так само як Гарді?

— Досить, — каже суддя Кауфман. — Припиніть, пане Гувер.

Я викладаю свою версію, чітко, докладно, нічого не прикрашаючи. Я наголошую, що ніколи не зустрічав цієї жінки, зроду її не бачив — де б я міг її бачити? — і що це вона цілеспрямовано шукала мене, ініціювала контакт, а потім щодуху кинулася назад до Міло і намагається вплинути на слухання.

Щоб напевно засудити убивцю, іноді доводиться докласти чимало зусиль.

Я майже кричу:

— Вона стверджує, що я ініціював контакт? Як? Я не знаю цієї жінки. Вона мене знає, бо вона була в судовій залі, була присутня на слуханнях. Вона може мене упізнати. Як я міг упізнати її? Та й який *взагалі* у цьому сенс?

Ніякого, звісно, але Гувер і Кауфман на це не зважатимуть. Вони упевнені, що застукали мене. Вони так сильно ненавидять мене і мого клієнта, що не здатні побачити очевидного.

Я не здаюся:

— Вона бреше, розумієте? Вона навмисно усе це спланувала. Вона знайшла мене, затіяла розмову, тоді підготувала це свідчення, можливо, у вашому, Гувере, офісі, і вона бреше. Це надання неправдивих свідчень і неповага до суду. Дійте, пане суддя.

— Я не потребую ваших...

— О, припиніть. Підніміть свою дупу і зробіть нарешті щось як слід.

— Послухайте, пане Руд, — червоніє і нервується він.

Зараз я хочу скасування судового процесу. Хочу спровокувати цю парочку на якусь відверту дурницю. Я проголошую:

— Я вимагаю розгляду. Виведіть присяжних, викличте цю чарівну молоду пані за трибуну свідка і дайте мені допитати її. Вона хоче фігурувати у цьому процесі, то викличте її. Її мати, очевидно, упереджена і неврівноважена, і я хочу, щоб її виключили з присяжних.

— Що ви їй сказали? — питає Кауфман.

— Я щойно вам переказав, слово в слово. Я сказав їй те саме, що сказав би будь-якій іншій людині у світі — що справа побудована винятково на купі свідчень брехливих свідків і що у вас немає переконливих доказів. Крапка.

— Та ви з глузду з'їхали, — каже Гувер.

— Я вимагаю розгляду, — я практично кричу. — Я вимагаю, щоб цю жінку виключили з присяжних і не продовжуватиму слухання, поки вона не піде.

— Ви що, погрожуєте мені? — перепитує Кауфман, відчуваючи, що втрачає контроль.

— Ні, сер. Я обіцяю. Я не продовжуватиму.

— Тоді я затримаю вас за неповагу до суду і кину до в'язниці.

— Я там уже був. Зробіте це — і процес буде скасовано. Зустрінемось через шість місяців і почнемо все спочатку.

Вони не знали, що я сидів у в'язниці, але зараз вони розуміють, що я не брешу. Далеко не кожен адвокат буде, як я, діяти на межі етичних норм. Час, проведений за ґратами, дається взнаки. Якщо мені трапляється розлютити суддю чи принизити його, то я не нехтую такою можливістю.

На якусь хвилю настає мовчанка. Судовий репортер свердлить поглядом власне взуття. Якби у неї була можливість — вона тікала б з цього кабінету, перевертаючи дорогою стільці. Ось тепер Гувера жахає перспектива скасування процесу, адже апеляційний суд його позицію не схвалить, а це

потягне за собою новий розгляд справи. Йому не хочеться йти на таке випробування. Чого йому хочеться — це опинитися в тому славному дні в майбутньому, коли він їде в машині, можливо, з оцією репортеркою, до в'язниці під назвою «Біг Вілер», в якій влада утримує тих, хто отримав смертний вирок. Його прийматимуть по-королівськи, бо ж він буде Неабихто — кмітливець, який розплутав жахливий злочин і домігся вироку, що відправив Гарді Бейкера на страту, що дозволило Міло отримати завершення тієї справи. Йому нададуть місце в першому ряду за завісою, яку драматично відсмикнуть, відкриваючи поглядам присутніх Гарді на каталці з підключеною крапельницею. Згодом він, Гувер, знайде час для стриманого спілкування з пресою і змалювання тягара відповідальності, накладеної його професією. Йому довелося засвідчувати страту — обов'язок почесний, але обтяжливий. Штат проти Гарді Бейкера — це зоряний час Дена Гувера. Вирішальний для його кар'єри. Він зможе виступати на всіх тих пафосних прокурорських конференціях, які проводяться по дешевих казино. Його переоберуть.

І ось тепер він враз пітніє, бо переоцінив власні можливості.

Вони були переконані, що вхопили мене за горлянку. Ну й дурня. Притиснути мене до стінки звинуваченням у несправжньому недозволеному контакті — це не врятує їхню справу, тим паче зараз. Явний перебір, але дивуватись тут нічому. Вони звинувачують Гарді і винесуть йому смертний вирок, а заради розваги вирішили, що було б мило ще й мені притиснути хвоста.

— Здається, йдеться про недозволений контакт, пане суддя, — театральню виголошує Гувер.

— Ще б пак, — відповідаю я.

— Займімося цим пізніше, — пропонує Кауфман. — Присяжні чекають.

Я нагадую:

— Хлопці, ви, здається, недочуваєте. Я не продовжуватиму без розгляду. Я наполягаю, щоб це було внесено в протокол.

Кауфман зиркає на Гувера, обидва розгублені. Вони знають: мені вистачить навіженості оголосити страйк, відмовитися брати участь у слуханнях, а коли це станеться, на них чекає скасування процесу. Суддя переводить погляд на мене і каже:

— Я затримую вас за неповагу до суду.

— То посадіть мене в хурдигу, — я глузую і дражнюся. Судовий репортер записує кожне слово. — Посадіть мене в хурдигу.

Та він не може зробити цього просто зараз. Йому доведеться прийняти рішення, причому неправильне рішення наразить на небезпеку геть усе. Якщо через сьогоднішню ситуацію я потраплю до в'язниці, увесь процес відберуть і не буде жодної можливості зберегти справу. І десь ген там, в апеляційному суді, радше за все, — у федеральному, проаналізують кожен рух Кауфмана у цій справі й оголосять догану. Гарді повинен мати адвоката, справжнього адвоката, тож вони просто не зможуть продовжити слухання, якщо мене ув'язнять. Вони зробили мені чудовий подарунок.

Минає кілька секунд, атмосфера розжарюється. Люб'язно, ледь не солодково, я промовляю:

— Послухайте, пане суддя, ви не можете відлучити мене від слухань через це. Зробити так — означає надати мені дуже потужні аргументи для апеляції.

— Якого саме розгляду ви хочете? — крекче суддя.

— Я хочу, щоб ця жінка, Марло Вілфанг, з'явилася на місці свідка під час закритого розгляду. Ви двоє затялися підловити

мене на недозволеному контакті, тож нумо розставимо крапки над «і». Я маю право захищати себе. Відправте присяжних додому на день і розставимо все по місцях.

— Я не відправляю присяжних додому, — заперечує він, переможений, опускаючись в крісло.

— Гарзд. Протримайте їх день під замком. Мені байдуже. Ця дівуля вам збрехала, тим самим втрутившись в перебіг слухань. Її мати в жодному разі не може залишатися присяжною. Це може бути підставою для скасування слухань, і це точно підстава для відміни судового рішення через п'ять років. Воля ваша.

Вони слухають, бо вони дуже налякані і вкрай недосвідчені. Я домагався скасування слухань, відміни рішень. Я проходив через це багато разів — виступав на арені, де на кону стоїть смертна кара і одна помилка може зруйнувати процес. Вони — новачки. За сім років свого суддівства Кауфман головував на двох слуханнях у справах про тяжкі вбивства. Гувер відправив на страту лише одну людину — ганьба для прокурора в цьому регіоні. Два роки тому він провалив справу, в якій загрожував смертний вирок, з таким тріском, що судді (не Кауфману) довелося заявити про скасування слухань. Потім ще й витрати було відшкодовано. Їм таке не по зубах, вони сіли в калюжу.

— Хто готував скаргу? — питаю я.

Ніхто не відповідає.

— Слухайте, — продовжую, — лексика, використана тут, могла надійти лише від юриста. Обивателі так не висловлюються. Це ваш офіс підготував, Гувере?

Гувер силкується тримати себе в руках, але потроху впадає у відчай, тому видає таке, що навіть судді Кауфману не віряться:

— Пане суддя, ми можемо продовжувати з Тротсом, поки пан Руд сидітиме у в'язниці.

Я вибухаю реготом, а суддя Кауфман має такий вигляд, ніби отримав ляпаса.

— О, так і зробіть, — кепкую я. — Вам вдавалося лажати з першого дня слухань, тепер так і зробіть, — подаруєте Гарді скасування рішення.

— Ні, — озивається Кауфман. — Пан Тротс досі не зронив жодного слова, тож буде краще, якщо те хлоп'я і далі сидітиме там з недоумкуватим виразом обличчя.

І хоч це мене смішить, я суворо дивлюсь на Його Честь, а тоді так само суворо на репортера, яка все це фіксує.

— Це закресліть, — спохопившись, гримає на неї Кауфман. Ну й кретин. Слухання часто скидаються на дешевий цирк, адже щось постійно випадає з уваги. Те, що починалося як потішна спроба принизити мене, тепер більше схоже на жахливу ідею, принаймні для них.

Я не хочу, щоб у Гувера з'явилися які-небудь хороші ідеї — щоправда, навряд чи мені є про що хвилюватися, — тож, аби не дати йому заспокоїтись, підливаю трохи бензину у вогонь:

— Зі всіх дурниць, досі сказаних на слуханнях, то була найдурніша. Бенні Тротс. Оце так жарт! Ви хотіли всадовити його в перше крісло.

— Яка ваша позиція, пане Руд? — зітхає Кауфман.

— Я не піду в залу засідань, поки ми не розглянемо недозволений контакт із присяжною номер вісім, чарівною пані Глінною Ростон. Якщо я справді під підозрою, киньте мене у в'язницю. Зараз скасуванню слухань я віддав би перевагу над потрійним оргазмом.

— Немає потреби бути грубим, пане Руд.

Гувер починає нітитися й затинатися:

— Ну, гм, пане суддя, гм, я вважаю, ми могли б розібратися з недозволенним контактом і звинуваченням пізніше, скажімо, після слухань. Мені... я готовий свідчити. Просто, гм, зараз у цьому немає необхідності.

— То навіщо ви це починали, Гувере? — питаю я. — Чого ви, як клоуни, тішилися недозволенним контактом, якщо ви збіса добре знали, що ця Вілфанг бреше?

— Не називайте мене клоуном, — форкає суддя Кауфман.

— Вибачте, пане суддя, я не вас мав на увазі. Я мав на увазі всіх клоунів в офісі прокурора, зокрема й самого державного обвинувача.

— Хотілося б більш високого рівня дискусії, — зауважує суддя.

— Прийміть мої вибачення, — я вкладаю у ці слова якомога більше сарказму.

Відступивши до вікна, Гувер розглядає ряди занедбаних споруд, з яких складається Мейн-стріт у Міло. Кауфман відступає до книжкової шафи позаду стола й уважно вивчає обкладинки книжок, яких і до рук ніколи не брав. Напруга зростає. Треба приймати важке рішення, і то швидко. І якщо Його Честь вчинить неправильно, наслідки відчуватимуться ще ой як довго.

Нарешті він обертається і каже:

— Гадаю, нам варто допитати присяжну номер вісім, але ми не робитимемо цього там. Ми проведемо допит тут.

Розвиток подій стає одним із епізодів слухань, який збен-тежує позивачів, присяжних і спостерігачів. Решту дня ми проводимо в не такому вже й просторому кабінеті судді Кауфмана за затягнутими суперечками щодо найдрібніших деталей мого недозволеного контакту з присяжною. Глінну Ростон

викликали сюди, привели до присяги, та вона від переляку ледве говорить. Вона одразу починає брехати — каже, що не обговорювала справу зі своїми родичами. Я так пресую її під час перехресного допиту, що навіть Кауфман і Гувер дивуються. Із кабінету вона виходить зарюмсана. Наступною викликають її схиблену доцю, панну Марло Вілфанг, і та повторює свою невеличку повість. Ден Гувер ставить відверто незграбні запитання — видно, він справді здався. Коли настає моя черга, я спершу присипляю її пильність, а тоді підловлюю. За десять хвилин вона ридає, задихається і втисячне шкодує про те, що того вечора погукала мене на ім'я. Стає ясно, як білий день, що у скарзі вона брехала. Навіть суддя Кауфман перепитує:

— Як пан Руд знайшов вас у п'ятитисячному натовпі, якщо доти він ніколи вас не бачив?

— Дякую, пане суддя. Як на мене, чудове запитання.

Далі вона розповідає, що повернулася з боїв у п'ятницю пізно ввечері. Прокинувшись у суботу, вона зателефонувала своїй матері, яка негайно сповістила Дену Гуверу, який точно знав, що робити. Вони зібралися в його кабінеті в суботу по обіді, розробили текст скарги — і ось вам! Без Гувера тут не обійшлося.

Я викликаю Гувера як свідка. Він протестує. Ми сперечаємося, та Кауфман не має вибору. Я допитую Гувера з годину, ми з ним чубимося, як півні. Один із його помічників написав скаргу від початку й до кінця. Якийсь із його секретарів надрукував її. Інший секретар завірив.

Далі він допитує мене, ми продовжуємо гризтися. Впродовж усього цього стомливого випробування присяжні чекають в кімнаті для нарад, і я не маю сумніву, що Глінна Ростон промила їм вуха і що вони без вагань звинувачують

мене у черговому безглуздому затягуванні справи. Наче мені не байдуже. Я продовжую демонструвати Кауфману і Гуверу, що вони граються з вогнем. Якщо Глінна Ростон залишиться серед присяжних, мені вдасться добитися скасування. Я не впевнений у цьому — в апеляції немає нічого стовідсоткового, — але я спостерігаю, як вони ніяковіють і сумніваються у власних судженнях. Я повторно заявляю про скасування судового розгляду. Заяви повторно відхиляються. Мені байдуже. Це зафіксовано в протоколі. Під кінець дня Кауфман вирішує розпрощатися з пані Ростон і замінити її на панну Мейзі — одну з вигідних нам альтернатив.

Панна Мейзі — це не та заміна, через яку варто надто радіти. Фактично, вона нічим не краща за отого старого роззяву, який всівся на її стілець. Ніхто у Міло не кращий. Можете вибрати дванадцять із тисячі, все одно кожний член журі поводитиметься і голосуватиме однаково. То задля чого я згаяв сьогодні стільки часу? Щоб притягти їх до відповідальності. Віднадити їх від сценаріїв, написаних прокурором і суддею — свого часу вибраних громадою, — які можуть зіпсувати найбільш резонансний процес із тих, що відбувалися в цьому убогому провінційному містечку. Накопичити аргументи для апеляції. А ще — щоб змусити їх поважати мене.

Я вимагаю, щоб Марло Вілфанг притягнули до відповідальності за надання неправдивих свідчень, але прокурор стомився. Я вимагаю, щоб її затримали за неповагу до суду. Натомість суддя Кауфман нагадує мені, що я сам звинувачений у неповазі до суду. Він посилає за судовим приставом, в якого є наручники.

— Перепрошую, пане суддя, але я забув, в чому саме я проявив неповагу. Це було так давно.

— У тому, що сьогодні вранці ви відмовлялися продовжувати слухання, і в тому, що ми тут цілий день змарнували з цією присяжною. До того ж ви мене принизили.

Є чимало способів зреагувати на цю маячню, та я вирішую пропустити її повз вуха. Запроторивши мене за ґрати за неповагу до суду, вони тільки ускладняють становище для себе і для штату загалом, натомість нададуть мені ще більше аргументів для апеляції у справі Гарді. До кабінету заходить здоровенний охоронець, і Кауфман розпоряджається:

— Заберіть його у в'язницю.

Гувер стоїть біля вікна, спиною до нас усіх.

До в'язниці я не хочу, але не можу дочекатися, коли виврвуся з цього приміщення. Тут вже починає папахувати несвіжими тілами. На моїх зап'ястках клацають наручники, руки мені сковують спереду, а не ззаду, тож, виходячи, я обертаюсь до Кауфмана:

— Припускаю, вранці мені буде дозволено продовжувати справу головного захисника.

— Буде.

Щоб ще більше їх налякати, додаю:

— Останнього разу, коли мене кидали до в'язниці посеред процесу, покарання було скасоване вищим державним судом. Дев'ять проти нуля. Вам, клоуни, варто уважніше вивчати справи.

До нашої процесії приєднується ще один здоровань-охоронець. Вони проводять мене через бічні двері і далі вниз заднім коридором, яким я ходжу щодня. Перед порогом ми чомусь зупиняємось, охоронці щось бурмочуть у свої рації. Коли нарешті виходимо назовні, у мене складається враження, що чутки вже розповзлись. Мої ненависники відверто тішаться, бачачи мене під конвоєм і в наручниках. Без жодної

видимої причини копи тупцюють на місці й ніяк не можуть вирішити, який із патрульних автомобілів їм використовувати. Я стою біля одного, безпорадний, усміхаючись невеличкому гурту присутніх. Помічаю Напарника, гукаю йому, що зателефоную пізніше. Напарник ошелешений і розгублений. Для забави мене садовлять на задне сидіння разом із Гарді. Адвокат і клієнт вирушають до в'язниці. Коли ми від'їжджаємо, з увімкненими блимавками й сиренами — щоб подарувати цьому жалюгідному містечку якнайбільше видовища, — Гарді дивиться на мене й питає:

— Де ви були цілий день?

Навіть не намагаюся щось приховати.

— Воював із суддею, — показую руки в кайданках. — Вгадай, хто переміг.

— Хіба можна адвоката садити в хурдигу?

— Суддя може робити все, що хоче.

— Вам теж буде смертний вирок?

Уперше за багато годин мене щось смішить.

— Ні, принаймні поки що.

Ця несподівана зміна в щоденній рутині розважає Гарді.

— Вам сподобається їжа, — каже він.

— Не сумніваюся.

Двоє охоронців на передніх сидіннях слухають, затамувавши подих.

— Ви колись були у в'язниці? — питає мій клієнт.

— Так, доводилось. У мене талант гнівити суддів.

— Як ви розгнівали суддю Кауфмана?

— Довга історія.

— Ну, у нас же ціла ніч попереду, правда?

Гадаю, що так, та не думаю, що мене посадять в ту саму камеру, в якій сидить мій дорогий клієнт. За кілька хвилин

зупиняємося перед спорудою у стилі 50-х, із пласким дахом і кількома прибудовами, що роблять споруду схожою на злоякісну пухлину. Я приїздив сюди кілька разів на зустріч із Гарді — жахливе місце. Паркуємося, нас висмикують з машини і запихають в людне приміщення, в якому одні копи тиняються, інші перебирають папірці, і всі поводяться дуже зарозуміло. Гарді прямує до непримітних дверей і зникає за ними, а коли вони відчиняються, сюди долинають розмови в'язнів.

— Суддя Кауфман сказав, що я можу зробити два телефонні дзвінки, — звертаюся до наглядача, який саме проходить повз. Він зупиняється, не знаючи, що саме повинен робити наглядач, стоячи перед сердитим адвокатом, затриманим за неповагу до суду. Відтак іде геть.

Дзвоню Джудіт і, погавкавшись з її ресепшійкою, потім з її секретаркою, а потім ще й з її помічницею, я нарешті чую її. Пояснюю, що я знову у в'язниці і що мені потрібна допомога. Вона лає мене, нагадує, яка вона заклопотана, але потім каже, що все зрозуміла. Дзвоню Напарнику і даю деякі настанови.

Мені видають помаранчевий комбінезон з написом «Міська в'язниця Міло» на всю спину. Перевдягаюся в загидженій вбиральні, дбайливо розправляю на вішалці сорочку, краватку й костюм. Віддаю все це наглядачу зі словами:

— Будь ласка, не помніть. Я маю вдягати це завтра.

— Може, ще попросувати? — регоче він. Усі інші відволікаються на цей підкол і сміються, ніби над дотепним жартом. Коли сміх влягається, я питаю:

— То що на обід?

— Сьогодні понеділок, — каже наглядач, — день м'ясних консервів. По понеділках завжди м'ясні консерви.

— Не можу дочекатися.

У моїй камері — бетонному бункері десять на десять — смердить сечею і потом. На двоярусному ліжку — два темношкірих молодики. Один читає, другий дрімає. Третього ліжка немає, отже, я спатиму на пластиковому стільці, забрудненому темно-коричневими плямами. Обидва мої співкамерники не демонструють жодних ознак приязності. Я не хочу вступати в протистояння, але, якби захисника у справі про тяжке вбивство побили у в'язниці посеред судового процесу, то це автоматично потягнуло б за собою скасування процесу. Поміркую над цим.

Джудіт точно знає, що робити, їй не звикати. О п'ятій по обіді вона подає клопотання про незаконне затримання до федерального суду в Сіті з вимогою негайного розгляду. Люблю федеральний суд, принаймні в подібних випадках.

А ще вона надсилає копію клопотання моєму улюбленому газетному репортеру. Галасу я нароблю скільки зможу. Кауфман і Гувер добряче оконфузилися, і вони за це заплачуть. Читач на нижніх нарах вирішує, що хоче потеревенити, тож пояснюю, чому я тут. Він вважає це кумедним — адвокат у в'язниці за образу судді. Сонько прокидається і теж веселиться. Невдовзі я вже ділюся юридичними порадами, цим хлопцям вони ой як знадобляться.

За годину наглядач підкликає мене новиною, що до мене відвідувач. Йду за ним лабіринтом вузьких коридорів і нарешті опиняюся в тісній кімнатині з алкотестером. Це ж тут вони тримають п'яних водіїв. Слон піднімається, ми тиснемо руки. Ми спілкувалися телефоном, але ніколи не зустрічалися. Дякую йому за візит, але застерігаю про можливі наслідки. Слон каже — до дідька все, він не боїться місцевих. Він добре знає, як поводитися, аби не привертати до себе зайвої уваги.

До того ж він знайомий із шефом поліції, копами, суддею — усією звичайною верхівкою невеличкого міста. Він каже, що намагався додзвонитися до Гувера й Кауфмана й сказати, що вони припустилися грубої помилки, але так і не додзвонився. Він звернувся до шефа поліції, щоб мене помістили в кращу камеру. Що довше ми спілкуємось, то більше він мені подобається. Він справжній вуличний боєць, знесилений, охлялий старий козел, який десятиліттями буцався з копами. Він не нажив статків, але не переймається цим. Цікаво, чи буду я через двадцять років схожим на нього.

— Що там з тестом ДНК? — питає він.

— Зразки надійдуть в лабораторію завтра, звідти пообіцяли поквапитися з відповіддю.

— А що як це Пілей?

— Все перевернеться з ніг на голову.

Цей персонаж на моєму боці, але я його не знаю. Ми базікаємо хвилин із десять, а тоді він прощається.

Коли я повертаюся до камери, мої співкамерники вже встигли пустити поголос, що з ними в камері сидить кримінальний адвокат. За якийсь час я вже викрикую поради мешканцям інших камер блоку.

11.

Здоровий глузд — це не про мене, та я вирішую не вступати в протистояння з Фонзо і Фрогом, у товаристві яких відбуваю покарання. Натомість цілу ніч сиджу на стільці й силкуюся подрімати. Не виходить. Я відмовився від консервованого м'яса на вечерю і від зіпсованих яєць з холодним тостом на сніданок. На щастя, про душ взагалі не йдеться. Мені приносять мої костюм, сорочку, краватку, черевики і шкарпетки, і я

швидко вдягаюся. Зі своїми співкамерниками не прощаюся, вони обоє проведуть за ґратами ще кілька років, незважаючи на цінні поради, які я виголошував годинами.

Мене і Гарді везуть до суду різними екіпажами. Ще більший натовп глузує з мене, коли мене — все ще в кайданках — ледь не виволікають з машини. Як тільки опиняюся всередині будівлі, подалі від фотографів, кайданки з мене знімають. Напарник чекає в коридорі. У ранковому випуску «Кронікл» в розділі місцевих новин тільки про мене й мови. На третій сторінці. Нічого особливого — Руд знову заgrimів у в'язницю.

Як наказано, йду за судовим приставом до кабінету судді Кауфмана, вони з Гувером вже чекають. Обидва самовдоволено посміхаються, їм цікаво побачити, як я пережив ніч. Я не говорю про в'язницю, не повідомляю їм, що не спав, не їв і не мився вже бозна-скільки. Я зібраний, я рвуся в бій, і це, здається, їх дратує. Отакі ігри та розваги, а на кону — життя Гарді.

За кілька секунд після того, як я переступаю поріг кабінету, влітає інший судовий пристав:

— Вибачте, пане суддя, але там федеральний маршал, він каже, що вам треба бути у федеральному суді в Сіті об одинадцятій ранку. І вам, пане Гувер.

— Що за чортівня? — не розуміє Кауфман.

Я люб'язно пояснюю:

— Це слухання справи про незаконне затримання, пане суддя. Мої адвокати подали клопотання вчора по обіді. Невідкладне слухання, щоб витягти мене з в'язниці. Ви, хлопці, затіяли ці дурниці, а тепер я їх закінчу.

— Він приніс повістку до суду? — питає Гувер. Судовий пристав подає їм якісь папери, і вони швидко все проглядають.

— Це не повістка, — каже Кауфман. — Це типу повідомлення від судді Семсона. Треба ж, я думав, він помер. Він не

має права повідомляти мені про необхідність бути присутнім на будь-яких слуханнях.

— Він вже років з двадцять як злетів із катушок, — з полегшенням зауважує Гувер. — Я не піду. У нас тут наше слухання у розпалі.

Він не помиляється щодо судді Семсона. Якби адвокати могли обирати найсхибленішого суддю округу, Ерні Семсон переміг би з великим відривом. Але він — мій схиблений друг, і він звільняв мене з хурдиги раніше.

Кауфман звертається до судового пристава:

— Передайте маршалу, щоб ішов геть. Якщо почне завдавати мороки — накажіть шерифу заарештувати його. Оце його справді розлютить, хіба не так? Шериф заарештовує маршала. Ха! Закладаюся, такого ще не було. Коротше, ми не поїдемо. Ми маємо закінчити слухання тут.

— Навіщо ви звернулися до федерального суду? — цілком серйозно питає мене Гувер.

— Бо мені не подобається бути у в'язниці. Що за дурне запитання?

Судовий пристав виходить, Кауфман звертається до нас:

— Я скасовую постанову про неповагу до суду, гаразд, пане Руд? Гадаю, однієї ночі в тюрязі буде достатньо за вашу поведінку.

— Що ж, цього цілком вистачить для скасування процесу або перегляду справи.

— Не сперечаймося щодо цього, — каже Кауфман. — Можемо продовжувати?

— Ви ж суддя.

— А як же слухання у федеральному суді?

— Ви просите у мене юридичної поради? — перепитую я.

— Звісно ж, ні.

— Ігноруйте повідомлення, якщо хочете. Дідько, та суддя Семсон може вас обох запроторити за ґрати на нічку-другу. Хіба це не буде весело?

12.

Нарешті ми повертаємося до судової зали, доводиться чекати, поки всі повсідаються. Коли заводять присяжних, я уникаю зустрічі з ними поглядом. Тепер усі вони знають, що ніч я провів у в'язниці, і, впевнений, усім їм цікаво, як я це пережив. Нічого вони не видивляться.

Суддя Кауфман перепрошує за затримки і каже, що час братися до роботи. Він дивиться на Гувера, той встає і заявляє:

— Ваша честь, з боку штату — все.

Оцей дилетантський виверт зроблено спеціально для того, щоб моє життя стало ще нікчемнішим. Піднімаюся і сердито зауважую:

— Ваша честь, він міг сказати мені це вчора ввечері чи хоча б сьогодні вранці.

— Викликайте свого першого свідка, — гримає Кауфман.

— Я не готовий. Я маю деякі пропозиції. Для протоколу.

Вибору в нього нема, тож він вибачається перед присяжними. Наступні дві години ми торгуємося щодо того, чи представив штат достатньо доказів, аби продовжувати справу. Я повторюю одні й ті ж аргументи. Кауфман виносить ті самі постанови. Усе під протокол.

Перший мій свідок — хирлявий тривожний хлопчина, на диво подібний на мого клієнта. Звати його Вілсон, йому п'ятнадцять років. Це занедбаний наркоман, практично бездомний, хоча його тітка дозволяє йому ночувати в її гаражі, коли він хворіє. І він — наш головний свідок!

Дівчатка Фентрес зникли близько четвертої по обіді у середу. Вони поверталися зі школи на своїх велосипедах, але додому так і не доїхали. Пошуки почалися близько 18:00 і щогодини посилювалися. До опівночі місто запанікувало, усі з ліхтарями були на вулиці. Тіла знайшли в засміченому ставку близько опівдня наступного дня.

У мене шестеро свідків: Вілсон і ще п'ятеро, які засвідчать, що вони були з Гарді тієї середи, починаючи з близько 14:00 і до сутінків. Вони перебували у місці під назвою Кар'єр — у занедбаному гравієвому кар'єрі посеред густих лісів на південь від міста. Це віддалений прихисток для прогульників, дезертирів, дітей-волоцюг, наркоманів, дрібних злодюжок і п'яниць. Старших нероб сюди теж тягне, але більшою мірою це справжній рай для нікому не потрібних дітей. Вони сплять під навісом, діляться краденими продуктами, вживають крадену випивку, вживають наркотики, про які я навіть не чув, вступають у випадкові статеві стосунки. Словом — марнують дні, невпинно наближаючись до смерті або тюрми. Гарді був там, коли хтось інший викрав і вбив дівчаток Фентрес.

Отож у нас є алібі — за місцеперебування мого клієнта можуть поручитися. Можуть же?

На момент, коли Вілсон стає за трибуну і приносить клятву, присяжні демонструють недовіру. Заради такого випадку він одягнувся в те, що носить завжди — замурзані подерті джинси, розтоптані армійські черевики, зелена футболка з написом на честь якогось кислоотно-рокового гурту, а на шиї пов'язана парадна фіолетова бандана. Голову, виголену над вухами, прикрашає вражаючий помаранчевий ірокез. До всього на ньому ще й обов'язковий набір татуювань, сережок і пірсингів. Оскільки він, усього лише недосвідчений підліток, виявився

втягнутим в таку серйозну справу, він постійно ховає зніжковіння за вишкіром, через який хочеться дати йому ляпаса.

— Просто будь собою, — казав я йому. На жаль, він послухався. Я б його словам не повірив, хоч він говорить правду. Як відрепетирували, проходимось по другій половині дня тієї середи.

На перехресному допиті Гувер його просто знищує. Синку, тобі п'ятнадцять, чому ти був не в школі? То ти курив дурман разом із оцим своїм корешем, а тепер хочеш розказати про це присяжним? Випивали, вживали наркоту, така собі зграйка волоцюг, так? Вілсон непереконливо заперечує. Через п'ятнадцять хвилин цього глуму Вілсон дезорієнтований, наляканий тим, що його можуть звинуватити в якомусь злочині. Гувер назирає, як хуліган у темному провулку.

Та оскільки Гувер не надто кмітливий, він заходить надто далеко. Він припер Вілсона до стінки, а тепер добиває кожним запитанням. Допитується щодо дат — звідки він знає, що то була саме середа минулого березня? Ви, діти, в Кар'єрі що, календарики маєте?

І голосно:

— Ви гадки не маєте, про яку саме середу говорите, чи не так?

— Маю, сер, — ввічливо — вперше — відповідає Вілсон.

— Та невже?

— Просто поліція прийшла туди і сказала, що вони шукають двох маленьких дівчаток. Було ще світло. А Гарді провів там увесь день. — Як для не надто розумного підлітка, Вілсон промовляє це бездоганно, саме так, як ми натренувалися.

Само собою, коли в Міло трапляється порушення закону, серйозніше за викидання сміття повз урну, поліція щодуху кидається до Кар'єру і висуває обвинувачення. Переслідує

постійних підозрюваних. Звідти до ставка, де знайшли дівчат Фентрес, близько трьох миль. Абсолютно очевидно, що ніхто із завсідників Кар'єру не мав інших засобів пересування, крім власних ніг. Проте поліція за звичкою з'явилася туди і ретельно все обшукала. Гарді каже, що пам'ятає копів, які розпитували про зниклих дівчат. Копи, звісно, не пригадують, щоб бачили Гарді в Кар'єрі.

Усе це не має значення. Ці присяжні не вірять жодному слову, сказаному Вілсоном.

Наступним я запрошую свідка, який викликає ще менше довіри. Її називають Лоло, бідолашна дитина, скільки себе пам'ятає, жила під мостами і у водостічних системах. Хлопці захищають її, вона віддячує їм задоволенням. Зараз їй дев'ятнадцять, і наряд чи вона доживе до двадцяти п'яти, принаймні якщо лишиться на свободі. Вона уся в татуюваннях, і на момент, коли її приводять до присяги, присяжні відчують до неї огиду. Вона пам'ятає саме ту середу, пам'ятає, як копи прийшли до Кар'єру, пам'ятає, що Гарді пробув там увесь день.

На перехресному допиті Гувер негайно наводить факт того, що її двічі ловили на крадіжках у крамницях. Крадіжках їжі! А ви що робили б, аби зголодніли? Гувер подає це як щось таке, що заслуговує на смертну кару.

Продираємося далі. Викликаю наступного свідка алібі — він говорить правду, та Гувер усіх їх змушує мати вигляд злочинців. Отака божевільність і несправедливість системи. Свідки Гувера, які свідчать від імені штату, прикриваються порядністю, самі ледь не освячені владою. Копи, експерти, навіть донощики, вимиті, вичищені і вбрані в гарний одяг, усі стають за трибуну і говорять неправду. Вони об'єднані спільними зусиллями добитися, щоб мого клієнта визнали

винним. Натомість свідки, які знають правду і розповідають її, миттєво дискредитуються і постають цілковитими невігласами.

Як у більшості подібних випадків, на цих слуханнях не йдеться про істину — йдеться про перемогу. І щоб перемогти — за відсутності реальних доказів — Гуверу доводиться їх фабрикувати, вдаватися до обману і знавісніло піддавати правду сумнівам. Шість моїх свідків присягаються, що мого клієнта і близько не було біля місця, де було скоєно злочин, і всіх шістьох висміюють. Гувер назбирав зо дві дюжини свідків, і те, що всі вони брешуть, фактично відомо і копам, і обвинуваченню, і судді. Та присяжні ковтають ті брехні так жадібно, ніби їм зачитують Святе Письмо.

13.

Показую присяжним карту їхнього любого міста. Кар'єр розташований далеко від ставка. Гарді ніяк не міг бути одночасно у двох місцях у приблизний час убивства дівчаток. Присяжні не вірять жодному слову, бо вони давно знають, що Гарді був членом сатаністського культу і був причетний до сексуальних збочень. Фізичних доказів того, що дівчатка Фентрес піддалися сексуальному насиллю, немає. І все ж найостанніший недоумок в цьому Богом забутому місці вважає, що Гарді згвалтував їх, а тоді вбив.

Опівночі я лежу поперек незручного мотельного ліжка, озивається покладений поруч мобільний. Це з лабораторії ДНК в Сан-Дієго. Кров, яку Тадео так брутально отримав з лоба Джека Пілея, відповідає фрагменту волосся, яке убивця лишив на шнурку, що ним були міцно зв'язані щиколотки одинадцятирічної Дженни Фентрес.

14.

Сон не йде, я навіть повік не можу склепити. Ми з Напарником ще затемна виїжджаємо з мотелю і наближаємося до Міло, коли на сході тільки займається день. Зустрічаюся зі Слоном в його офісі, тим часом місто потроху прокидається. Він дзвонить судді Кауфману додому, будить його й витягує з ліжка. О восьмій ранку ми з Гувером і судовим репортером збираємося в суддівському кабінеті. Усе, що буде далі, потрапить до протоколу.

Я викладаю свої варіанти. Якщо вони відмовляються припинити слухання, скасувати справу і відправити всіх по домівках — а я розраховую, що вони вчинять саме так — тоді я або (1) подам скаргу на Джека Пілея, щоб його силоміць притягли в суд, поставлю його за трибуну свідка і доведу, що він — убивця, або (2) звернуся до преси з результатами досліджень ДНК, або (3) оголошу присяжним усе, що мені відомо, або (4) зроблю усе перераховане, або (5) не зроблю нічого, дам їм отримати обвинувальний вирок, а тоді вщент розіб'ю їх апеляцією.

Вони прагнуть дізнатися, звідки у мене зразок крові Джека Пілея, але я не зобов'язаний їм звітувати. Нагадую їм, що останні десять місяців умовляв їх придивитися до Пілея, взяти зразок крові і все таке, але їм це було нецікаво. У них був Гарді, один із прислужників сатани. Вдесяте пояснюю, що Пілей (1) знав дівчаток, (2) його бачили поблизу ставка, коли вони зникли і (3) він щойно розстався з їхньою матір'ю після тривалих непростих стосунків.

Вони збентежені, приголомшені, ледве спроможні усвідомлювати, що відбувається. Їхнє липове й несправедливе звинувачення було шите білими нитками. Вони звинуватили не ту людину!

Насправді усі прокурори мають однакову генетичну ваду: вони не здатні визнавати очевидне, навіть коли воно безсумнівне. Вони вдаються до своїх теорій. Вони знають, що мають рацію, бо їх у цьому переконували місяцями, якщо не роками. «Я вірю у цю справу» — одна з їхніх улюблених тез, і вони безтямно повторюватимуть її навіть тоді, коли справжній убивця із закриваленими руками пройде повз них і скаже: «Це зробив я».

Я чимало стикався з таким ідіотизмом раніше, тож пробував уявити, як тепер поведеться Гувер. Та коли він сказав: «Можливо, Гарді Бейкер і Джек Пілей діяли разом», — я вголос розсміявся.

— Ви серйозно? — рохкає Кауфман.

— Блискуче, просто блискуче, — додаю я. — Двоє чоловіків, незнайомих між собою, одному вісімнадцять років, іншому — тридцять п'ять, приблизно на півгодини об'єднують зусилля, щоб убити двох дівчаток, а тоді розійтись кожен своєю дорогою, ніколи більше не бачитись, приречені тримати язика за зубами. Наполягатимете на цьому під час розгляду апеляції?

— Я б не відкидав таку можливість, — тримається Гувер, почісуючи підборіддя, ніби його гострий розум все ще працює і формулює нові версії злочину.

Кауфман здивовано й недовірливо коментує:

— Дене, ти це несерйозно.

— Я хочу продовжувати, — каже Ден. — Гадаю, Гарді Бейкер причетний до цього злочину. Я можу домогтися обвинувального вироку.

Так зворушливо бачити, як він пре напролом, вже усвідомлюючи, що помиляється.

— Дайте вгадаю, — звертаюсь я. — Ви вірите у цю справу.

— Вірю, чорт забирай. Я хочу продовжувати. Я можу домогтися обвинувального вироку.

— Певно, що можете, і обвинувальний вирок набагато важливіший, ніж правосуддя, — я втрачаю самовладання. — Домагайтеся свого обвинувального вироку. Ми застрягнемо в апеляційних судах на наступні десять років. Гарді тим часом чекатиме смертної кари, а справжній убивця розгулюватиме вулицями. А тоді настане день, коли якомусь федеральному судді відкриється істина, і ми отримаємо чергове гучне звільнення. Ви, прокуроре, і ви, пане суддя, постанете ідіотами через те, що виробляєте зараз.

— Я хочу продовжувати, — Гувер повторює, ніби йому заїло платівку.

Я напосідаю:

— Гадаю, я вийду до преси і покажу їм результати досліджень ДНК. Вони вмиг поширять новину, а ви, намагаючись продовжити слухання, виглядатимете як парочка блазнів. А тим часом за Джеком Пілеєм і слід прохолоне.

— Як ви отримали його ДНК? — питає мене суддя Кауфман.

— Він вліз у бійку минулої суботи в «Блу енд Вайт», йому розтовкли пику, а хлопець, який це зробив, працює на мене. Я особисто зчистив кров Пілея з кулака своєї людини і відправив її в лабораторію разом зі зразком волосся, який мені вдалося здобути раніше.

— Це фальсифікація доказів, — передбачувано коментує Гувер.

— Ой, ну подайте на мене до суду або знову киньте до хурдиги. Ви догралися, Дене, визнайте!

— Я хочу побачити результати дослідження, — каже Кауфман.

- Я отримаю їх до завтра. Лабораторія аж у Сан-Дієго.
- До того часу оголошується перерва.

15.

Час від часу протягом дня суддя і прокурор проводять секретні зустрічі. Мене не запрошують. Формальна процедура забороняє подібні потаємні наради, але вони відбуваються. Цим хлопцям потрібно виробити стратегію виходу сухими з води, і то швидко. Тепер вони знають, що я напівнавіжений і все одно викладу пресі результати досліджень. Навіть зараз вони більше переймаються політикою, ніж істиною. Їх турбує тільки можливість зберегти обличчя.

Ми з Напарником повертаємося до Сіті, і я весь день працюю над іншими справами. Я переконую лабораторію надіслати результати досліджень судді Кауфману електронною поштою, і до полудня він уже знає правду. О шостій вечора отримую дзвінок. Джека Пілея щойно заарештували.

Наступного ранку ми зустрічаємося в кабінеті Кауфмана, не у відкритому судовому засіданні, як належало б. Припинення справи у відкритому судовому засіданні поставило б систему в незручне становище, тож суддя і прокурор прагнуть зробити це за зачиненими дверима і якнайшвидше. Я сиджу за столом, Гарді поруч зі мною, ми слухаємо, як Ден Гувер незграбно виголошує свіже клопотання щодо закриття справи. Я твердо переконаний, що Гувер прагне продовжувати цю любу його серцю справу, в яку він так щиро вірить, але Кауфман сказав: ні; сказав: досить бавитися; сказав: мінімізуймо втрати, позбудьмося цього непоступливого мерзотника разом з його недоумкуватим клієнтом.

Усі папери підписано, Гарді стає вільною людиною. Останній рік він провів у в'язниці, і я знаю — йому довелося нелегко. Однак рік у в'язниці для невинної людини — це за нашої системи справжнє везіння. Тисячі людей проводять за ґратами десятки років, але то вже зовсім інша історія.

Гарді трохи розгублений, він не знає, куди йому йти і що робити. Коли нас виводять з кабінету Кауфмана, даю йому дві банкноти по 20 доларів і зичу успіхів. Його відвезуть назад у в'язницю, щоб він забрав свої речі, а звідти його мама забере його в якесь безпечне місце. Я більше ніколи з ним не зустрінуся.

Він не дякує, бо не знає, що казати. Я не хочу його обіймати, бо він відучора не мився, але ми спромагаємось на міцний потиск рук у тісному коридорі під наглядом двох супроводжуючих.

— Усе позаду, Гарді, — повторюю я, але він мені не вірить.

Новина поширилася швидко, надворі вже зібралася юрба. Місто Міло ніколи не повірить, що це не Гарді убив дівчаток Фентрес, незважаючи на докази. Так завжди трапляється, коли копи діють одним зі своїх улюблених методів — пруть в неправильному напрямку, контролюючи плітки і ведучи за собою пресу. Прокурор приєднується до цієї ходи заздальгідь, і невдовзі вона перетворюється в організований і ледь не легітимний самосуд.

Прошмигну через бічні двері до місця, де на мене чекає Напарник. Ми їдемо звідси геть, без усякого супроводу. І коли вже віддаляємось від будівлі суду, два помідори і яйце розпливаються по нашому задньому склу. Я не можу стримати сміху. Я вкотре їду з міста у своєму стилі.

ЧАСТИНА ДРУГА

КІМНАТА ГУЧНИХ ВЕЧІРОК

1.

Багатії, як правило, не потрапляють до камери смертників. Лінку Скенлону щодо цього не пощастило, хоча в цьому місті годі знайти й трьох людей, яких турбувала б доля Скенлона чи його щастя. Тут із мільйон мешканців, та коли Лінка нарешті судили й ізолювали, чи не кожен із них відчув щось на кшталт полегшення. Наркаторгівля зазнала потужного удару, але невдовзі відновилася знову. Зачинилися кілька стриптиз-клубів, що потішило чимало молодих дружин. Батьки дівчат-підлітків говорили між собою, що тепер їхні доньки у більшій безпеці. Власники розкішних спорткарів розслабилися, адже крадіжки автомобілів різко скоротилися. А головне — політики і фахівці з боротьби з наркотиками полегшено зітхнули і розраховували на зниження злочинності. Так воно й трапилося, але тривало недовго.

До смертної кари за вбивство судді Лінка засудив неупереджений суд присяжних. Невдовзі після того, як він опинився у камері смертників, основного адвоката його захисту знайшли задушеним. Тож, гадаю, адвокатська колегія Сіті також відчула полегшення, коли Лінка посадили.

Хоча, якщо замислитись, мало б бути кількасот людей, яким справді бракувало Лінка, принаймні спочатку. Це, скажімо, похоронні агенти, стриптизерки, персонал автомаїстерень і продажні копи. Але зараз це не має значення. Усе те було шість років тому, а відтоді Лінк налагодив діяльність більшості своїх бізнесів, уже перебуваючи за ґратами.

Він завжди хотів бути гангстером, прагнув бути схожим на старомодного Капоне — жадав крові, насильства і моря грошви. Його батько, бутлегер*, помер від цирозу печінки. Його мати часто й невдало виходила заміж. Не стримуваннй статечним родинним життям, Лінк потрапив на вулиці у віці дванадцяти років і скоро опанував дрібне крадійство. У п'ятнадцять він вже мав власну банду, продавав травичку і порнуху по місцевих університетах. У шістнадцять його заарештували, трохи дали по руках, і відтоді почалися його тривалі й колоритні стосунки із системою кримінального правосуддя.

Допоки йому не виповнилось двадцять, його звали Джордж. Це ім'я йому не подобалось, тож він прибрав і відкинув кілька прізвиськ на зразок Лаш і Бос. Зупинився зрештою на Лінк, бо він, Джордж Скенлон, так часто був пов'язаний з усякими злочинами. Ім'я «Лінк» чудово йому пасувало, тож він найняв юриста і зробив його офіційним. Просто Лінк Скенлон, без усяких там ініціалів чи чогось подібного. Нове ім'я дало йому нову особистість. Він став новою людиною, якій було що доводити. Він зухвало прагнув зробитися найкрутішим бандитом у місті і йому це цілком вдалося. До тридцятиріччя Лінка його головорізи регулярно когось убивали, аж поки він не заволодів кількома галузями бізнесу в Сіті і не монополізував свою частку в торгівлі наркотиками.

Він просидів у камері смертників лише шість років, стра-та призначена сьогодні на 22:00. Шість років — нетривалий час для камери смертників. У середньому, принаймні в цьому штаті, апеляції гальмують виконання покарань на чотирнадцять років. Навіть двадцять років — не рідкість. Найкоротший

* Бутлегер — підпільний торговець спиртним під час дії Сухого закону в США (1920-1930-ті рр.).

час — два роки, але той хлопець сам благав страти. Справедливо зауважити, що зі справою Лінка не зволікали, її навіть прискорювали. Убий суддю — й усі решта суддів образяться. Його апеляції приймалися без жодних затримок. Його винуватість було підтверджено, підтверджено і перепідтверджено. Усі постанови приймалися одноголосно, беззастережно, найвищими судовими органами штату. Верховний Суд США відмовився переглядати справу. Лінк розлютив усіх, хто по-справжньому управляє системою, і сьогодні система остаточно йому помститься.

Суддя Неджі — ось кого убив Лінк. Він, Лінк, не натискав на гачок власноруч, але він дав зрозуміти своїм підлеглим, що хоче, аби Неджі помер. Найманий убивця на прізвисько Кастет отримав завдання і ретельно його виконав. Суддю Неджі і його дружину знайшли у ліжку, в самих піжамах, з кульовими отворами в головах. Кастет після того трохи розпустив язика, а копи влаштували прослуховування у правильному місці. Кастет також був у камері смертників, на той час уже два роки, коли його знайшли із запханим в горлянку відбілювачем. Копи допитали Лінка, але він заприсягся, що нічогісінько не знав про таку прикрість.

Чим же завинив суддя Неджі? Він був зразковим непохитним поборником закону і порядку, ненавидів наркотики і славився тим, що карав розповсюджувачів за всією суворістю закону. Він невдовзі мав винести вирок двом типам із найближчого оточення Лінка — зокрема його кузену — по сотні років кожному, і це засмутило Лінка. Це ж було його місто, а не Неджі. Він, Лінк, вже багато років хотів дошкулити судді, влаштувати таку собі остаточну розборку. Убий суддю, уникни покарання, і весь світ знатиме, що ти точно понад законом.

Після того, як було вбито адвоката його захисту, усі вважали мене справжнім дурнем, коли я взявся за його справу. Ще один невтішний результат для Лінка — і мене можуть знайти на дні якогось озера. Але те все було шість років тому, відтоді ми з Лінком непогано порозумілися. Він знає, що я намагався зберегти йому життя. Чого він досягне, убивши свого останнього захисника?

2.

Ми з Напарником в'їжджаємо через центральні ворота «Біг Вілер», в'язниці з посиленою охороною, в якій штат утримує камери смертників і виконує смертні вироки. Охоронець підходить до пасажирських дверцят і питає:

— Прізвище?

— Руд, Себастьян Руд. Я до Лінка Скенлона.

— Звичайно.

Охоронця звать Гарвей, раніше ми перекидалися словом-другим, сьогодні — ні. Сьогодні «Біг Вілер» зачинена, повітря насичене неспокоєм. Виконання вироку! Через дорогу одні протестувальники тримають свічки і співають псалми, інші схвалюють смертну кару. Одні проти, інші за. Уздовж дороги вишикувались фургони телевізійних новин.

Гарвей щось шкрябає в блокноті, кидає «Блок дев'ять», і, коли ми вже маємо рушати далі, нахилиється і шепоче:

— Які у вас шанси?

— Невеликі, — кажу я, ми рушаємо з місця. Їдемо за в'язничною вантажівкою з озброєними охоронцями в кузові, інша така ж машина їде позаду нас. Рухаємось повільно у сліпучому світлі прожекторів, минаємо яскраво освітлені будівлі, в яких три тисячі людей сидять замкнені по своїх

камерах і чекають, коли Лінк помре і все знову стане як раніше. В'язниця не має видимих причин несамовитіти від виконання вироку. Немає потреби в додатковій охороні. З камери смертників ще ніхто ніколи не тікав. Засуджені живуть ізольовано, тож не мають ватаги друзів, які могли б вирішити вдатися до штурму Бастилії і всіх звільнити. Однак ритуали важливі для представників адміністрації в'язниці, і ніщо не викликає у них такого викиду адреналіну, як виконання вироку. Їхні примітивні життя безбарвні й монотонні, і лише зрідка в їхньому світі настає пожвавлення — коли настає час убити вбивцю. Для нагнітання драматизму не хтують нічим.

Блок дев'ять розміщений оддалік від решти блоків, надійна огорожа у вигляді сітчастого паркана з колючим дротом могла б зупинити самого Айка* на берегах Нормандії. Ми зрештою дістаємося до воріт, де загін знервованих охоронців нетерпляче обшукує Напарника, мене і наші кейси. Ці хлопці помітно перейнялися подією, призначеною на сьогоднішній вечір. У їхньому супроводі заходимо до будівлі, мене проводять до тимчасового офісу, в якому чекає, гризучи нігті, відчутно стривожений начальник в'язниці МакДаф. Коли в кімнаті без вікон ми залишаємось лише вдвох, він питає:

— Чули?

— Що саме?

— Десять хвилин тому в «Олд Кортхауз», у судовій залі, в якій Лінка визнали винним, стався вибух.

Я бував у тій судовій залі десятки разів, тож звістка про вибух мене по-справжньому шокує. Хоча, з іншого боку, мене

* Аїк (*англ. Ike*) — поширене в США прізвисько Дваїта Девіда Ейзенгауера, керівника англо-американських сил при форсуванні Ла-Маншу і висадці військ у Нормандії 6 червня 1944 року.

анітрохи не дивує, що Лінк Скенлон не збирається піти з цього світу спокійно.

— Хтось постраждав? — цікавлюсь я.

— Не думаю. Будівлю суду саме зачинили.

— Он як.

— Отож. Вам слід поговорити з ним, Руде, і якнайшвидше.

Знизую плечима і кидаю на начальника повний безнадії погляд. Пробувати бесідою отямити гангстера на кшталт Лінка Скенлона — це марнування часу.

— Я ж лише його адвокат, — нагадую.

— Якщо через нього хтось постраждає...

— Припиніть, начальнику. За кілька годин штат його стратить. Що ще із ним можна зробити?

— Знаю я, знаю. Де апеляції? — питає він, не випускаючи із зубів ніготь великого пальця. Здається, він ось-ось вистрибне зі шкіри.

— П'ятнадцятий округ. Гейл Мері. На цій стадії усі потрапляють до Гейл Мері, начальнику. А де Лінк?

— В камері очікування. Я маю повернутися до свого кабінету і переговорити з губернатором.

— Перекажіть йому вітання. Скажіть, що він так і не зреагував на моє останнє клопотання про помилування.

— Неодмінно, — запевняє начальник і виходить із приміщення.

— Дякую.

Небагато людей у цьому штаті люблять страти так само сильно, як наш чудовий губернатор. Зазвичай він вичікує до найостаннішої миті, а тоді виходить, насуплений, до камер і сповіщає світу, що не може, перебуваючи при ясному розумі, надати помилування. Ледь не зі слізьми в голосі він нагадає про жертву і проголосить, що правосуддю належить звершитися.

Ідучи коридором за двома до зубів озброєними охоронцями, дістаюся до «Кімнати гучних вечірок». Це не що інше, як велика камера очікування, в якій засуджений проводить останні п'ять годин до свого призначеного часу. У ній він чекає разом зі своїм адвокатом, духівником, можливо, з кимось із родичів. Дозволяється повний контакт, тож бувають зворушливо-сумні миті — мама приїздить обійняти востаннє. Остання вечеря подається рівно за дві години до останньої прогулянки, а опісля лишатись тут може тільки адвокат.

Кілька десятиліть тому в нашому штаті вдавалися до розстрілів. Закутого в кайданки і зв'язаного засудженого прив'язували до стільця, його голову закривали чорним покривалом, а зверху на сорочку — на груди, де серце, — кріпили яскраво-червоний хрест. На відстані п'ятдесяти кроків за завісою чекали п'ять добровольців з потужними гвинтівками, причому зарядженими були лише чотири. Вважалося, що жоден із п'яти не може бути впевненим, що це саме він убив людину, і це мало якось розвіяти можливі майбутні докори сумління на випадок, якщо такий доброволець колись передумає і почне перейматися. Що за маячня! Добровольці в чергу записувалися, всі прагнули убити пострілом у серце іншу людину.

Хай там як, а чутливий і винахідливий тюремний сленг з часом підібрав для кімнати виконання покарань її теперішню назву. За легендою, отвори вентиляційної системи свідомо залишали відчиненими, тож звуки пострілів гвинтівок луною розносилися по всій в'язниці. Коли ми з гуманістичних міркувань почали застосовувати ін'єкції, страта стала вимагати менше простору. Камеру перебудували, звели додаткові стіни. Теперішня «Кімната гучних вечірок» начебто є саме тим місцем, де приречені на смерть засуджені сиділи й чекали пострілів.

Після ще одного обшуку заходжу у двері. Лінк сам, хитається на складаному стільці, приставленому до бетонної стіни. Світло приглушене. Він не відводить погляду від безгучного телевізора в кутку і не зауважує моєї появи. Його улюблений фільм — «Хрещений батько». Він дивився його сотні разів і багато років тому почав імітувати Марлона Брандо. Винуватцем неприємного скрипучого голосу він називає куріння. Стиснуті щелепи. Неквапливість. Байдужість. Цілковита відсутність емоцій.

Наша камера смертників має особливе правило: засуджений може помирати у будь-якому одязі на власний вибір. Правило дещо дивне, адже ті, хто провів тут десять, п'ятнадцять чи двадцять років, не мають розмаїтого гардеробу. Стандартний комбінезон; може, потерті штани і футболка для зустрічей з відвідувачами; сандалії; на зиму — теплі шкарпетки. Однак Лінк має гроші і хоче йти на страту ошатним. Він одягнутий у чорну бавовняну сорочку з довгими рукавами, застібнутими на зап'ястках, чорні джинси, чорні шкарпетки і чорні кросівки. Виглядає не настільки стильно, як йому би хотілося, але хто в таку мить переймається модою?

— Я думав, ти мав мене врятувати, — нарешті озивається він.

— Я такого ніколи не казав, Лінку. Ми навіть склали про це письмову угоду.

— Але я заплатив тобі стільки грошей.

— Великий гонорар не є запорукою позитивного результату. Це також було в угоді.

— Ох уже ці адвокати, — невдоволено бурмоче він, і мені це не подобається. Ніяк не викину з голови, що сталося з його попереднім адвокатом. Він повільно нахиляється вперед, ставить стілець на всі чотири ніжки і піднімається. Лінку зараз

п'ятдесят, і майже весь час, проведений в камері смертників, він приділяє увагу своєму вигляду. Та він швидко старіє, хоч я й сумніваюся, що людина, яка точно знає дату своєї страти, надто переймається зморшками чи сивиною. Він ступає кілька кроків і вимикає телевізор.

У кімнаті розміром п'ятнадцять на п'ятнадцять є невеликий стіл, три складаних стільці і дешева армійська койка — на випадок, якщо котромусь засудженому забагнеться поспати перед тим, як відправитися на вічний спочинок. Я вже раз був тут, три роки тому, тоді моєму клієнту лишалось тридцять хвилин до ін'єкції, коли нам вручили диво від П'ятнадцятого округу.

Лінку так не пощастить. Він сидить на столі і дивиться на мене. Тоді скрегоче:

— Я тобі довіряв.

— І недарма, Лінку. Я щосили боровся за тебе.

— Але ж я божевільний, з довідкою, а ти нікого в цьому не переконав. Я скажений, як дідько. Чому ти не змусив їх зважити на це?

— Я намагався, і тобі, Лінку, це відомо. Ніхто не зважив, бо ніхто не хотів зважати. Ти убив не ту людину. Ти вбив суддю, і вся суддівська братія образилась.

— Я його не вбивав.

— Ну, а присяжні сказали, що вбивав. Ось що має значення. — Ми обговорювали це тисячі разів, то чому б не обговорити ще раз? Зараз, коли лишилося менш ніж п'ять годин, я готовий говорити з Лінком про що завгодно.

— Я божевільний, Себастьяне. У мене дах поїхав.

Вважається, що у камері смертника збожеволіє будь-хто. Двадцять три години на добу в цілковитій ізоляції ламають людину ментально, фізично й емоційно. Та Лінк не настільки

потерпав, як інші. Кілька років тому я пояснив йому, що Верховний Суд США постановив: штат не може стратити людину розумово відсталу чи психічно хвору. Невдовзі по тому Лінк вирішив, що йому варто стати божевільним, і відтоді поводився відповідно. Начальник в'язниці погодився тоді перевести Лінка у психіатричний блок, де умови ув'язнення були помітно комфортніші. Лінк прожив там три роки, аж поки журналістське розслідування виявило рух коштів між близькими родичами начальника в'язниці і певним злочинним угрупованням. Начальник поспіхом вийшов на пенсію й уникнув відповідальності. Лінка повернули назад до камери смертників, там він пробув кілька місяців, а тоді його перевели на РОН — режим особливого нагляду. Так він отримав більшу камеру і більше привілеїв. Охоронці забезпечували його всім, чого йому бажалося, тому що люди Лінка на свободі забезпечували охоронців грошима і наркотиками. Із часом Лінку вдалося облаштувати переведення назад до психіатричного блоку.

За шість років у «Біг Вілер» він лише дванадцять місяців провів разом з іншими убивцями, засудженими до смертної кари.

— Начальник в'язниці щойно повідомив про сьогоднішній вибух в будівлі суду, — кажу я. — У тій самій судовій залі, в якій тебе визнали винним. Оце так збіг, правда?

Він супитьсся і невиразно знизує плечима, косячи під Брандо, — жодного зацікавлення.

— Це ж десь саме зараз розглядають мою апеляцію? — ухиляється він від теми.

— У П'ятнадцятому окрузі, але не варто плекати надій.

— Тобто ти мені кажеш, що я помру, Себастьяне?

— Я казав це тобі ще минулого тижня, Лінку. Все скінчено. Апеляції, подані в останній момент, даремні. Усі можливі

скарги було заявлено. Ми перепробували все. Зараз ми вже нічого не можемо зробити, лише чекати і сподіватися на диво.

— Треба було мені найняти адвокатом того радикального єврея, як там його — Левенштейн?

— Можливо, але ти його не найняв. У нього трьох клієнтів стратили за останні чотири роки.

Я знайомий з Марком Левенштейном, він хороший адвокат. Ми двоє ділимо поміж собою майже всі безнадійні справи в цій частині штату. У мене вібрує телефон. Текстове повідомлення: П'ятнадцятий округ щойно відхилив апеляцію.

— Кепські новини, Лінку, — повідомляю, — П'ятнадцятий округ щойно нам відмовив.

Він нічого не відповідає, встає і вмикає телевізор.

Я вмикаю більше світла, цікавлюся:

— Твій син сьогодні зазирне?

— Ні, — хрипить він.

Його єдина дитина — син, щойно звільнений з федеральної в'язниці. Він виріс у сімейному бізнесі і любить свого старого, але ніхто б не посмів дорікати йому тим, що він обходить в'язниці десятою дорогою, навіть для відвідин не робить винятків.

— Ми вже попрощалися, — додає Лінк.

— То відвідувачів сьогодні не буде?

Він форкає, нічого не відповідає. Не буде нікого, жодного відвідувача, ніяких останніх обіймів. Лінк двічі був одружений, але ненавидить обох колишніх дружин. Зі своєю матір'ю не говорив уже двадцять років. Його єдиний брат дивним чином зник після однієї підозрілої справи. Лінк нишпорить у кишені, дістає мобільний і робить дзвінок. В'язням суворо заборонено мати мобільні телефони, у Лінка за ці роки відбирали з десятків. Їх потай проносять охоронці;

один зі спійманих зізнався, що незнайомець заплатив йому за це 1000 доларів готівкою на парковці «Бургер Кінг» під час обідньої перерви.

Розмова дуже коротка — я не розумію ані слова — і Лінк кладе телефон назад до кишені. Пультом перемикає канали, зупиняє на новинному шоу місцевого кабельного каналу. До сьогоденішньої страти чималий інтерес. Репортер докладно нагадує історію убивства Неджі. На екрані з'являються фотографії судді і його чарівної дружини.

Я добре знав суддю, кілька разів працював у його судовій залі. Він був дуже впертим, але справедливим і розумним. Ми всі були шоковані, коли його вбили, та зовсім не здивувалися, коли слідство привело до Лінка Скенлона. На екрані з'являється відеозапис, як убивцю, Кастета, в кайданках виводять із зали суду. Який же огидний тип.

— Тобі відомо, що ти маєш право на бесіду з духівником? Він крекче. Невідомо.

— Тут є тюремний капелан, на випадок, якщо тобі захочеться з ним поговорити.

— Хто такий капелан?

— Священик.

— І що він мені може сказати?

— Ну звідки мені знати, Лінку. Кажуть, зазвичай перед смертю люди хочуть порозумітися з Господом. Покаятися в гріхах і все таке.

— На це піде деякий час.

Каяття — це щось геть неприйнятне для такого бандита, як Лінк. Йому зовсім не властиві докори сумління — ні через убивство Неджі, ні через усе скоєне раніше. Він пильно дивиться на мене і запитує:

— Що ти тут робиш?

— Я — твій адвокат. Бути тут — мій обов'язок, я маю переконатися, що останні апеляції прийняті до розгляду. Маю давати поради.

— І твоя порада — поговорити з капеланом?

Ми здригаємось від гучного стуку в двері. Вони негайно відчиняються, заходить чоловік в дешевому костюмі, його супроводжують двоє охоронців.

— Пане Скенлон, — каже він, — я Джесс Фореман, помічник начальника в'язниці.

— Дуже приємно, — озивається Лінк, не відриваючи погляду від телевізора.

На мене Фореман уваги не звертає і продовжує:

— У мене є список тих, хто стане свідком вашої страти. Ви нікого не запрошували, правильно?

— Правильно.

— Ви впевнені?

Лінк ігнорує питання. Фореман трохи вичікує, тоді перепитує:

— А ваш адвокат? — і дивиться на мене.

— Я буду присутнім, — кажу я. Адвоката завжди запрошують на страту. — Чи буде хтось із родичів судді Неджі?

— Звісно, всі троє його дітей.

Фореман кладе список на стіл і виходить.

— Ну от, — каже Лінк, як тільки за ним зачиняються двері, бере пульт і збільшує гучність.

Термінова новина — щойно вибухнула бомба у державному будинку суду, в якому працює суд П'ятнадцятого округу. Довкола будівлі метушня, снують поліцейські і пожежні. З вікна другого поверху валить дим. Очманілий репортер разом з оператором йдуть уздовж вулиці в пошуках найкращого ракурсу і на ходу навперебій обговорюють подію.

У Лінка від побаченого світяться очі.

— Це ж треба, ще один збіг, — коментую я. Та Лінк мене не чує. Намагаюсь триматися розважливо, спокійно, ніби нічого особливого не відбувається. Вибух тут, вибух там. Кілька телефонних дзвінків з камери смертників — і запал вибухівки займається. Я просто вражений.

Хто може бути наступним? Інший суддя, можливо, той, який головував на процесі і виголосив смертний вирок? То був суддя Кон, він нещодавно вийшов на пенсію, а впродовж двох років — під час і після слухань — у нього була озброєна охорона. Може, присяжні? Вони після того зажили дуже обачно і під наглядом поліцейських. Нікому з них не погрожували, ні на кого не нападали.

— Куди тепер піде апеляція? — рипить Лінк.

Здається, він збирається розбомбити усі суди звідси до Вашингтона. Відповідь на запитання йому відома, ми неодноразово це обговорювали.

— До Верховного Суду, округ Колумбія. Чому ти питаєш?

Він не відповідає. Якийсь час дивимося телевізор. Канал «CNN» подає історію у звичному для себе істеричному стилі, ніби рівень небезпеки зрівняний із нападом джихадистів.

Лінк посміхається.

За півгодини знову приходить начальник в'язниці, ще більше стривожений. Він витягує мене з кімнати і шипить:

— Чули про суд П'ятнадцятого округу?

— Ми дивилися.

— Зупиніть його.

— Кого?

— Не когайте мені, чорт вас забирай! Ви знаєте, про що йдеться.

— Ми звідси нічого не контролюємо, начальнику. Суди працюють за власними розкладами. Люди Лінка, очевидно, мають накази. Між іншим, вибухи можуть виявитися збігом.

— Ага, якраз. Сюди вже їде ФБР.

— О, як чудово і як розумно. Мій клієнт отримає ін'єкцію рівно за три години і чотирнадцять хвилин, а ФБР хоче допитати його через вибухи. Він досвідчений бандюк, начальнику, справжнісінький гангстер. Загартований. Він плюне на будь-якого агента ФБР, який підійде ближче ніж на двадцять кроків.

Судячи з вигляду, він ось-ось знепритомніє.

— Треба щось робити, — мимрить він, витріщивши очі. — Губернатор кричить на мене. Всі на мене кричать.

— Ну, це справа губернатора, якщо вас цікавить моя думка. Якщо він надасть помилування, гадаю, Лінк припинить цю вибухову кампанію. Хоча я в цьому не впевнений, бо мене він не слухає.

— Можете його запитати?

Регочу вголос.

— Звісно, начальнику, зараз я мило потеревеню зі своїм клієнтом, він зізнається, і я переконаю його перестати робити те, що він зібрався робити. Не питання.

Він надто перестрашений, аби відповісти влучно, тож виходить, хитаючи головою, гризучи нігті, — типовий бюрократ, який чітко усвідомлює увесь тягар відповідальності за прийняття рішень. Я ж повертаюся до кімнати і сідаю на стілець. Лінк не відводить очей від телевізора.

— Це був начальник в'язниці, — пробую я. — І вони були б дуже вдячні, якби ти зупинився.

Не відповідає. Не погоджується.

«CNN» нарешті спромагається співставити факти, і ім'я мого клієнта звучить у найгарячіших новинах години. Показують обличчя Лінка — на фото він значно молодший, ніж зараз, — під коментар прокурора, який висував йому обвинувачення. По той бік столу Лінк бурмоче лайку, але продовжує посміхатися. Це не моє діло, та якби я взявся підкидати бомби, то офіс цього прокурора був би на початку мого списку.

Звати його Макс Манчіні, він головний прокурор Сіті і справжня легенда, принаймні він сам так вважає. Він випендрювався в пресі увесь цей останній тиждень. Лінк — його перша страта, він її нізащо не пропустить. Зізнаюся, ніколи не розумів, чому Лінк розправився зі своїм адвокатом і ніяк не зачепив Манчіні. Але я не розпитуватиму.

Словом, зараз ми з Лінком на одній хвилі. Як тільки репортер закінчує інтерв'ю, десь на фоні, позаду Манчіні, лунає гуркіт. Камера трохи від'їздить, і мені стає зрозуміло, що вони стоять на тротуарі біля його міського офісу.

Черговий вибух.

3.

Вибух у судовій залі стався точно о 17:00, у П'ятнадцятому окрузі — точно о 18:00, в офісі прокурора — точно о 19:00.

Із наближенням восьмої вечора чимало людей, яким не пощастило перетинатися на своєму життєвому шляху з моїм клієнтом, нервують. На «CNN», остаточно віддавшись дикій істеричці, заявляють: навколо будівлі Верховного Суду у Вашингтоні виставлено охорону. Їхній тамтешній репортер демонструє кілька кабінетів, у вікнах яких горить світло, тож вважається, що ми маємо повірити: судді зараз там, вони тяжко працюють, обговорюючи справу Лінка по суті. Нема їх

там. Усі вони в безпеці, удома, за вечерею. Один з їхніх клерків відхилить нашу петицію найближчими хвилинами.

Адміністрацію губернатора очепила поліція штату, частина поліцейських у повній бойовій формі, наче Лінк міг вирішити вдатися до наземного штурму. Оточений такою кількістю телекамер, у такій драматичній обстановці, наш чарівний губернатор нічим не може зарадити. Десять хвилин тому він вигулькнув зі свого бункера, щоб поспілкуватися з пресою — ясна річ, наживо. Заявив, що його не залякати, правосуддя повинне звершитися, він виконає свій обов'язок без страху, і тому подібне, усе крутив свою заїжджену платівку. Він намагався поводитись так, ніби ще не визначився щодо помилювання, і тому не готовий оголосити своє рішення. Він притримає це на потім, повідомить близько 21:55. Він роками не мав подібних розваг.

— Хто наступний? — наважуюсь поцікавитись у Лінка, але він не озивається. Ми граємо в карти, поки цокає годинник і все навколо палає. Він уже кілька разів казав, що я можу йти, але я лишаюся. Не сказав би, що згораю від бажання побачити, як його страчують, але відмовитись від такої можливості теж не можу.

Ніхто не постраждав. Три бомби були, найімовірніше, димовими, як висловився якийсь так званий фахівець, запрошений для експертного коментаря. Прості годинникові механізми, ймовірно, невеликих розмірів, призначені наробити не стільки шкоди, як диму.

О 20:00 усі затамовують подих. Поки що все спокійно. У двері стукають, завозять останню вечерю. Із сьогоднішньої нагоди Лінк обрав стейк з картоплею фрі і кокосовий пиріг на десерт, але в нього нема апетиту. Він з'їдає два шматочки стейка, пропонує мені картоплю. Подякуваши, відмовляюся

і тасую карти. З'їсти чиюсь останню вечерю, як на мене, не зовсім порядно. О 20:15 вібрує мій мобільний. Верховний Суд відхилив нашу петицію. Жодних сюрпризів. Не лишилося більше нічого. Ми все перепробували, нічого не допомогло.

Дивимось трансляцію наживо з-під будівлі Верховного Суду у Вашингтоні, де кореспондент «CNN» ледь не молиться, щоб стався який-небудь вибух. Навколо тиняються десятки копів, у них аж пальці сверблять понатискати на гачки. Не-величка юрба зібралася подивитись на криваву бійню, але нічого не відбувається. Лінк, упівока стежачи за телевізором, роздає карти.

Підозрюю, він ще не здався.

4.

Продовольчий склад в'язниці розміщений в західній частині величезного комплексу, автопарк і господарські приміщення — у східній частині. Між будівлями приблизно три милі. О 20:30 в обох дивовижним чином спалахують пожежі, і у в'язниці починається якесь безумство. Тим часом з'являються кілька гелікоптерів служб новин. Їм не дозволено літати над «Біг Вілер», тож вони зависають над сусідніми сільськогосподарськими угіддями, і завдяки потужним об'єктивам і надзвичайним зусиллям «CNN» ми спостерігаємо за всім цим гармидером.

Поки Лінк потроху длубає свій кокосовий пиріг і кидає карти, ведучий дивується, чому штат не прискорює страту, доки засуджений не спалив усю в'язницю. Представник адміністрації губернатора, затинаячись, намагається пояснити, що закони і процедури цього не дозволяють. Це відбудеться о 22:00, пауза, або пізніше, як тільки це буде можливо. Лінк

дивиться так, ніби йдеться про якусь іншу людину з камери смертників.

О 20:45 вибухає бомба в адміністративній будівлі, неподалік від кабінету начальника в'язниці.

Через десять хвилин начальник вривається в «Кімнату гучних вечірок» з криком «Ану припини!», Лінк не звертає на нього уваги, тасує карти.

Двоє знервованих охоронців хапають Лінка, піднімають його, обшукують, знаходять мобільний телефон і зрештою штовхають його назад на стілець. Він абсолютно незворушний.

— У вас є телефон, Руд? — кричить до мене охоронець.

— Так, але ви його не заберете. Процедура 36, розділ 2, параграф 4. Ваша процедура. Перепрошую.

— От сучий син!

— Ви що, думаєте, це я телефоную поганим хлопцям? Думаєте, я — учасник змови, при тому, що всі мої дзвінки відстежуються? Так, начальнику?

Його охопила така паніка, що він не в змозі відповісти. З-за спини начальника в кімнату гукає охоронець:

— У шостому блоці бунт!

5.

Бунт почався з того, що один із в'язнів-пожиттєвиків, недужий на серцеве захворювання, зімітував серцевий напад. Охоронці спершу думали його проігнорувати, але потім таки повелися. Його співкамерник поранив обох охоронців заточкою, відібрав у них електрошокери, уразив їх струмом, а тоді ще й побив до непритомності. В'язні швидко повдягли форму охоронців і змогли відімкнути двері у приблизно

ста камерах. Із практично бездоганною координацією в'язні потрапили до інших крил блоку і невдовзі кілька сотень особливо небезпечних злочинців опинилися на свободі. Вони узялися палити матраци, білизну — все, що тільки могло горіти. Вісьмох охоронців побили, двоє можуть померти. Троє охоронців з пістолетами заховалися в кабінеті і покликали на допомогу. Зовсім скоро в'язні знайшли зброю, по всій тюрмі залунали постріли. У сутичках чотирьох стукачів було задушено подовжувачами від електроприладів.

Ці подробиці ми дізналися пізніше. Тобто в той самий час, як ми з Лінком буденно граємо карти, в'язницю «Біг Вілер» навколо нас охоплює вогонь. У «CNN» дізнаються про бунт менш ніж за п'ять хвилин; ми, почувши новину, відкладаємо карти і дивимось телевизор. Через кілька хвилин я не витримую:

— То що, Лінку, ти і з тюремним бунтом пов'язаний?

— Так, тепер уже точно, — дивує він відповіддю.

— Справді? Розкажеш, як він почався?

— Завжди треба починати з персоналу, — виголошує він, як зразковий виконавчий директор. — Потрібно поставити потрібних людей у потрібному місці в потрібний час. Бере те трьох хлопців з Блоку шість, які не мають права на умовно-дострокове звільнення, тобто втрачати їм нічого. Встановлюєте зовнішні контакти з людьми, які обіцяють повне забезпечення, на зразок фургона з водієм, які чекатимуть у лісочку, якщо хлопцям удасться вибратись. І багато грошей. Даєте їм вдосталь часу все спланувати, і рівно о 21:00 сьогодні, коли думки начальника і його бовдурів зайняті лише одним — моєю ін'єкцією — починаєте атаку. Блок чотири злетить у повітря будь-якої миті.

— Я нікому не скажу. А бомби? Хто закладав бомби?

— Імен назвати не можу. Ти ж знаєш, що таке в'язниці і які нездари ними керують. Тут усе створено для того, щоб контролювати нас всередині, а про те, щоб контролювати небезпечні предмети ззовні, не дуже і дбають. Вибухівку заклали два дні тому, добре замаскували, прилаштували таймери — і все, нічого складного. Ніхто там не чергував, це було так просто.

Із полегшенням слухаю його розповідь. Здавалося б, його нерви мають бриніти від напруження, але він має спокійний вигляд, як завжди.

— Чим закінчиться ця розвага, Лінку? Ці хлопці нападуть на камеру смертників і звільнять тебе?

— Не вийде. Тут надто багато зброї. Просто трохи порозважаються — і все. Я змирився.

Поки він це говорить, на екрані показують пожежу у в'язниці з іншого ракурсу, ще одна камера знімає з гелікоптера неподалік. Ми надто глибоко в будівлі, щоб що-небудь чути, але виглядає все як суцільний хаос. Палають будівлі, невпинно крутяться безліч червоно-синіх блимавок, час від часу чутно постріли. Лінк лише посміхається. Просто гра, просто розвага.

— Це безглузда помилка самого начальника, — каже він. — Чому весь пафос і церемонії — лише для страти? Він задіює всіх охоронців, видає їм автоматичну зброю і бронежилети на випадок, якщо хтось — я, людина, якій ось-ось зроблять ін'єкцію — може якимось чином організувати напад. Усюди горлорізи. Тоді він вмикає якнайбільше світла і замикає в'язницю. От навіщо? А без причин. Дідько, та двоє охоронців без зброї так само легко провели б мене коридором у призначений час і прив'язали б до стола. Це ж не проблема. Немає потреби влаштовувати такий спектакль. Але ж ні, начальнику

подобаються ці ритуали. Це визначальний момент втілення законів у життя, і, чорт забирай, вони намагаються витиснути з цього моменту все, що можуть. Останній йолоп — окрім хіба що начальника в'язниці — усвідомлює, що йдеться про в'язня, людину, яка з ненавистю ставиться до кожного вбраного в однострій. На нього вже чекають неприємності, а ви ще більше на нього тиснете, ще більше його дратуєте. Спробуйте уявити, як воно мені.

Він сьорбає вишневу колу і хрумтить картоплею фрі. Йому лишилося сорок хвилин.

Знову відчиняються двері, заходить помічник начальника в'язниці Фореман, цього разу в супроводі трьох озброєних до зубів солдатів.

— Як у вас тут справи? — питає Фореман.

— Розкішно, — кидаю я.

Лінк мовчить.

Я додаю:

— Здається, у вас там чимало клопотів.

— Трохи є. Ми просто хотіли навідати ув'язненого і переконатися, що все гаразд.

Лінк впирається в нього поглядом і каже:

— Це моя остання година. Хіба я не можу отримати трохи тиші і спокою? Будь ласка, ви і ваші гевали, забирайтеся звідси геть, добре?

— Ми можемо забезпечити вам необхідні умови, — погоджується Фореман.

— І його з собою заберіть, — показує на мене Лінк. — Я хочу побути сам.

— Мені шкода, Лінку, — каже Фореман, — але панові Руду зараз нікуди піти. Дороги вже заблоковані. Ми повністю відрізані від світу. Назовні небезпечно.

— А я чомусь тут не почуваюся в безпеці, — глузує Лінк. — Гадки не маю чому.

— Здається, нам доведеться відкласти страту, — кажу я.

— Можливо, до цього не дійде, — відповідає, задкуючи, Фореман. Вони виходять, причиняють за собою двері і замикають їх ззовні.

Губернатор відчуває потребу звернутися до людей. Бачимо на екрані його заклопотане обличчя. Він стоїть на подіумі, перед ним мікрофони і камери — мрія політика. Звідусіль до нього вигукують запитання, і ось ми вже дізнаємося, що ситуація в «Біг Вілер» «напружена». Є постраждалі, навіть жертви. Близько двох сотень ув'язнених вийшли зі своїх камер, хоча досі ніхто з них не намагався проникнути через зовнішню огорожу в'язниці. Кілька пожеж уже приборкано. Так, є деякі ознаки того, що ці події координувалися ззовні, і ні, доказів, що за цим стоїть Лінк Скенлон, немає, принаймні поки що немає. Він, губернатор, задіяв Національну Гвардію, тож тепер ситуація під контролем поліції штату. А, і до речі, він відхиляє останнє клопотання про помилування.

6.

Згідно з протоколом з ув'язненого знімають кайданки о 21:45 і супроводжують його в останній прогулянці до приміщення, де відбудеться страта. Там його з ніг до голови прив'язують до каталки міцними шкіряними пасками. Поки його прив'язують, лікар оглядає його руки і знаходить підходящу вену, тим часом інший медик перевіряє його життєві показники. На відстані десяти кроків за скляною перегородкою і темними шторами у двох окремих приміщеннях чекають

свідки — в одному свідки з боку жертви, в іншому — свідки з боку вбивці.

Крапельницю підключають і закріплюють стрічкою. Великий настінний годинник дає можливість пропації душі відраховувати свої останні хвилини. Рівно о 22:00 юрист в'язниці зачитує смертний вирок, і начальник в'язниці питає, чи бажає страчуваний виголосити останнє слово. Він може казати все, що хоче. Ці слова записують і транслюють онлайн. Він промовить кілька слів, можливо, вкотре заявить, що не винен, може, комусь пробачить чи попросить пробачення. Коли він завершить, начальник в'язниці подає сигнал людині в сусідньому приміщенні, і та вмикає потік хімічних речовин. Страчуваний непритомніє, його дихання утруднюється. Приблизно за двадцять хвилин лікар констатує смерть.

Лінку все це відомо. Очевидно, у нього інші плани. Я — лише людина, яка опинилася не в тому місці, не в той час.

О 21:30 в «Біг Вілер» повністю зникає електрика — абсолютний блекаут. Пізніше з'ясується: збій живлення спричинений тим, що хтось просто розпиляв електроопору. Резервний генератор у Блоці дев'ять — блоці камер смертників — не запустився через пошкоджені паливні інжектори.

О 21:30 ми цього ще не знаємо. Ми знаємо лише те, що в «Кімнаті гучних вечірок» темно, хоч око вийми. Лінк підхоплюється і цідить:

— Геть з дороги.

Він посуває стіл, підпирає ним двері. Зверху над нами коротко зблискує світло, чути якісь звуки. Панель підвісної стелі відкривається, звучить голос:

— Лінку, сюди.

Промінь ліхтарика обмацує кімнату. Опускається мотузка, Лінк хапається за неї.

— Давай, обережно, — каже голос, і Лінк починає повільно підійматися. Його життя в буквальному розумінні залежить від цієї мотузки. Згори долинає якийсь шурхіт і вовтузіння, та я не можу сказати, скільки людей залучені до цього.

За кілька секунд Лінка вже не видно, і якби я не був таким ошелешеним, то розсміявся б. Раптом мені спадає на думку, що мене можуть застрелити. Знімаю з себе пальто і краватку, влягаюся на армійську койку. Охоронці вибивають двері, вриваються до кімнати з пістолетами, спалахує світло.

— Де він? — гарчить до мене один з охоронців.

Я показую на стелю.

Вони галасують і лаються, двоє хапають мене і виволікають у хол, де метушаться десятки охоплених панікою вартових, копів та офіційних осіб.

— Він утік! Утік! — кричать вони. — Бігом на дах.

Крізь неймовірний гамір у холі проривається гуркіт гелікоптера. Мене тягнуть в якесь приміщення, звідти в інше. Незважаючи на хаос, я чую, як охоронець кричить, що Лінк Скенлон зник. Електропостачання відновлюють аж за годину. Поліція штату негайно мене заарештовує і доправляє до найближчої окружної в'язниці. Вони попередньо припускають, що я — співучасник.

7.

Із часом усе стає зрозуміло, а з огляду на те, що мене частково звинувачували у втечі, я маю доступ до інформації. Обвинуваченням я не переймаюся, адже його неможливо обґрунтувати.

О 21:30 того вечора в околицях «Біг Вілер» кружляли два вертольоти телевізійників. Адміністрація в'язниці та поліція

наказали їм триматися подалі, але вони підлітали доволі близько. Щоб показати, хто тут головний, поліція штату підняла два своїх гелікоптери для охорони повітряного простору над в'язницею, і це відіграло свою роль, коли почався безлад. А ще це відволікало увагу. Над в'язницею стояв величезний стовп диму, адже пожежі почалися одночасно у шести різних місцях. Свідки пригадували оглушливий шум — гуркіт чотирьох гелікоптерів, вищання десятків сирен спецтранспорту, тріщання рацій, крики вартових і поліцейських, поодинокі постріли, вирування пожеж. Ніби за сигналом, на диво вчасно нізвідки з'явився маленький чорний гелікоптер, спустився крізь клуби диму і підібрав Лінка з даху Блоку дев'ять. Свідки спостерігали все на власні очі. Кілька охоронців і працівників в'язниці бачили, як гелікоптер завис на кілька секунд, а тоді помчав і зник за димовою завісою. На його рятувальному тросі розгойдувалися двоє людей. Вартовий у вежі блоку зумів відкрити вогонь, але не влучив.

Один з вертольотів штату кинувся наздоганяти, але не вдалося ідентифікувати ні марку, ні модель гелікоптера, який забрав Лінка, — їх поглинула ніч. Його так і не знайшли, так і не зафіксували. Він летів низько, щоб не бути поміченим радаром; авіадиспетчери його не бачили. Власник ферми за шістдесят миль від «Біг Вілер» повідомив офіційним органам, що бачив, як невеликий гелікоптер приземлився на путівці, за милю від його ґанку. До гелікоптера під'їхав автомобіль, і потім вони зникли з обрію.

Почалося розслідування, трьох посадовців звільнили. З'ясувалося, що (1) «Кімната гучних вечірок» — частина старої секції Блоку дев'ять, збудована ще у 1940-х роках; (2) її дах на три фути вищий за дах решти блоку смертників; (3) невеликий простір між стелею і дахом зайнятий трубопроводами,

трубами вентиляційної системи та електромонтажними засобами; (4) цей простір має декілька відгалужень, одне з яких веде до старих дверей, а вони — на плаский дах; і (5) двох охоронців, які того вечора мали чергувати на даху, зняли з посту для приборкання бунту, тож, коли Лінк здійснював свою неймовірну втечу, на даху нікого не було.

А якби охоронці були там? Беручи до уваги досвід і розмах людей, які витягли Лінка, цілком можна стверджувати, що охоронцям всадили б по кулі в лоб. Цей Чоловік-Павук, як його встигли охрестити слідчі, вже став легендою.

Загадок багато, розгадок катма. Опинившись віч-на-віч зі смертю, Лінк Скенлон збагнув, що втрачати йому нічого, і банально вдався до втечі. Грошей, щоб найняти надійну команду і знайти все необхідне, у нього вистачає. Він спробував — і йому пощастило.

Була інформація, що його бачили в Мехіко, але вона не підтвердилася.

Я зі своїм клієнтом не спілкувався і навряд чи ще колись спілкуватимусь.

8.

Окрім «Біг Вілер», у штаті є ще дюжина в'язниць різного ступеня охорони. У більшості з них є мої клієнти, вони пишуть мені листи з благаннями надіслати грошей і вимогами зробити що-небудь, щоб витягти їх звідти. Зазвичай я таку кореспонденцію ігнорую. З мого власного досвіду: лист від мене спонукатиме ув'язненого писати знову і вимагати більше. Для тих із нас, хто захищає кримінальників, завжди існує ймовірність, що сповнений образи колишній клієнт вигулькне після багатьох років ув'язнення і забажає обговорити помилки, допущені під

час слухань. Я на цьому не зациклююсь. Це просто частина моєї роботи, а також ще одна причина, чому я ношу зброю.

Високоповажна адміністрація в'язниці не випускала мене з очей, цілий місяць після втечі Скенлона забороняла мені візити до будь-якого виправного закладу. Однак після того, як стало очевидно, що Лінк перехитрував їх без моєї допомоги, мені дали спокій.

Є кілька клієнтів, яких я час від часу навішую. Задля цих невеличких подорожей їду з міста на весь день. Ми з Напарником прямуємо до установи звичайного режиму, відомої в народі як «Олд Роузбург» і названої на честь губернатора 1930-х років, який потім сам потрапив до в'язниці. Там він і помер — у хурдизі, яка носила його ім'я. Я замислювався над тим, як він до цього ставився. Подейкували, його родичі марно намагалися домогтися для нього дострокового звільнення, щоб він міг померти вдома, але тодішній губернатор на це не погодився. Вони з Роузбургом були непримиренними ворогами. Тоді родичі намагалися перейменувати в'язницю, але це зруйнувало б таку колоритну історію, тож парламент прохання відхилив. В'язниця офіційно лишилася «Виправним закладом імені Натана Роузбурга».

Нас оглядають на головному в'їзді, машину кидаємо на порожній парковці для відвідувачів. Двоє вартових із потужними рушницями спостерігають за нами з вежі, ніби ми притягли сюди зброю чи пару фунтів кокаїну. Цієї миті їм більше нема за ким спостерігати, тож ми поглинаємо всю їхню увагу.

9.

Після того, як Напарника виправдали у справі про вбивство співробітника нарковідділу, він умовив мене взяти його

на роботу. Я на той час нікого не наймав, та й після того теж не наймав, але відмовити йому я не зміг. Він міг повернутися на вулиці, і якби я йому не допоміг, на нього чекали б або тюрма, або смерть. На відміну від більшості приятелів Напарника, у нього був атестат про середню освіту, і він навіть прослухав кілька курсів у місцевому коледжі. Я оплатив йому додаткові заняття, переважно вечірні. Він швидко опанував навчальну програму помічника юриста і здобув сертифікат.

Напарник живе разом зі своєю матір'ю у субсидованому помешканні в Сіті. Більшість квартир в його будинку зайняті великими родинами, та серед них нема жодної у традиційному складі — мама, тато й діти. Майже всі татусі відсутні — вони або за ґратами, або живуть десь в іншому місці, приводячи на світ інших дітей. Типова квартира належить бабусі, багатостраждальній душі, змушеній дбати про цілий виводок дітвори, причому дітвора може бути, а може й не бути її кровною ріднею. Половина матерів — по в'язницях. Інша половина працює на двох-трьох роботах. Молоді родичі то з'являються, то зникають, склад чи не кожної сім'ї постійно хаотично змінюється. Найголовніше — стежити, щоб діти ходили до школи, не потрапляли до банд і лишилися в живих, бажано не в тюрмі. Напарник вважає, що половину з них однаково відрахують зі школи, і що більшість хлопців рано чи пізно опиняться у в'язниці.

Він каже — йому пощастило, що в їхній маленькій квартирі живуть лише він і його мама. У них є невеличка вільна спальня, яку він використовує як кабінет для роботи — нашої роботи. Чимало моїх тек і записів зберігаються саме там. Я іноді думаю — як повелися б мої клієнти, якби знали, що їхня конфіденційна інформація насправді зберігається у шафах, списаних армією, у квартирі на десятому поверсі муніципального житлового будинку. Я не надто переймаюся, адже

Напарнику я можу довірити навіть своє життя. Ми провели з ним чимало годин у крихітних кімнатах, копирсаючись у поліцейських звітах і виробляючи стратегії ведення справ.

Його мати, пані Луела, має часткову інвалідність, спричинену тяжкою формою діабету. Вона потроху шиє для друзів, пітримує бездоганну чистоту в помешканні, час від часу готує. Основне її заняття, наскільки мені відомо, — відповідати на телефонні дзвінки до шановного Себастьяна Руда, адвоката. Як я вже згадував, у телефонних довідниках я не фігурую, однак мій «офісний» номер таки відомий у певних колах. Фактично люди телефонують на той номер увесь час і потрапляють на пані Луелу, яка розмовляє так само діловито і професійно, як будь-який ресепшійоніст, всадовлений за ошатний стіл у багатоповерховій будівлі і навчений перемикати дзвінки у фірмі з сотнями юристів.

— Приймальня Себастьяна Руда, адвоката, — скаже вона. — Якого питання стосується ваш дзвінок? — можна подумати, у фірмі десятки напрямів роботи і спеціалізацій. Жоден додзвонювач нізащо не поговорить зі мною з першого разу, адже мене ніколи немає в офісі. В якому ще офісі? — Він на зустрічі, — пояснить вона, або: — Він на допиті, — або: — Він на слуханнях, — або моє улюблене: — Він у федеральному суді. — Отак присадивши співрозмовника, вона дізнається його чи її юридичну проблему: — То чого саме стосується ваше запитання?

Розлучення. Тоді співрозмовник почує: «Перепрошую, пан Руд не займається сімейними справами».

Банкрутство чи будь-які справи з нерухомістю. Аналогічна відповідь — пан Руд цим не займається.

Кримінальна справа може її зацікавити, та вона знає, що більшість із них безнадійні. Далеко не кожен обвинувачуваний може собі дозволити такі витрати. Вона пройдетьсяся

зі співрозмовником по своїх стандартних питаннях і визначить, платоспроможний він чи ні.

Чи хтось постраждав? Тоді провадимо розмову далі. Вона перемкнеться в режим співчуття і витягне всю можливу інформацію. Вона не покладе слухавку, поки не завоює цілковиту прихильність і довіру. Якщо факти стають на свої місця і справа може мати справжній потенціал, вона пообіцяє встигнути переговорити з паном Рудом цього ж дня.

Якщо дзвонить суддя чи інша поважна особа, вона пошти-во його вислуховує, закінчує дзвінок і негайно надсилає мені текстове повідомлення. Я сплачую їй 500 доларів на місяць готівкою, а часом, коли мені вдається наробити добрячого рейваху, додаю ще й бонус. Напарник також отримує зарплату готівкою.

Батьки пані Луели родом з Алабами, тож готувати вона призвичаїлася на південний лад. Принаймні двічі на місяць вона смажитиме курча, варитиме капусту, пектиме кукурудзяний хліб, і я наїмся так, що ледве дихатиму. Їй із Напарником вдалося перетворити маленьку дешеву типову квартиру на справжній дім, справжню оселю. Та є й прикрість, ніби хмара, ніби згусток туману, що ніколи не розвіється. Напарнику лише тридцять вісім, але у нього є дев'ятнадцятирічний син, і зараз той в «Олд Роузбург». Джаміль сидить десять років за якісь бандитські розбірки, і саме він — причина нашого сьогоднішнього візиту.

10.

Після того, як нас належним чином оформлюють і ретельно обшуковують, ми з Напарником з півмилі йдемо пішки доріжкою, огороженою парканом із сітки й колючого дроту,

до Відділення D — блоку посиленого режиму. Проходимо ще один пост охорони, на якому похмурий вартовий, здається, тільки й мріє про те, щоб нас завернути. Оскільки Напарник — дипломований помічник адвоката і має з собою належні документи, його пропускають до відділення для відвідин разом зі мною. Вартовий вказує на кімнату для консультацій з адвокатами, і ми займаємо місце перед перегородкою.

Убийте копа, хоч би й у межах самозахисту, і неодмінно наживете лютих ворогів. Коли Джаміля заарештували, про переговори навіть не йшлося. Максимально можливий термін — десять років, прокурор був непохитним. Я представляв інтереси засудженого — без гонорару, ясна річ, — але нічим не міг зарадити. Його затримали з повним рюкзаком травички.

— Лишилося всього дев'ять років, — тихо каже Напарник, дивлячись у перегородку. — Це ж треба. Вночі я не спав, усе думав, яким він буде через дев'ять років. Йому буде двадцять вісім, і він знову повернеться на вулиці. Без роботи, без освіти, без умінь, без надії, — без нічого. Звичайнісінький злочинець, який шукає небезпечних пригод.

— А може, й ні, — кажу обережно, хоча не маю чого додати. Напарник знає цей світ набагато краще за мене. — На нього чекатимуть його батько і бабуся. Та й я буду неподалік. Ми утрюх щось придумаємо.

— Можливо, тобі на той час буде потрібен ще один помічник, — несміливо припускає він, коротко усміхнувшись.

— Хтозна.

З іншого боку відчиняються двері, заходить Джаміль у супроводі охоронця. Охоронець повільно відмикає кайданки і кидає погляд на нас.

— Доброго ранку, Генку, — вітаюся.

— Привіт, Руд.

Генк, за словами Джаміля, — один з нормальних хлопців. Гадаю, саме через свою юридичну практику я маю доволі непогані стосунки з деякими тюремними охоронцями. З деякими, та далеко не з усіма.

— Ну, я пішов, — кидає Генк і зникає. Тривалість відвідин одноосібно визначає Генк, тож, оскільки я ставлюсь до нього приязно, він не дуже обмежує нас у часі. Деякі впертюхи казали мені щось на кшталт «У вас не більше години» чи «Давайте швидко», а от Генк так не казав.

Джаміль усміхається і каже:

— Дякую, що прийшли.

— Привіт, сину, — стримано вітається Напарник.

— Радий бачити тебе, Джамілю, — кажу я.

Він вмощується на пластмасовому стільці. Малий при зрості шість футів і п'ять дюймів* худорлявий і дуже гнучкий. Напарник же має шість футів і два дюйми зросту і міцну, м'язисту тілобудову. Він каже, це мама малого — висока і довготелеса. Її вже давно ніхто не бачив, вона наче зникла у чорній дірі вуличного життя. У неї є брат, який грав у баскетбол в якомусь коледжі. Напарник завжди вважав, що Джаміль успадкував більше генів саме з материнського боку. Його зріст досяг позначки шість футів і три дюйми ще в дев'ятому класі, і селекціонери вже почали звертати на нього увагу. Однак в якийсь момент він відкрив для себе травичку і крек, тож спорт відійшов на другий план.

— Дякую за гроші, — звертається він до мене. Щомісяця я надсилаю йому по 100 доларів, він може витратити їх у їдальні та на різні дрібниці — олівці, папір, марки, безалкогольні напої. Він купив вентилятор — «Олд Роузбург» не обладнана кондиціонерами. У нас ними жодна в'язниця не

* Приблизно 1,98 м.

обладнана. Напарник також надсилає йому гроші, але я уявлення не маю, скільки саме. Через два місяці після того, як його тут помістили, в ході обшуку камери виявили травичку, заховану в його матраці. Його заклав стукач, тож Джаміль два тижні відсидів в одиночці. Напарник задушив би його власними руками, якби не перегородка, але малий заприсягся, що такого більше ніколи не повториться.

Говоримо про його заняття. Він відвідує корективні курси з надією таки отримати атестат про середню освіту, але Напарник не в захваті від його успіхів. За кілька хвилин я перепрошую і виходжу з кімнати. Батько й син мають якийсь час побути вдвох, саме заради цього ми й приїхали. Напарник каже, що їхнє спілкування буває різким і емоційним. Він хоче, аби його син знав: тато дуже хвилюється за нього і дбає про нього. В «Олд Роузбург» повно банд, і Джаміль для них — легка здобич. Він запевняє, що не пристав ні до якої банди, але Напарник сумнівається. Він понад усе хоче, щоб його дитина була в безпеці, а належність до банди часто є чи не найкращим захистом. Але вона ж веде і до бійок, помсти та ще більшого насильства. За останній рік в «Олд Роузбург» було вбито сімох в'язнів. Могло бути й гірше. Трохи далі звідси — пенітенціарний заклад США, федеральна тюрма. Щомісяця там в середньому трапляється по два вбивства.

Купую газований напій у торговельному автоматі, влаштовуюсь на одному з пластикових стільців, виставлених рядком. Більше жоден адвокат не приїхав сьогодні на зустріч, тож тут зовсім порожньо. Відкриваю кейс, розкладаю на столі зі старими журналами свої папери. З'являється Генк, ще раз вітається зі мною. Ми трохи балакаємо. Я запитую, як справи у малого.

— Все гаразд. Нічого особливого, — каже він. — Він виживає, йому не завдають шкоди. Він уже рік тут, тож знає,

що й до чого. Однак працювати не хоче. Я влаштував його в пральню, та він протримався лише тиждень. Відвідує більшість занять, щоправда, таки не всі.

— Як щодо банд?

— Не знаю, але я за цим простежу.

У двері віддалік заходить інший охоронець, і Генк поквально йде. Не можна, щоб бачили, що він товаришує з якимсь адвокатом. Насилу змушую себе вчитуватися в об'ємний звіт, бо він надто нудний. Підходжу до вікна, з якого видно убогий дворик, обгороджений подвійним сітчастим парканом. По ньому під пильним оком вартових з вежі тиняються сотні ув'язнених у тюремних комбінезонах.

Майже всі вони — молоді темношкірі. Судячи з номерів, вони тут за наркотики, а не за насильницькі злочини. Середній термін — сім років. Після звільнення 60 відсотків з них знову повернуться сюди протягом трьох років.

Чи може бути інакше? Чи може зовнішній світ запобігти їхньому поверненню сюди? Зараз вони — засуджені злочинці, і цього тавра вони вже ніколи не позбудуться. Розклади із самого початку були не на їхню користь, тож тепер, коли їх визнано злочинцями, хіба життя на свободі може якось змінити ситуацію? Вони — справжні жертви наших воєн. Війни з наркотиками. Війни зі злочинністю. Ненавмисні жертви суворих законів, ухвалених крутими політиками за останні сорок років. Один мільйон молодих темношкірих чоловіків зараз перебуває у застарілих тюрмах, марно проживаючи дні за кошт платників податків.

Наші в'язниці переповнені. На наших вулицях повно наркоти. То хто переможець у цій війні?

Ми з'їхали з глузду.

11.

Через дві години Генк нагадує, що час закруглятися. Постукавши, заходжу до кімнати, маленького непровітрюваного приміщення, в якому завжди душно. Джаміль сидить зі схрещеними руками, впершись поглядом у підлогу. Напарник також сидить, схрестивши руки, і пильно дивиться в перегородку. І я розумію, що, хоч сказано було чимало, вже деякий час вони не зронили ані слова.

— Нам час іти, — кажу я.

Обидва хотіли це почути. Вони спромагаються доволі тепло попрощатися. Джаміль дякує нам за візит, передає вітання пані Луелі і підводиться, коли позаду нього заходить Генк.

По дорозі назад Напарник годину мовчить.

12.

Лінк Скенлон — не перший мій бандит. Почесна першість належить неймовірному шахраєві на ім'я Дьюї Кнатт, людині, яку я не навідую у в'язниці. Лінк упивався кров'ю, поламаними кістками, залякуванням і лихою славою, Дьюї ж провадив своє злочинне життя якнайтихіше. У той час як Лінк з дитинства марив стати мафіозі, Дьюї був справді чесним продавцем меблів, а попався, коли йому було далеко за тридцять. Заробітки Лінка були істотними, але зазвичай невідомими, а статки Дьюї перед негараздами ділове видання оцінило в 300 мільйонів доларів. Лінка засудили до смертної кари, а Дьюї отримав термін сорок років у федеральній тюрмі. Лінку вдалося втекти, а Дьюї відростив волосся до пояса і зайнявся вирощуванням органічних трав і рослин у в'язничному саду.

Дьюї Кнатт був говірким торгівцем, який продав безліч дешевих меблів, а за свій заробіток купив будинок для здавання в оренду. Тоді ще один, потім ще кілька. Він опанував фокус користування чужими грішми і набув надзвичайного апетиту до ризику. Він заклав свої маєтки і вклався у торговельні центри й земельні ділянки. Під час недовгої рецесії банк відмовив у позиці, тож він купив банк і звільнив усіх тамтешніх службовців. Він вивчив банківське регулювання і виявив усі лазівки. Під час тривалішої кризи він підібрав ще кілька банків і певних регіональних іпотечних компаній. Гроші здешевшали, і Дьюї Кнатт став справжнісіньким майстром у сфері позичок. Його падіння, як ми з'ясували згодом, почалося зі схильності до подвійного, а часом і потрійного закладання активів. Мрійник світу сумнівних прибутків, він був одним із перших, хто скаламутив родючі простори іпотечного кредитування. Він удосконалив хитросплетіння лихварства. Він став вправним давачем хабарів політикам і регуляторам. Додайте ухиляння від сплати податків, відмивання грошей, електронне шахрайство, інсайдерську торгівлю і відверті розграбування пенсійних фондів — очевидно, що Дьюї сповна заслужив свій сорокарічний термін.

Досі тривають пошуки неявних наслідків його діянь — вивчається цілий прошарок колишніх і теперішніх недругів, певних банківських інспекторів, принаймні двох судів у справах банкрутства, адвокатів його колишньої дружини і кілька підрозділів федерального уряду. Поки що нічого не знайшли.

Коли Дьюї виповнилося сорок дев'ять, його безмозкого сина Алана зловили з торбою кокаїну. Алану було двадцять, він був безпорадним хлопчаком і силкувався справити на батька враження своїм підприємницьким хистом. Дьюї так

сильно розлютився, що відмовився наймати адвоката для Алана. Один друг спрямував його до мене. Мені вистачило одного погляду на вилучене, щоб зрозуміти: копи програли. У них не було ордера і вагомих підстав для обшуку автомобіля. Це було так банально, так очевидно. Я оформив належні клопотання й подання, і позов Сіті було оскаржено. Вилучення кокаїну визнали неконституційним, речовий доказ відкинули, і з Алана було знято всі обвинувачення. На кілька днів ця історія стала головною новиною. Так моя фотографія вперше потрапила на газетні шпальти.

Для своїх непростих справ Дьюї користувався послугами улюблених адвокатів, але мої спритні маневри справили на нього таке враження, що він вирішив і мені щось доручити. Більшість із запропонованого не входило до сфери моїх професійних інтересів, та одна справа мене таки зацікавила, і я взявся.

Дьюї любляв гольф, але мав надзвичайно насичений робочий графік. До того ж йому були не до вподоби установлені традиції більшості замських гольф-клубів, не кожен з яких — якщо взагалі хоч один — погодився б надати членство такому ділку. Ним заволоділа ідея збудувати власне поле для гольфу і влаштувати там освітлення, яке дасть змогу грати вночі — самому чи з кількома приятелями. На той час на всю країну було лише три поля з освітленням, і жодного в радіусі тисячі миль звідси. Вісімнадцять окремих лунок, усі освітлені — іграшка для надзвичайно багатой людини. Щоб уникнути справ із Сіті, він обрав двісті акрів за милю від межі міста. Округ протестував. Сусіди скаржились. Я взяв на себе юридичні клопоти і здобув дозвіл. Про мене знову заговорили.

Однак справжні неприємності були попереду. Луснула бульбашка нерухомості. Із процентними ставками коїлося

казна-що. Піднявся справжній шторм, і Дьюї не зміг достатньо швидко отримувати позики. Його картковий будинок ефектно руйнувався. ФБР, податкова, комісія з цінних паперів і ціла зграя інших типів з посвідченнями враз підоспіли, і кожен розмахував ордером. Обвинувальний акт завтовшки з дюйм містив жорсткі звинувачення проти Дьюї, який і був справжньою їх ціллю. Також акт викривав велику змову між його банкірами, бухгалтерами, партнерами, юристами, біржевим маклером і двома міськими радниками. У ньому в деталях описувались десятки порушень Акту про корумповані організації та організації під рекетирським впливом — найкращого подарунка, який Конгрес міг припіднести федеральним прокурорам.

До мене також приглядалися, підозрювали в причетності, хоч я й не зробив нічого протизаконного. На щастя, мені вдалося обійтися без обвинувачень. Якийсь час складалося враження, що розслідування проводитиметься в стилі «спершу стріляємо, потім питаємо». Та федерали невдовзі втратили до мене інтерес. Були й крупніші птиці, яких належало зловити.

Алану пред'явили обвинувачення, власне, за те, що він був сином Дьюї. Коли ФБРівці пригрозили висунути обвинувачення ще й дочці Дьюї, той здався і погодився на сорокарічний термін. Липові обвинувачення проти його дітей були скасовані, а більшість його співучасників визнали провину для пом'якшення вироків. Усі уникли тривалих термінів ув'язнення. Словом, Дьюї повівся дуже гідно і взяв на себе основну провину.

Він зводив своє поле для гольфу — з пафосною назвою «Стара Плантація» — паралельно з розслідуванням ФБР. За кілька тижнів гроші зникли, і будівництво завмерло — після чотирнадцятої лунки.

Як мені відомо, на сьогодні це єдине поле на чотирнадцять лунок у світі. На честь Дьюї його називають «Олд Ріко». Членство мають лише кілька його приспівників і змовників. Тепер Алан має завдання дбати про поле, підтримувати його в належному стані, і в нього це виходить. Сам він грає без упину і мріє стати професіоналом. Він чимало заощаджує на наймі доглядачів поля — добирає лише нелегалів. До того ж, на нашу думку, йому відомо, де заховані награбовані раніше статки Дьюї. За членство я сплачую 5 000 доларів на рік, і воно того варте — хоч би тому, що тут не людно. Гріни* і ті-бокси** зазвичай у гарному стані. Фервеї*** трохи нерівні, але ніхто не переймається. Якби нас вабив бездоганний газон, ми вступили б до справжнього клубу, хоча ніхто з нас, учасників «Олд Ріко», не пройшов би процесу вступної перевірки.

Щосереді о сьомій вечора ми збираємося на «брудний гольф» — гру, яка має небагато спільного з тим, що показують на CBS. Початковим наміром Дьюї було спершу збудувати поле, щоб йому було де грати, а тоді звести клубний будинок, щоб йому було де випити. Не маючи клубного будинку, задля склянки і укладання парі перед грою ми збираємося у переобладнаному тракторному амбарі, в якому Дьюї колись забавлявся півнячими боями. Певно, це єдиний злочин, не згаданий в його обвинувальному вироку. Алан живе на горішньому поверсі з двома жінками, жодна з яких не є його дружиною, і є організатором «брудного гольфу». Двоє молодиків працюють на барі, терплять грубощі і жартують

* Грін — ділянка навколо лунки з рівно та коротко підстриженою травою.

** Ті-бокс — спеціальна підставка під м'яч, з якої виконується удар.

*** Фервей — смуга вищої рівної трави, що веде від стартового майданчика до грину.

із присутніми. За традицією, перший тост піднімають на честь Дьюї, який посміхається з кепського портрета над баром. Сьогодні нас одинадцятьоро — пристойна кількість, якщо взяти до уваги, що в «Олд Ріко» усього дванадцять гольфкарів. Поки п'ємо першу пінту, Алан складає сітку турніру, встановлює гандикапи і збирає гроші. За «брудний гольф» кожен учасник платить 200 доларів, переможець отримує все — виграш непоганий, але мені він ніколи не діставався.

Щоб перемогти, потрібен досвід, ясна річ, але також високий гандикап і уміння непомітно шахраювати. Правила гнучкі. Скажімо, невдалий удар, який виходить за межі фервею, зараховується, якщо вдається знайти м'яч. В «Олд Ріко» нема такого поняття як «поза грою». Знайдеш — грай. Промах на три фути і менше завжди зараховується, хіба що від суперника відвернулася удача і він хоче грати жорстко. Кожен гравець має право вимагати, щоб інший гравець повторив удар. Усі четверо можуть узгодити, що кожен має право виконати другу спробу, або вільний удар після невдалого удару. А також, якщо всі четверо в доброму гуморі, кожен може зробити другу спробу перед сьомою лункою і ще одну — після. Що й казати, нечіткість правил веде до непорозумінь та конфліктів. Оскільки не один із десяти гольфістів трохи знає справжні правила, кожен раунд «брудного гольфу» сповнений нескінченних нарікань, образ, звинувачень і навіть погроз.

Напарник веде мій гольфкар, і я тут не єдиний з охоронцем. Оскільки граю я один, мене поставили в пару з Тобі Чоком, колишнім міським радником, який відсидів через крах Дьюї чотири місяці. Він веде свій гольфкар сам. Кедді* на «Олд Ріко» заборонені.

* Кедді — помічник гравця, який носить його ключки і має право давати поради у ході гри.

АДВОКАТ НЕПІДНИКІВ

Після годинного випивання і налаштування прямуємо на поле. Сутеніє, освітлення ввімкнене, і ми, граючи в гольф уночі, відчуваємося дуже привілейованими особами. Лунає стартовий постріл. Тобі і я приписані до п'ятого ті, і коли Алан гукає «Вперед», ми кидаємося вперед, кари підстрибують, ключки дзвенять і торохкотять, дорослі підхмелені чоловіки пахають великими сигарами, ухкають і щасливо вищать у темряві.

Напарник усміхається і хитає головою. Безумні білі люди.

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

ВОЙОВНИЧІ КОПИ

1.

Сталося ось що.

Мої клієнти, пан і пані Дуглас Ренфро, для знайомих — Дуг і Кітті, прожили тридцять спокійних і щасливих років на тінистій вулиці затишного передмістя. Вони були приязними сусідами, брали активну участь в добродійних заходах, ходили до церкви, були завжди готові прийти на допомогу. Їм обом було трохи за сімдесят, обоє не працювали. Вони мали дітей, онуків, у них було дві собаки і таймшер у Флориді. У них не було боргів, заборгованості за кредитними картками вони справно гасили щомісяця. Жили добре і були цілком здоровими, хіба що у Дуга була миготлива аритмія, а Кітті відновлювалася після раку грудей. Він чотирнадцять років відслужив у війську, а опісля до кінця кар'єри продавав медичне обладнання. Вона займалася позовами до страхової компанії. Щоб не сидіти склавши руки, вона волонтерила у шпиталі, поки він порався на квітковій клумбі і грав у теніс в міському парку. Піддавшись умовлянням дітей і онуків, подружжя Ренфро неохоче придбало два ноутбуки — для нього і для неї — і приєдналося до цифрового світу. Хоч в онлайні вони проводили не надто багато часу.

Сусідній із їхнім будинок купувався і продавався десятки разів за кілька років. Теперішні власники були диваками й трималися трохи відособлено. Був у них син-підліток, Ланс, — нездара, який майже увесь час проводив у чотирьох стінах власної кімнати за відеоіграми і приторговуванням наркотою через інтернет. Щоб приховати свої заняття, він,

як правило, користувався бездротовим роутером Ренфро. Подружжя Ренфро, звісно ж, про це не знали. Вони знали, як увімкнути і вимкнути ноутбук, надіслати чи отримати електронного листа, зробити якусь просту покупку і подивитись прогноз погоди, і не більше. Вони уявлення не мали, як працювала техніка, і не надто цим цікавились. Вони не заморочувалися з паролями чи якимось іншим захистом.

Поліція штату розпочала спецоперацію, покликану запобігти обігу наркотиків в інтернеті, і відстежила IP-адресу, що привела до будинку Ренфро. За тією адресою хтось купував і продавав чимало екстазі, тож було вирішено вдатися до повномасштабного штурму силами спецпризначення. Ордери — один на обшук будинку, другий на арешт Дуга Ренфро — було отримано, і о 3:00 тихої зоряної ночі команда з восьми поліцейських, виринувши з темряви, оточила будинок Ренфро. Восьмеро офіцерів — усі в повному бойовому спорядженні, у бронежилетах, камуфляжі, шоломах, окулярах нічного бачення, з тактичними раціями, напівавтоматичними пістолетами, штурмовими гвинтівками, у наколінниках, деякі навіть у масках, а кілька для максимального ефекту взагалі з маскувально помальованими чорною фарбою обличчями — пригнулися і без вагань помчали по квіткових клумбах Ренфро. У них аж руки свербіли вступити у бій: двоє мали з собою світлошумові гранати, двоє несли тарани.

Войовничі копи. Більшість, як ми дізналися пізніше, були вкрай недосвідченими, однак усі рвалися до бою. Принаймні шестеро згодом визнали, що вживали енергетичні напої з підвищеним вмістом кофеїну, щоб залишатися на ногах такої пізньої години.

Замість того щоб просто подзвонити у двері, розбудити Ренфро і пояснити, що вони, поліція, хотіли б поговорити

і обшукати будинок, копи з гуркотом увірвалися всередину, одночасно виламавши всі двері. Потім вони брехатимуть, що гукали власників, але Дуг і Кітті міцно спали, що й не дивно. Вони нічого не чули, поки не почалося вторгнення.

Кілька місяців знадобилося, аби усе розплутати і з'ясувати, що відбувалося в наступні шістдесят секунд. Першою жертвою був Спайк, жовтий лабрадор, який спав у кухні на підлозі. Спайку було дванадцять років, за мірками лабрадора — старий пес, і він недочував. Однак він не міг не почути, як виламують двері за кілька кроків од нього. Він припустився помилки — зірвався і став гавкати. У цей момент в нього тричі вистрілили з напівавтоматичного пістолета калібром 9 мм. У той час Дуг Ренфро вилав з ліжка і шукав свою зброю, чесно зареєстровану і покладену в шафі для самозахисту. Ще в нього була рушниця «Браунінг» 12-го калібру, з якою він двічі на рік полював на гусей, але вона зберігалася десь у комірчині.

Намагаючись відхреститися від протиправного вторгнення до будинку, наш некмітливий шеф поліції згодом заявив, що без спецпризначення обійтись не могли, бо знали, що Дуг Ренфро був добре озброєний.

Дуг дійшов до вітальні, коли побачив, як кілька темних фігур піднімаються сходами. Ветеран армії, він упав на підлогу і почав стріляти. Пішов вогонь у відповідь. Вогнепальна сутичка була короткою і смертоносною. Дуг отримав два поранення, в руку і в плече. Копові на ім'я Кістлер влучили в шию — найімовірніше, влучив Дуг. Кітті, яка в паніці вибігла зі спальні і опинилася позаду свого чоловіка, отримала три постріли в обличчя та чотири у груди, і померла на місці. Їхнього іншого собаку, шнауцера, який спав біля них, також поранили і вбили.

Дуга Ренфро і Кістлера негайно доправили до шпиталю. Кітті відвезли до міського моргу. Сусіди губилися в здогадках, дивлячись, як з їхньої вулиці забирали жертв машини невідкладної допомоги з увімкненими блимавками.

Поліція провела в будинку кілька годин і зібрала усі можливі докази, зокрема ноутбуки. Протягом двох годин — ще до світанку — вони з'ясували, що комп'ютери подружжя Ренфро ніколи не використовували для торгівлі наркотиками. Вони зрозуміли, що припустилися помилки, але відверте визнання — це зовсім не їхній стиль. Вигороджування почалося негайно, коли командир загону спецпризначення суворо повідомив телевізійним репортерам на місці подій, що господарів будинку підозрювали в незаконному обігу наркотиків, а сам власник, пан Дуг Ренфро, намагався убити кількох офіцерів.

Коли Дуг отямився після операції, через шість годин після вогнепального поранення, йому повідомили про загибель дружини. Також йому сповістили, що зазіхачами насправді були офіцери поліції. Неборака такого й уявити не міг, він думав, що до його будинку ввірвалися озброєні бандити.

2.

Мій мобільний дзвонить о 6:45. Я саме обходжу стіл, лаштуючись неймовірним ударом загнати дев'яту кулю в кутову лузу. Я пив міцну каву і змарнував забагато ударів за останню годину. Хапаю телефон, дивлюсь на номер абонента і відповідаю:

— Добрий ранок.

— Ти не спиш? — питає Напарник.

— Вгадай, — я вже багато років не сплю о 6:45. Власне, як і Напарник.

— Тебе можуть зацікавити новини.

— Що там?

— Судячи з усього, наші іграшкові солдатики щойно засипалися ще на одному вторгненні в помешкання. Є жертви.

— Дідько! — лаюся, хапаючись за пульт. — Потім. — В одному кутку моєї вітальні втиснуті невеличка софа і крісло. Навпроти них висить широкоформатний телевізор HD, закріплений на стелі. Я опускаюся в крісло одночасно з тим, як на екрані з'являється перше зображення.

Сонце ще не зійшло, але освітлення достатньо, щоб розгледіти погром. На подвір'ї перед будинком Ренфро аж кишить від поліцейських і рятувальників. Спалахи світла на задньому подвір'ї за спиною розгубленого й наляканого репортера. Сусіди в самих піжамах непорозуміло тупцюють по той бік вулиці. Місце події щедро обгороджене кількома рядами жовтогарячої поліцейської стрічки. Справді, це місце скоєння злочину, але я вже починаю сумніватися. Хто справжні злочинці? Телефоную Напарнику, кажу, щоб їхав до шпиталю і починав вивідувати.

На під'їзній доріжці Ренфро стоїть не що інше, як танк — з восьмидюймовим стволом, товстими резиновими шинами замість протекторів, пофарбований під камуфляж, із відкритою баштою, в якій саме сидить войовничий коп. Його обличчя сховане за байкерськими затемненими окулярами, увесь його вигляд свідчить про цілковиту готовність. Департамент поліції Сіті має лише один танк і дуже ним пишається. Використовують його всюди, де можна. Я знаю цей танк; у мене вже були пов'язані з ним справи.

Кілька років тому, невдовзі після терористичних атак 11 вересня, наш департамент поліції спромігся розкрити Держбезпеку на кілька мільйонів баксів, щоб озброїтися

і приєднатися до національної манії ЕБТ — Екстремальної боротьби з терором. Байдуже, що наше місто розташоване далеко від основних столиць, чи що не було жодних ознак наявності джихадистів де-небудь поблизу, чи що нашим копам й так не бракувало вогнепальної і холодної зброї. До всього байдуже — нам треба було підготуватися! Тож у наступній гонці озброєнь наші копи якось отримали новий танк. І щойно вони навчилися на ньому їздити, одразу, чорт забирай, настав час його використовувати.

Першою жертвою був один простий чоловік на ім'я Сонні Верт, який жив на краю міської околиці — місцевості, від якої ріелтори прагнули триматися подалі. Сонні, його дівчина і кілька її дітей спали о 2:00, коли в їхньому домі пролунав звук, схожий на вибух. Будинок був не бозна-який, та насправді це не мало значення. Стіни двигтіли, стояв гуркіт, і Сонні спершу подумав, що то налетіло торнадо.

Ні, всього лише поліція. Пізніше вони заявлятимуть, що стукали у двері і натискали дзвінок, однак ніхто всередині будинку нічого не почув, аж поки танк не в'їхав через переднє вікно і не зупинився посеред вітальні. Пес, нечистокровний спаніель, намагався втекти через утворену діру, однак його був застрелив відважний офіцер. На щастя, жертв більше не було, хіба що Сонні дві доби провів у шпиталі зі скаргами на болі в грудині. Звідти його перевели до в'язниці на тиждень — поки не внесуть заставу. Його злочини: букмекерство, азартні ігри. Копи і прокурори заявили, що Сонні був частиною відповідного кола, тобто і змовником, і членом злочинного угруповання, і тому подібне.

Від імені Сонні я подав позов до Сіті щодо застосування «надмірної сили» і відсудив мільйон доларів. До слова, із цієї суми жоден цент не було взято з кишень копів, які планували

той рейд. Як завжди, усе було сплачено за рахунок платників податків. Кримінальні обвинувачення, висунуті Сонні, пізніше були скасовані, тобто рейд виявився абсолютним марнуванням часу, грошей та енергії.

Сьорбаючи каву й розглядаючи місце події, міркую собі: подружжю Ренфро насправді пощастило, що для штурму їхнього будинку танк так і не задіяли. Чому було вирішено про всяк випадок поставити його на під'їзній доріжці — ми ніколи не дізнаємось. Якби вісьмох солдатів виявилось недостатньо, якби Ренфро змогли якимось чином контратакувати, тоді задіяли б танк — і рознесли б вітальню.

Камера фокусується на двох копах, які стоять біля танка, у кожного з них — заряджена рушниця. Кожен важить не менше трьохсот фунтів. Один у сіро-зеленій камуфляжній формі, ніби зібрався у ліс полювати на дичину. Другий одягнутий в бежево-коричневий камуфляж, ніби зібрався переслідувати бойовиків у пустелі. Ці два типи стоять на під'їзній доріжці будинку в передмісті, за п'ятнадцять хвилин од центру сучасного міста з мільйоном мешканців, і вбрані вони в камуфляж. Прикро і страшно у цьому видовищі те, що ці лобурі навіть не здогадуються, наскільки безглуздий вигляд мають. Де там, вони поводяться зарозуміло й пихато. Вони — герої екрана, правильні хлопці, які борються з поганими. В одного їхнього побратима влучили, його поранили, він став жертвою обов'язку, і вони через це лютують. На сусідів через дорогу вони зиркають спідлоба. Одне недоречне слово — і вони почнуть стріляти. Пальці вони тримають на спускових гачках.

Починається прогноз погоди, я йду в душ.

Напарник заїжджає по мене о восьмій, прямуємо до шпиталю. Дуг Ренфро все ще у хірургії. Рани офіцера Кістлера не становлять загрози життю. Копи всюди. У переповненій

кімнаті очікування Напарник вказує на групу приголомшених людей, які сидять поруч і тримаються за руки.

Не вперше замислююся над запитанням: чому копи просто не подзвонили у двері в якийсь прийнятний час і не поговорили з паном Ренфро? Двоє копів у цивільному одязі чи, скажімо, тільки один у формі? Чому? Відповідь проста: вони вважають себе частиною виняткової елітної сили, а ще їм потрібні гострі враження, і от — невинні жертви потрапляють до лікарні.

Томасу Ренфро близько сорока. За даними Напарника, він окуліст, працює тут неподалік. Дві його сестри живуть не так близько, їх у шпиталі ще нема. Важко ковтаю і підходжу до нього. Він хоче від мене відмахнутися, але я знову й знову повторюю, що нам потрібно поговорити. Нарешті він погоджується усамітнитися в кутку. Бідолаха, він чекає на своїх сестер, щоб разом поїхати до моргу і почати приготування до похоронів загиблої матері, в той час як їхній батько все ще в лікарні. Я перепрошую за свою надокучливість, а коли пояснюю, що вже мав справи з цими копами у подібній ситуації, він прислухається до мене уважніше.

Він тре почервонілі очі і промовляє:

— Здається, я вас уже десь бачив.

— Можливо, в новинах. Я веду кілька гучних справ.

Повагавшись, він уточнює:

— А ця справа — яка?

— Буде ось що, пане Ренфро. Ваш батько не скоро повернеться додому. Коли лікарі його відпустять, копи заберуть його до в'язниці. Його звинуватять у замаху на вбивство офіцера поліції. Максимальний термін — двадцять років. Заставу для нього призначать розміром із мільйон доларів. Словом, якусь неймовірну, а він не зможе її внести, бо прокурор заморозить його

активи. Будинок, банківські рахунки, геть усе. Він ні до чого не матиме доступу — саме так і клепаються обвинувачення.

Ніби цій нещасній людині мало було потрясінь за останні п'ять годин. Він заплющує очі й хитає головою, але слухає. Тож я продовжую:

— Причина, з якої я вас зараз турбую, полягає в тому, що важливо негайно подати цивільний позов. Бажано завтра. Смерть вашої матері як наслідок неправомірних дій, напад на вашого батька, застосування надмірної сили, некомпетентність поліції, порушення прав тощо. Я все це викладу. Раніше я таке вже робив. Якщо нам пощастить із суддею, то у мене одразу з'явиться доступ до їхніх внутрішніх матеріалів. Поки ми тут розмовляємо, вони маскують свої помилки, а в цьому вони справжні майстри.

Він важко опускається, вагається якийсь час, а тоді каже:

— Це занадто.

— Розумію, — протягну йому свою візитівку. — Подзвоніть мені, як тільки зможете. Я постійно борюся з тими виводками, тож правила знаю. Вам зараз дуже погано, але, на жаль, найгірше ще попереду.

— Дякую, — ледве вимовляє він.

3.

По обіді того ж дня поліція зазирнула на розмову до Ланса, простодушного хлопчини, сусіди Ренфро. Всього лиш трое копів у цивільному сміливо зайшли до будинку беззбройними і не в бронежилетах. Вони навіть танка з собою не мали. Все було тихо, минулося без стрілянини.

Дев'ятнадцятирічний безробітний невдаха Ланс удома сам, і його життя ось-ось зміниться безповоротно. Поліція

має ордер на обшук. Коли вилучають ноутбук і мобільний, Ланс починає говорити. Коли його мама повертається, він сидить у вітальні і у всьому зізнається. Він близько року по-тай користувався Wi-Fi-системою Ренфро. Торгує він у дарквебі, на сайті під назвою «Мілліс Маркет» — там можна купити будь-яку кількість будь-якого наркотика, нелегального чи рецептурного. Він займається екстазі, бо воно доступне, і дітям — його клієнтам — подобається. Бізнес він веде у валюті біткоїн, поточний баланс становить приблизно 60 тисяч доларів. Усі деталі простежуються в торренті, і вже через годину його виводять у кайданках.

Отож о 17:00, тобто приблизно через чотирнадцять годин після рейду, поліція нарешті дізнається правду. Але їхній процес покривання вже задіяний. Вони влаштовують виточки інформації то тут, то там, і вже на завтра рано-вранці я читаю «Кронікл» онлайн і бачу основні новини. Є фото Дугласа і нині покійної Кетрін Ренфро, а також офіцера Кістлера. Він поданий як герой, Ренфро — як злочинці. Дуг підозрюється в участі в незаконному обігу наркотиків через інтернет. Неймовірно, кажуть сусіди. Навіть не здогадувались. Такі милі люди. Кітті просто потрапила під перехресний вогонь, коли її чоловік відкрив вогонь по миролюбному правоохоронцю. Її поховають наступного тижня. Йому невдовзі висунуть обвинувачення. Кістлер має вижити. Про Ланса — ані слова.

За дві години потому зустрічаюся з Нейтом Спуріо у крамниці бейглів у торговельному центрі, що в північній частині міста. Нам не можна бачитись на людях, принаймні не так, щоб нас міг упізнати хто-небудь, хто може бути копом чи знайомим копа, тож ми чергуємо наші таємні зустрічі між А, В, С і D. А — це бургерна Арні у передмісті. В — одна із двох крамниць бейглів. С — моторошнувата

печера за шість миль на схід від міста. Д — крамниця пончиків. Коли нам треба поговорити, ми просто обираємо літеру з нашого короткого умовного алфавіту і домовляємось про час. Спуріо — справжній ветеран. Він тридцять років пропрацював у поліції. Це істинний чесний коп, який грає за правилами і зневажає майже всіх інших в департаменті. Наше знайомство почалося, коли я, ще двадцятирічний студент коледжу, добряче перебрав у пивниці, а отямився вже надворі, коли мене гамселили копи, одним із яких і був Нейт Спуріо. Він сказав, що я лаяв його і відбивався, а після того, як я опинився в камері, він зайшов мене навідати. Я щиро попросив пробачення. Він пробачив і упевнився, що з мене знято обвинувачення. Моя розбита вилиця швидко загоїлася, а копа, який мене вдарив, потім звільнили. Цей випадок надихнув мене вступати на юридичний факультет. Все життя Спуріо відмовлявся грати в політичні ігри, необхідні для підвищення, тож так і не просунувся. Зазвичай він тиняється по кабінету, заповнює якісь папери, перебирає документи. Але є ціла мережа інших поліцейських, яких система піддала остракізму, і Спуріо чимало часу витрачає на відстежування чуток. Він у жодному разі не донощик. Він просто чесний коп, незадоволений тим, на що перетворився його департамент.

Напарник лишається у фургоні на парковці, стереже, чи не нагодиться якийсь інший коп із наміром купити бейгл. Ми усамітнюємося в кутку, поглядаємо на двері.

— Ох, хлопче, — каже Нейт, — усе так непросто.

— Викладай.

Він починає з арешту Ланса, конфіскації його комп'ютера, явних доказів того, що хлопець є дрібним наркодилером, та його детального зізнання у користуванні роутером Ренфро.

Їхні комп'ютери кришталево чисті, однак післязавтра Дугу висунуть обвинувачення. Кістлера виправдають у всіх його діях. Типове покривання.

— Хто там був? — цікавлюсь я, і він подає мені складений аркуш паперу.

— Восьмеро, усі з нашого департаменту. Ані поліції штату, ані федералів.

Якщо я досягну свого, вони фігуруватимуть як обвинувачені у позові про відшкодування збитків — ну, не знаю, скажімо, — на 50 мільйонів доларів.

— Хто всім керував? — питаю.

— А ти як думаєш?

— Сумеролл?

— Вгадав. Саме так показали в новинах. Мовляв, лейтенант Чіп Сумеролл веде своїх безстрашних солдатів у спокійний дім, в якому всі сплять, і заарештовує того чоловіка. Ти подаватимеш до суду?

— Я поки що не взявся за цю справу, але планую.

— Здається, ти першим кинувся до машин швидкої.

— Лише до тих, які мене цікавили. Свого я доможуся.

Спуріо відкушує бейгл із цибулею, запиває кавою і каже:

— Ці хлопці зовсім втратили гальма, Руде. Ти маєш їх зупинити.

— Не вийде, Нейте. Мені не вдасться їх зупинити. Хіба що час від часу ставити їх у незручне становище, що коштуватиме Сіті певних грошей, але те, що вони виробляють тут, відбувається всюди. Ми живемо в поліцейській державі, копів усі підтримують.

— Виходить, ти — остання лінія оборони?

— Десь так.

— Помагай нам, Боже.

- Атож. Спасибі за допомогу. Я віддячу.
- Нема за що.

4.

Дуг Ренфро надто слабкий фізично і виснажений морально, щоб зі мною спілкуватися. А оскільки спілкування може відбуватися тільки в його лікарняній палаті, то в будь-якому разі це погана ідея. Копи стережуть двері так, ніби його очікує смертна кара. Конфіденційної розмови не вийшло б. Тож я зустрічаюся з Томасом Ренфро і двома його сестрами у кав'ярні неподалік од шпиталю. Усі троє все ще приголомшені жахіттям минулої ночі, виснажені, розгублені, сердиті, згорьовані, і вони відчайдушно потребують поради. Вони забувають про каву і, здається, одразу вдовольняються тим, що хід розмови я беру на себе. Без найменшого бахвальства пояснюю, хто я такий, чим займаюся, звідки взявся і як захищаю своїх клієнтів. Розповідаю їм, що я не звичайний адвокат. У мене нема затишного офісу, оздобленого деревом і шкірою. Я не працюю ні у великій, ні у престижній, ні ще в якійсь подібній фірмі. Я в не дуже добрих стосунках із адвокатською колегією. Я самотній борець, відступник, який протистоїть системі й ненавидить несправедливість. А зараз я тут, бо знаю, що має трапитися з їхнім батьком і з ними.

Фіона, старша сестра, нагадує:

- Але ж вони вбили нашу маму.
- Очевидно, що вбили, але в її вбивстві нікого не звинуватять. Проведуть розслідування, залучать експертів і все таке, а зрештою зійдуться на тому, що вона потрапила під перехресний вогонь. Винним зроблять вашого батька, звинуватять його в тому, що почав перестрілку.

Сюзанна, молодша сестра, заперечує:

— Але ми говорили з татом, пане Руд. Вони міцно спали, коли в будинку щось загуркотіло. Він подумав, що їх грабують. Ухопив пістолет, вибіг у хол, а побачивши в темряві поста-ті, — упав на підлогу. Хтось вистрілив першим, лише тоді він відповів пострілом. Він каже, що пам'ятає, як мама закричала і кинулася в хол подивитися, що з ним.

— Йому дуже пощастило, що він вижив, — кажу я. — Вони ж застрелили двох собак, так?

— Хто ці покидьки? — знесилено питає Томас.

— Поліцейські, хороші хлопці.

Тоді я розповідаю їм історію свого клієнта Сонні Верта, про танк в його вітальні і про виграний позов. Пояснюю, що наразі подати цивільний позов — єдине, що вони можуть зробити. Їхньому батьку висунуть обвинувачення, його при-тягнуть до відповідальності, а коли нарешті з'ясується вся правда — і я запевняю їх, що ми викриємо геть усе — Сіті до-ведеться з нами домовлятися. Їхня кінцева мета — не допусти-ти, щоб їхній батько опинився за ґратами. Про справедливе покарання за те, що сталося з їхньою матір'ю, їм доведеться забути. Цивільний позов, поданий, звісно, хорошим адвока-том, гарантує більш вигідний перебіг подій. Покривання вже запущено в дію — наголошую кілька разів.

Вони щосили намагаються слухати, але зосередитися не можуть. Хіба можна їх звинувачувати в цьому? Обидві жінки плачуть, Томас не може говорити, тож розмова закінчується.

Зараз мені час пригальмувати.

5.

Відспівування Кетрін Ренфро не закрили для громадськості, тож я без запрошення прибув до методистської цервки за

лічені хвилини до початку. Відшукав сходи, піднявся на балкон і сів у напівтемному приміщенні. Тут, нагорі, я один, та загалом у храмі повно людей. Розглядаю натовп унизу: всі білі, усі представники середнього класу, усі не можуть повірити, що в їхніх друзів, на яких були самі піжами, сім разів вистрелили поліцейські.

Хіба подібні безглузді трагедії не можуть повторюватися в інших частинах міста? Ці люди твердо вірять у закон і правопорядок. Вони свідомо ходять на вибори і хочуть суворих законів. Вони вважають, що загони спецпризначення необхідні для боротьби з тероризмом і наркотиками. Як же таке могло статися?

На церемонії відсутній Дуг Ренфро. Як написали в учорашній «Кронікл», йому щойно висунули обвинувачення. Він все ще у шпиталі, але потроху одужує. Він благав лікарів і поліцейських дозволити йому піти на похорон дружини. Лікарі сказали «звичайно», поліцейські сказали «в жодному разі». Він становить загрозу суспільству. Жорстокий побічний ефект цієї трагедії — до кінця життя над Дугом тяжітиме ота начебто причетність до торгівлі наркотиками. Більшість із цих людей віритимуть йому, його спростуванням, але хтось і засумнівається. У чому ж насправді замішаний старий Дуг? Він неодмінно в чомусь винен, інакше наша брва поліція за ним би не прийшла.

Як і решта присутніх, скорбую під час церемонії. Панує атмосфера нерозуміння і гніву. Священик втішає, хоч сам до ладу не розуміє, що трапилось. Він намагається надати всьому якийсь сенс, та це завдання непосильне. Коли він завершує і ридання гучнішають, спускаюсь сходами й виходжу в бічні двері.

Через дві години у мене дзвонить телефон. Це Дуг Ренфро.

6.

Таким адвокатам, як я, доводиться працювати таємно. Моїх опонентів захищають посади, форма і чималі можливості, надані державною владою. Вони стоять на сторожі правопорядку, натхненні складеними присягами і службовими обов'язками, та коли вони безсовісно обманюють, то мені доводиться обманювати ще більше.

У мене мережа контактів і джерел інформації. Друзями їх не назвеш, адже дружба передбачає певні зобов'язання. Яскравий приклад — Нейт Спуріо, чесний коп, який не візьме ані цента за інсайдерську інформацію. Я пропонував. Другий такий приклад — репортер «Кронікл», за нагоди ми з ним обмінюємося чутками. Абсолютно безкоштовно. Один із моїх улюбленців — Оукі Швін, от Оукі завжди бере гроші.

Оукі належить до середньої ланки клерків у канцелярії федерального суду міста. Свою роботу він ненавидить, колег зневажає і ніколи не гребує можливістю підзаробити. А ще він розлучений, зловживає алкоголем і постійно тримається на межі сексуальних домагань на робочому місці. Цінність Оукі визначається його можливостями маніпулювати випадковим розподілом справ у суді. Поданий цивільний позов повинен за збігом обставин потрапляти до одного з шести федеральних суддів. Розподіл виконує комп'ютер. Ця невеличка процедура, на перший погляд, працює цілком добре. Завжди є суддя, якому ви віддали б перевагу. Це залежить від суті справи і, можливо, від вашої історії в судових залах, однак хто перейматиметься, коли процедура цілком випадкова? Натомість Оукі вміє підлаштовувати програмне забезпечення так, щоб вийти саме на потрібного вам суддю. За це він бере плату, і то чималу. До того ж його можуть упіймати, хоч він і запевняє мене, що не можуть. Якщо його піймають, то звільнять

і, ймовірно, притягнуть до відповідальності, та Оукі до такої ймовірності байдуже.

На його прохання зустрічаємося в убогому стрип-клубі далеко від центру міста. Відвідувачі — самі сині комірці. Стриптизерок краще не описувати. Повертаюся до сцени спиною, щоб не бачити. Намагаюся перекричати галас:

— Завтра подаю позов. Ренфро, останнє вторгнення наших спецпризначенців до будинку.

— Оце так дивина, — сміється він. — Дай-но вгадаю, на твою думку, забезпечити правосуддя найкраще вдасться під головуванням Його Честі Арні Семсона.

— Молодець.

— Йому сто десять років, у нього вищий статус, він при смерті, і взагалі він каже, що більше не береться за справи. Хіба таких не слід відправляти на пенсію?

— Це відомо тільки тобі і Конституції. За цю справу він візьметься. Такса звичайна?

— Ага. Тільки ж він може відмовитись і передати справу нижче за ієрархією.

— Я мушу спробувати.

Передаю йому конверт, в якому 3 000 доларів готівкою. Він миттю пхає його до кишені, навіть не дякує, і переключається на дівчат.

7.

О дев'ятій наступного ранку приходжу до канцелярії і подаю позов на 50 мільйонів доларів проти Сіті, департаменту поліції, шефа поліції і восьми спецпризначенців, які напали на будинок Ренфро шість днів тому. Десь у каламутних канцелярських глибинах Оукі задіює свою магію, і справа

«випадково й автоматично» призначається судді Арнольду Семсону. Копію позову електронною поштою надсилаю своєму приятелю в «Кронікл».

Також я подаю запит на тимчасову судову заборону, щоб не дати прокурору заморозити активи Дуга Ренфро. Це улюблена потужна тактика влади — тиснути на обвинувачених в кримінальних правопорушеннях. Початкова ідея полягала в тому, щоб заблокувати цінності, джерелом походження яких могла бути участь обвинувачуваного в тій чи іншій незаконній діяльності, передусім в незаконному обігу наркотиків; вилучити здобуті нечесним шляхом статки і ускладнити життя наркокартелям. Однак, як і в ситуаціях з багатьма іншими законами, прокурори невдовзі винахідливо розширили сферу застосування цієї практики. Щодо Дуга, влада намірилась доводити, що його цінності — будинок, автомобілі, банківський і пенсійний рахунки — були надбані, зокрема, за рахунок брудних грошей, зароблених на приторговуванні екстазі.

І знаєте що? На час проведення невідкладних слухань щодо тимчасової судової заборони міські прокурори відступають і шукають вихід. Суддя Семсон, ще настирливіший, ніж зазвичай, сварить їх і навіть погрожує їм звинуваченням у неповазі до суду. Ми виграємо перший раунд.

Другий раунд — слухання щодо застави в суді штату, в якому розглядається справа про замах на вбивство. Оскільки всі його активи залишились доступними, я можу стверджувати, що Дуг Ренфро абсолютно не схильний до втечі і з'явитиметься в суді на кожну вимогу. Його будинок коштує 400 тисяч доларів готівкою, і я пропоную розмістити документи на будинок як заставу. Суддя, на мій подив, погоджується, і я виводжу клієнта із зали суду. Ми виграємо другий раунд, що правда, ці стартові раунди були легкими.

Через вісім днів після поранення і втрати дружини Дуг Ренфро повертається додому, де на нього чекають троє його дітей, семеро онуків та кілька друзів. Повернення не буде гучним. Мене люб'язно запрошують приєднатися, та я відмовляюсь.

За своїх клієнтів я змагаюся що є сили, заради їхнього захисту я здатен порушити більшість законів, та я ніколи не зближуюся з ними понад міру.

8.

Десята година розкішного суботнього ранку, я сиджу на лаві ігрового майданчика і чекаю. Це за кілька кварталів од мого помешкання, тут ми зазвичай зустрічаємось. На тротуарі з'являється чарівна жінка з семирічним хлопчиком. Він — мій син. Вона — моя колишня дружина. Судова постанова дозволяє мені проводити з ним раз на місяць тридцять шість годин. Коли він підросте, у мене буде право на триваліші візити, але поки все отак суворо. Це має свої причини, та я б волів не обговорювати їх зараз.

Коли вони підходять до лавки, Старчер не усміхається. Я підіймаюся і торкаюся губами щоки Джудіт — більше щоб втішити дитину, а не її. Вона до мене не торкається.

— Привіт, друже, — куйовджу його волосся.

— Привіт, — відповідає він, розвертається і йде до гойдалки. Джудіт опускається на лаву поруч зі мною, ми спостерігаємо, як він відштовхується і починає гойдатися.

— Як у нього справи? — питаю.

— Добре. Вчителі задоволені. — Довга пауза. — Бачу, ти останнім часом дуже зайнятий.

— Справді. А ти?

— Звичайна метушня.

— Як Ава? — питаю про її партнерку.

— У неї все чудово. Що робитимеш сьогодні?

Джудіт не любить лишати сина зі мною. Адже мені довелося поворогувати з поліцією, це її турбує. Мене також турбує, та я нізащо не зізнаюся.

— Думаю, ми підемо пообідаємо, — кажу їй. — А після обіду в університеті буде футбольний матч.

Вона вважає футбольний матч достатньо безпечним.

— Якщо ти не проти, я хотіла б, щоб він повернувся сьогодні на ніч.

— У мене всього тридцять шість годин на місяць, і ти вважаєш, що це забагато?

— Ні, Себастьяне, не забагато. Просто я хвилююся, от і все.

Часи нашого протистояння, сподіваюся, майже минули. Візьміть двох адвокатів з натренованими ліктями і ще натренованішими язиками, дайте їм небажану вагітність, виснажливе розлучення з неприємними наслідками, і ви отримаєте двох людей, здатних завдати серйозної шкоди. Ми й досі заліковуємо рани, зате наші сутички вже не такі нещадні.

— Гарзд, — примирливо кажу я. По правді, в моєму помешканні немає нічого цікавого, тож Старчеру не дуже подобається бувати там, принаймні поки що. Він надто малого зросту, щоб грати в більярд за моїм старовинним столом, а відеоігор у мене нема. Може, коли він подорослішає, буде інакше.

Його виховують дві жінки, які лякаються, коли інша дитина штовхне його в школі. Не впевнений, що моя поява в його житті раз на місяць може зміцнити його, та я принаймні намагаюся. Рано чи пізно, гадаю, він утомиться жити разом з двома сильними емоційними жінками і захоче проводити

більше часу з батьком. Тож я маю залишатися присутнім в його житті, щоб у нього була така можливість.

— О котрій зустрінемося? — питає вона.

— Як скажеш.

— Зустрінемося тут о 18:00, — вона підіймається і йде. Старчер, повернутий до нас спиною, ширяє в повітрі і не бачить, що вона пішла. Зауважую, що Джудіт не потурбувалася взяти речі для дитини. Вона навіть не збиралася дозволити йому переночувати в мене.

Я живу на двадцять п'ятому поверсі, бо так мені безпечніше. Із низки причин мені постійно надходять смертельні погрози, і я не приховував цього від Джудіт. Вона має рацію, бажаючи, щоб дитина була вдома, де їй, либонь, спокійніше. Та я в тому не цілком упевнений. Ще минулого місяця Старчер розповів, що «дві мами» постійно кричать одна на одну.

На обід ідемо в мою улюблену піцерію — місце, в яке його мами нізащо б не пішли. Чесно кажучи, я не дуже переймаюся тим, що він їсть. Я багато в чому більше схожий на дідуся, який балує дитину перед тим, як повернути її додому. Якщо він хоче морозива і до, і після обіду, то він його отримає.

Ми їмо, він потроху жвавішає, я розпитую про школу. Він ходить у другий клас звичайної школи неподалік місць, де зростав я. Джудіт наполягала, щоб він відвідував якусь пафосну занудну академію за 40 тисяч на рік, в якій заборонене все пластикове, а вчителі носять товсті вовняні панчохи і старомодні сандалії. Я навідріз відмовився. Вона враз подалася до суду, але суддя став на мій бік. Отож Старчер вчиться у нормальній школі, разом з дітьми усіх рас, а його вчителька надзвичайно мила і нещодавно розлучена.

Як я вже казав, Старчер не був запланованою дитиною. Ми з Джудіт саме завершували наші безладні стосунки, коли

вона якимось чином завагітніла. І все стало ще складніше. Я переїхав, і вона вирішила, що малий цілком належить їй. Я не збирався поступатися, хоча, по правді, ніколи не претендував на батьківство. Він повністю належить їй, принаймні на її думку, тому так втішно бачити, як він, підростаючи, стає таким схожим на мене. Мати відшукала мої фотографії з другого класу. У семирічному віці ми з ним — як близнюки.

Говоримо про боротьбу, про її шкільний різновид. Цікавлюся, чи дивиться він боротьбу на канікулах.

— Часом дивлюся, — каже він. Тоді розповідає про випадок, коли діти закричали: «Бійка! Бійка!», і всі побігли дивитися. На майданчику двоє третьокласників, чорний і білий, заохочувані вигуками глядачів, брикалися, вовтузилися, кусалися, дряпалися, вимахували кулаками.

— Тобі було цікаво дивитися? — питаю.

Він посміхається:

— Звісно. Було круто.

— А потім що?

— Прийшли двоє вчителів, розняли їх і повели до кабінету. Мабуть, у них були неприємності.

— Я впевнений, що були. Мама коли-небудь говорила з тобою про бійки?

Хитає головою. Не говорила.

— Гарзд. Правила такі. Битися — це погано, бійка веде до неприємностей, тому не бийся. Ніколи не починай бійку. Але якщо хтось інший тебе вдарить, чи штовхне, чи поставить підніжку, чи коли двоє хлопців нападуть на твого друга, то в такому разі часом тобі доведеться битися. Нізащо не відступай, якщо інший хлопець починає бійку. І коли б'єшся — ніколи, ніколи, ніколи не здавайся.

— Ти потрапляв у бійки?

ДЖОН ГРІШЕМ

— Постійно. Я ніколи не був забіякою, ніколи не починав бійки. Мені не подобалось битися, але якщо хтось мене ображав, то я давав здачі.

— І в тебе були неприємності?

— Були. Мене карали.

— Що це означає?

— Означає, що вчитель на мене кричав, мама на мене кричала, мене навіть могли вигнати зі школи на півдня чи щось таке. Повторюю, друже, битися — це погано.

— Чому ти весь час кажеш на мене «друже»?

Бо мені огидне ім'я, яке вибрала для тебе мама, — думаю я, але озвучую інше.

— Просто я так тебе називаю, от і все.

— Мама каже, тобі не подобається моє ім'я.

— Це не так, друже.

Джудіт весь час змагатиметься за душу свого сина. Вона ніяк не підніметься вище примітивних і підлих шпильок. Ну от навіщо один з батьків розказує семирічній дитині, що іншому з батьків не до вподоби її ім'я? Упевнений, що був би шокований, якби дізнався, які ще нісенітниці вона вклала йому у вуха.

У Напарника вихідний, тож я сам веду фургон до футбольного стадіону в кампусі. Старчер вважає, що фургон — це круто, бо ж тут і софа, і крісла на колесах, і столик, і телебачення. Він не розуміє, чому я використовую фургон як офіс, а я не вдаюся в деталі щодо куленепробивних вікон і автоматичну зброю в консолі.

Це футбольний матч між жіночими командами, та не сказав би, що для мене це аж так важливо. Я не дуже стежу за спортом, тож, коли мені випадає його дивитися, я віддаю перевагу дівчатам у шортиках, а не хлопцям з волохатими ногами. А от Старчер у захваті. Його мами не вірять в командні

види спорту, тож його записали тільки на заняття тенісом. Нічого не маю проти тенісу, та якщо він вдався в мене, довго він там не протримається. Я завжди любив завдавати удару. У молодіжному баскетболі я був малим з чотирма фолами за два періоди. Фолів завжди заробляв більше, ніж очок. У «Поп Ворнер» у мене було амплуа півзахисника, бо мені подобався контакт.

Минає година, нарешті хтось відкриває рахунок, та я вже думаю про справу Ренфро і втрачаю інтерес до гри. Ми зі Старчером ділимося попкорном і базикаємо про те, про се. Виявляється, я настільки далекий від його маленького світу, що у мене навіть не виходить підтримувати звичайний діалог.

Ох і нікчемний же з мене батько!

9.

У справі щодо лиха, яке спіткало родину Ренфро, потроху з'являється здоровий глузд. Під тиском зусібч, а особливо — з боку мого приятеля в «Кронікл», Сіті спромагається на реакцію. Шеф поліції відмовився надавати коментарі, поки триває слідство. Мер захищається, очевидно, намагаючись дистанціюватися. На нього напосідають його опоненти — деякі члени міської ради, які роблять гучні заяви і не проти зайняти його посаду. Та їх усе-таки меншість, бо насправді ніхто не хоче неприємностей з департаментом поліції.

На жаль, інакомислення в наш час розглядається як зрада — в атмосфері, що склалася після 11 вересня, придушуються будь-які випадки на адресу людей у формі, у будь-якій формі. Політики побоюються звинувачень у поблажливості до злочинів, поблажливості до тероризму.

Усі відомості передаю своєму приятелю-газетяреві. Той, посилаючись на анонімні джерела, нещадно проходиться по копах, по їхній тактиці, помилках і спробах зам'яти справу. Користуючись матеріалами моєї теки, він видає розлогу статтю про помилкові вторгнення в помешкання і надмірне застосування сили.

Привертаю до себе всю можливу увагу преси. Не буду кривити душею і твердити, що не в захваті від цього — навпаки, саме заради цього я й живу.

Захисники подають клопотання до судді Семсона з проханням, по суті, приструнити «всіх адвокатів, причетних до цивільного позову». Суддя Семсон відхиляє клопотання, навіть не приймає його до розгляду. Тож тепер зачаїлися всі юристи Сіті, налякані суддею. Я палю з усіх стволів.

Я працюю сам, без звичного офісу і без справжнього персоналу. Такому самотньому борцеві, як я, надзвичайно складно займатися впливовими цивільними і кримінальними справами без жодної підтримки, і тут мені стають у пригоді двоє Гаррі. Гаррі Гросс і Гаррі Скалнік керують командою з п'ятнадцяти юристів у переобладнаному зі складу приміщенні в центрі міста неподалік річки. Вони займаються переважно апеляційною діяльністю і намагаються уникати справ, які розглядають присяжні. Таким чином, вони годинами копирсаються в незліченних томах і перекидають стоси юридичних статей і заміток. Домовленість у нас проста: вони роблять за мене паперову і дослідницьку роботу, я віддаю їм третину винагороди. Це дає змогу їм лишатися в безпеці, тримаючись на відстані від мене, моїх клієнтів і людей, яких я можу розгнівати. Вони підготують пачку клопотань із дюйм завтовшки, подадуть їх мені на ознайомлення і підпис, і жоден слід не вестиме

до них. Трудяться вони за зачиненими дверима і ніколи не турбуються через поліцію. У справі Сонні Верта — клієнта, якого розбудив гуркіт танка у вітальні — Сіті погодилось на мільйон баксів. Моя частка була 25 відсотків. Двоє Гаррі отримали хороший чек, і всі були задоволені, окрім, хіба що, Сонні.

У цьому штаті всі суми відшкодувань у цивільних позовах мають верхню межу — один мільйон доларів. Це тому, що мудрі люди, які приймають закони в законодавчому органі штату, десять років тому вирішили, що їхня постанова значно важливіша за рішення простих присяжних, які слухають справу і оцінюють збитки. Їх, цих законотворців, увели в оману страхові компанії, які досі фінансують просування реформи цивільного права — своєрідного політичного хрестового походу, слід визнати, цілком успішного. Завдяки йому практично кожен штат законодавчо обмежив максимальну суму збитків, аби люди не кинулися до судів. От тільки на цей момент ніхто зниження страхових ставок не помітив. Журналістське розслідування мого приятеля в «Кронікл» виявило, що під час кампанії 90 відсотків наших законодавців отримували гроші від страхових компаній.

І це називається демократією.

Кожен громадський адвокат у цьому штаті може поділитися з вами жахливою історією про тяжко скаліченого клієнта, який назавжди лишився інвалідом, і який після сплати медичних рахунків не отримував майже нічого.

Не встигли зачинитися двері судової зали, як ті самі мудрі й поважні законодавці ухвалили інший закон — закон, який забороняє власникам будинків відкривати вогонь по копах, які вдираються до їхніх домівок, незалежно від того, потрапили копи до потрібного їм помешкання чи ні. Тож коли Дуг

Ренфро упав на підлогу і почав стріляти з пістолета, він порушував закон, а не захищався.

А як же справжні злочинці? Ну, наші законодавці прийняли ще один закон, який гарантує імунітет спецпризначенцям, яких злегка заносить і вони вбивають не ту людину. У випадку з Ренфро чотири копи зробили принаймні тридцять вісім пострілів. Достеменно невідомо, хто саме влучив у Дуга і його дружину, та це й не має значення. Усі вони захищені від кримінального переслідування.

Не одну годину я провів із Дугом, намагався пояснити ці юридичні особливості, жодна з яких не має сенсу. Він хоче знати, чому життя його дружини оцінено лише в 1 мільйон доларів. Пояснюю, що сенатор його штату проголосував за це обмеження суми збитків, — а також, що він отримує гроші від лобістів страхових компаній. Тож, може, Дугу варто звернутися до вибраного можновладця і спитати, якого біса він так голосує.

— У такому разі, чому ми подаємо позов на 50 мільйонів, якщо максимум, що ми можемо отримати — лише мільйон? — не розуміє Дуг.

Ще одне запитання, на яке нема короткої відповіді. По перше, це називається «зробити заяву». Ми розізлилися і даємо відсіч, а позов на 50 мільйонів виглядає значно агресивнішим, ніж на якийсь 1 мільйон. По друге, дивовижно цього й так хитромудрого закону забороняє присяжним знати про обмеження в 1 мільйон. Вони можуть місяць висиджувати, слухаючи свідчення, оцінювати докази, глибокодумно міркувати і зрештою видати вердикт, скажімо, на 5 або 10 мільйонів. Потім вони подадуться додому, а наступного дня суддя спокійно зменшить суму у вердикті до дозволеної межі. Газети розтрублять новину про черговий

значний вердикт, але адвокати й судді (і страхові компанії) знають правду.

Це безглуздо, та я ніяк не позбудуся думки, що цей закон написали ті самі змовники, які доповнюють ваш страховий договір нескінченними малозрозумілими параграфами.

— Як так може бути — копи, які вломлюються до мене і стріляють, мають імунітет, а я, вистріливши у відповідь, стаю злочинцем, якому світить двадцять років тюрми? — ніяк не збагне Дуг. Проста відповідь — бо то копи. Складна відповідь — наші законотворці часто приймають несправедливі закони.

Мій клієнт все ще у скорботі, але потрясіння і горе по-малу стихають. Його розмірковування стають яснішими, він приходить до тями. Його дружина загинула через дії людей, яких не буде притягнуто до відповідальності. Її життя оцінено лише в мільйон доларів. А він, пан Дуг Ренфро, перебуває під слідством, яке невдовзі приведе його до судової зали, де сподіватися можна буде хіба що на відсутність у присяжних єдиної думки.

Дорога до правосуддя всіяна перешкодами і замаскованими мінами, більшість із яких створена чоловіками й жінками, які декларували, що прагнуть справедливості.

10.

Мій юний борець, Тадео Запате, здобув перемоги в останніх чотирьох двобоях, усі — потужними нокаутами. Тепер у нього одинадцять перемог поспіль — і лише три поразки, усі за очками. Зараз він тридцять другий у світовому рейтингу в легкій вазі, і він чудово просувається вгору. Промоутери

UFC* вже до нього приглядаються. Точаться розмови про виступ у Вегасі через півроку, якщо він продовжуватиме перемагати. Оскар, його тренер, та Норберто, його менеджер, кажуть, що малого не витягнеш із тренувань. Він сфокусований, спраглий, ледь не зациклений на своєму прагненні провести бій за чемпіонський титул. Займаються вони невпинно, тож упевнені, що він може увійти в п'ятірку претендентів.

Сьогодні він битиметься з міцним чорношкірим хлопаком на ім'я Краш. Я бачив двобої Краша двічі, він не дуже мене турбує. Звичайний скандаліст, вуличний боець, який володіє основами змішаних бойових мистецтв. В обох поєдинках йому завдали нокаутів наприкінці третього раунду — він просто втомлювався. Він одразу кидається в бій, не вміючи тримати себе в руках, і зрештою платить за це.

Прокинувся я пізно і з важким передчуттям. Не міг думати ні про що, окрім бою, снідати не хотілося. Надвечір, коли я тиняюся своєю квартирою, мені на мобільний телефонує Джудіт. Трапилося лихо — її сусідка по кімнаті з коледжу зазнала тяжких ушкоджень в автомобільній пригоді в Чикаго. Джудіт мчить в аеропорт. Ави, її партнерки, немає в місті, тож маю довести, що я і чоловік, і батько. Прикушую язику і не кажу їй, що на сьогоднішній вечір у мене плани. Адже сьогодні ввечері — бій!

Ми перетинаємося в парку, вона віддає мені нашого сина, його рюкзак і ще купу застережень і розпоряджень. Мені належало б огризнутися, тоді ми з нею посперечалися б, та Старчер має такий задоволений вигляд, йому не терпиться опинитися від неї подалі. Сусідку по кімнаті з коледжу я ніколи не бачив, тому нічого не розпитую. Вона рвучко кидається

*UFC — Ultimate Fighting Championship — Чемпіонат з боїв без правил.

до своєї машини і зникає з очей. За піцою питаю Старчера, чи він коли-небудь дивився кейдж-файтинг по телевіору. Звісно ж, ні! Його мамці стежать за всім, що він читає, дивиться, їсть, п'є і думає.

Однак минулого місяця він гостював у свого друга Тоні, в якого є старший брат на ім'я Зак. Пізно ввечері Зак дістав ноутбук і вони дивилися різні страшилки, зокрема бої без правил.

— І як тобі? — цікавлюся.

— Прикольно, — усміхається він. — Ти не сердишся?

— Анітрохи. Мені подобаються ці бої.

Беруся розказувати, як ми проведемо вечір. Я ще не бачив, щоб обличчя дитини так світилося. Беру з нього обіцянку нізащо, за жодних обставин, не казати мамам, що ходив на бої. Пояснюю, що вибору у мене нема; що я мушу бути там як член команди; і що за звичайних обставин не взяв би його з собою.

— Я придумаю, що сказати мамі, — кажу не дуже впевнено, адже розумію: у нього прискіпливо випитуватимуть про вечір. — Давай просто скажемо, що ходили на піцу і дивились телевізор у мене вдома. Це буде правдою, бо ми їмо піцу зараз і увімкнемо телевізор, коли прийдемо до мене.

На якусь мить він спантеличується, але потім знову ясніє.

Ми повертаємося до моєї квартири, він дивиться мультики, я тим часом перевдягаюся. Йому подобається мій блискучий жовтий жакет з написом «Тадео Запате» на спині, я витрачаю певний час, аби пояснити, що працюю в куті рингу. Кожен боець має свою команду, яка допомагає йому в перервах між раундами, ну і я, сказати б, відповідаю за воду і будь-що інше, що може знадобитися Тадео. Ні, я не настільки потрібний, але це справді захопливо.

Напарник заїхав по нас чорним фургоном, прямуємо до міської зали. Наступні дві години Напарник буде нянькою — нова для нього роль. Водій, охоронець, розсильний, вивідач, довірена особа, стратег, а тепер ще й це. Він не противиться. Задіявши певні зв'язки, забезпечую їм два місця у залі, у шостому ряду від клітки. Коли вони влаштовуються з попкорном і содовою, кажу Старчеру, що маю піти навідати свого бійця. Він захоплений, дивиться на все широко відкритими очима, щебече з Напарником, який вже встиг стати йому найкращим другом. Знаю: син у безпеці, та однаково тривожуся. Тривожуся, що його мама дізнається і позиватиметься до мене за неналежне виконання батьківських обов'язків, завдання шкоди неповнолітньому і ще за що-небудь, в чому тільки зможе мене звинуватити. Тривожуся ще й тому, що в такому натовпі статися може що завгодно. Я бачив чимало боїв і часто схилявся до думки, що всередині рингу може бути безпечніше, аніж у натовпі. Захмелілі й буйні фани поводяться агресивно.

Якась членкиня міської ради, здається, у Вічиті, намагалася домогтися прийняття постанови про те, щоб заборонити пропуск осіб, молодших вісімнадцяти років, на кейдж-файтинг. Постанову не прийняли, але певний сенс в тій ініціативі таки був. Оскільки в нашому місті такого правила нема, юний Старчер Вітлі сидить у перших рядах.

Запате проти Краша — головний бій, і це, звичайно, просто фантастично, саме про це він і мріяв. Та це означає також тривале очікування завершення андеркарту. Сьогодні — п'ять «розігрівальних» поєдинків, тож вечір тягнеться невимовно повільно.

Зазираю до команди Запате — усі в чудовому гуморі. Стримані, як завжди, але цілком упевнені. Тадео з навушниками

у вухах, все ще в повсякденному одязі, лежить на столі. Мігель, його брат, каже, що він готовий. Оскар шепоче, що буде нокаут у першому раунді. Кілька хвилин кручуся біля них, але не витримую напруження. Виходжу і йду тунелем на нижній поверх, де в підсобній кімнатці на мене чекає моя кримінальна банда. Слайд, засуджений за вбивство, останнім часом програвав, тож знижує ставки. Ніно, наркодилер, як завжди, має повні кишені готівки і смітить грішми наліво й направо. Денардо, який мріє стати мафіозі, не надто любить будь-які бої. Джонні сьогодні немає. Френкі, старигань і наш контролер, дудлить подвійний скотч, імовірно, не перший. Ми проходимося по андеркарту і оголошуємо ставки. Як завжди, ніхто не ставить проти мого бійця. Я лаю їх, дражню і сварю, та вони не реагують. Пропоную 10 000 доларів на нокаут у першому раунді, та ніхто не погоджується. Розчарований, виходжу, поставивши лише 5 000 — по штуці на кожен бій андеркарту.

Купую розбавлене пиво за вісім доларів і пробираюся до переповненого сектора місць для учасників. Усі квитки продано, є тільки стоячі місця. Тадео набуває популярності в рідному місті, і я витиснув з промоутера гарантовану винагороду. Вісім тисяч доларів — за перемогу, поразку чи нічию. Спершись на металеву загорожу перед першим рядом, дивлюсь перший поєдинок. Сина, який сидить неподалік, мені майже не видно.

Я програю свої ставки на перші чотири двобої, на п'ятий — виграю, і поспішаю до роздягальні. Команда Запате зібралася навколо свого героя, також одягнутого в яскраво-жовте. Ми виглядаємо, наче сітка органічних лимонів. Йдемо тунелем до освітленого рингу, натовп шаленіє. Змахую рукою до Старчера, він широко усміхається і змахує у відповідь.

Раунд 1. Цілих три нудних хвилини Краш, на наш подив, не кидається по рингу, ніби скажений собака. Навпаки, він застосовує захист і уникає серйозних ушкоджень. За допомогою лівого джеба, часом геть непомітного, Тадео завдає Крашу розсічення над правим оком. Наприкінці раунду Краш відповідає — завдає Тадео неприємного розсічення на лобі. У перерві між раундами Оскару вдається з ним упоратись. У змішаних єдиноборствах рани не критичні, адже поєдинки дуже короткі. Це в боксі рана, отримана в першому раунді, лякає, бо стає ціллю на найближчі півгодини.

Раунд 2. Вони падають з ніг і борються першу половину раунду. У Краша міцний торс, Тадео не вдається його притиснути. Чується свист. Звівшись на ноги, вони завдають один одному ударів, щоправда, не надто влучних. Перед самим закінченням раунду Тадео правою завдає супротивнику удару по щелепі, такого потужного, що вирубав би будь-кого із останнього десятка попередніх супротивників, але Краш встоює на ногах. Тадео рішуче кидається вперед, Крашу вдається вхопити його за поперек і підняти перед самим дзвінком. Мені враз перестає подобатись цей двобій. Тадео відверто виграє за очками, та я не маю довіри до суддів. Можливо, це через мою професію.

Я люблю нокауті, а не підрахунок очків.

Раунд 3. Опанувавши себе, Краш демонструє, що його зарано списувати з рахунків. Він снує по всьому рингу й дивує всіх своїм завзяттям, яке заводить натовп. Це справді захопливо, але не загрозливо. Тадео вправно прикривається, тоді завдає кілька потужних джебів, які спричиняють ще більше кривавих ран. Краш усе ще тримається. Тадео, боксер, цілить у рани і завдає чудових прицільних джебів.

Я кричу, натовп лементує, підлога, здається, двигтить. Тим часом годинник цокає, Краш продовжує триматися, хоч його обличчя скидається на криваве місиво. Він сильно б'є правою, і Тадео падає, але тільки на секунду. Краш стрибком опиняється біля нього, вони відчайдушно борються, тоді нарешті розходяться. Для Тадео поєдинки вже давно не тривали настільки довго, і він починає напосідати. Краш витримує, і на останню хвилину вони сходяться врукопаш у центрі рингу, ніби двоє скажених псів, що прагнуть випустити дух один з одного.

Серце гупає, всередині все перевертається, та я всього лише подавач води. Запевняємо Тадео, що він знову переміг, і знемагаємо від очікування. Нарешті рефері виводить супротивників у центр рингу. Ведучий оголошує розділене рішення і перемогу Краша за очками. Залою прокочується грізна хвиля свисту і несхвальних вигуків. Тадео розгублений, шокований, він широко роззявив рот, погляд палає ненавистю. Фани жбурляють у клітку все, що мають у руках, ми на межі бунту.

Наступні п'ятнадцять секунд змінять життя Тадео назавжди.

Він раптом розвертається і правою щосили гатить Краша по лівій частині обличчя. Це жорстокий, підступний удар, якого Краш не чекав. Він без тями валиться на килим. Тадео тут же накидається на рефері, також чорношкірого, і несамовито його товче. Рефері спотикається і спирається на клітку, напівсідає, і Тадео налітає на нього із шаленим шквалом ударів. На кілька секунд усі приголомшено завмирають. Зрештою, вони ж перебувають у клітці, тож потрібен час, щоб дістатися туди. Коли Норберто відтягує Тадео, бідолаха рефері вже непритомний.

По всьому залу спалахують бійки. Фани Тадео, переважно латиноамериканці, і фани Краша, переважно

чорношкірі — їх помітно більше — нападають одні на одних, як вуличні банди. Пластанки з пивом і пакунки з попкорном розлітаються, ніби конфетті. Найближчому охоронцю дістається по голові складаним стільцем. Суцільний хаос, в якому ніхто не може бути у безпеці. Викидаю з голови бійню у клітці і мчу до сина. Його нема на місці, та крізь гармидер помічаю масивний силует Напарника — вони забираються геть. Кидаюся за ними, і за кілька секунд ми вже у безпеці. Коли виходимо із зали, розминаємося з розгубленими поліцейськими, які поспішають усередину. У фургоні притискаю Старчера до себе, сидячи на передньому сидінні, Напарник звертає на бічні вулички.

— Друже, з тобою все гаразд? — питаю я.

— Давай зробимо це ще раз, — відказує малий.

За кілька хвилин ми вже заходимо в мою квартиру і видаємо. Я готую напої — пиво для себе й Напарника і содову для Старчера — і ми вмикаємо місцеві новини. Події ще розгортаються, репортери шаленіють. Син збуджений, запевняє мене, що не зазнав жодних ушкоджень. Я марно пробую усвідомити, що сталося.

Напарник засинає на софі. Буджу його о 4:00 ранку, щоб обговорити стратегію. Він їде до міської в'язниці, щоб знайти Тадео, і до шпиталю, аби вивідати щось про рефері. У мене з-перед очей не йде картина, як Тадео товк йому обличчя. Він упав від найпершого удару, а після того було ще з десятків, і всі були завдані геть несамовитим чоловіком. Намагаюсь не думати про те, що чекає на мого бійця.

Намелюю кавових зерен і, доки закипає кава, читаю новини онлайн. На щастя, поки що ніхто не помер, але принаймні двадцять людей ушпиталено. Оперативники все ще працюють на місці подій. Уся вина падає на Тадео Запате,

багатообіцяючого 22-річного кейдж-файтера, наразі поміщеного у міську тюрму.

Джудіт телефонує о 6:30 дізнатися, як її син. Нас розділяють кілька годин, вона гадки не має про рейвах, в якому нам вдалося вціліти. Цікавлюся станом її приятельки з коледжу. Вона жива, але прогнози не надто втішні. Джудіт буде вдома завтра, в неділю, і я запевняю її, що з дитиною все буде гаразд. Все буде добре.

Якщо пощастить, вона так і не дізнається.

Таки не щастить. Через кілька хвилин після нашої короткої розмови перевіряю «Кронікл» онлайн. Вечірньому виданню вдалося встигнути на неординарні події у міській залі. Тож на титульній сторінці — доволі велике кольорове фото двох людей, які біжать до виходу. Один — Напарник, і він тримає дитину. Старчер, здається, дивиться просто на фотографа, ніби позує для знімка. Їхніх імен не подано, часу питати не було. Але ніхто, знайомий з ним, не сумніватиметься в тому, що це за хлопчик.

Скільки часу мине, перш ніж хтось зі знайомих Джудіт побачить фото і зателефонує їй? Скільки часу мине, перш ніж вона відкриє свій ноутбук і побачить його сама? Чекаючи, вмикаю телевізор і перемикаю на «Спортс-Сентр». На відео неспростовний матеріал — удар, ще удар, ще удар. Мене нудить від нескінченного перегляду.

Напарник з лікарні повідомляє телефоном новини про рефері: чоловік на ім'я Шон Кінг все ще в операційній. Не дивно, що Напарник не єдиний, хто нипає тамтешніми коридорами в очікуванні хоч якихось звісток. Він почув про «значні пошкодження голови», але деталей не дізнався. Він вже побував у в'язниці, тамтешній контакт підтвердив, що Запате посаджено під надійний замок і що відвідувачів він не приймає.

О 8:00 наш незграбний шеф поліції вирішує, що йому час виступити. Він влаштовує прес-конференцію, таку собі невеличку показуху, коли міцні білі чоловіки у формі стіною шикуються перед шефом і супляться на репортерів, вдаючи, що не бажають, аби їх показували. Зо тридцять хвилин шеф говорить, відповідає на запитання і не відкриває жодного факту, не надрукованого в мережі ще дві години тому. Він помітно насолоджується моментом, адже звинувати його чи підлеглих ні в чому не можна. Я саме починаю нудьгувати, коли дзвонить Джудіт.

Розмова передбачувано напружена, зі злістю і звинуваченнями. Вона побачила фото, на якому її син втікає з бійки, і вона хоче почути пояснення. Негайно, чорт забирай. Запевняю Джудіт, що її син солодко спить і, можливо, йому сниться приємний день, проведений з батьком. Вона каже, що сідає на ранковий рейс і буде в Сіті до 17:00. У цей час я повинен чекати на неї в парку і віддати його. Вона невідкладно, в понеділок вранці, подасть документи на припинення права на відвідування. То й подавай, кажу я, бо це не допоможе. Жоден суддя в місті не позбавить мене можливості бачитися з сином раз на місяць. І хтозна, можливо, суддя, до якого ми потрапимо, є фанатом кейдж-файтингу. Вона лається, я лаюсь у відповідь, і зрештою ми просто завершуємо розмову.

Здається, ми відновили протистояння.

11.

Недільні газети обурюються кейдж-файтингом, звідусіль — одностайний осуд. Інтернет просто гуде. Відео нападу на рефері на YouTube ще до обіду набирає чотири мільйони переглядів, і Тадео миттєво стає найвідомішим бійцем у світі, та він більше

ніколи не вийде у ринг. Поранені потроху виписуються зі шпиталів і, на щастя, ніхто з глядачів серйозно не постраждав. Просто нетверезі фани трохи поштовхалися і пожбурлялися стільцями. Шон Кінг досі в комі, у критичному стані. Краш оговтується від неприємного перелому щелепи і струсу мозку.

Під вечір мені дозволяють зустрітися з моїм клієнтом в одній із кімнат для зустрічей у в'язниці. Коли я заходжу, він сидить по той бік товстої металевої перегородки. Його обличчя у ранах і синцях після двобою, але то найменша з його проблем. Він настільки стриманий, що я замислююсь, чи йому чогось не вкололи. Розмовляємо якийсь час.

— Коли я звідси вийду? — питає він.

Ти звикав би — ось як хочеться відповісти.

— У понеділок вранці ти маєш бути в суді. Я теж там буду. Нічого не вирішиться. Вони чекатимуть, що буде з рефері. Якщо він помре, то ти опинишся по вуха в лайні. Якщо одужає — тебе звинуватять у побитті і все таке, та принаймні не в убивстві. Десь, може, за тиждень ми знову прийдемо в суд для визначення розміру застави. Я гадки не маю, як поведеться суддя. Отож відповідь на твоє запитання така: є шанси вийти під заставу через кілька днів. Та більше шансів, що ти залишишся у в'язниці до самих слухань.

— Скільки це триватиме?

— Судові слухання?

— Так.

— Складно сказати. Щонайменше шість місяців, імовірно — близько року. Сам процес буде не дуже тривалим, тому що не буде багато свідків. Вони просто переглядатимуть відео.

Він опускає очі, ніби ось-ось заплаче. Я люблю цього хлопчину, та зробити для нього можу небагато — ні зараз, ні через шість місяців.

— Пам'я таєш, як усе сталося? — питаю.

Він повільно киває. Пригадує:

— Я просто зірвався. У мене вкрали чисту перемогу. Рефері змусив мене боротися у стилі суперника, а не в моєму. Рефері весь час так поводився, розумієш, чувак, я просто не міг битися по-своєму. Тобто я не хотів завдавати рефері шкоди, та я зірвався. Я так розлютився, мене просто вбило, коли він підняв руку того хлопця. Я ж дав йому прочуханки, хіба ні?

— Крашу чи рефері?

— Та годі, чувак. Крашу. Я дав йому прочуханки, правда?

— Ні, не дав. Але поєдинок ти виграв.

Я бачив весь бій на власні очі, і навіть на мить не подумав, що рефері в чомусь винен. З погляду захисту, я б не дуже на це покладався: рефері стримує мене, через нього я програю поєдинок, тому я затопив йому в пику. Таке собі виправдання.

— У мене її відібрали, — повторює він.

— Рефері — не суддя, Тадео. Очки рахували троє суддів. Не на того ти накинувся.

Він торкається швів на лобі.

— Та знаю я, знаю. Я вчинив неправильно, Себастьяне, але ти зроби щось, добре?

— Ти ж знаєш — я зроблю все, що можна.

— Мені доведеться відсидіти?

Ти вже сидиш, звикай до цього. Я вже прикинув. Якщо Шон Кінг помре, буде, гадаю, двадцять років за вбивство другого ступеня, можливо, п'ятнадцять років за ненавмисне вбивство. Якщо він виживе — від трьох до п'яти за напад за обтяжливих обставин. Я не готовий ділитися цими прикидками, тому уникаю відповіді:

— Подумаймо про це потім.

— Але, мабуть, доведеться?

— Мабуть.

Почувши брязкіт дверей, ми замовкаємо. Тюремний вартовий грубо лається. З підпухлого лівого ока Тадео з'являється сльоза і стікає по побитій щоці.

— Мені не віриться, чувак. Просто не віриться, — тихо і змучено каже він.

Якщо тобі не віриться, подумай про того нещасного суддю і його родичів.

— Мені вже час, Тадео. Побачимося вранці у суді.

— Я що, буду на суді в цьому? — питає він, показуючи на оранжевий комбінезон.

— Боюся, що так. Це ж тільки перше засідання.

12.

Понеділок, 9:00 ранку, я в переповненій судовій залі посеред ватаги інших адвокатів захисту і прокурорів. В одному кутку зали — згряя підозрілих чоловіків в оранжевих комбінезонах, скутих кайданками, за ними наглядають озброєні судові пристави. Це нещодавно заарештовані, і тепер вони вдруге опиняються на судовому конвеєрі. Вперше вони на нього потрапляють, опинившись у тюрмі. По черзі оголошують їхні імена, по одному знімають кайданки і підводять до лави, на якій сидить суддя, один із двадцяти у нашій системі, який займається запобіжними заходами. Суддя ставить їм по кілька запитань, серед яких чи не найважливіше — «У вас є адвокат?» Лише кілька з них мають адвокатів, тож суддя розподіляє їх між громадськими захисниками. Оголошений адвокат підходить, стає поруч зі своїм новим клієнтом і велить йому більше нічого не казати. Призначаються дати наступних візитів.

А от у Тадео Запате адвокат є. Оголошують його ім'я, ми зустрічаємося перед лавою. Його обличчя має ще гірший вигляд. Увесь фоновий гамір змовкає, коли присутні здогадуються, що оце і є хлопець, про якого всі говорять, багатообіцяючий боєць змішаних бойових мистецтв, а тепер ще й зірка YouTube.

— Ви — Тадео Запате? — зацікавлено перепитує суддя, пожавившись чи не вперше за ранок.

— Так, сер.

— Як я розумію, пан Себастьян Руд — ваш адвокат.

— Так, сер.

Позаду зітхає помічник прокурора. Суддя продовжує:

— Ви звинувачуєтеся, поки що, у нападі за обтяжливих обставин. Вам це зрозуміло?

— Так, сер.

— Пане Руд, чи пояснили ви своєму клієнту, що обвинувачення може стати більш серйозним?

— Так, сер, він це розуміє.

— До речі, як рефері почувається зараз? — питає він у помічника прокурора, ніби той — лікар.

— Останнє, що я чув — пан Кінг досі в критичному стані.

— Дуже добре, — каже Його Честь. — Зустрінемося тут за тиждень, подивимось, як воно буде. До того, пане Руд, питання застави не обговорюватиметься.

— Звичайно, пане суддя, — погоджуюсь я.

Нас відпускають. Поки Тадео відходить від столу, я пошепки кажу:

— Побачимось завтра у в'язниці.

— Дякую, — каже він, тоді повертається до глядачів і киває своїй матері, яка сидить серед цілої купи заплаканих родичів. Вона емігрувала з Сальвадору двадцять п'ять років тому, має

грін-карту, працює в кафетерії у другу зміну і виховує цілий виводок дітей, онуків та ще якихось родичів. Тадео і його бойова майстерність були її квитком у краще життя. Мігель тримає її за руку, щось шепоче іспанською. Він кілька разів мав справу з нашою правоохоронною системою, тож знає, що до чого.

Я коротко перемовляюся з ними, запевняю, що роблю все належне, і разом із ними виходжу з судової зали в хол, де чекають журналісти, двоє навіть із камерами. Ось задля цього я й живу.

13.

Ох і насичений ранок! Поки я у суді з Тадео, Джудіт робить те, що обіцяла: подає підступне клопотання про припинення всіх моїх прав на відвідування, навіть трьох годин на Різдво і двох годин на день народження сина. Вона звинувачує мене у недбальстві, що загрожує фізичній безпеці сина, та «жахливому впливі» на життя дитини. Вона вимагає прискорених слухань. Ну й театральщина! Ніби дитині щось загрожує.

Гаррі й Гаррі готують різку відповідь, і я подаю її в понеділок по обіді. Ми вкотре переконуємося в її непохитному намірі мене провчити. Жоден суддя не задовольнить її вимог, і вона добре це знає. Та вона однаково стоїть на своєму, адже лютує і вважає, що, коли ще раз пропустить мене через цю м'ясорубку, я нарешті капітулюю і зникну з їхніх життів. Слухань я чекаю ледь не з нетерпінням.

Однак з'являється нагальніша проблема. Вона телефонує в середу приблизно в обідню пору і різко заявляє:

— Зустрічаємося сьогодні у школі.

Та невже? Здається, це лише вдруге мені запропоновано з'явитися в школі у ролі батька. Дотепер Джудіт старалася тримати мене подалі від синових справ.

— Гарзд, а що сталося? — не розумію я.

— У Старчера неприємності. Він встряв у бійку в школі, вдарив іншу дитину.

Мене переповнює батьківська гордість, ледве стримуюсь, щоб не радіти вголос. Та я таки прикушую язик:

— Божечки, що трапилось?

Хочеться додати «Він переміг?», «Скільки разів він ударив?» і «Та інша дитина — третьокласник?». Але я таки опановую свій захват.

— Саме з цього приводу і відбудеться зустріч. Побачимося в кабінеті директора о четвертій.

— Сьогодні о четвертій?

— Так, — люто й рішуче кидає вона.

— Добре.

Мені доведеться перенести справи у суді, та це не проблема. Нізащо у світі я не пропущу цю зустріч. Мій син — спокійний маленький хлопчик, який ніколи не мав нагоди продемонструвати характер, — когось ударив!

Всю дорогу до школи усміхаюся. У просторому кабінеті директора навколо столика для кави розставлено стільці. Зустрічаємося безпосередньо тут, дуже просто. Її звать Доріс — утомлена ветеранка громадської освіти з не менш як 40-річним досвідом. Але у неї приємна усмішка і заспокійливий голос. Хтозна, скільки вже у неї за плечима подібних зустрічей. Коли я заходжу, Джудіт і Ава вже там. Мовчки їм киваю. Джудіт у дизайнерській сукні виглядає приголомшливо. Ава, колишня модель жіночої білизни, одягнута в надзвичайно тісні шкіряні штани і обтислу кофтинку. Може, мізків

у неї — як у миші, зате її тіло створене для журнальних обкладинок. Обидві жінки мають розкішний вигляд, і очевидно — принаймні для мене — що вони витратили чимало часу, збираючись на цю зустріч. Але навіщо?

І тут заходить міс Таррант, і все стає зрозуміло. Це вчителька Старчера, 33-річна красуня, нещодавно розлучена і, за моїми даними, знову готова повернутися до життя. У неї коротке біляве волосся, стильна зачіска і величезні карі очі, від яких неможливо відвести погляд. Тепер Джудіт і Ава — не найпривабливіші крихітки в цьому кабінеті. Їх взагалі тепер і не видно. Встаю, щоб підсунути стілець для міс Таррант, і їй приємна моя увага. Джудіт вмить набуває сердитого вигляду — він від природи їй властивий — а погляд Ави затримується на вчительці. Мій погляд взагалі до неї приклеюється.

Доріс пояснює ситуацію: вчора на перерві кілька другокласників грали в кикбол на спортмайданчику. Почалося з суперечки, перейшло в бійку. Тоді хлопчик на ім'я Бред штовхнув Старчера, а той ударив Бреда в обличчя. Губа розбита, а отже — пішла кров, а отже — серйозний інцидент. Не дивно, що коли надбігли вчителі, хлопчаки ніби води в рот понабирали, нічого не розповіли.

— Виходить, нічого страшного, — бовкаю я. — Це ж хлопчаки.

Жодна із чотирьох жінок зі мною не погоджується, та я й не чекаю від них згоди. Міс Таррант додає:

— Один з учнів розповів мені, що Бред глузував зі Старчера через його фото в газеті.

— Хто завдав першого удару? — різкувато питаю я.

Вони уникають відповіді на неприємне запитання.

— Хіба це так важливо? — відрізає Джудіт.

— Так, чорт забирай, це важливо.

Відчувши небезпеку, втручається Доріс:

— У нас битися суворо заборонено, пане Руд, незалежно від того, хто є ініціатором. Наших учнів навчають не встрявати в такий вид активності.

— Я розумію, але ви ж не розраховуєте на те, що дитина, яку цькують, не зможе за себе постояти.

Слово «цькують» дуже виразне. Вони не знають, як відповідати, якщо моя дитина — жертва.

— Ну, я не думаю, що його цькували, — каже міс Таррант.

— Скажіть, а Бред — забіяка? — питаю вчительку.

— Ні, зовсім ні. Цього року в мене чудовий клас.

— Звісно. Зокрема мій син. Послухайте, вони ж просто маленькі діти, правда? Вони не можуть завдати одне одному великої шкоди. Ну, штовхаються й вовтузяться на майданчику. Вони ж хлопці, чорт забирай! Дозвольте їм бути хлопцями. Не карайте їх щоразу, коли вони сперечаються.

— Ми даємо їм знання, пане Руд, — пихато каже Доріс.

— Ти говорив з ним про бійки? — лютує Джудіт.

— Так, говорив. Я пояснив йому, що битися — погано, що ніколи не слід починати бійку, але якщо вже хтось інший її почне, то неодмінно треба захищатися. І що в цьому неправильного?

Жодна з них не озивається у відповідь, тож я продовжую:

— Краще б ви дали йому знання, як постояти за себе, а то його цькуватимуть все життя. Це ж діти. Вони битимуться. Часом вони перемагатимуть, часом програватимуть, але вони з цього виростуть. Повірте, коли хлопець подорослішає і його кілька разів поб'ють, він втратить цікавість до бійок.

Вже вдруге помічаю, що Ава розглядає ноги міс Таррант.

Я теж розглядаю, нічого не можу з собою вдіяти. Такі ноги заслуговують на увагу.

Доріс спостерігає за цими відвертими поглядами. Вона це бачила вже не раз.

— Батьки Бреда вкрай засмучені, — каже вона.

— Залюбки з ними поговорю, — підхоплюю я, — я перепрошу, і Старчер теж попросить пробачення. Годиться?

— Я сама це владнаю, — гиркає Джудіт.

— То навіщо ж ти мене сюди покликала? А ось навіщо. Ти хочеш переконатися, що всю провину покладено на мене. П'ять днів тому я взяв дитину на кейдж-файтинг, а тепер він встряє у бійки на спортмайданчику. Мою вину чітко доведено. Ти перемогла. Ти хотіла, щоб інші в цьому пересвідчилися. Отак. Тепер задоволена?

Це, звісно, розжарює атмосферу в кабінеті. Джудіт сипле блискавками, ще трохи — і в неї пара з вух піде. Доріс, директорка, втручається:

— Добре, добре. Мені подобається ідея, щоб хтось один із вас переговорив з батьками Бреда.

— Один із нас двох чи один з нас трьох? — перепитую я. Дотепно. — Перепрошую, нас тут, здається, забагато.

Ава сердито зиркає на мене. Я розглядаю ноги вчительки. Яка безглузда зустріч.

Доріс рішуче дивиться на мене:

— Гадаю, це маєте зробити ви. Ви маєте рацію, це лише хлоп'яцтво. Подзвоніть батькам Бреда і перепростіть.

— Неодмінно.

— Яким буде покарання для Старчера? — уточнює Ава, оскільки Джудіт зараз говорити не здатна.

— Як ви думаєте, міс Таррант? — питає Доріс.

— Ну, якесь покарання має бути.

— Тільки не кажіть, що ви можете виключити малого зі школи, — припускаю я найгірше.

— Ні, вони з Бредом товаришують і мені здається, вони вже помирилися, — каже міс Таррант. — Може, тиждень без перерв?

— Хоч обідня перерва в нього залишиться? — питаю я, намагаючись вставити палицю в колеса правосуддя. Я ж адвокат, це інстинкт.

Вона усміхається, проте не відповідає. Ми досягаємо компромісу, і я першим виходжу з кабінету. Виїжджаючи з парковки, ловлю себе на тому, що усміхаюся. Старчер не піддався!

Пізно ввечері пишу електронного листа міс Таррант — її звати Наомі — з подякою за її чудову роботу. За десять хвилин надходить відповідь — вона дякує. Я негайно запрошую її поужити. За двадцять хвилин вона повідомляє, що ходити на побачення з батьками учнів — погана ідея. Іншими словами — не зараз, можливо, колись потім.

У середу дощить. Ми багато разів грали у «брудний гольф» у негоду, та сьогодні Алан відмовив — через стан поля. «Олд Ріко» сьогодні зачинений. Мені не спиться, я нудьгую, хвилююся за Тадео і Дуга Ренфро, і мене заводять невиразні перспективи здобути міс Таррант. Сон не йде, тож беру парасоллю і чимчикую у «Вішак». Пізня ніч, я програю по десять баксів за гру в «дев'ятку» пацанові, якому на вигляд не більше п'ятнадцяти років. Я спитав його, чи ходить він до школи, і він відказав: «Іноді».

Керлі спостерігає за нами і якоїсь миті шепоче мені:

— Ніколи його не бачив. Неймовірно!

На щастя, Керлі зачиняє свій заклад о 1:00. Пацан спорожнив мої кишені на 90 доларів. Наступного разу

уникатиму його. О другій ночі змушую себе заплющити очі і заснути.

14.

О четвертій телефонує Напарник. Шон Кінг помер від крововиливу в мозок. Готую каву, випиваю її у темряві, дивлячись униз на спокійне й тихе о цій порі Сіті. Світло місяця-повні відбивається від височенних будівель у центрі.

Це трагедія. Тепер Тадео Запате проведе за ґратами наступні десять років чи приблизно стільки. Йому двадцять два, отже, він буде застарим для рингу, коли вийде. Застарим багато для чого. Виринає думка про гроші, але лише на якусь мить. Я інвестував у хлопця 30 тисяч доларів за чверть його професійних заробітків. На сьогодні це загалом приблизно 80 тисяч. Крім того, я піднявся на 20 тисяч завдяки ставкам на нього. Тобто, з точки зору грошей, я в хорошому плюсі. Про його майбутні заробітки намагаюсь не думати, а вони мали бути значними. Все це зараз виглядає дріб'язковим.

Натомість я думаю про його родину, їхнє тяжке життя і про надію, яку він їм дав. Він був їхнім шансом вирватися з вуличного життя і насильства до середнього класу і навіть вище. Тепер вони ще глибше зануряться в злидні, а він тим часом скнітиме у в'язниці.

Захисту нема, жодна правозахисна стратегія не зможе його вберегти. Я передивився відео сотні разів. Останньої серії ударів було завдано в обличчя Шона Кінга вже тоді, коли бідолаха втратив свідомість. Нескладно буде знайти експерта, який скаже, що саме ті удари і стали фатальними. Однак експерт не знадобиться. Судового процесу по цій справі не буде. Посприятити я можу хіба що тим, що доможуся

від штату прийнятної пропозиції. Сподіваюся лише на те, що це буде 10-річний термін, а не 30-річний, та щось мені підказує, що це нездійсненна мрія. Жоден прокурор у цій країні не відмовиться від можливості посадити такого непересічного вбивцю.

Примушую себе думати про Шона Кінга, та я його зовсім не знав. Упевнений — його родина пригнічена і так далі, та мої думки весь час повертаються до Тадео.

О шостій приймаю душ, одягаюся і вирушаю до в'язниці. Маю сказати Тадео, що його життя — таке, до якого він звик, — закінчилося.

15.

Наступного понеділка ми з Тадео Запате знову в суді. От тільки настрої тепер зовсім інші. Тепер його звинувачують у вбивстві, і завдяки інтернету він став відомим. Здається, дуже небагато людей втрималися від спокуси подивитися, як він голіруч убивав Шона Кінга.

Як і передбачалося, суддя відмовляє у звільненні під заставу, і Тадео забирають. Я двічі переговорив із прокурором і маю враження, що сторона обвинувачення налаштована войовничо. Убивство другого ступеня — це максимум тридцять років. Якщо буде укладено угоду про визнання вини, вони погодяться на двадцять. За нашої нікудишньої системи умовно дострокового звільнення він сидітиме не менше десяти. Я вже пояснив це своєму клієнту. Він продовжує все заперечувати, ніби досі перебуває в тумані: шкодує за тим, що трапилося, не може нічого пояснити і все ще вірить, що класний адвокат може потягти за потрібні ниточки і витягти його.

Це сумний день, але не марний. У просторому відкритому коридорі, на виході з судової зали, — цілий натовп репортерів, і чекають вони на мене. Розпорядження про нерозголошення ще не було, тож я можу вільно виголошувати звичні нісенітниці, до яких захисники вдаються протягом усього процесу. Мій клієнт — порядний хлопець. Він просто зірвався, зіткнувшись з несправедливістю. Він дуже засмучений тим, що сталося. Він до сліз співчуває сім'ї Шона Кінга. Він віддав би все на світі, аби повернути ті вирішальні секунди. Ми організуємо рішучий захист. Так, звичайно, він сподівається повернутися в бойові мистецтва. Він допомагав своїй бідній матері підтримувати сім'ю і всю велику родину.

16.

Завдяки неоціненній роботі Гаррі й Гаррі, завдяки судді Семсону, який умовляє адвокатів Сіті щоразу, як вони наближаються до його судової зали, цивільна справа просувається незвично швидко.

Ми тут на перегонах, яких нам не виграти. Я волів би слухань по цивільному позову Дуга Ренфро у переповненій судовій залі до початку його кримінальної справи. Проблема в тому, що норма невідкладного розгляду для кримінальних справ у нас діє, а цивільних — ні. Теоретично, кримінальну справу має бути передано до суду впродовж 120 днів від висунення обвинувачення, в іншому разі — відхилено, тому від таких справ часто відмовляються адвокати захисту, адже для підготовки необхідно більше часу. Для цивільних справ такого правила немає, тож вони часто затягуються на роки. У моєму ідеальному сценарії ми спочатку завершимо цивільну справу, отримаємо гучний вердикт, який потрапить

у перші рядки новин, і, що важливіше, вплине на майбутніх присяжних у кримінальній справі. Преса ніяк не насититься розгромом у домі Ренфро, і я смакую можливість на користь всьому місту збити пиху з копів, коли вони виступатимуть як свідки.

Якщо кримінальна справа пройде першою, і якщо Дуга Ренфро визнають винним, то виграти цивільний позов буде набагато складніше. Він не зможе виступати свідком, оскільки буде засудженим.

Суддя Семсон розуміє це і намагається допомогти. Менш ніж за три місяці після провальної операції спецпризначенців він наказує усім вісьмом копам з'явитися в його кабінеті, щоб я їх допитав. Жоден суддя, ані федеральний, ані будь-який інший, нізащо б не погодився на окремих допит — це було б нижче його чи її гідності. Але, щоб задати тон і продемонструвати копам та їхнім захисникам своє вкрай підозріливе ставлення, суддя Семсон розпоряджається провести допити на його території, в присутності його судового клерка і його слідчого.

Це напружене змагання доводить мене до краю. Починаю з лейтенанта Чіпа Сумеролла, керівника загону спецпризначення. Я запитую про його досвід, підготовку та участь в інших вторгненнях у домівки. Свідомо тримаюся занудно, надокучливо і незворушно. Це лише допит, мета якого — отримати свідчення під присягою. Використовуючи карти, фото- і відеоматеріали, годинами розбираємо справу Ренфро.

На допит усіх восьми копів іде шість повних днів. Зате тепер їхні свідчення є в протоколі, і вони не зможуть змінити свої байки ані в кримінальному, ані в цивільному процесі.

17.

У суді з сімейних справ я побував усього раз — коли довелося відповідати за власні гріхи. Я й під дулом пістолета не займатимусь розлученнями чи всиновленнями. Джудіт, навпаки, заробляє на життя в огидних війнах справ про розлучення — це її територія. Сьогодні Його Честь — такий собі Стенлі Ліф, дратівливий, досвідчений і давно до всього байдужий. Джудіт представляє свої інтереси сама, я також. На таку подію вона притягла Аву — єдину сьогодні глядачку, яка сидить у такій короткій спідниці, що коротше вже просто нікуди. Помічаю, що суддя Ліф розглядає її і явно насолоджується побаченням.

Оскільки ми обоє адвокати і самі представляємо свої інтереси, суддя Ліф відступає від формальностей та дозволяє нам просто сидіти і говорити, наче ми в арбітражному суді. Однак протокол ведеться, стенографіст усе фіксує.

Першою виступає Джудіт — розказує, що я найгірший батько на світі, бо повів сина на кейдж-файтинг. А потім через чотири дні Старчер уперше встряв у бійку в школі. Словом, очевидно, що я зробив його монстром.

Суддя Ліф бурмоситься, мовляв, це просто жахливо.

Джудіт, задіюючи всю свою театральну майстерність, заявляє про необхідність повністю припинити права на відвідування, щоб дитина більше ніколи не потрапила під мій вплив. Суддя Ліф коротко зиркає в мій бік, немов питаючи: «Вона збожеволіла?»

Та ми тут не заради пошуку справедливості, а заради шоу. Джудіт — розгнівана мати, і тепер вона вкотре притягла мене до суду. Моє покарання — це не втрата прав на відвідування, зовсім ні; радше це клопіт мати справу з нею. Вона не дозволить себе зневажати! Вона захистить дитину за будь-яку ціну!

Я з місця викладаю свою версію цієї історії, нічого не прикрашаючи.

Вона демонструє копію газети з «її сином» на першій шпальті. Таке приниження! Він міг зазнати серйозних травм. Суддя Ліф ось-ось задрімає.

Вона запрошує експерта, дитячого психолога. Доктор Салабар — жінка, ясна річ — інформує суд, що вона поговорила зі Старчером, провела з ним годину. Говорили про кейдж-файтинг і бійку на майданчику. І тепер вона дотримується думки, що кривава сцена, свідком якої став Старчер перебуваючи під моєю відповідальністю, завдала йому згубного впливу і заохотила самому почати бійку. Джудіт вдається настільки затягнути ці свідчення, що суддя Ліф ледь не впадає в коматозний стан.

Переходимо до перехресного допиту.

— Ви одружені? — починаю я.

— Так.

— У вас є син або сини?

— Так, двоє хлопчиків.

— Ви коли-небудь водили котрогось із синів на змагання з боксу, боротьби чи кейдж-файтингу?

— Ні.

— Чи якийсь із ваших синів коли-небудь вступав у бійку з іншою дитиною?

— Ну, гадаю, вони вступали в бійки, але напевно сказати не можу.

Факт її відмови від відповіді на запитання доволі промовистий.

Суддя Ліф хитає головою.

— Ваші сини коли-небудь билися між собою?

— Не пригадую.

— Не пригадуєте? Але ж ви — любляча мати, ви приділяєте своїм синам якнайбільше уваги?

— Хочеться вірити.

— То ви дбаєте про них?

— Так, що є сили.

— І ви не можете пригадати жодного випадку, коли один із них потрапляв у бійку?

— Ну, ні, принаймні зараз.

— Що ж. У мене більше немає запитань.

Кидаю погляд на суддю — він розчарований. Але стає помітно веселішим, коли місце за трибуною займає наступний свідок. Це Наомі Таррант, вчителька Старчера, вона в обтислій сукні і на підборах. На момент, коли вона присягається казати правду, старий суддя Ліф остаточно прокидається. Та й я також.

Шкільні вчителі терпіти не можуть бути залученими до суперечок про опіку і відвідування. Наомі — не виняток, хоч вона й знає, як діяти в цій ситуації. Ми впродовж місяця обмінювалися електронними листами. Вона все ще не погоджується на вечерю, але успіхи в мене є. Вона підтверджує, що Старчер ніколи не демонстрував жодної схильності до насильства — до того випадку через кілька днів після першого походу на кейдж-файтинг. Вона описує інцидент на спортмайданчику, не подаючи його як сутичку чи бійку. Просто двоє хлопчиків не порозумілися.

Джудіт викликає її як свідка не для пошуку істини, а щоб продемонструвати Наомі, а разом і всім іншим, що вона може притягти їх до суду і зацькувати.

На перехресному допиті Наомі доводиться визнати, що кожен нормальний хлопчик, якого вона вчила, раніше чи пізніше потрапляв у яку-небудь бійку на спортивному

майданчику. Вона проводить на місці свідка п'ятнадцять хвилин, а коли суддя Ліф відпускає її, то стає трохи засмученим.

У заключному слові Джудіт повторює сказане раніше і рішуче вимагає припинити всі права на відвідування.

Суддя Ліф прохолодно її перебиває:

— Але ж у батька лише тридцять шість годин на місяць. Це не так вже й багато.

— Дякую, — кажу я.

— Досить уже, — соромить мене Джудіт.

— Перепрошую.

Суддя дивиться на мене:

— Пане Руд, чи погоджуєтесь ви не водити дитину на кейдж-файтинг, а також на змагання з боксу і боротьби?

— Так, я обіцяю.

— Чи погоджуєтесь ви також навчити дитину, що бійка — не найкращий спосіб урегулювання суперечок?

— Так, обіцяю.

Він переводить погляд на Джудіт і виголошує:

— Ваше клопотання відхилено. Ще щось?

Джудіт якусь мить вагається, тоді каже:

— Що ж, доведеться мені подавати апеляцію.

— Ваше право, — погоджується суддя і стукає молотком. — Слухання завершено.

18.

Слухання у кримінальній справі Дуга Ренфро починаються в понеділок уранці, судова зала повнісінька потенційних присяжних. Доки судові пристави приводять і розсаджують їх, адвокати зустрічаються в кабінеті шановного Райана

Пондера, одного з кращих головуючих суддів, у якого за плечима десятирічний досвід роботи в нашому окружному суді. Як завжди у перший день слухань у вагомій справі, атмосфера напружена, усі знервовані до краю. Адвокати мають такий вигляд, ніби всі вихідні очей не склепили.

Сидимо довкола великого столу, з'ясовуємо певні попередні моменти. Коли завершуємо, суддя Пондер звертається до мене:

— Я хотів прояснити це, пане Руд. Штат пропонує угоду, за якою ваш клієнт визнає провину в тяжкому проступку задля пом'якшення покарання, і його не буде засуджено до тюремного строку. Він вийде вільним. У відповідь він погоджується відмовитися від цивільного позову проти Сіті й інших відповідачів. Правильно?

— Правильно, сер.

— І він відмовляється від цієї угоди?

— Правильно.

— Внесімо це в протокол.

Дуга Ренфро виводять з кімнати свідків і проводять до кабінету судді. На Дугові темний вовняний костюм, біла сорочка, темна краватка — він одягнутий краще від будь-кого в цьому кабінеті, за винятком, хіба що, мене. Він стоїть прямо, гордовито й випростано — старий солдат, готовий прийняти бій. Від вторгнення поліції в його дім минуло десять місяців, і, хоч він помітно постарів, його рани встигли приготитися, і тримається він упевнено.

Суддя Пондер приводить його до присяги говорити правду.

— Пане Ренфро, — каже суддя, — штат пропонує вам угоду про визнання провини. Письмову. Чи прочитали ви її, чи обговорили зі своїм адвокатом?

— Так, сер.

— І ви усвідомлюєте, що, прийнявши цю угоду про визнання провини, ви уникнете цих слухань, вийдете звідси вільною людиною, не боючись потрапити до в'язниці?

— Так, я розумію це. Але я не визнаю ніякої провини. Поліція вломила до мене додому і вбила мою дружину. Їх не буде звинувачено, а це неправильно. Я спробую свої шанси з журі. — Він кидає сповнений огиди погляд на прокурора і знову повертається до судді Пондера.

Досвідчений прокурор на ім'я Чак Фінні ховає обличчя за якимись документами. Фінні — непоганий хлопець, на цьому місці він опинився не з власної ініціативи. Його проблема банально проста: хвацький коп отримав поранення в ході проваленої операції, а в законі чорним по білому написано, що людина, яка в нього стріляла, — винна. Це поганий закон, написаний немудрими людьми, а зараз Фінні змушений забезпечити його дотримання. Він не може просто взяти і зняти обвинувачення. Йому в потилицю дихає поліцейська спільнота.

Тут варто згадати про Макса Манчіні. Макс — головний прокурор Сіті, його призначив мер, а міська рада схвалила таке призначення. Це гучноголосий пишномовний імпульсивний чоловік, який досяг значних успіхів, щоправда, в чому саме — достеменно невідомо. Він любить телекамери так само сильно, як і я, він змете будь-кого, хто стане йому на заваді, аби лише вирватися вперед. У судовій залі він хитрий і підступний, хизується своїм рівнем доведення провини — 99%, так само, як і будь-який інший прокурор в Америці. Оскільки він — бос, то може маніпулювати з цифрами, тож він має тверді докази на підтвердження свого 99-відсоткового рівня доведення провини.

Зазвичай у настільки гучній справі, як справа Дуга Ренфро, яка гарантовано потрапить на перші шпальти і у прямих включеннях ранкових, денних і вечірніх ефірів, Макс причепурився б і сконцентрував би на собі всю увагу. Однак цей випадок — небезпечний, і Максу про це відомо. Усім про це відомо. Копи припустилися помилки. Ренфро — жертва. Обвинувальний вирок мало ймовірний, а якщо вже існує щось, чим Макс не може ризикувати, то це — недоведене обвинувачення.

Тому він ховається. Навіть не писне зі свого прокурорського офісу. Я впевнений — він отирається десь поблизу, поглядає на всі ці камери і завмирає всередині, проте Макса ми за всі слухання так і не побачимо. Натомість він зіпхнув усе на Чака Фінні.

19.

Присяжних обираємо протягом трьох днів. Очевидно, що всі дванадцяттеро чимало знають про справу. Я замислювався над стратегією клопотання про перенесення слухань в інше місце, але відкинув її. Для цього було кілька причин. Одна стосувалася закону, а інша — винятково самолюбства. Перша — багатьом людям у цьому місті вже у печінках сидять копи з їхніми брутальними методами. Друга — тут всюди телекамери і репортери, і це — моя стихія. Та все ж найбільшу вагу має бажання мого клієнта, щоб його справу розглядали присяжні — його співвітчизники.

У переповненій судовій залі суддя Пондер оголошує:

— Пані та панове присяжні, ми починаємо це слухання зі вступних промов. Першим промову виголосить адвокат штату, пан Фінні, тоді адвокат захисту, пан Руд. Застерігаю: нічого із того, що ви невдовзі почуєте, не можна вважати доказами.

Докази можна почути лише з одного джерела, а саме — з оцього місця свідка. Пане Фінні.

Прокурор урочисто піднімається зі свого місця за столом — столом, за яким повно помічників прокурора і непотрібних асистентів. Це щоб продемонструвати силу закону, спроба справити на присяжних враження серйозності справи проти Дуга Ренфро. У мене стратегія інша. Ми з Дугом сидимо самі, тільки вдвох. Двоє маленьких людей проти безмежних ресурсів влади. Стіл захисту виглядає практично порожнім порівняно з цілою армією за столом по той бік проходу. Заради таких сцен — Давид проти Голіафа — я й живу.

Чак Фінні невимовно нудний, він починає промову замогильним «Пані та панове, це трагічний випадок». Та годі тобі, Чаку. Невже це — найкраще з того, на що ти спроможний?

Фінні не в захваті від цієї справи, та він навіть не думає махнути на все рукою. Надто багато людей за усім цим стежать, надто високі ставки. Тепер, коли пролунав сигнал до початку, гра почалася. І мета гри — не правосуддя; із цієї миті йдеться лише про перемогу. Йому чудово вдається описати небезпеки роботи поліцейського, тим паче в наш час — час збройних нападів, сучасної зброї, наркобанд і тероризму. Сучасні полісмени самі часто стають мішенями, жертвами надзвичайно небезпечних бандитів, які зневажають офіційну владу. Довкола нас — війна: з наркоторгівлею, з тероризмом, із чималою кількістю негативних явищ, тож наші відважні правоохоронці мають усі підстави застосовувати зброю. Саме тому розумні люди, яких ми обрали до законодавчих органів, шість років тому вирішили, що людина, так, навіть господар будинку, порушує закон, відкриваючи вогонь по поліцейських, коли вони просто виконують свою роботу. Саме тому Дуг Ренфро є винним, з погляду закону.

Він стріляв по наших поліцейських і поранив офіцера Скотта Кістлера, досвідченого правоохоронця, який лише виконував свій обов'язок.

Фінні робить правильні акценти, і його промова справляє непогане враження. Кілька присяжних кидають на мого підзахисного несхвальні погляди. Що не кажіть, він вистрелив у копа. Однак Фінні доволі обережний. Факти не на його користь, незалежно від того, що написано в законі. Він чудово це розуміє і завершує промову вже за десять хвилин. Рекорд для прокурора.

Суддя Пондер оголошує:

— Пан Руд, від сторони захисту.

Оскільки я адвокат захисту у кримінальних справах, нечасто трапляється, щоб факти були на моєму боці. Але коли вже таке стається, то не слід вдаватися до тонких натяків. Треба бити ними потужно і швидко, а потім дивитися на результат. Я з найпершого дня вірив, що можу виграти цю справу за рахунок вступної промови. Жбурляю на трибуну свій блокнот і дивлюсь на присяжних. Просто в очі кожному з них.

— Першим застрелили його пса Спайка, — починаю я, — 12-річного жовтого лабрадора, який заснув на своєму місці у кухні. Що такого зробив Спайк, щоб його вбили? Нічого, просто він опинився в тому місці у неправильний час. Чому вони вбили Спайка? Вони намагатимуться відповісти на це питання однією зі своїх стандартних відмазок. Розказуватимуть, що Спайк на них напав, так само як і всі інші собаки, яких вони вбили в ході вторгнень до приватних помешкань посеред ночі. За останні п'ять років, пані й панове, наші відважні спецпризначенці вбили принаймні тридцять невинних собак у цьому місті — від старих псів до маленьких цуценят — які не робили нічого надзвичайного.

Позаду мене підводиться Чак Фінні:

— Протестую, Ваша Честь. Релевантність. Немає підстав вважати, що інші операції відділу спецпризначення стосуються цього випадку.

Повертаюся до судді іще до того, як він виголошує своє рішення, додаю:

— О, стосуються, Ваша Честь. Даймо можливість присяжним вислухати, як саме проходять ці операції. Ми переконаємося, що ці копи тільки й чекають, щоб натиснути на гачок і стріляти в усе, що рухається.

Суддя Пондер піднімає руку:

— Досить, пане Руд. Я відхилю протест. Це лише вступна промова, а не докази.

Правильно, та присяжні мене вже почули. Повертаюся до них:

— У Спайка не було шансів. Спецпризначенці одночасно виламали передні і задні двері, і вісім озброєних до зубів воїновничих копів увірвалися до будинку Ренфро. На момент, коли Спайк міг підхопитися і гавкнути, він уже був мертвий, застрелений трьома кулями з напівавтоматичної гвинтівки, саме такої, якими озброєні спецпризначенці. І вбивства тільки почалися.

Роблю паузу, дивлюсь на присяжних — очевидно, на деякого з них смерть собаки справляє сильніше враження, ніж решта подій тієї ночі.

— Вісім копів, вісім членів загону спецпризначення, усі споряджені і захищені краще, ніж будь-який американський солдат, який воював у В'єтнамі чи у Другій світовій війні. Бронежилети, окуляри нічного бачення, найсучасніша зброя, навіть чорна маскувальна фарба на обличчях для кращого ефекту. Але навіщо? Чому вони там опинилися? Я міряю

кроками підлогу, ходжу туди-сюди перед боксом присяжних. Кидаю погляд на глядачів — усі місця зайняті. Помічаю шефа поліції в першому ряду, він дивиться на мене з ненавистю. Зазвичай у будь-якій справі, яка стосується поліції, вони розсаджують у перших двох рядах зо два десятки копів у поліцейській формі, щоб вони сиділи, склавши руки, і свердлили присяжних поглядами. Однак суддя Пондер на це не пішов. Я подав клопотання не впускати до судової зали копів у формі, і він його задовольнив. Восьмеро хлопців-спецпризначенців перебувають у кімнаті свідків і всього цього не бачать.

— Причина неприємностей — сусідський хлопець, проблемна дитина на ім'я Ланс, 19-річний нероба. Ланса цілком можна назвати безробітним, та ніяк не незайнятим. Він заробляв чималі гроші, незаконно продаючи наркотики, переважно таблетки екстазі. Він був достатньо розумним, аби не тинятися по вулицях, тож Ланс використовував інтернет. Але не той інтернет, який ми з вами знаємо. Ланс жив у каламутному забороненому світі дарквебу, місця, про яке не знають ні Google, ні Yahoo, ні будь-який інший відомий пошуковик. Два роки Ланс купував і продавав таблетки через дарквеб, аж тоді виявив, що бездротовий роутер Ренфро не був захищений. Для такого тямовитого хлопця, як Ланс, під'єднатися було нескладно. Цілий рік Ланс купував і продавав екстазі, використовуючи бездротову систему Ренфро, а вони, ясна річ, і гадки про це не мали. Однак наша справа не стосується обігу наркотиків, тож не дайте ввести себе в оману. Йдеться про гігантську помилку нашого департаменту поліції. Слідчі штату, які підбиралися до онлайн-наркоторгівців, натрапили на IP-адресу Ренфро. Не маючи інших доказів, фактично не провадячи розслідування, вони взялися готувати засідку. Вони отримали два ордери: ордер на арешт Дуга Ренфро і ордер на обшук його будинку.

Тут у мене пауза, я відпиваю ковток води. Я ще ніколи не чув такої тиші в судовій залі. Усі погляди прикуті до мене. Усі вуха ловлять кожне моє слово. Повертаюсь до боксу присяжних, спираюсь на трибуну, ніби веду безтурботну бесіду із власним дідусем.

— А тепер згадаймо минулі дні, не такі вже й давні, згадаймо часи, коли роботу поліцейських виконували копи, які знали свою справу, які знали, як поводитися зі злочинцями, часи, коли поліцейські пам'ятали, що вони — поліцейські, а не «морські котики» так от — тоді, пані й панове, ордер на арешт був би виконаний кількома поліцейськими, які під'їхали б до будинку пана Ренфро у прийнятний час, подзвонили б у двері, увійшли в дім і повідомили б йому, що його заарештовано. Вони одягли б на нього кайданки, вивели, і зробили б це надзвичайно професійно. Інші кілька поліцейських з'явилися б із ордером на обшук і вилучили б комп'ютер пана Ренфро. За кілька годин поліція зрозуміла б свою помилку. Вони б довго вибачалися перед паном Ренфро і відвезли б його додому. А потім повернулися б до свого розслідування. Порівняйте це з тим, що коїться тепер. Тепер, принаймні у цьому місті й за цієї влади, поліція зненацька серед ночі нападає на звичайних законослухняних громадян. Поліція стріляє в них, у їхніх собак, а коли виявляється, що штурмом узято не той будинок, вдається до брехні і покривання винних. — Знову тривала пауза, я обходжу трибуну, проглядаю геть не потрібні мені нотатки і знову переводжу погляд на присяжних. Не можу сказати, чи хтось із них дихає. — Пані й панове, ми в цьому штаті маємо недосконалий закон, згідно з яким власник будинку, такий як Дуг Ренфро, який відкриває вогонь по правоохоронцю, навіть якщо поліцейський увірвався не в той будинок, автоматично є винним. То навіщо морочитися з цією справою? Чому хтось

просто не прочитає статут і не повідомить пану Ренфро, що він відправляється за ґрати на наступні сорок років? Що ж, це тому, що немає такого поняття як автоматична провина. Саме тому в нас є присяжні, і вам належить вирішити, чи знав Дуг Ренфро, що робив. Чи знав він, що в його домі поліція? Коли він кинувся в коридор і побачив рух силуетів у темряві, про що він подумав? Я скажу вам. Він перелякався. Він був переконаний, що якісь небезпечні злочинці вломилися до його оселі і почали стріляти. І що найважливіше — він не знав, що то були офіцери поліції. Якщо він не знав, його не може бути визнано винним. Це ж могли бути й не офіцери поліції, хіба ні? Для чого копам заходити в його будинок, якщо він не зробив нічого незаконного? Чому вони заявили о третій ранку, коли всі спали? Чому вони не постукали у двері, не натиснули кнопку дзвінка? Чому вони вибили передні і задні двері? Чому, чому, чому? Поліцейські не можуть поводитися настільки обурливо. Чи можуть?

20.

Перший свідок — впливовий посадовець з поліції штату. Звуть його Раскін, і його запрошують до трибуни розпочати неможливе — обґрунтувати дії поліцейських тієї ночі, коли вони вдерлися до будинку Ренфро. Фінні ставить прямі, надмірно відрепетирувані й передбачувані питання, заглиблюючись у тему «небезпечного» розквіту наркоторгівлі в інтернеті, «тривожного» зростання кількості підлітків, які купують і продають наркотики, і тому подібне. Я повсякчас підхоплююсь зі словами: «Ваша Честь, я протестую на підставі релевантності. Як стосуються ці свідчення Дуга Ренфро?»

Після того, як суддя Пондер тричі відхиляє мої протести, він починає розчаровуватися. Фінні це відчуває і не зупиняється. Вони переходять до занудної докладної оповіді про заходи поліції штату, спрямовані на виявлення в інтернеті торгівців наркотиками. Загалом їм це вдається. Вони упіймали близько сорока осіб у нашому штаті. Хіба ж вони не розумні копи?

— Чи вбили ви ще когось? — вигукую я перше запитання, кидаючись у перехресний допит, який обіцяє бути тривалим.

Розпитую Раскіна про інші арешти. Чи залучалися загони спецпризначенців до виконання ордерів? Чи інші вторгнення в домівки також відбувалися о третій годині ранку? Чи мали інші підозрювані собак? Чи відправляли ви танки? На середині перехресного допиту змушую його визнати те, що всім відомо вже кілька місяців: вони увірвалися не в той будинок. Його небажання це визнавати помітно підриває довіру до нього.

За дві години я виставляю Раскіна цілковитим дурнем, який понад усе прагне втекти геть з-за трибуни свідка.

Я можу поводитись як безсовісний покидьок, коли моїм клієнтам загрожує смертна кара. Дайте мені безневинну людину, і я аж випромінюватиму зарозумілість і зверхність. Я це розумію, тому відчайдушно намагаюся справити враження, хоча б на присяжних, що насправді я не такий вже й поганий. Насправді я не дуже переймаюся тим, чи ненавидять мене, аби лиш не зненавиділи мого клієнта. Але представляючи таку святу людину як Дуг Ренфро, я просто змушений говорити палко, та не образливо. З недовірою до органів юстиції, але достатньо переконливо.

Наступний їхній свідок — Чіп Сумеролл, керівник операції, лейтенант місцевої поліції. Його запрошують із кімнати

свідків, приводять до присяги говорити правду. Як завжди, він одягнутий у форму з усіма значками й медалями, які в нього є. Повний однострій, з регаліями і відзнаками, тільки без службового пістолета і наручників. Це зухвалий тип з гордою поставою, міцними руками і короткою стрижкою. Ми перекинулися кількома словами, коли він давав попередні свідчення, і я дивлюсь на нього так, ніби він уже бреше. Фінні ставить запитання, отримуємо вже звичні оповідки. Вони докладніше зупиняються на його всебічній підготовці і досвіді, на його славних досягненнях. Методично проходяться по епізоду з Ренфро. Він надзвичайно майстерно перекладає відповідальність на інших, неодноразово повторює, що лише виконував накази.

Таке відчуття, що вся судова зала чекає, щоб я просто-таки розчавив його перехресним допитом, і мені доводиться себе контролювати. Починаю з коментарів щодо його однострою — який він гарний і професійний. Як часто він його надягає? Що означають деякі з медалей? Тоді прошу його описати однострій, який був на ньому в ту ніч, коли він увірвався в двері будинку Ренфро. Кожен елемент одягу і спорядження, кожну річ, від чобіт зі сталевими носками і до бойового шолома, ми обговорюємо кожну деталь. Питаю про напівавтоматичну гвинтівку, «Геклер енд Кох МР5», створену для ближнього бою, і найкращу на світі — гордо додає він. Питаю, чи користувався він нею тієї ночі, і він каже, що так. Допитуюся, чи це він зробив постріли, які вбили Кітті Ренфро, він заявляє, що не знає. Було темно, все було швидко. Полетіли кулі, поліцейські «прийняли вогонь».

Походжаючи по судовій залі, дивлюся на Дуга. Він затулив обличчя руками, ніби знову переживає те нічне жахіття. Кидаю погляд на присяжних — деякі не вірять власним очам.

— Ви кажете, було темно, офіцере. Але ж ви були споряджені окулярами нічного бачення, чи не так?

— Так, — його добре підготували, тож відповідає він максимально лаконічно.

— А вони створені для того, щоб давати можливість офіцерам бачити в темряві, правильно?

— Так.

— Гаразд, то чому ви не бачили в темряві?

Відповідь очевидна; він трохи вагається, але він міцний горішок. Намагається ухилитися:

— Ну, я ж кажу, все було так швидко. Поки я зміг зорієнтуватися, вже пролунали постріли, і ми лише стріляли у відповідь.

— І ви не побачили Кітті Ренфро в кінці коридору, на відстані тридцяти кроків, одягнута в білу піжаму?

— Ні, я її не бачив.

Невтомно допитуюся у нього про все, що він бачив і що мав бачити. Витиснувши з цієї теми все, що можу, знов повертаюся до теми поліцейської процедури. Хто дозволив залучити спецпризначенців? Хто був у кабінеті в момент прийняття рішення? Чи вистачило йому або комусь іншому здорового глузду сказати, що, можливо, в такій операції не було необхідності? Чому ви відклали початок до третьої години ранку, коли було так темно? Що спонукало вас повірити, що Дуг Ренфро був аж таким небезпечним? Він починає губитися, втрачати самовладання. Дивиться на Фінні в пошуках підтримки, однак той нічим зарадити не може. Кидає погляд на присяжних — і не бачить нічого, окрім недовіри.

Я напосідаю, викриваю усе безглуздя їхніх процедур. Говоримо про їхню підготовку і спорядження. Мені вдається долучити до судового розгляду танк, і суддя Пондер дозволяє мені показати присяжним його збільшене фото.

Справжні веселощі починаються тоді, коли я отримую дозвіл звернутися до інших провалених операцій. Сумеролл брав участь у двох попередніх випадках надмірного застосування сили, і я розпитую його про ті епізоди. Час від часу він червоніє. Час від часу пітніє. Нарешті о 18:00, після того, як Сумеролл провів за трибуною чотири виснажливі години, суддя Пондер цікавиться, чи я вже закінчую.

— Ні, сер, я тільки почав, — відповідаю з невідомою бадьорістю, не відриваючи погляду від Сумеролла. Я такий заряджений, що можу продовжувати хоч до опівночі.

— Дуже добре, що ж, оголошую перерву до дев'ятої години ранку.

21.

У п'ятницю рівно о дев'ятій ранку заводять присяжних, суддя Пондер вітається з ними. Викликають офіцера Сумеролла, він знову стає за трибуну. Зухвалості в ньому поменшало, та вона не зникла зовсім.

— Будь ласка, продовжуйте перехресний допит, пане Руд, — каже Пондер. Із допомогою клерка виймаю і розгортаю велику схему будинку Ренфро — і першого, і другого поверхів. Прошу Сумеролла, як керівника команди, розповісти нам, як саме було обрано вісьмох членів команди. Чому вони розділилися на дві групи — одна на передні двері, друга на задні? Якою була роль кожного з них? Яку зброю мав кожен з них? Хто прийняв рішення не дзвонити у двері, а вриватися всередину? Як було відчинено двері? Хто саме їх відчинив? Хто з копів першим увійшов досередини? Хто вистрелив у Спайка і чому?

Сумеролл не може — чи не хоче — відповідати на більшість запитань, і зовсім скоро він виглядає цілковитим ідіотом. Він

був командиром і пишався цим, але за трибуною він не впевнений у багатьох деталях.

Добиваю його дві години, тоді беремо перерву. Поки поспіхом п'ємо каву, Дуг розповідає, що присяжні демонструють скептицизм і недовіру, а деякі навіть лють. «Вони на нашому боці», — додає він, тож я його застерігаю. Також мене непокоять двоє присяжних, оскільки вони, за відомостями мого старого приятеля Нейта Спуріо, мають зв'язки з департаментом поліції. Ми зустрілися, щоб випити по склянці, напередодні ввечері, і він каже, що копи покладаються на номери чотири і сім. До цього я візьмуся згодом.

Опираюся спокусі цькувати Сумеролла протягом усього дня — я роблю таке частіше, ніж мав би. У мистецтві ведення перехресного допиту зупинитися, поки виграєш, — це частина майстерності. Я її поки що не опанував, бо в мене інстинкт — добивати таку худобу, як Сумеролл, завдавати удару за ударом, поки не знищу остаточно.

— Гадаю, ви достатньо попрацювали з цим свідком, — мудро зазначає Дуг.

Він має рацію, тож я кажу судді, що закінчив із Сумероллом. Наступний свідок — Скотт Кістлер, коп, який отримав поранення, судячи з усього, від Дуга Ренфро. Першим, згідно з правилом, його допитує Фінні, він щосили намагається викликати якесь співчуття. Насправді — а в мене є медичні звіти — кульове поранення в шию було хіба трохи серйознішим за поверхневе. У бою йому видали б кілька пластирів і відправили назад на передову. Однак прокурору потрібно заробити тут бали, і Кістлер говорить так, ніби отримав кулю межі очі. Надто вони все це затягують, і врешті ми йдемо на обід.

Коли повертаємося до судової зали, Фінні оголошує:

— Запитань більше немає, Ваша Честь.

— Пане Руд.

Накидаюся на Кістлера гучним:

— Офіцере, це ви вбили Кітті Ренфро?

Після цих слів в кімнаті миттєво бракне повітря. Фінні зривається на ноги з протестом. Суддя Пондер додає:

— Пане Руд, якщо ви...

— Ми тут говоримо про вбивство, пане суддя, чи не так? Кітті Ренфро не була озброєною, коли хтось вистрелив і вбив її у власному будинку. Це убивство.

Фінні голосно зауважує:

— Не так. Щодо цього існує статут. Офіцери поліції не несуть відповідальності...

— Може й не несуть, — перебиваю я. — Та однаково це вбивство. — Змахую руками в бік присяжних. — Як іще це можна назвати? — Троє чи четверо ствердно кивають.

— Будь ласка, утримуйтеся від уживання слова «вбивство», пане Руд, — каже суддя Пондер.

Я глибоко вдихаю; так само роблять всі інші. Кістлер виглядає як людина перед розстрілом. Повертаюся до трибуни, пильно дивлюся на нього і ввічливо кажу:

— Офіцере поліції Кістлер, у що ви були одягнені в ніч тієї спецоперації?

— Перепрошую.

— Прошу розповісти, у що ви були вдягнені. Розкажіть присяжним про все, що було на вашому тілі.

Він важко сковтує, а тоді починає перераховувати спорядження, зброю і все таке. Довгий перелік.

— Продовжуйте, — кажу я.

Він закінчує словами:

— Труси-боксері, футболка, білі шкарпетки.

— Дякую. Це все?

— Так.

— Ви впевнені?

— Так.

— Абсолютно впевнені?

— Так, я впевнений.

Я впираю в нього погляд, ніби він підступний брехун, тоді підходжу до стола з речовими доказами і знаходжу велику кольорову фотографію Кістлера на ношах в момент, коли його занесли у швидку. Його обличчя чітко видно. Оскільки фотографію вже було представлено як доказ, подаю її Кістлеру і уточнюю:

— Це ви?

Він спантеличено розглядає її і каже:

— Це я.

Суддя дозволяє мені передати фотографію присяжним. Вони не поспішають, вивчають зображення, тоді я забираю фотографію.

— Тепер, офіцере поліції Кістлер, оскільки на цій фотографії ви — що таке оце чорне на вашому обличчі?

Він з полегшенням посміхається. Все дуже просто.

— А, оце — це просто чорна маскувальна фарба.

— Відомо також як бойовий грим?

— Мабуть. По-різному називають.

— Для чого роблять бойовий грим?

— З метою маскування.

— Тобто він справді важливий, еге ж?

— Звісно, так.

— Він необхідний для посилення безпеки людини на землі, правильно?

— Саме так.

— Скільки з восьми офіцерів у вашій команді спецпризначення нанесли на обличчя чорний бойовий грим?

— Я не рахував.

— Чи всі офіцери поліції тієї ночі нанесли бойовий грим чорною фарбою?

Він знає відповідь і розуміє, що я також її знаю.

— Я справді не знаю, — каже він.

Підходжу до свого столу й піднімаю грубий стос свідчень. Упевнююсь, що Кістлеру це видно.

— А тепер, офіцере поліції Кістлер...

Фінні піднімається:

— Ваша Честь, я протестую. Він продовжує вживати фразу «офіцер поліції». Гадаю, що...

— Ви першим її використали, — відрізає суддя Пондер. — Ви використали її першим. Відхилено.

Ми зрештою встановили, що четверо з копів розмалювалися чорним бойовим гримом, і коли я продовжую, Кістлер виглядає дурнувато, ніби підліток, який бавиться кольоровою крейдою. Настав час для справжніх розваг. Тож кажу:

— А тепер, офіцере поліції Кістлер, ви багато граєте у відеоігри, так?

Фінні знову на ногах:

— Протестую, Ваша Честь. Релевантність.

— Відхилено, — різко кидає Його Честь, навіть не глянувши на прокурора. Судді Пондеру вже помітно набридає поліція зі своєю брехнею і вивертками. Ситуація повністю наша — для мене це велика рідкість — і я достеменно не знаю, як із цим бути. Прискорити все і передати справу присяжним, поки вони на нашому боці? Чи просуватися поволі, набираючи всі можливі бали?

У набиранні балів чимало приємного. До того ж інтуїція мені підказує, що присяжні повністю на моєму боці і насолоджуються цією катастрофою поїзда.

— У які саме відеоігри вам подобається грати?

Він називає кілька безневинних, ледь не дитячих ігор, і знову має вигляд п'ятикласника-переростка. Вони з Фінні усвідомлюють, що на них чекає, і намагаються пом'якшити удар. Така поведінка Кістлера справляє ще гірше враження.

— Скільки вам років, пане Кістлер?

— Двадцять шість, — усміхається він, нарешті даючи чесну відповідь.

— І ви досі граєте у відеоігри?

— Ну, так, сер.

— Ви фактично провели тисячі годин, граючи у відеоігри, правильно?

— Мабуть.

— І одна з ваших улюблених — «Смертельна атака-3», правильно? — у мене в руках його свідчення, грубий стос паперів, в якому мені вдалося віднайти факт, що він захопився відеоіграми ще в дитинстві і любить їх досі.

— Мабуть, так, — каже він.

Відкидаю стос його свідчень, ніби він отруйний:

— Добре, а чи ви не засвідчили під присягою, що грали у «Смертельну атаку-3» впродовж останніх десяти років?

— Так, сер.

Переводжу погляд на суддю Пондера і звертаюся до нього:

— Ваша Честь, я хотів би продемонструвати присяжним ролик зі «Смертельної атаки-три».

Фінні шаленіє. Ми цілий місяць щодо цього сперечалися, і Пондер утримувався від прийняття рішення аж до цієї миті.

Нарешті він каже:

— Я заінтригований. Нумо подивімося.

Фінні роздратовано жбурляє записник на стіл. Пондер гаркає:

— Досить цієї театральщини, пане Фінні. Сідайте!

Рідко буває, щоб суддя приставав на мій бік, тож не знаю, як поводитися. Поки зі стелі опускається екран, освітлення в судовій залі тьмянішає. Технічний працівник підготував п'ятихвилинний ролик з відеогри. За моїм розпорядженням, він додає гучності, і присяжних вражає раптова поява зображення габаритного солдата, який висаджує двері, тоді як на задньому подвір'ї гримить вибух. Тварина, схожа на собаку, але з сяючими зубами і величезними кігтями, кидається вперед, і наш герой стріляє в неї. Злодії вигулькують у вікнах і в дверях, та він усіх вбиває наповал. Кулі — їх видно — розлітаються й рикошетять. Тіла розриваються на клапті. Крові по коліно. Люди верещать, стріляють і драматично вмирають, і за дві хвилини перегляду ми набачилися вдосталь.

Через п'ять хвилин уся судова зала потребує перерви. Екран вимикається, освітлення яскравішає. Свердлю поглядом Кістлера — він і досі за трибуною свідка:

— А ще вам подобається грати у «Вторгнення в будинок», так?

Він поводить плечима, безпорадно зиркає в напрямку Фінні і нарешті буркоче:

— Мабуть.

— Пане суддя, невже це справді стосується справи? — встає Фінні.

Суддя сперся на лікті, готовий до розвитку.

— Що ж, як на мене, дуже стосується, пане Фінні, — каже суддя. — Запускайте запис.

Освітлення тьмянішає, і протягом трьох хвилин ми дивимось подібний безглуздий хаос і кров. Якби я застав Старчера за грою в цей непотріб — здав би у спецлікарню. У якийсь момент присяжна номер вісім голосно шепоче: «Господи милосердний!» Спостерігаю за ними, поки вони з відвертою огидою дивляться на екран.

Коли відео закінчується, змушую Кістлера визнати, що йому також до вподоби гра під назвою «Наркопритон — Спецоперація». Він визнає, що у копів є роздягальня в підвалі департаменту поліції. Завдяки платникам податків її обладнано телевізором з плоским екраном діагоналлю п'ятдесят чотири дюйми. Хлопці заради розваги збираються там у перервах між маневрами відділу спецпризначення і влаштовують турніри з відеоігор. Слово за словом витягую ці свідчення з Кістлера під жалюгідні протести Фінні. Тепер він не хоче про це говорити, і тим погіршує власне становище і становище обвинувачення. Коли я з ним закінчую, його знищено і дискредитовано.

Сідаю, кидаю погляд на залу. Шеф поліції пішов, воно й на краще.

— Хто ваш наступний свідок, пане Фінні? — питає суддя Пондер.

На Фінні дивитися шкода — прокурор більше не хоче викликати жодного свідка. Усе, чого він хоче — сісти на найближчий потяг із міста. Він підглядає в блокнот і оголошує:

— Офіцер Бойд.

Бойд тієї ночі вистрелив сім разів. У 17-річному віці його було засуджено за водіння в нетверезому стані, однак згодом йому вдалося зняти судимість. Фінні невідомо про водіння в нетверезому стані, а мені відомо. У двадцять років Бойда з ганьбою звільнили з армії. Коли йому було двадцять

чотири, його дівчина подзвонила 911 і поскаржилася на домашнє насильство. Усе це було зам'ято, не висунуто жодних обвинувачень. А ще Бойд відзначився у двох інших провальних спецопераціях, і він захоплюється тими ж відеоіграми, яким стільки часу приділяє Кістлер.

Перехресний допит Бойда цілком може стати видатним моментом моєї юридичної кар'єри.

Раптом суддя Пондер оголошує:

— Йдемо на перерву до дев'ятої ранку понеділка. Я хочу бачити юристів у своєму кабінеті.

22.

Щойно зачиняються двері, суддя Пондер впивається у Фінні поглядом і гарчить:

— Ваша справа — відстій. Ми судимо не ту людину.

Бідолашний Фінні це знає, але вголос погодитися не може. Він взагалі в цей момент не може нічого сказати вголос. Суддя питає прямо:

— Ви плануєте усіх вісьмох спецпризначенців запросити за трибуну свідка?

— На цей момент відповідь — ні, — витискає з себе Фінні.

— Чудово, — підхоплюю я, — тоді викличу їх як свідків протилежної сторони. Я хочу, щоб усі восьмеро постали перед присяжними.

Суддя дивиться на мене із жахом. Я маю повне право так вчинити, і вони про це знають. Минає кілька секунд, поки вони уявляють кошмар, в якому решта шість іграшкових солдатиків постають перед присяжними, і я товчу їх, як безумець.

Суддя Пондер звертається до Фінні:

— Ви замислювались про зняття обвинувачення?

Звісно ж, ні. Фінні, може, деморалізований, але він все ще прокурор.

Взагалі у кримінальній справі суддя має право вилучити докази штату і винести вердикт на користь обвинуваченого. Таке трапляється рідко. Однак у цьому випадку статут твердить: будь-яка людина, яка стріляє в полісмена, коли він заходить в його чи її дім, незалежно від того, за правильною адресою з'являється поліцейський чи за хибною, винна у замаху на вбивство офіцера. Це поганий статут, непродуманий і жахливо написаний, однак, на думку судді Пондера, цей статут не дозволяє йому скористатися можливістю закрити справу.

Чекатимемо остаточного вердикту.

23.

За вихідні один із шести спецпризначенців, які залишилися, потрапляє до лікарні і не може свідчити. Один просто зникає. На те, щоб знищити інших чотирьох, у мене йде півтора дні.

Нам присвячують перші шпальти, а департамент поліції ще ніколи не потрапляв у настільки кепське становище. З усіх сил насолоджуюся цим славним моментом — наряд чи ще колись таке трапиться.

В останній день свідчень зустрічаюся з сім'єю Ренфро за раннім сніданком. Тема розмови — чи має свідчити Дуг. Присутні троє його дорослих дітей — Томас, Фіона і Сюзанна. Вони бачили весь процес і не мають сумнівів, що присяжні не визнають їхнього батька винним, незважаючи на те, що там твердить якийсь статут.

Пояснюю найгірший сценарій: Фінні лізтиме йому в душу під час перехресного допиту і намагатиметься його роздратувати. Він змусить Дуга визнати, що той зробив п'ять пострілів зі своєї рушниці і цілеспрямовано намагався вбити офіцерів. Єдиний спосіб для штату виграти справу — якщо Дуг не стримається за трибуною свідка і прозвучить щось, чого ми не очікуємо. Сам Дуг налаштований твердо і наполягає на свідченнях. На цьому етапі будь-якої справи обвинувачений має право свідчити, незалежно від того, якої думки про це його захисник. Вони тиснуть цим на мене. Мої інстинкти такі ж, як у будь-якого адвоката у кримінальній справі: якщо штату не вдалося підтвердити обвинувачення, тримайте клієнта подалі від трибуни.

Але Дугу Ренфро не відмовлятиму.

24.

Починаю з розпитування Дуга про його військову кар'єру. Чотирнадцять років у війську, гордість служити своїй країні, бездоганна служба. Два відрядження до В'єтнаму, одне «Пурпурове серце»*, два тижні у полоні і визволення. Півдюжини медалей, звільнення з почесними. Справжній солдат, а не примітивна подоба.

Законослухняний громадянин, лише раз оштрафований за перевищення швидкості.

Контрасти настільки різочі, що говорять самі за себе.

У ніч, про яку йдеться, вони з Кітті дивилися телевізор до 22:00, тоді трохи почитали і вимкнули світло. Він поцілував її на добраніч, сказав, як завжди, що кохає її, і вони поснули.

* «Пурпурове серце» — військова медаль США. Її вручають всім американським військовослужбовцям, які загинули чи зазнали поранення внаслідок дій супротивника.

Зі сну їх вихопила колотнеча. Будинок здригався, лунали постріли. Дуг видобув свій пістолет і сказав Кітті дзвонити 911. А тоді настало безумство, він кинувся до темного коридору і побачив, як два силуети біжать до сходів. Він упав на підлогу й почав стріляти. Його одразу ж поранили в плече. Ні, — рішуче заявив він, — ніхто й словом не озвався про поліцію. Кітті скрикнула і вибігла в коридор — і потрапила під зливу куль.

Описуючи звуки в момент, коли влучили в його дружину, Дуг не стримує сліз.

Половина присяжних також плачуть.

25.

Фінні не потрібна частина Дуга Ренфро. Він намагається довести, що Дуг свідомо стріляв по поліцейських, але Дуг спростовує його аргументи, повторюючи знову й знову: «Я не знав, що то були копи. Я думав, то були злочинці, які вломилися в мій дім».

Я не викликаю інших свідків. Вони мені не потрібні.

Фінні виголошує непереконливу заключну промову, весь час уникаючи зорового контакту з усіма присяжними. Коли надходить моя черга, нагадую важливі факти і намагаюся тримати себе в руках. Було б легко остаточно розчавити копів, додати акцент на невиправданій жорстокості, але з присяжних уже досить.

Суддя Пондер надає присяжним інструктаж щодо чинного законодавства, а тоді каже, що їм час вийти і порадитися. Однак ніхто не рухається. Те, що відбувається далі, можна вважати історичною подією.

Присяжний номер шість — чоловік на ім'я Віллі Грант. Він повільно піднімається і каже:

— Пане суддя, мене вибрали головою цього журі присяжних, і я маю запитання.

Суддя, юрист з бездоганною витримкою, лякається і очманіло зиркає на Фінні і на мене. У судовій залі знову запановує дзвінка тиша. Я взагалі завмираю.

— Що ж, — каже Його Честь, — щодо цього я не впевнений. Я розпорядився, щоб присяжні вийшли і почали радитися.

Присяжні не рухаються.

— Нам не потрібно радитися, Ваша Честь, — відповідає пан Грант. — Ми й так знаємо, як діятимемо.

— Але я неодноразово застерігав вас від обговорення справи, — суворо нагадує суддя.

Пан Грант незворушно повторює:

— Ми не обговорювали справу, але у нас є вердикт. Нема про що дискутувати чи радитися. Мое запитання таке: «Чому підсудний — пан Ренфро, а не копи, які вбили його дружину?»

У судовій залі миттю ширяться зітхання і перемовляння. Суддя Пондер намагається відновити контроль, голосно прокашлюється і уточнює:

— Ваш вердикт одностайний?

— Ще б пак. Ми визнаємо пана Ренфро невинним і вважаємо, що цим копам слід висунути обвинувачення у вбивстві.

— Я хотів би попросити присяжних підняти руки, якщо ви згодні з виправдальним вироком.

Дванадцять рук злітають угору.

Я кладу руку на плечі Дуга Ренфро, він знову починає плакати.

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

ОБМІН

1.

Зазвичай після гучної справи я зникаю, тим паче після такої, яка потрапляє на перші шпальти преси і у безліч ефірів. Не те щоб я не любив увагу. Я адвокат, це природно для мене. Однак справою Ренфро я зачепив департамент поліції, поставив у незручне становище деяких копів, деяких по-справжньому впливових хлопців, які не звикли відповідати за власні проступки. Запахло, як кажуть, смаленим, тож час зробити перерву. Закидаю у фургон якийсь одяг, ключки для гольфу, трохи читива і пів'ящика бурбону в порційних пляшках — і виїжджаю з міста наступного дня після вердикту. Погода вогка й вітряна. Для гольфу надто холодно, тож я прямую на південь, як один із незліченних птахів у пошуках сонця. Протягом своїх безладних блукань я виявив, що ледь не в кожному невеликому місті з населенням понад десять тисяч є громадське поле для гольфу. На вихідних там зазвичай доволі людно, а от у будні людей менше. Я їду на південь, випробовую принаймні одне поле щодня, іноді два, граю сам, без кедді, без підрахунку результатів, готівкою розраховуюсь за невибагливі мотельні номери, їм небагато, а пізніми вечорами попиваю бурбон, читаючи останнє з Джеймса Лі Берка чи Майкла Конеллі. Була б у мене купа грошей — я займався б цим усе життя.

Та купи грошей нема, тож рано чи пізно я повертаюся в Сіті, і недобра слава наздоганяє мене негайно.

2.

Близько року тому молоду жінку на ім'я Джиліана Кемп було викрадено, коли вона, навідавши приятеля, виходила зі шпиталю. Її автомобіль без жодних слідів виявили на третьому поверсі парковки, поруч зі шпиталем. Камери спостереження зафіксували її, коли вона йшла до свого авта, але потім вона вийшла із зони огляду. Проаналізували зображення зі всіх чотирнадцяти камер. Перевірили номерні знаки усіх транспортних засобів, які заїздили або виїздили у проміжку двадцяти чотирьох годин, і виявили лише одну значиму подію. Через годину після того, як Джиліану було зафіксовано по дорозі до її авта, синій позашляховик ффорд виїхав з парковки. За кермом був білий чоловік у бейсболці й окулярах. На позашляховику були крадені номерні знаки з Айови. Протягом вечора чергові не бачили нічого незвичайного, а той, хто приймав у білого чоловіка квитанцію, його не пам'ятав. За годину до виїзду позашляховика через виїзні ворота проїхало сорок машин.

Детективи обнишпорили кожен дюйм парковки, та нічого не знайшли. Викрадач не вимагав викупу. Відчайдушні пошуки виявились даремними. На обіцяну початкову винагороду в сумі 100 тисяч доларів ніхто не відгукнувся. За два тижні синій позашляховик знайшли покинутим в національному парку за сотню миль. Його викрали попереднього місяця в Техасі. Номерні знаки були з Пенсильванії, крадені, ясна річ.

Викрадач був недурним. Він начисто вимив позашляховик — ні відбитків пальців, ані волосся, ані крові, нічогісінько. Його розмах, а також планування вразили слідчих. Вони мали справу не зі звичайним злочинцем.

Невідкладності справі додавало ще й те, що батько Джиліани Кемп — один із двох заступників шефа поліції. Що й казати,

департамент надав справі найвищого пріоритету. На той час загалу ще не було відомо, що Джиліана була на третьому місяці вагітності. Як тільки вона зникла, її бойфренд розповів її батькам про вагітність. Вони тримали це в таємниці. Тим часом поліція працювала день і ніч, щоб знайти зниклу.

Від Джиліани не було ні слуху ні духу. Її тіла не знайшли. Мабуть, вона померла, але коли її вбили? Найгірший зі сценаріїв був також найімовірнішим: її вбили не одразу, а тримали в полоні, поки вона не народила.

Через дев'ять місяців після зникнення, коли гроші на винагороду продовжували накопичуватись, певна наводка привела поліцію до ломбарду неподалік від мого помешкання. Золотий ланцюжок з маленькою грецькою монетою заклали за 200 доларів. Бойфренд Джиліани опізнав ланцюжок як свій подарунок їй на минуле Різдво. Під пильним оком преси детективи відчайдушно силкувалися встановити послідовність володіння. Це привело до іншого ломбарду, іншої угоди і, зрештою, до підозрюваного на ім'я Арч Сванджер.

31-річний волоцюга без явних засобів існування, Сванджер мав за плечима дрібне крадійство і нетривалу торгівлю наркотиками. Жив він на звалищі трейлерів разом зі своєю матір'ю-п'яницею, яка отримувала допомогу по інвалідності. Через місяць після ретельного стеження Сванджера нарешті привезли на допит. Він тримався стримано й ухильно, а через дві години безрезультатного опитування замкнувся і став вимагати адвоката. Не маючи неспростовних доказів, поліція його відпустила, але продовжувала відстежувати кожен його крок. Йому все ж вдалося кілька разів десь заночувати, але він завжди повертався додому.

Минулого тижня його знову забрали на допит. Він вимагав адвоката.

- Гаразд, хто твій адвокат? — спитав детектив.
- Чувак на ім'я Руд, Себастьян Руд.

3.

Додаткові неприємності з поліцією — останнє, що мені зараз потрібно. Але, як прийнято казати в нашій професії, ми не завжди можемо вибрати собі клієнтів. А кожен обвинувачуваний, незалежно від мерзенності свого злочину, має право на адвоката. Більшість людей цього не розуміють і не переймаються. Я тим паче не переймаюся. Це моя робота. Правду кажучи, спочатку я був у захваті від того, що Сванджер обрав мене, у захваті від можливості встромити свого носа у ще одну сенсаційну справу.

От тільки ця переслідуватиме мене завжди. Я проклену день, коли вперше увійшов у центральне управління, щоб уперше переговорити з Арчем Сванджером.

Витоків у департаменті поліції більше, ніж у старому водогоні, і на момент мого прибуття інформація вже розійшлася. Репортери з операторами ловлять мене на вході в будівлю і прагнуть дізнатися, чи представляю я Арча Сванджера. Відбуваюся різким «без коментарів», не зупиняюся. Отже, з цієї миті кожен у місті вважатиме мене його адвокатом. Чудовий тандем, чи не так? Жахливий убивця і адвокат негідників, ладний захищати кого завгодно.

Я бував у центральному управлінні чимало разів, тут повсякчас відчувається нагальність. Кудись поспішають патрульні поліцейські у формі, перекидаються грубими жартами з тими, хто застряг за столами. Детективи в дешевих костюмах заклопотано ходять по коридорах з таким виглядом, ніби їм начхати на довколишній світ. Перелякані родичі,

розсівшись по лавах, чекають на погані новини. І завжди знайдеться адвокат, який веде напружену розмову з поліцейським, або ж поспішає до свого клієнта, поки той не розколовся.

Сьогодні тут особливо важка, напружена атмосфера. Заходжу у двері будівлі й ловлю на собі більше поглядів, ніж зазвичай. А чому б і ні? Убивцю затримано, ось він тут. А це йде його адвокат, щоб його врятувати. Обох би схопити — і на шибеницю.

Спогади про справу Ренфро також даються взнаки. Минуло всього три тижні, а пам'ять у копів довга. Дехто з цих хлопців залюбки узяв би кийка і зламав мені кілька кісток, якщо не гірше.

Мене проводять лабіринтом приміщень для допитів. У кінці коридору двоє детективів відділу убивств курять і дивляться в одностороннє дзеркало. Один — Ленді Ріардон, коп, який дзвонив мені сповістити, що зі всіх адвокатів Сіті було вибрано мене. Ріардон — найкращий детектив з убивств у департаменті. Скоро йому на пенсію, і роки взяли своє. Йому близько шістдесяти, та виглядає він років на десять старшим. У нього густе сиве волосся, практично неторкане. Він продовжує курити і морщить лоба.

Помічає мене, киває. Мовляв, підходь. Інший детектив зникає.

Гарна риса Ленді Ріардона — його гранична чесність. Він не гаятиме час на справу, яку не може обґрунтувати. Він ретельно шукає докази, але якщо їх нема, то нема. За тридцять років він жодного разу не висунув помилкового обвинувачення підозрюваному у вбивстві. Зате коли Ленді заарештовує за вбивство, то суддя і присяжні прислухаються та, ймовірно, винесуть вирок на пожиттєвий термін.

Він вів справу Джиліани Кемп від самого початку. Чотири місяці тому в нього був невеликий серцевий напад, і лікар порадив йому вийти на пенсію. Він знайшов іншого лікаря. Стаю поруч із ним, разом дивимося крізь дзеркало. Ми не вітаємось. Усіх адвокатів захисту він вважає мерзотниками, тож нізащо не опуститься до того, щоб потиснути мені руку.

Сванджер у кімнаті для допитів один. Він знуджено відкинувся у складаному кріслі назад, ноги заклав на стіл.

— Що він сказав? — цікавлюсь я.

— Нічого. Ім'я, звання, реєстраційний номер, а потім викликав вас. Сказав, що бачив ваше ім'я в газеті.

— То він вміє читати?

— Гадаю, IQ на рівні 130. Він тільки виглядає недоумком.

Саме такий він має вигляд. Товстун з подвійним підборіддям; крупні коричневі родимки від шиї і вище; поголена голова з коротесенькою щетиною, що нагадує чоловічі стрижки 60-річної, до-Бітлівської, давнини. Щоб привернути чи то увагу, чи то насмішки, він нап'явив абсурдно великі бірюзові окуляри в круглій оправі.

— Ну й окуляри, — кидаю я.

— Куплена в аптеці дешева підробка. Йому не потрібні окуляри, але він вважає себе дуже винахідливим, коли йдеться про маскування. Насправді він не дурний. За останній місяць він кілька разів вислизав з-під нашого спостереження, але щоразу вертався додому.

— Що у вас на нього є?

Ленді втомлено і розчаровано зітхає.

— Небагато, — каже він, і я розумію, що це правда. Він чудовий коп, він знає набагато більше за мене, та він випромінює впевненість.

— Достатньо, щоб висунути обвинувачення?

— Я б не проти. Поки що про арешт не йдеться. Шеф хоче притримати його на тиждень-другий. Притиснути, знаєте, глянути, чи хлопець не зламається. Та насправді — в надії, що станеться диво і нам пощастить. Навряд чи. Мабуть, нам доведеться знову його випустити. Між нами кажучи, Руде, у нас мало що є.

— Здається, у вас є багато підозр.

Ленді форкає і сміється.

— Що є, те є. Щодо підозр — подивіться на нього. Я дав би йому десять років одиночки, базуючись тільки на першому враженні.

— Може, п'ять, — кажу я.

— Поговоріть із ним і, якщо бажаєте, я покажу вам справу — завтра.

— Гарзд, я зайду, але я цього хлопця ніколи не зустрічав, і я не впевнений, що буду його адвокатом. Завжди постає питання оплати, а він не схожий на надто забезпеченого. Якщо він неімущий, ним займеться громадський захист, а я вмию руки.

— Розважайтеся.

4.

Сванджер прибирає ноги зі столу, встає, ми знайомимось. Міцний потиск руки, прямий погляд, рівний голос без ознак занепокоєння. Холоднокровно стримую себе, щоб не сказати йому зняти ті придуркуваті окуляри. Якщо йому вони подобаються, то й я від них у захваті.

— Бачив вас по телеку, — каже він. — Отой боець, який вбив рефері. Що з ним зараз?

— Справу не завершено, буде судовий розгляд. Ви ходите на бої?

— Ні. Дивлюся з мамою по телеку. Подумував зайнятись ними кілька років тому.

Ледь не сміюсь. Навіть скинувши тридцять фунтів і тренуючись по вісім годин на день, цей тип і десяти секунд не протримався б у клітці. Певно, знепритомнів би ще в роздягальні. Сідаю за стіл, складаю руки і питаю:

— Отже, про що ви хотіли поговорити?

— Ота дівчина, чувак, ви знаєте, про що йдеться. Ці хлопці думають, що я якимось причетний, і дістають мене. Вони вже кілька місяців ходять слідом за мною, постійно шифруються, ніби я не знаю, що до чого. Це мене вже вдруге сюди притягли, просто як в якомусь серіалі. Дивитесь «Закон і порядок»? Коротше, ці хлопці забагато такого дивилися, а актори з них дуже погані, розумієте, про що я? Отой старий із сивою шевелюрою, здається, Ріардон... Він хороший, завжди прагне дізнатися правду і намагається мені допомогти. Ага. А отой кістлявий, Барклі, він заходить і починає кричати. Одне й те саме. Хороший коп, поганий коп... Можна подумати, я не знаю цієї гри. Це не перше мое родео, чувак.

— Це ваше перше обвинувачення у вбивстві, правильно?

— Чекайте, супермен. Мені ще не висувають обвинувачення.

— Гарзд, припустимо, вас звинувачують у вбивстві — я так розумію, ви хочете, щоб я представляв вас у суді.

— Ну треба ж, а чого б іще я вас викликав, пане Руд? Не впевнений, що адвокат мені потрібен вже зараз, але щось мені підказує, що до цього йдеться.

— Зрозуміло. Ви працюєте?

— То тут, то там. Скільки ви берете за справу щодо вбивства?

— Залежно від того, скільки можуть заплатити. За цю справу мені для початку треба буде десять тисяч, і це лише за етап до пред'явлення обвинувачення. Що ж до судового розгляду, йтиметься про серйозну суму. Якщо не домовимось, звертайтеся деінде.

— Деінде — це куди?

— Офіс громадського захисту. Вони займаються майже усіма вбивствами.

— Цифри. Але дечого ви не врахували, пане Руд, а саме — публічності. Не так багато є справ, таких важливих, як ця. Красива дівчина, впливова сім'я, і ще ота деталь із дитиною. Якщо вона народила, то де дитина, правильно? Преса просто шаленітиме. Тож ви маєте врахувати появу в усіх новинах вже від сьогодні. Я бачив вас по телевізору. Я знаю, як сильно ви любите змагатися і красуватися перед камерами. Ця справа стане золотим дном для адвоката мого захисту. Невже не згодні, пане Руд?

Він стукає нігтями по голові, та я не можу визнати його правоту.

— Я не працюю задарма, пане Сванджер, незалежно від публічності. У мене надто багато інших клієнтів.

— Аякже. Такий відомий адвокат. Я ж не викликав якогось новачка, щоб врятувати шкуру. Вони говорять про смертну кару, чувак, і вони саме це мають на увазі. Гроші я дістану, так чи інак. Питання в одному — чи візьметесь ви за мою справу?

Зазвичай на цей час у першій зустрічі підозрюваний вже відкидає обвинувачення. Я подумки відзначаю, що Сванджер цього не робить, він взагалі не переходить до теми своєї вини чи невинуватості. На нього, фактично, чекає обвинувачення з наступним тривалим процесом.

— Так, — кажу я, — я представлятиму вас, за умови, що ми узгодимо питання оплати і що вам таки висунуть обвинувачення. Думаю, до цього ще далеко. А поки що жодного слова не говоріть копам, жодному копу. Зрозуміло?

— Ясно, чувак. Ви можете зробити так, щоб мене не діставали?

— Я погляну, що можна зробити.

Ми ще раз тиснемо руки, і я виходжу. Детектив Ріардон не зрушив з місця. Він дивився нашу невеличку зустріч і, певно, ще й слухав її, хоч це було б незаконно. Поруч із ним, вдягнутий у цивільне, стоїть Рой Кемп, батько зниклої дівчини. Він дивиться на мене неприховано вороже, так, ніби кілька хвилин, проведені щойно з їхнім першим непідтвердженим підозрюваним, чітко доводять мою причетність до зникнення його дочки.

Я співчуваю цьому чоловікові і його родині, але цієї миті він хотів би послати кулю мені в потилицю.

Під будівлею зібралося ще більше репортерів. Помітивши мене, вони починають підстрибувати і штовхатися. Протискаюся повз них зі словами: «Без коментарів, без коментарів, без коментарів» під зливою ідіотських запитань.

— Пане Руд, це ваш клієнт викрав Джиліану Кемп? — кричить один.

Хочу зупинитися, підійти до цього клоуна і поцікавитись, чи здатен він видати ще тупіше питання. Натомість проштовхуюсь повз них і застрибую у фургон, до Напарника.

5.

О шостій телеведучий заявляє, що поліція має підозрюваного у справі Кемп. Показують фото оточеного репортерами

Арча Сванджера, коли він намагається вийти з центрального управління невдовзі після мене. За свідченнями джерел — звісно, неназваних, але це, поза сумнівом, джерела всередині будівлі — поліція його допитала. Скоро його заарештують та звинуватять у викраденні людини і вбивстві. Його винуватість підтверджує те, що він найняв адвокатом Себастьяна Руда! Показують мій сердитий позирк на камери.

Нарешті Сіті може зітхнути з полегшенням. Поліція знайшла вбивцю. Щоб послабити неймовірний тиск, який на них чиниться, щоб почати процес впливу на громадську думку, щоб забезпечити презумпцію винуватості, вони, як завжди, маніпулюють пресою. Чутка звідси, чутка звідти, камери затримуються на обличчі, побачити яке вже ніхто й не сподівався. «Журналісти» роблять свою справу, і Арч Сванджер вже практично засуджений.

Для чого морочитися зі слуханнями?

Якщо копи не можуть висунути обвинувачення, обґрунтоване доказами, вони скористаються медіа, аби висунути звинувачення, обґрунтоване підозрою.

6.

У будівлі, офіційно й неофіційно відомою як «Олд Кортхауз», я провів чимало часу. Це старовинна велична споруда, зведена на рубежі століть, зі стрімкими готичними колонами і високими стелями, з бюстами і портретами покійних суддів уздовж просторих мармурових коридорів, з гвинтовими сходами, з чотирма поверхами судових зал і кабінетів. Зазвичай тут людей стільки, що яблуку ніде впасти — адвокати зайняті своїми клопатами, учасники судових слухань шукають потрібну судову залу, всюди блукають налякані родичі обвинувачених

у кримінальних справах, потенційні присяжні стискають в руках свої повістки, поліцейські готуються до свідчень. У цьому місті п'ять тисяч адвокатів, і часом складається враження, що всі ми крутимосся поблизу «Олд Кортхауз».

Виходжу з ранкового слухання, аж тут чоловік, якого, здається, я колись бачив, рушає за мною зі словами:

— Агов, Руде, маєш хвилину?

Не подобається мені ні його вигляд, ні його тон, ні його безцеремонність. Хіба не варто починати з «пане Руд»? Я продовжую йти, він також.

— Ми знайомі? — питаю я.

— Неважливо. Треба дещо обговорити.

На ходу окидаю його поглядом. Кепський костюм, ідіотська сорочка, кілька невеликих шрамів на обличчі, залишених, певно, або кулаками, або пляшкою з-під пива.

— Та невже, — якнайгрубіше кидаю я.

— Треба поговорити про Лінка.

Розум каже мені не зупинятися, але мої ноги наче прирастають до підлоги. Усе всередині огидно стискається, а серце гупотить. Зупиняю погляд на відморозкові.

— Ну-ну, і де ж зараз Лінк?

Минуло два місяці, відколи він здійснив неймовірну втечу з камери смертників, і я не отримав від нього жодної звістки. Я не дуже й прагнув цього, однак зараз я справді здивований. Заскочений зненацька, можливо, та не шокований. Переходимо в кінець коридору, де нікого нема. Відморозок повідомляє, що його звати Фанго — ймовірність, що в його свідоцтві про народження написано «Фанго», десь десять відсотків.

В кутку стаю спиною до стіни, щоб тримати перед очима усіх, хто проходить поблизу, ми говоримо стихшено, ледве рухаючи губами.

— У Лінка зараз непрості часи, ти ж знаєш, — каже Фанго. — Із грошима туго, дуже туго, бо копи стежать за всіма, хто хоч якось причетний до справ. Стежать за його сином, його людьми, за мною, за всіма. Якби я сьогодні купив квиток на літак до Маямі, копи про це дізналися б. Це напругає, розумієш, про що я?

Не дуже, але киваю. Він продовжує:

— Коротше, Лінк вважає, що ти йому трохи заборгував. Він заплатив тобі купу грошей, нічого за це не отримав, ти його підставив, ну знаєш, і тепер Лінк хоче відшкодування.

Видушую з себе смішок, ніби почув класний жарт. Воно й справді смішно — клієнт, який програє, хоче повернути гроші, коли справу закрито. От тільки Фанго не жартує.

— Смішно, — озиваюсь я. — І який же розмір відшкодування?

— Все. Сто штук. Готівкою.

— Ясно. Тобто уся моя робота була насправді безкоштовною, так, Фанго?

— Лінк сказав би, що вся твоя робота пішла коту під хвіст. Нічим йому не допомогла. Він тебе найняв як відчайдуха, який мав спростувати його вину і витягти. Сталося інакше, звісно, він фактично отримав по повній. Він вважає твою роботу препааршивою, тому відшкодувай.

— Лінк отримав по повній, бо він убив суддю. Як не дивно, коли таке трапляється — а трапляється таке вкрай рідко — це неабияк роздратовує інших суддів. Я все це пояснював Лінку перед тим, як він мене найняв. Я навіть писав про це. Я говорив йому, що виграти його справу буде вкрай складно через неспростовні докази, пред'явлені штатом. Він, звісно, заплатив мені готівкою, та я поклав усе на рахунок і близько третини

переказав Дядечкові Сему*. Те, що лишалося, вже давно витрачено. Виходить, нема чого повертати Лінку. На жаль.

Неподалік з'являється Напарник, киваю йому. Фанго помічає його, впізнає, тоді каже:

— У тебе один пітбуль, Руде, а у Лінка й досі багато. У тебе тридцять днів, щоб зібрати гроші. Я ще прийду.

Він розвертається і, йдучи геть, буквально протискається повз Напарника. Напарник скрутив би йому в'язи, але я жестама закликаю його зберігати спокій. Не варто затівати бійку посеред Олд Кортхауз, хоч мені доводилось бачити й таке.

Чимало розгніваних адвокатів лізуть один до одного з кулаками.

7.

Невдовзі після того, як Тадео прославився убивством рефері, починаю отримувати від лікарів пропозиції надати експертні свідчення — усі хочуть взяти участь у шоу. Загалом їх четверо, у кожного медична освіта і переконливе резюме, у кожного є досвід виступів у судових залах перед присяжними. Вони начиталися про справу, надивилися відео і всі дотримуються більш-менш однакової думки — а саме, Тадео юридично був неосудним, коли нападав на Шона Кінга в рингу. Він не відрізняв правильне від неправильного, а також не усвідомлював суть своїх дій.

«Неосудність» — це юридичний термін, а не медичний.

Я поговорив з усіма чотирма, дещо повивідував, передзвонив адвокатам, які користувалися їхніми послугами, і зупинився на типові на ім'я доктор Таслман із Сан-Франциско. За

* Дядечко Сем (Uncle Sam) — персоніфікований образ уряду США.

20 тисяч доларів, плюс витрати, він надасть свідчення щодо поведінки Тадео і вплине на присяжних. І хоч він ще тільки має зустрітися з підзахисним, він уже переконаний, що знає правду.

Правда може бути дорогою, особливо якщо вона проявляється у свідченнях експерта. У нашій системі повно «експертів», які не квапляться навчати, досліджувати чи писати. Натомість вони вештаються країною, ніби найманці, і надають свідчення за щедру винагороду. Вихоплена проблема, набір фактів, загадкова причина, несподіваний результат, взагалі що завгодно, — і ви знайдете вагон кандидатів наук, які бажають свідчити, спираючись на найрізноманітніші безумні теорії. Вони рекламуються. Вони пропонують. Вони полюють на справи. Вони тиняються поблизу місць, де адвокати збираються, щоб випити і поділитися враженнями. Вони вихваляються «своїми вердиктами».

Про власні провали вони воліють не згадувати.

Їх, буває, дискредитують у ході прискіпливих перехресних допитів на відкритих судових засіданнях. Та вони все одно беруться за своє, бо й справді часто стають ефективними. У кримінальному провадженні експерту достатньо переконати лише одного присяжного засумніватися, щоб процес визнали недійсним. Переконати ще одного на повторному розгляді справи — і штат визнає поразку.

Зустрічаюся з Тадео, як завжди, у в'язничній кімнаті для візитів, обговорюємо можливу роль доктора Таслмана у його захисті. Експерт свідчитиме, що у нього, Тадео, потьмарився розум, він знавіснів і не усвідомлював, що відбувалося. Тадео ця нова теорія до вподоби. Справді, якщо подумати, він таки був неосудним. Я нагадую про гонорар, він каже, що не має нічого. Щодо свого гонорару я теж заводив мову, та в нього

було ще менше. Що й казати, я представляв би інтереси Тадео Запате просто через те, що люблю його. Ну і ще через публічність.

Теорія О. Дж. Сімпсона щодо гонорарів юристів: я вам не плачу; ви робите це заради власного задоволення; підзаробіть собі деінде.

За підтримки Гаррі та Гаррі, які працюють з документами, подаю офіційне повідомлення, що лінію захисту ми базуватимемо на неосудності. Винахідливий прокурор Макс Манчіні, як завжди, реагує незадоволено. Макс повністю контролює усі матеріали щодо Запате. Перш за все, через неспростовні докази винуватості, але також і через публічність. Він продовжує вимагати п'ятнадцять років за убивство другого ступеня. Я наполягаю на десяти, хоч я й не впевнений, що мого клієнта це потішило б. За минулі тижні Тадео скористався правом на години безкоштовних юридичних порад для ув'язнених, а після них тільки утвердився в думці, що я можу задіяти якісь контакти і визволити його. Він хоче й собі скористатися однією з юридичних формальностей, про які відомо всім його співкамерникам.

До міста прибуває доктор Таслман, ми обідаємо. Він психіатр на пенсії, йому ніколи не подобалося навчати або ж слухати пацієнтів. Юридична неосудність завжди його цікавила — злочин, скоєний у стані афекту, нездоланий порив, мить, в яку свідомість, заповнена емоціями й ненавистю, скеровує тіло на жорстокі непередбачувані вчинки. Він прагне весь час говорити сам. У такий спосіб він переконує мене у своїй геніальності. Слухаючи всю ту маячню, намагаюсь прорахувати, як на нього реагуватимуть присяжні. Він симпатичний, активний, розумний, до того ж він цікавий співрозмовник. А ще він із Каліфорнії — живе за дві тисячі миль

звідси. Усі судові юристи знають: що більшу відстань здолав експерт, то більше довіри він викликає у присяжних.

Виписую йому чек на половину його гонорару. Друга половина буде вже під час судового процесу.

Він проводить дві години, аналізуючи Тадео, і — оце так дивовижа — тепер він упевнений, що малому потьмарився розум, він злетів з катушок і не пам'ятає побиття рефері.

Отож тепер у нас є лінія захисту, хоч і доволі хистка. Я не дуже себе обнадіюю, адже штат приволоче двох-трьох експертів, кожен з яких викликатиме не меншу довіру, аніж Таслман, і їхня чудовість переважить нашу. Тадео даватиме свідчення, щоб і собі завоювати довіру, можливо, навіть витисне з когось сльозу, а тоді Манчіні розчавить його на перехресному допиті.

Однак відео не бреше. Продовжую вважати, що присяжні дивитимуться його знову й знову і таки побачать правду. Вони подумки глузуватимуть з Таслмана і насміхатимуться з Тадео, і ухвалять обвинувальний вердикт. Обвинувальний — означає від двадцяти до тридцяти років. Під час судових слухань мені, можливо, вдасться домогтися від прокурора терміну від дванадцяти до п'ятнадцяти років.

Чи можу я переконати притомного 22-річного юнака визнати провину, щоб отримати п'ятнадцять років? Суміваюся. Блискучий Тадео Запате так просто не здасться.

8.

Сьогодні восьмий день народження Старчера. Безглузда і знущальна постанова суду, якою визначено, скільки часу я проводжу з сином, чітко говорить, що я отримую по дві години з ним на кожен його день народження.

Дві години — це забагато, на думку його мами. Вона вважає, що цілком вистачить і однієї години. А взагалі вона воліла б зовсім не виділяти на це часу. Її мета — повністю витіснити мене із життя сина, але я цього не допущу. Може, з мене й жалюгідний батько, та я не здаюся. І колись може настати день, коли дитина захоче проводити час зі мною, аби забратися подалі від сварок між мамами.

Отже, я сиджу в «МакДональдсі», чекаю, коли почнуться мої дві години. Нарешті Джудіт під'їздить на своєму службовому ягуарі і виходить разом зі Старчером. Вона рішуче веде його всередину, помічає мене, супиться, ніби думала побачити когось іншого, і передає малого мені.

— Повернись о п'ятій, — шипить вона на мене.

— Вже п'ятнадцять по четвертій, — зауважую я, та Джудіт мене ігнорує. Вона сердито виходить геть, син всідається навпроти мене.

— Як справи, друже?

— Добре, — мимрить він, ледь не жахаючись говорити зі своїм батьком. Навіть не уявляю, яких суворих наказів вона йому надавала, їдучи сюди. Не їж їжі. Не пий напоїв. Не грайся на дитячому майданчику. Мий руки. Не відповідай, коли «він» розпитуватиме тебе про мене, про Аву чи про що-небудь, що стосується твого дому. Не проводи час весело.

Зазвичай на те, щоб струсити з себе трепет і розслабитися в моєму товаристві, йому потрібно кілька хвилин.

— З днем народження, — кажу я.

— Дякую.

— Мама казала, у тебе в суботу велика вечірка. Багато дітей, торт і все таке. Має бути весело.

— Мабуть, — каже він.

Мене на свято, звісно, не запросили. Воно відбуватиметься у нього вдома, там, де він живе половину свого життя із Джудіт та Авою. У місці, якого я ніколи не бачив.

— Ти голодний?

Він оглядається навколо. «МакДональдс» — дитячий рай, в якому все ретельно продумано для того, аби люди прагнули їжі, яка на настінних плакатах виглядає значно апетитніше, ніж на столах. Він вдивляється у великий постер з рекламою нової лінійки морозива під назвою «МакГлейсі». Виглядає доволі апетитно.

— Я, певно, спробую одне з таких, — кажу я. — А ти?

— Мама каже, щоб я нічого тут не їв. Каже, що тут усе для мене шкідливо.

Зараз час мій, а не Джудіт. Усміхаюся і змовницьки нахиляюся до нього:

— Але ж мами тут нема, правда? Я не скажу, ти не скажеш. Між нами, хлопцями. Гаразд?

— Гаразд, — усміхається він.

Витягую з-під столу коробку в подарунковій обгортці і кладу її на стіл.

— Це тобі, друже. З днем народження. Гайда розпаковуї!

Він хапає коробку, я рушаю до кас.

Коли я повертаюся з морозивом, він розглядає на столі маленьку дошку для нардів. Коли я був хлопчаком, дідусь навчив мене грати в шашки, тоді в нарди, потім в шахи. Я захоплювався усіма різновидами настільних ігор. У дитинстві мені дарували настільні ігри на дні народження і на Різдво. Коли мені виповнилося десять років, у моїй кімнаті назбиралося кілька полиць таких ігор — величезна колекція, про яку я ретельно дбав. Я рідко програвав у будь-якій з ігор. Найбільше я полюбив нарди, постійно надокучав дідусеві, мамі,

друзям, та насправді будь-кому, проханнями пограти. У дванадцять років я зайняв третє місце на міському дитячому турнірі. У вісімнадцять добре змагався в дорослих турнірах. У коледжі я грав на гроші, поки інші студенти не перестали грати зі мною.

Сподіваюся, щось подібне передалося й моєму синові. Стає очевидним, що зовні він, майже напевно, буде дуже подібним до мене і говоритиме, як я. Він дуже кмітливий, хоч мушу визнати, що цьому він завдячує переважно своїй мамі. Джудіт і Ава не дають йому грати у відеоігри. Після справи Ренфро мене це хвилює.

— Що це? — питає він, беручи МакГлейсі і дивлячись на дошку.

— Це називається нарди, старовинна настільна гра. Я навчу тебе грати.

— На вигляд складно, — коментує він, беручи ложку.

— Насправді ні. Я почав грати, коли мені було вісім років. У тебе вийде.

— Добре, — приймає виклик він. Я розставляю шашки і починаю з основ.

9.

Напарник паркує наш фургон на переповненому майданчику і йде до торговельного центру. Він зайде у двоповерховий ресторан, який займає одне крило торговельного центру, і знайде місце біля вікна у невеликому барі на другому поверсі. Звідти він стежитиме за фургоном, щоб побачити, хто ще стежитиме за фургоном.

О 16:00 Арч Сванджер стукає у розсувні двері. Відчиняю. Запрошую до свого офісу. Він всідається в зручному кріслі

і роззирається. З усмішкою розглядає шкіряний салон, телевізор, стереосистему, софу і холодильник.

— Круто, — каже він. — Це справді ваш офіс?

— Справді.

— Я думав, така велика птиця, як ви, має розкішний офіс в одній з висоток у центрі.

— Колись мав, але його спалили. Тепер віддаю перевагу рухомим цілям.

Він якусь мить дивиться на мене, ніби не вірить, що я говорю серйозно. Замість дурнуватих блакитних окулярів на ньому строгі окуляри з чорною оправою, завдяки чому він виглядає якимось інтелігентнішим. Він одягнув чорний фетровий кашкет, на вигляд справжній. Хороший образ, ефективне маскування. З відстані десяти кроків і не скажеш, що це той самий хлопець.

— Справді? Ваш офіс спалили? — перепитує він.

— Так, років зо п'ять тому. Не питайте хто, бо я не знаю. Або наркодилер, або хтось із викритих копів. Особисто я думаю, що наркодилер, бо поліція продемонструвала певний ентузіазм, коли довелося розслідувати пожежу.

— Знаєте, а мені це подобається, пане Руд. Можу я називати вас Себастьян?

— Краще пан Руд, поки я не найнятий. Після того можете називати мене Себастьяном.

— Гаразд, пане Руд, мені подобається, що копи недолюблюють вас, а ви недолюблюєте їх.

— У мене багато знайомих поліцейських, і ми добре ладнаємо, — трохи перебільшую я. Мені подобається Нейт Спуріо і ще кілька. — Повернімося до справ. Я переговорив з детективом, нашим знайомим Ленді Ріардоном, і у них не так багато доказів. Вони цілком упевнені, що ви винні, лише поки що не можуть цього довести.

Для нього це був би чудовий момент заперечити свою провину. Згодилося б щось просте й невигадливе на кшталт «Я не той, кого вони шукають». Натомість він каже:

— У мене вже були адвокати, кілька адвокатів, переважно призначені судом, та я ніколи не відчував, що можу їм довіряти, знаєте? Але вам, пане Руд, я довіряю.

— До справи, Арч. За гонорар 10 тисяч доларів я представлятиму ваші інтереси на стадії висунення обвинувачення. Як тільки вам висунуть обвинувачення і справа дійде до суду, моя робота завершиться. А тепер можемо переходити до обговорення нашої майбутньої співпраці.

— У мене нема 10 тисяч доларів і вважаю, що це забагато для стадії висунення обвинувачення. Я знаю, як працює система.

Щодо цього він не дуже помиляється. Десять штук за початкову стадію — це таки перебір, але я завжди починаю з високих ставок.

— Я не збираюся вступати в переговори, Арч. Я зайнятий адвокат, у мене повно клієнтів.

Він виймає з кишені сорочки згорнутий чек.

— Тут п'ять тисяч, це з маминого рахунку. Це все, що в нас є.

Розгортаю чек. Банк місцевий. П'ять штук. Підпис — Луїза Пауелл.

— Пауелл, — каже він, — це її третій чоловік, покійний. Мої батьки розлучилися, коли я був малий. Я так давно не бачив мого любого тата.

П'ять штук залишають мене у грі і в новинах, і це непогана плата за перший раунд чи й два. Я згортаю чек, кладу його собі в кишеню сорочки і дістаю договір про надання юридичних послуг. Мій телефон лежить на маленькому столику переді мною. Вібрує. Це дзвонить Напарник.

— Перепрошую, я на секунду. Мушу відповісти.

— Це ж ваш офіс.

— Двоє копів у білому джипі за п'ятдесят кроків од вас, — каже Напарник, — щойно під'їхали і дивляться на фургон.

— Дякую. Тримай мене в курсі.

Звертаюся до Сванджера:

— Ваші приятелі вас вистежили. Вони знають, що ви тут, і знають мій фургон. Немає нічого поганого в зустрічі адвоката з клієнтом.

Він хитає головою:

— Вони всюди снують за мною. Ви маєте мені допомогти.

Я докладно обговорюю з ним контракт. Коли все стає зрозуміло, ставимо наші підписи.

— Я негайно рушаю до банку, — оголошую для певності. — Якщо з чеком щось негаразд, контракт анулюється. Зрозуміло?

— Думаєте, я виписав лівий чек?

Не можу стримати посмішку.

— Його підписала ваша мати. Я не ризикуватиму.

— Вона забагато пиячить, але вона не шахрайка.

— Перепрошую, Арч. Я не те мав на увазі. Просто мені вже доводилось отримувати недійсні чеки.

— Як хочете, — відмахується від мене він.

Якийсь час сидимо, втупившись у стіл, і зрештою я кажу:

— Чи є щось, що ви хотіли б обговорити тепер, коли у вас є адвокат?

— У цьому симпатичному холодильничку пиво є?

Нахиляюся, відкриваю дверцята і виймаю банку пива. Він відкриває пиво і робить довгий ковток. Йому подобається.

— Це, певно, найдорожче пиво, яке я колись пив, — зі сміхом каже він.

АДВОКАТ НЕГІДНИКІВ

— Як варіант. Зверніть увагу, жоден інший адвокат не пропонував би вам алкоголь у власному офісі.

— Так і є. Ви перший. — Ще один ковток. — Отож, Себастьяне, — тепер, коли я заплатив половину гонорару і ми підписали контракт, можна вас називати Себастьяном?

— Хай буде Себастьян.

— Добре, Себастьяне, то що, окрім пива, я отримаю за п'ять тисяч баксів?

— Для початку — юридичні поради. І захист — у копів не буде спокуси вхопити вас і мучити дошкульними десятигодинними допитами. Вони триматимуться подалі, адже діятимуть за буквою закону. У мене є зв'язок з детективом Ріардонном, я пробуватиму переконати його, що у них не достатньо доказів, аби рухатись далі. Якщо вони здобудуть новий доказ, є шанси, що я про це знатиму.

Він перевертає банку, витрушує з неї останні краплі, витирає рот рукавом. Жоден спраглий студент не впорався б із банкою пива швидше. Зараз ще один чудовий момент для нього сказати щось на кшталт «доказів не існує». Однак він, відригнувши, питає:

— А якщо мене заарештують?

— У такому разі я прибуду до в'язниці і намагатимусь вас визволити, однак це буде неможливо. У цьому місті звинувачення у вбивстві усуває можливість звільнення під заставу. Я подам цілий стос клопотань, нароблю галасу. У мене є друзі в газеті, я поділюся з ними фактом, що поліція не надто забезпечена доказами. Почну тиснути на прокурора.

— Як на 5 000 доларів — це небагато. Можна ще одне пиво?

Вагаюсь якусь мить, тоді вирішую, що два пива буде його межею, принаймні в моєму офісі. Подаю йому ще одну банку зі словами:

— Я просто зараз поверну гроші, Арч, якщо наша угода вас не влаштує. Як я вже казав, я зайнятий адвокат, у мене повно клієнтів. П'ять тисяч баксів не змінять мого життя.

Він відкриває банку і голосно сьорбає.

— Хочете, щоб я повернув чек? — питаю я.

— Ні.

— У такому разі припиніть скиглити щодо гонорару.

Він дивиться на мене, це вперше я ловлю на собі холодний і порожній погляд убивці. Мені такі вже траплялися.

— Вони прикінчать мене, Себастьяне, — каже він. — Копи не можуть нічого довести, не можуть знайти винного, а на них помітно тиснуть. Вони мене бояться, бо якщо заарештують мене, то їм доведеться мати справу з вами, а за браку доказів вони не хочуть передавати справу до суду. Уявіть собі вердикт «не винен» після такої гучної справи. Тому буде щось на зразок короткого замикання, так вони позбудуться мене і вбережуть всіх від клопотів. Я знаю, бо вони мені самі розповіли. Не детектив Ріардон. І не ті великі цабе в центральному управлінні. Розповіли патрульні, одні хлопці, які стежать за мною постійно, день і ніч. Вони наглядають за трейлером, коли я сплю. Вони мене дратують, лають і погрожують. І я знаю, що вони хочуть вбити мене, Себастьяне. Ви ж знаєте, який насправді гнилий цей департамент. — Він змовкає і ковтає ще пива.

— Сумніваюся, — не погоджуюсь я. — Звісно, є в отарі й паршиві вівці, але я ще ніколи не стикався з тим, щоб вони позбувалися від підозрюваного у вбивстві лише тому, що не можуть його дотиснути.

— Я знаю одного типа, якого вони вбили, — наркодилера. Обставили так, ніби то була провалена доставка.

— Я не збираюся це обговорювати.

АДВОКАТ НЕГІДНИКІВ

— Є одна проблема, Себастьяне. Якщо вони пустять кулю мені в голову, то ніколи не знайдуть тіла дівчини.

Всередині все перевертається, але зовні залишаюся незворушним. Для обвинувачених природно не визнавати провини. Неймовірно, що він зізнався у злочині, тим паче на такій ранній стадії. Я ніколи не питаю підзахисних у кримінальних справах, чи вони винні — марна трата часу, вони в будь-якому разі збрешуть. Перепитую обережно:

— Тобто ви знаєте, де її тіло?

— Давайте говорити напругу, Себастьяне. Тепер ви — мій адвокат, і я можу казати вам що завгодно, правильно? Якби я вбив десять дівчат і розказав вам про це, ви не могли би повторити ані слова, так?

— Це правда.

— Ніколи?

— Із цього правила є лише один виняток. Якщо ви розкажете мені щось конфіденційне, а я вважатиму, що це становить небезпеку для інших людей, тоді я можу переказати все офіційним органам. В іншому випадку я ніколи не зможу нічого розказати.

Він задоволено посміхається і надпиває.

— Розслабтеся, не вбивав я десять дівчат. І я також не кажу, що вбив Джиліану Кемп, але я знаю, де вона закопана.

— Ви знаєте, хто її вбив?

Мовчить, тоді каже, що знає, і знову мовчить. Очевидно, імен він не називатиме. Тягнуся до холодильника і дістаю пиво для себе. Кілька хвилин п'ємо мовчки. Він стежить за кожним рухом, ніби знає, як шалено калатає моє серце. Зрештою, я кажу:

— Гарзд, я ні про що не питаю, але чи вважаєте ви, що для когось — наприклад, для мене, — важливо знати, де вона?

— Так, але мені ще треба це обміркувати. Може, я вам завтра розкажу. А може й ні.

Думаю про родину Кемп і про невимовне жахіття, яке їх спіткало. Зараз я ненавиджу цього хлопця і залюбки побачив би його за ґратами, коли не гірше. Розсівся, як Джо Кул, у моєму фургоні, пиво сьорбає, а родина тим часом страждає.

— Коли її вбили? — не даю йому зістрибнути з теми.

— Точно не знаю. Я цього не робив, присягаюся. Але вона не народжувала в полоні, якщо саме це вас цікавить. Ніхто не продавав дитину на чорному ринку.

— А вам чимало відомо, так?

— Мені відомо забагато, і це може мене вбити. Мені, може, доведеться зникнути, розумієте?

— Втеча — явна ознака провини. Це буде використано проти вас у суді. Я б не радив вдаватися до цього.

— Тобто ви хочете, щоб я лишився і піймав кулю.

— Поліцейські не вбивають підозрюваних у вбивствах, гаразд, Арч? Повірте мені.

Він зминає свою банку і лишає її на столі.

— Зараз мені більше нічого сказати, Себастьяне. Ще побачимось.

— Мій номер у вас є.

Він відчиняє двері і виходить. Напарник бачить, як він оглядається навколо, видивляючись копів, тоді заходить в торговельний центр і зникає.

Ми з Напарником одразу їдемо в банк. Із чеком не все гаразд. Майже годину набираю Арча, поки додзвонююся. Він просить вибачення й обіцяє, що завтра чек буде дійсним. Щось мені підказує, що я був дурнем, повіривши йому.

10.

Ранок, 4:33, у мене дзвонить телефон. Хапаю його — номер незнайомий. Так завжди починаються неприємності.

— Алло, — кажу я.

— Привіт, Себастьяне, це я, Арч. Маєте хвилинку?

Аякже, Арч. Як не дивно, я не такий вже й зайнятий посеред ночі. Глибоко вдихаю і відповідаю:

— Звісно, Арч, я маю хвилинку. Але зараз четверта ранку, тож, сподіваюсь, воно того варте.

— Я вже не в місті, словом, по-справжньому втік. Я їх позбувся, вислизнув з їхніх сіток, і я не повернуся, тож їм ніколи мене не впіймати.

— Велика помилка, Арче. Краще знайдіть собі нового адвоката.

— Мій адвокат — ви, Себастьяне.

— Чек недійсний, Арче. Пам'ятаєте, що я казав?

— Але він і досі у вас, спробуйте перевірити його сьогодні. Присягаюся, він буде дійсним. — Його мова, швидка й уривчаста, звучить так, ніби він і справді біжить. — Слухайте, Себастьяне, я хочу, щоб ви знали, де та дівчина, добре? Просто на випадок, якщо зі мною щось трапиться. Є інші, задіяні в цьому всьому, і мені справді може не пощастити, розумієте, про що я?

— Не зовсім.

— Я не все можу пояснити, Себастьяне. Це складно. Вони йдуть моїм слідом, і копи, і певні люди, на фоні яких копи здаються скаутами-початківцями.

— Це дуже погано, Арче. Я не можу вам допомогти.

— Ви бачили коли-небудь білборд на шосе, десь у годині ходу на південь, величезний яскравий знак біля кукурудзяного поля з написом «Зворотна вазектомія»? Бачили його коли-небудь, Себастьяне?

— Не думаю.

Здоровий глузд і інстинкти вимагають негайно завершити цей дзвінок. Просто тупо покласти трубку. І більше ніколи з ним не говорити. Однак тіло закликає, і я не можу цього зробити.

Його голос веселішає, ніби йому все це відверто подобається.

— «Зворотна вазектомія доктора Ву. Приймаємо всі страхові поліси. Дзвоніть двадцять чотири години на добу. Дзвінки безкоштовні.» Ось де вона закопана, Себастьяне, під тим білбордом, біля самого кукурудзяного поля. Мій батько зробив вазектомію за два роки до мого народження, не знаю, що пішло не так, але моя мама була добряче спантеличена. Може, вона ще з кимось зустрічалася. То хто ж мій батько, так? Думаю, ми ніколи не дізнаємось. Хай там як, вазектомія мене завжди зачаровувала. Чик тут, чик там, їдеш додому і стріляєш холостими до кінця життя. Така проста процедура, і такі драматичні результати. У вас є дівка, Себастьяне?

— Ні.

— Щось не віриться. Ви ж такий жеребець.

— Отже, ви закопали її, ви це хочете сказати, Арче?

— Нічого я не хочу сказати, Себастьяне. Тільки попроситися і подякувати за те, що триматимете це в таємниці. Я ще дам про себе знати.

11.

Загортаюся в ковдру, сідаю на невеличкій зовнішній терасі.

Холодно, темно, вулиці далеко внизу такі тихі й порожні.

У подібні моменти я замислююся, чому став адвокатом захисту у кримінальних справах. Чому я вирішив все життя намагатися захищати людей, які, майже у всіх випадках, накоїли чогось жахливого? Зазвичай я можу виправдати цей вибір, але в такі моменти, як зараз, себе не обдуриш. Я думаю про архітектурний коледж, мій другий вибір. З іншого боку, я знав кількох архітекторів, і у них були свої проблеми.

Сценарій перший: Сванджер каже правду. У цьому випадку чи зобов'язують мене етика і обов'язок зберігати мовчання? До речі, питання — чи я справді є його адвокатом? І так, і ні. Угоду ми підписали, але він її порушив, заплативши мені недійсним чеком. Немає угоди — немає представництва інтересів, але все не так просто. Я зустрічався з ним двічі, і протягом обох зустрічей він вважав мене своїм адвокатом. Обидві зустрічі проходили як справжні зустрічі адвоката з клієнтом. Він просив порад. Я їх надавав. До більшості з них він прислухався. Він зізнався мені. Коли він розповідав мені про тіло, він був цілком упевнений, що говорить зі своїм адвокатом.

Сценарій другий: припустимо, я його адвокат, я його більше ніколи не побачу і вирішу розповісти поліції те, що він розповів мені. Це буде серйозним порушенням довіри клієнта, можливо, достатнім, щоб позбавити мене ліцензії. Але хто скаржитиметься? Якщо він у бігах або якщо він помре — скільки шкоди він зможе мені завдати?

Сценарій третій: чимало. Якщо тіло й справді там, де він каже, і я розповім поліції, Сванджера шукатимуть, знайдуть, допитають, висунуть обвинувачення і запроторять в камеру смертників. Звинувачувати він буде мене, і буде правий. Моїй кар'єрі настане кінець.

Сценарій четвертий: я за жодних обставин нічого не можу розповісти поліції. Вони не знають, що мені щось відомо, а я не збираюся їм розказувати. Думаю про родину Кемп і їхнє горе, але я ніяк не можу порушити конфіденційний характер відносин. Якщо пощастить, родина ніколи не дізнається, що я знав.

Сценарій п'ятий: Сванджер бреше. Надто вже йому не терпілося мені розказати. Він веде свою гру і втягує мене в якусь підозрілу схему, яка може закінчитись тільки погано. Він знав, що чек недійсний. Його безталанна мати ніколи в житті не бачила 5000 доларів, власне, як і він сам.

Сценарій шостий: Сванджер не бреше. Я можу злити інформацію Нейту Спуріо, моему кроту в департаменті. Тіло знайдуть. Сванджера піймають і відправлять на судовий процес, а мене й близько біля будівлі суду не буде. Якщо він убив дівчину, я хочу, щоб його ув'язнили.

Вигадую ще кілька сценаріїв, і все видається ще заплутанішим, а не зрозумілішим. О 5:30 ставлю каву. Поки вона заварюється, ставлю в піраміду всі п'ятнадцять куль і розбиваю надзвичайно м'яким ударом. Сусід поруч скаржився на звуки ударів куль у дивний час, тож я вправляюся у делікатності власної гри. Проводжу серію, вісім куль опускаються в кутову лузу, я наливаю чашку міцної кави і проводжу чергову серію. Ще одна піраміда, і я лишаю чотири кулі у дюймі від лузи. Тридцять три підряд. Непогано.

Зворотна вазектомія?

12.

Поліція за мною стежить, але не дуже прискіпливо. Напарник каже, що вони тримаються у мене на хвості приблизно

половину часу, що вони пожвавилися, коли я спілкувався зі Сванджером у фургоні, але тиждень тому пожвавлення скінчилося. Напарник висаджує мене біля «Кен Карз» — парковки дешевих уживаних автомобілів в латиноамериканській частині міста. Я дещо зробив для Кена, витяг його із в'язниці, але ми обидва знаємо, що наша співпраця ще не скінчилася. Його ваблять темні справи — що темніша, то привабливіша. І поява команди спецпризначення з новим ордером на його арешт — лише питання часу.

За двадцять доларів готівкою на день Кен «даватиме напрокат» мені придатний до експлуатації автомобіль зі свого понурого автопарку, і не ставитиме запитань. Я вдаюся до цього час від часу, коли вважаю, що за мною стежать. Мій чорний вантажний фургон форд надто легко помітити. А от пом'ятий «субару», який вибрав для мене Кен, нізащо не приверне уваги. Ми пару хвилин теревенимо, обмінюємося кількома ущипливими репліками, і я вирулюю на дорогу.

Проїжджаю через зубожілу частину міста, повертаю тут і там, весь час дивлюсь у дзеркало. Нарешті знаходжу об'їзну дорогу, яка веде до шосе і, упевнившись, що мене ніхто не переслідує, спрямовую на південь. За п'ятдесят дві милі від межі міста минаю рекламу доктора Ву з іншого боку дороги. Як і казав Сванджер, це великий білборд на краю кукурудзяного поля. Поряд зі словами «Зворотна вазектомія» — велике дурнувате обличчя доктора Ву, поглядом спрямоване на трафік в північному напрямку. На наступному з'їзді розвертаюся, проїжджаю чотири милі назад до білборда і паркуюся біля нього. Усі їдуть повз, від руху великих вантажівок мій маленький субару аж підкидає. Одразу за узбіччям — заросла бур'янєм і засипана сміттям канава, за канавою — сітчастий паркан, обвитий диким виноградом. За парканом — ґрунтова

дорога, яка обрамлює поле кукурудзи. Фермер, якому належить ця земля, під рекламний знак викроїв вузький прямокутник, в центрі якого чотири великі металеві стовпчики підпирають білборд. Довкола них — бур'яни і ще більше сміття та кілька стеблин кукурудзи. Над ними доктор Ву посміхається трафіку, пропонуючи свої послуги.

Це, певно, остання людина, якій би я довірив свої тестикули.

Хоч подібного досвіду в мене нема, припускаю, що можна під покровом ночі перебратися через ґрунтову дорогу, вирити непогану могилу, перетягти в неї тіло, засипати яму, накидати зверху сміття і все замаскувати. Мине кілька місяців, зміниться пора року, і ґрунт вляжеться.

А чому вибрано місце так близько від жвавого шосе, по якому проїздить двадцять тисяч машин на добу? Гадки не маю, але нагадую собі, що намагаюсь зрозуміти мотиви дуже хворої людини. Ховатися на видноті — це, певно, завжди спрацьовує. А ще я впевнений, що о третій ночі тут цілком безлюдно.

Розглядаю бур'ян під знаком і думаю про родину Кемп. І проклинаю день, коли зустрів Арча Сванджера.

13.

Минає два дні. Я саме чекаю в коридорі Олд Кортхауз, коли отримую текстове повідомлення від детектива Ріардона. Мовляв, нам негайно треба поговорити. Терміново. Вже за годину Напарник висаджує мене біля центрального управління, і я знову поспішаю до тісного задушливого кабінету Ріардона. Ні привітань, ні рукостискань, жодних проявів привітності, та я їх і не чекаю.

АДВОКАТ НЕГІДНИКІВ

— Є у вас хвилинка? — бурмоче він.

— Я ж тут, — відповідаю.

— Присядьте.

Є тільки одне місце, де можна присісти, — шкіряна лава, вкрита пилюкою і паперами. Дивлюсь на неї і відмовляюсь:

— Все гаразд, я постою.

— Як бажаєте. Чи відомо вам, де Сванджер?

— Ні, уявлення не маю. Я думав, ви за ним приглядали.

— Ми приглядали, але він вислизнув. Ні слуху ні духу вже понад тиждень, анічогісінько. Зник. — Він опускається у своє крісло на колесах і закидає обидві ноги на стіл. — Ви й досі його адвокат?

— Ні. Наймаючи мене, він заплатив недійсним чеком. Наша угода недійсна.

Самовдоволено, нещиро посміхається.

— Ну що ж, він іншої думки. Це прийшло одразу після опівночі, сюди, на мій робочий телефон.

Він витягує руку і натискає дві кнопки на допотопному автовідповідачеві. Після звукового сигналу звучить голос Арча:

— Це повідомлення для детектива Ленді Ріардона. Говорить Арч Сванджер. Я тікаю, і я не повернусь. Ви, хлопці, місяцями мене цькували, і я втомився. У моєї бідолашної матері дах поїхав через ваше постійне стеження і надокучання. Прошу дати їй спокій. Вона ні в чому не винна і я також. Ви збіса добре знаєте, що я не вбивав ту дівчину, що не маю до цього жодного стосунку. Я залюбки пояснив би це будь-кому, хто став би слухати, але якщо я повернусь — ви тут же вчепитесь мені в горлянку і кинете в тюрму. У мене з'явилась цінна інформація, Ріардоне, і я хотів би з кимось поговорити. Я знаю, де вона зараз. Як вам таке?

Настає довга пауза. Дивлюсь на Ріардона, він кидає: «Стривай».

Арч кілька разів кашляє, а коли знову починає говорити, його голос тремтить, він ніби стає більш емоційним:

— Тільки троє людей знають, де вона закопана, Ріардоне. Тільки троє. Я, тип, який її вбив, і мій адвокат Себастьян Руд. Я розповів Руду, бо він, як адвокат, не може нікому сказати. Хіба це не лажа, Ріардоне? Чому адвокат повинен зберігати таку небезпечну таємницю? Мені Руд подобається, зрозумійте мене правильно. Дідько, я найняв його. І якщо вам пощастить таки знайти мене, я звернуся до Руда, щоб він мене визволив. — Ще одна пауза. — Мені час, Ріардоне. Потім.

Підходжу до шкіряної лави і сідаю просто на якісь папери. Ріардон вимикає автовідповідач і нахиляється, спершись на лікті.

— Надійшло з оплаченого наперед мобільного телефону, відстежити його нам не вдалося. Ми гадки не маємо, де він.

Глибоко вдихаю, намагаюся розібратися у власних думках. У Сванджера немає стратегічної чи закономірної причини казати поліції, що я знаю, де закопане тіло. І час! І той факт, що він так квапився розповісти мені, а тоді розпатякав про це копам, змушують мене ще більше в ньому сумніватися. Він шахрай, можливо, серійний убивця, психопат, якому подобається грати в ігри і зізнаватися у брехні. Та хто б він не був і якими не були б його мотиви, він позбавив мене опори під ногами, штовхнув мене у вільне падіння.

Зненацька відчиняються двері і заходить Рой Кемп, заступник шефа поліції і батько зниклої дівчини. Він зачиняє за собою двері і робить крок в мій бік. Суворий тип, виснажений і змучений втратами, пережитими за останній рік. А ще

в його очах стільки ненависті, що у мене мурашки по шкірі. Мій комірець вмить просякає потом.

Ріардон підводиться, хрускає кісточками пальців, ніби задумав задіяти кулаки, і окидає мене убивчим поглядом.

У жодному разі не можна проявляти слабкість перед копом, або прокурором, або суддею, навіть перед присяжними. Але у цій ситуації виявляється неможливим демонструвати найменші ознаки упевненості, не кажучи вже про мою звичну зухвалість.

Кемп питає одразу в лоб:

— Де вона, Руде?

Я повільно підводжуся, піднімаю обидві руки і кажу:

— Мені треба подумати, гаразд? Мене заскочили зненацька. У вас був час спланувати цю засідку. Дайте мені трохи часу, гаразд?

— Мені начхати на твою конфіденційність, етику і подібне лайно, Руде. Ти гадки не маєш, що ми переживаємо. Одинадцять місяців і вісімнадцять днів справжнього пекла. Моя дружина не може встати з ліжка. Уся родина мучиться. Ми у відчаї, Руде.

При всій своїй грізності Рой Кемп — людина, яка тяжко страждає, батько, який не може прокинутись від найжахливішого кошмару. Йому потрібне тіло, похорон, могила, до якої вони з дружиною могли б припасти і оплакати свою втрату. Жах і невідомість — найгірше, що може бути.

Він блокує мені вузький шлях до дверей, і я замислююся, чи справді він може вдатися до фізичної сили.

— Послухайте, шефе, — кажу я, — ви припускаєте, що все, що каже Арч Сванджер — правда, а це може бути поганим припущенням.

— Тобі відомо, де моя дочка?

— Мені відомо те, що сказав Арч Сванджер, але я не знаю, чи каже він правду. Чесно кажучи, я в цьому сумніваюся.

— Як би там не було, говори. Ми поїдемо і перевіримо.

— Це не так просто. Я не можу повторити те, що він повідомив мені конфіденційно, ви ж знаєте.

Кемп заплющує очі. Зиркаю нижче, помічаю, що обидва його кулаки стиснені. Він повільно їх розтискає. Дивлюсь на Ріардена, той дивиться на мене. Знов переводжу погляд на Кемпа, він повільно розплющує почервонілі очі й киває зі словами:

— Добре, Руде, хай буде по-твоєму. Але ми до тебе дістанемось.

Якщо відверто, я на їхньому боці. Я залюбки зізнався б їм у всьому, посприям би тому, щоб дівчина отримала належний спокій, допоміг би вистежити Сванджера і з задоволенням спостерігав би, як присяжні визнають його винним у вбивстві. На жаль, це неможливо. Роблю маленький крок у бік дверей і кажу:

— А зараз я хотів би піти.

Кемп не рухається, і мені якось вдається протиснутися повз нього, не спровокувавши бійку. Беручись за ручку дверей, ледь не відчуваю ніж у спині, але я витримую і вибираюся в коридор. Ніколи я не залишав центральне управління з більшою швидкістю.

14.

Третя п'ятниця місяця, час обов'язкової зустрічі з Джу-діт на два келихи. Жоден із нас цього не хоче, але так само жоден не хоче здатися і відмовитися. Зробити так — значить визнати власну слабкість, а цього ми обоє просто не можемо

зробити, принаймні одне перед одним. Ми кажемо собі, що повинні підтримувати спілкування, тому що у нас спільний син. Бідна дитина.

Це наша перша зустріч відтоді, як вона притягла мене в суд з марною спробою припинити всі права на відвідування. А отже, оскільки згадка про ту сварку ще не вивітрилась, сьогодні все буде ще напруженішим. Чесно кажучи, я сподівався, що вона відмовиться. Мене легко буде спровокувати на докори.

Приходжу до бару заздалегідь і займаю місце. Вона, як завжди, з'являється вчасно, але з привітним виразом обличчя. Джудіт не привітна людина і нечасто усміхається. Більшість адвокатів бореться зі стресом, але більшість адвокатів не працює у фірмі з іще дев'ятьма жінками — відомими меткими юристками, які тільки й шукають, з ким вступити у двобій. Її офіс — справжня фабрика з продукування пресингу, і я гадаю, що її домашнє життя не надто веселе. Що старшим стає Старчер, то більше розповідає про сварки між Джудіт і Авою. Я, звісно, викачую з малого весь непотріб, до якого можу дістатися.

— Як минув тиждень? — починаю розмову стандартним запитанням.

— Як завжди. А ти, здається, на коні. Знов твоє фото в газеті.

Офіціант приймає наше замовлення, воно завжди однако: шардоне для неї, віскі сауер для мене. Приємні думки, з якими вона увійшла в бар, уже вивітрились.

— Трохи передчасно, — кажу я. — Я більше не представляю інтереси того хлопця. Він не зміг осилити гонорар.

— Ха, а ти згадай про піар, який втратиш.

— Знайду собі щось інше.

— Навіть не сумніваюся.

— Слухай, я не маю настрою обмінюватися шпильками. Я завтра заберу Старчера на свої тридцять шість годин. Із цим не буде проблем?

— Які у тебе плани?

— Тобто я маю подавати свої плани тобі на затвердження? Коли це суд таке постановив?

— Я просто поцікавилась, от і все. Тобі треба випити.

Кілька хвилин розглядаємо стіл, чекаючи на свої напої. Коли їх приносять, хапаємося за келихи. Після третього ковтка повідомляю:

— Моя мати у місті. Зводимо Старчера в торговельний центр на звичний ритуал, за яким «недільний» батько вбиває кілька годин, п'ючи каву, поки дитина гасає на каруселях і стрибає по всьому майданчику. Потім поїмо шкідливої піци і шкідливого морозива у фудкорті та подивимося, як клоуни крутять сальто і роздають повітряні кульки. Потім поїдемо до річки і прогуляємося повз катери на пристані. Що ще тебе цікавить?

— Плануєш лишити його завтра на ніч?

— У мене тридцять шість годин один раз на місяць. Це з 9:00 завтра до 21:00 в неділю. Сама порахуй. Це не складно.

Підходить офіціант, цікавиться, як у нас справи. Я прошу повторити, хоч наші келихи ще навіть наполовину не спорожніли. За останній рік я майже навчився чекати цих коротких зустрічей із Джудіт. Ми обоє — юристи, і колись нам вдалося знайти спільну мову. Я колись кохав її, хоч не впевнений, що це почуття було взаємним. У нас спільна дитина. Я навіть фантазував, що ми могли б спробувати потоваришувати. Це те, що мені потрібно, адже у мене так мало друзів. А тепер я дивитись на неї не можу.

Мовчки п'ємо — двоє задумливих колишніх коханців, які насправді хотіли б задушити одне одного. Вона послаблює напруження запитанням:

— Що за людина Арч Сванджер?

Кілька хвилин говоримо про нього, потім про викрадення і про жах, в який занурена родина Кемп. Її знайомий адвокат якось займався звинуваченням останнього бойфренда Джиліани у водінні в нетверезому стані, що певним чином може бути промовистим фактом.

Напої випито за рекордні тридцять хвилин, і ми розходимося навіть без обов'язкового цмокання в щоку.

15.

Не так просто щомісяця планувати заняття, яке захоплюватиме Старчера. Він вже казав мені, що торговельний центр, зоопарк, пожежна станція, міні-гольф і дитячий театр йому набридли. Насправді йому хочеться дивитися кейдж-файтинг, але цього не буде. Отже, купую йому човна.

Зустрічаємо мою матір у місці, яке називається «Лендинг» — облаштованій посеред Сіті Парку човновій станції. Ми з нею пригощаємося кавою, Старчер сьорбає какао. Моя мати стурбована його вихованням. Дитина не знайома з правилами етикету і не вживає слів «пане», «пані», «будь ласка» та «дякую». Я намагався на нього вплинути щодо цього, але марно.

Човен — швидкісна модель на дистанційному управлінні з двигуном, який завиває, ніби притишена бензопилка. Водойма — рукотворне плесо з потужним фонтаном у центрі. Це справжній магніт для найрізноманітніших моделей човнів, і для всіх поколінь. Ми зі Старчером півгодини налаштовуємо

дистанційне управління, поки усе запрацює як слід. Коли він зрештою почуввається упевнено, відпускаю його і сідаю поруч із матір'ю на лаві під деревом.

Чудовий день тішить свіжим прозорим повітрям і бездоганно синім небом. У парку повно людей — прогулюються, ласуючи морозивом, сім'ї, молоді матусі котять масивні візки, юні закохані ховаються в листі. І чимало розлучених татів, які користаються своїми правами на відвідування.

Ми з мамою теревенимо про щось неістотне і здаля спостереігаємо за її єдиним онуком. Вона живе у двох годинах від міста і не стежить за нашими місцевими новинами. Вона нічого не чула про Сванджера, а я не маю наміру це обговорювати. У матері на все своя думка, мою кар'єру вона не схвалює. Її перший чоловік, мій батько, був юристом, який непогано заробляв у сфері нерухомості. Він помер, коли мені було десять. Другий її чоловік нажив статки на пневматичній зброї і помер у шістдесят два роки. Ризикувати втретє вона побоялася.

Приношу нам ще кави в папірянках і ми продовжуємо бесіду. Старчер махає мені, а коли я підходжу, віддає мені пульт і каже, що йому треба піти попісяти. Туалет недалеко, одразу по інший бік ставка, у споруді, в якій містяться буфети і адміністрація парку. Питаю, чи потрібна йому допомога, він кидає на мене сердитий погляд. Як-не-як, йому вже вісім років, він стає самостійним. Дивлюся, як він іде до будівлі і заходить в чоловічий туалет. Зупиняю човна й чекаю.

Раптом позаду мене починається якась колотнеча, лунають сердиті голоси, а тоді повітря здригається від двох пострілів. Люди починають верещати. На відстані п'ятдесяти ярдів через парк мчить чорношкірий підліток, він перестрибує через лаву, пірнає між деревцями просто у зарості — біжить так, ніби його життя в небезпеці. Воно й справді так. Від нього не

дуже відстає інший чорношкірий хлопець, розлючений і з пістолетом. Він ще раз стріляє, люди кидаються на землю. Поруч зі мною усі, хто щойно насолоджувався днем, тепер падають, повзуть, хапають своїх дітей і тремтять за власні життя. Сцена, ніби з телеекрана, ми всі бачили щось подібне. І минає кілька секунд, доки приходить усвідомлення, що це не вигадка. То справжній пістолет!

Думаю про Старчера, та він по той бік ставка у туалеті, достатньо далеко від місця стрілянини. Коли я, упавши, очманіло озираюсь довкола, чоловік, який біжить щодуху, врізається в мене, бурмоче «Пробачте» і мчить далі.

І жертва, і переслідувач губляться у заростях, я ж вичікую, боячись ворухнутися. Тоді здаля долинають ще два постріли. Якщо другий хлопець наздогнав першого, нам принаймні не довелося на це дивитися. Ми ще трохи чекаємо, а тоді знов починаємо рухатись. Серце вистрибує з грудей, я стою і витріщаюся на густі дерева, як і всі інші. Коли стає зрозуміло, що небезпека позаду, глибоко вдихаю. Люди дивляться одне на одного з полегшенням, але трохи загальмовано. Невже ми справді бачили те, що бачили? Двоє поліцейських на велосипедах виїждять з-за рогу і зникають у гущавині. Десь здалеку чути сирену.

Дивлюсь на матір — вона й досі на телефоні, наче усе прогавила. Переводжу погляд на чоловічу вбиральню — Старчер все ще всередині. Рушаю за ним, лише підходжу покласти пульт на лавку поруч із матір'ю. Кілька чоловіків і хлопчиків зайшли і вийшли з туалету.

— Що це було? — питає вона.

— Життя у великому місті, — кажу я, відходячи від лави.

Старчера немає в туалеті. Вибігаю надвір і починаю роззиратися. Хапаю матір, кажу їй, що він загубився, і доручаю

перевірити жіночий туалет. Кілька нескінченних хвилин ми удвох нишпоримо довкола, страх наростає з кожною секундою. Він не належить до того типу дітей, які здатні заблукаати. Ні, Старчер мав би попісяти й одразу йти назад, до ставка, щоб продовжити заплив свого човна. Серце заходиться, я вкриваюся потом.

Двоє копів на велосипедах показуються з гущавини, вони нікого не везуть і прямують в наш бік. Зупиняю їх, повідомляю, що зник мій син, і вони негайно передають це по радіо. У паніці зупиняю інших і прошу їх допомогти.

Під'їздять ще двоє поліцейських на велосипедах. На території довкола Лендингу шириться паніка: усі вже знають, що зникла дитина. Поліція намагається очепити парк, щоб нікого не випустити, але тут є з десятків входів і виходів. Прибувають патрульні автомобілі. Гучне завивання сирен тільки посилює тривогу. Бачу чоловіка в червоному светрі. Здається, я бачив, як він заходив до туалету. Він каже, що так, він був там і бачив хлопчика біля пісуару. Все було гаразд. Ні, він не бачив, як малий виходив. Я бігаю туди-сюди по доріжках, які оперізують парк, кожного зустрічного питаю, чи бачили вони восьмирічного хлопчика, який загубився. На ньому були джинси і коричневий светрик. Ніхто його не бачив.

Минає трохи часу, намагаюся заспокоїтись. Він просто заблудився. Його не викрали. Не допомагає, я впадаю в паніку.

Жахлива історія, про яку читаєш, але думаєш, що з тобою такого ніколи не трапиться.

16.

Через півгодини моя мати на межі зриву. За нею, сидячи поруч на парковій лавці, наглядає лікар. Поліцейські просять

мене також бути біля неї, але я не можу всидіти на місці. Всюди повно копів.

Помагай їм Боже.

Молодий чоловік в темному костюмі представляється Ліном Колфаксом. Він слідчий департаменту розшуку дітей поліції Сіті. Наскільки ж хворе суспільство, коли розшуком зниклих дітей займається окремих відділ поліції?

Ми з ним обговорюємо останні хвилини. Я стою на тому самому місці, де стояв, коли Старчер рушив до туалету, розміщеного менш ніж у ста футах звідси. Я не зводив з нього очей, поки він не увійшов усередину, а тоді відволікся на звук стрілянини. Відтворюємо ситуацію крок за кроком, дрібниця за дрібницею.

У чоловічій вбиральні лише одні двері, вікон нема. Ані я, ані детектив Колфакс не можемо уявити, щоб хтось вхопив восьмирічного хлопчика і силоміць виніс його з приміщення, лишившись непоміченим. Але на ту мить більшість людей, які гуляли по Лендингу, зачаїлися за лавами чи за кущами, або полягали на землю, адже тут стріляли. Свідки це підтверджують. Ми оцінюємо тривалість обставин, які відволікли увагу, в п'ятнадцять чи двадцять секунд. Прірва часу, як на мене.

Через годину нарешті усвідомлюю, що Старчер не просто загубився. Його забрали.

17.

Найкращий спосіб повідомити Джудіт — дати їй побачити все на власні очі. Якщо з її сином відбувається щось недобре, вона ніколи мені не пробачить, вона завжди наполягатиме, що, оскільки я такий паршивий батько, настільки занедбав

усі свої батьківські обов'язки, то його зникнення — цілковито моя провина. Чудово, Джудіт, ти перемогла — я в усьому винен.

Їй варто побачити місце злочину, особливо в присутності усіх цих копів.

Довго дивлюсь на свій мобільний і нарешті набираю її. Вона відповідає словами:

— Що сталося?

Важко зітхаю, намагаюсь говорити спокійно.

— Джудіт, Старчер зник. Я у Лендингу, в Сіті Парку, з його бабусяю і з поліцією. Він зник близько години тому. Треба, щоб ти зараз сюди приїхала.

— Що? — лементує вона.

— Ти почула мене. Старчера нема. Думаю, його викрали.

— Що? Як? — кричить вона. — Ти дивився за ним?

— Так, взагалі-то дивився. Сваритимемось потім. Просто їдь сюди.

Через двадцять одну хвилину помічаю, як вона мчить до-ріжкою, схожа на людину, яка з'їхала з глузду. Добігши до Лендингу і побачивши усіх полісменів, тоді мене, тоді жовту поліцейську стрічку, якою обтягнута територія навколо вбиралень, вона зупиняється, затуляє рот рукою і починає ридати. Ми з Ліном Колфаксом підходимо до неї і пробуємо заспокоїти.

— Що трапилося? — питає вона крізь зуби.

Вона витирає сльози, ми вкотре все розповідаємо. І ще раз. Мені вона не каже жодного слова, наче мене тут і нема. Вона навіть уникає дивитися на мене. Усіма запитаннями вона допикає Колфакса. Вона бере на себе усе, що стосується сім'ї, навіть інформує детектива, що ростить дитину саме вона і всі комунікації відбуватимуться через неї. Що ж до мене, то я не що інше, як недбала нянька.

У Джудіт в мобільному є фотографія Старчера. Колфакс надсилає фото в офіс електронною поштою. Він каже, що оголошення з'являться негайно. Вже задіяно всі служби, вжито всіх заходів. Кожен поліцейський Сіті шукає Старчера.

18.

Ми таки залишаємо Лендинг, хоч це й боляче. Я волів би сидіти тут решту дня і всю ніч, просто чекати, коли з'явиться мій хлопчик і спитає: «А де мій човен?» У цьому місці він востаннє бачив свого батька. Якщо він просто загубився, то, можливо, він зможе знайти дорогу назад. Ми ніби в страшному сні, заціпенілі й приголомшені, раз у раз кажемо собі, що все це відбувається не насправді.

Лін Колфакс каже, що вже стикався з подібними випадками, і найкраще для нас зараз — зустрітися в центральному управлінні, в його кабінеті, і обговорити наступні кроки. Це може бути викрадення, зникнення, або викрадення з метою викупу, і кожен з цих трьох варіантів потребує вжиття різних заходів.

Відвожу матір до свого помешкання, там її зустрічає Непарник. Він подбає про неї кілька годин. Вона винуватить себе, що не була достатньо уважною, а ще скаржиться, що та сука Джудіт навіть не помітила її присутності.

— Навіщо ти взагалі одружувався з тією жінкою? — допитується вона. Мовляв, це не могло бути з власної волі. Та не вже, мамо? Може, обговоримо це пізніше?

У Колфакса охайний стіл і тиха, заспокійлива атмосфера. Нам це не допомагає — ні мені, ні Джудіт. Ави, третьої з батьків, немає в місті. Він починає з історії про викрадення, яка одна з небагатьох мала щасливий фінал. Більшість

закінчуються погано, мені це відомо. Я читав звіти. Із кожною годиною шанси на успіх тануть і тануть.

Він цікавиться, чи є хтось, кого ми можемо запідозрити. Родич, сусід, якийсь місцевий збоченець, хто-небудь? Ми хитаємо головами — ні. Я вже подумав про Лінка Скенлона і не готовий пов'язувати його з цим. Викрадення задля викупу — не його профіль. Усе, що він від мене хоче, — щоб я повернув 100 тисяч доларів готівкою, і я не можу повірити, що він вдався б викрадення мого сина, аби отримати гроші. Лінк, радше, волів би цього тижня зламати мені праву ногу, а наступного — зламати ліву.

Колфакс каже, що важливо одразу пообіцяти винагороду за інформацію. Радить починати з 50 тисяч доларів. Джудіт, єдина з опікунів, каже: «Я візьму це на себе». Сумніваюся, що вона може підписати чек на таку суму, але не заперечую.

— Поділимось, — кажу я, ніби йдеться про гру в карти.

Складна ситуація стає ще гіршою, коли батьки Джудіт приїздять і їх проводять в кабінет. Вони кидаються до своєї дочки і усі втрьох довго плачуть. Я стаю під стіною, якнайдалі від них. Вони не зауважують моєї присутності. Старчер живе з цими дідусем і бабусею половину часу, тож вони дуже прихильні до нього. Намагаюся зрозуміти їхнє горе, та я так довго ненавидів цих людей, що й досі не можу на них дивитися. Нарешті сівши, вони питають, що сталося, і я їм розповідаю. Колфакс подекуди доповнює мою розповідь окремими фактами. До кінця історії вони упевнені, що в усьому винен я. Чудово — хоч до якогось висновку дійшли.

Я не повинен залишатися в кабінеті. Перепрошую, залишаю будівлю й повертаюся до Лендингу. Поліція й досі тут, вони вештаються навколо човнової станції, не пускають людей до чоловічої вбиральні. Звертаюсь до них, висловлюю

вдячність; вони співчують. Під'їздить Напарник, каже, що мати випила два мартіні і ніби втихомирилась. Ми з ним розділяємося і блукаємо доріжками парку. Сонце сідає, тіні довшають. Напарник приносить мені ліхтарика, і ми продовжуємо пошуки у сутінках.

20:00. Телефоную Джудіт запитати, як вона. Вона вдома, з батьками, чекає біля телефону. Пропоную під'їхати і посидіти з ними, але вона каже «ні, дякую». У неї там друзі, я буду зайвим. Упевнений, тут вона має рацію.

Ходжу по парку годинами, свічу ліхтариком на кожен місток, водостік, дерево і грудку каміння. Це найгірший день мого життя. І опівночі, коли він добігає кінця, я сідаю на лаву і нарешті починаю плакати.

19.

Із допомогою віскі і таблетки мені вдається проспати три години на софі, прокидаюся увесь спітнілий. Просинаюся — а нічне жахіття триває. Щоб згаяти час, приймаю душ, тоді навідуюся до мами. Вона прийняла багато ліків і спить безпробудно. На світанку ми з Напарником повертаємося в парк. Насправді йти більше нікуди. Що мені лишається робити? Сидіти на телефоні? Телефон у мене в кишені, дзвонить о 7:03. Лін Колфакс цікавиться, як я почуваюся. Кажу йому, що я в парку, продовжую пошуки. Він повідомляє, що було кілька звернень, але нічого корисного. Просто якісь психи зацікавилися винагородою. Він питає, чи бачив я ранкову недільну газету. Так, бачив. Обкладинку.

Напарник приносить мафіни й каву, їмо за столиком для пікніків перед ставком, який взимку є катком.

— Чи думав ти про Лінка? — питає він.

— Так, але я не думаю, що це він.

— Чому?

— Не його тип злочинів.

— Мабуть, ти правий.

Знов западає мовчанка, властива нашим стосункам, тиша, яку я завжди цінував. Однак зараз мені треба з кимось поговорити. Доїдаємо і знову розділяємось. Я перевіряю ті самі стежки й доріжки, зазираю під ті самі пішохідні містки, йду уздовж тих же струмків. Трохи згодом телефоную Джудіт, трубку бере її мати. Джудіт відпочиває і ні, вони нічого не чули. Повертаюсь до Лендингу, поліція зняла поліцейську стрічку — все стало, як завжди. Тут знову повно людей, судячи з усього, вчорашній кошмар вони вже призабули. Бачу кількох хлопчиків, які бавляться човнами у ставку. Стаю там, де стояв учора, коли бачив Старчера востаннє. Проймає несамовитий біль, мені доводиться відійти.

Зважаючи на все, Старчер — єдина дитина, яку мені судилося мати. Він був незапланованою, небажаною дитиною, яка з'явилася на світ, коли його батьки страшенно ворогували, та попри це, він виріс чудовим хлопчиком. Я не дуже проявив себе як батько, але ж мене просто усунули з його життя. Я й не уявляв ніколи, що можу так сильно сумувати за іншою людиною. Але хто з батьків може уявити, що його дитину викрадуть?

Годинами вештаюсь парком. Ледь не підстрибую, коли дзвонить телефон, але це лише знайомий пропонує допомогу. Пізніше сідаю на лаву біля бігової доріжки. Раптом звідкись береться детектив Ленді Ріардон і сідає поруч зі мною. Він вбраний у костюм і стандартний чорний тренч.

— Як ви тут опинилися? — вражено питаю я.

— Я просто посланець, Руде. Не більше. Я не причетний до цього, справді. Але з вашою дитиною все гаразд.

Добряче збитий з пантелику, вдихаю і нахиляюся вперед, впираюся ліктями в коліна.

— Що? — ось і все, що я здатен пробурмотіти.

Він дивиться прямо перед собою, наче мене тут і нема.

— Із вашою дитиною все гаразд. Вони хочуть обміну.

— Обміну?

— Саме так. Ви кажете мені, я кажу їм. Ви кажете мені, де закопана дівчина, і отримуєте сина назад після того, як вони її знайдуть.

Я не знаю, що думати і що казати. Хвала Господу, моя дитина у безпеці, але у безпеці він тому, що копи вхопили його і тримають як наживку! Кажу собі, що мушу розсердитися, оскаженіти, розлютитися, але відчуваю лише полегшення. Зі Старчером все гаразд!

— Їм? Вони? Ви ж говорите про своїх людей, так?

— Десь так. Слухайте, Руде, ви ж розумієте, що Роя Кемпа ретельно перевірили. Його відправили в адміністративну відпустку щось на місяць, але про це ніхто не знає. Він заплутався і не може діяти сам-один.

— Але в нього чимало друзів, так?

— Звісно. Кемпа дуже цінують. Тридцять років на службі, знаєте, багато контактів, багато знайомих.

— Тобто це внутрішня операція. Не можу повірити. І вони відправляють вас на переговори.

— Присягаюся, я не знаю, де дитина. І я не в захваті від того, що зараз роблю.

— Нас таких принаймні двоє. Гадаю, мені не варто дивуватися. Я мав би знати, що копи не цураються викрадати дітей.

— Полегше, Руде. Знаєте, у вас задовгий язик. Згода чи ні?

— Я матиму сказати вам те, що розповів мені Арч Сванджер щодо мертвої дівчини, так? Де вона закопана. Припустимо, Арч Сванджер каже правду. Ви знаходите тіло, його заарештовують за навмисне вбивство, а моя адвокатська кар'єра закінчується. Мого сина неушкодженим повертають його матері, і у мене є набагато більше часу, щоб з ним спілкуватися. Я, фактично, буду справжнім батьком.

— Ви правильно мислите.

— А якщо я відмовлюся, що станеться з моєю дитиною? Я що, повинен повірити, що заступник шефа поліції і його подільники справді мститимуться, завдаючи дитині шкоди?

— Гадаю, Руде, вам доведеться ризикнути.

ЧАСТИНА П'ЯТА

ДОСТАВКА ПРАВОСУДДЯ

1.

Борюся з панікою. Вмовляю себе, що син у безпеці, і вірю в це. Але ситуація настільки критична, що раціонально мислити не вдається. Разом з Напарником йдемо до кав'ярні, влаштуємося в кутку. Я проговорюю різні сценарії, він слухає.

Вибору насправді нема. Єдине, що зараз має значення, — безпека і визволення мого сина, порівняно з цим усе інше — дрібниці. Якщо я розголошу таємницю і втрачу ліцензію на адвокатську практику, я виживу. Дідько, та я взагалі можу досягти успіху в якійсь іншій сфері, і я точно більше ніколи не матиму справ з такими як Арч Сванджер. Для мене це — нагода вирватися з професії, моя єдина й чудова можливість відійти від юриспруденції і знайти справжнє щастя.

Я так хочу обійняти свого малого.

Сперечаємося з Напарником щодо того, чи повинен я подзвонити Джудіт і все їй розповісти. Вирішую не дзвонити, принаймні не зараз. Вона нічим не допоможе, тільки додасть напруження і все ускладнить. І, що важливіше, вона може проговоритися кому-небудь, що Кемп і його спільники затіяли власну гру. Ріардон застеріг мене, щоб це не вийшло на загаль.

Все-таки телефоную Джудіт, просто щоб дізнатися, як вона. На дзвінок відповідає Ава, каже, що Джудіт напилась ліків і прилягла, бо почуваетсяься недобре. Від них щойно поїхали ФБРівці. Знадвору — юрба репортерів. Все просто жахливо. Ніби я не знаю.

О 19:00 неділі дзвоню Ріардону і кажу, що згоден. Близько години йде на те, щоб отримати ордер на обшук. Очевидно, поліція має дружньо налаштованого суддю напоготові. О 20:30 ми з Напарником залишаємо Сіті у супроводі одного автомобіля без розпізнавальних знаків попереду нас і одного позаду, і в цьому нема нічого незвичайного. На час, коли ми добираємось до реклами доктора Ву, там уже діє поліція. Прожектори, два екскаватори, не менше двох дюжин чоловіків з палицями й прутами, і цілий взвод собак у клітках. Я виклав їм усе, що знаю, і вони перевіряють землю біля самих рядків кукурудзи. Національна гвардія охороняє узбіччя шосе, відганяє усіх надміру допитливих водіїв.

Напарник зупиняє фургон там, де нам вказують припаркуватися — футів за сто від знаку і від дійства. Сидимо, спостерігаємо, плекаємо надії, спершу час летить тривожно-швидко, а потім години тягнуться все довше. Пошуковці методично тицяють в кожен квадратний дюйм ґрунту. Вони формують сітку, відпрацьовують її, тоді утворюють нову. Екскаватори не задіюють. Собаки лишаються спокійними.

По той бік від знака близько один до одного у темряві стоять кілька чорних немаркованих автомобілів. Я впевнений — в одному з них чекає помічник шефа поліції Кемп. Ненавиджу його, хотів би власноруч затопити йому межі очі, та на цю мить він — людина, яка може повернути мені сина.

Але я пригадую, що йому довелося пережити: паніка, страх, очікування. Зрештою, вони з дружиною змирились, збагнувши, що Джиліана не повернеться додому. А тепер він сидить отам і молиться, щоб його люди знайшли кістки, хоч що-небудь, що він міг би похоронити, як годиться. Найбільше, на що він може сподіватися, — скелет. Мої ж сподівання набагато більші і, напевно ж, реалістичніші.

До опівночі я проклинаю Арча Сванджера.

2.

Вони працюють усю ніч, ми з Напарником по черзі драмаємо. Ми зголодніли і дуже хочемо кави, але навіть не думаємо забиратися звідси. О 5:20 Ріардон дзвонить мені на мобільний і каже:

— Усе намарно, Руде, тут нічого нема.

— Присягаюся, я сказав вам усе, що знаю.

— Я вам вірю.

— Дякую.

— Можете їхати. Виїжджайте назад на шосе і їдьте на південь у напрямку Чотирьох Кутів*. За двадцять хвилин я вам передзвоню.

Ми відїжджаємо, а пошуковці спаковують свій реманент. Собаки досі відпочивають у своїх клітках. Арч Сванджер, певно, спостерігає і глузує з усього цього. Ми ідемо на південь, через двадцять хвилин передзвонює Ріардон:

— Знаєте стоянку далекобійників на Чотирьох Кутах?

— Здається, так.

— Припаркуйтеся біля бензоколонки, тільки бензину не купуйте. Заходьте всередину, ресторан буде праворуч, там у дальньому від каси кінці буде ряд кабінок. Ваша дитина їстиме там морозиво.

— Зрозумів. — Дуже хочеться ляпнути ще якусь дурницю, скажімо «дякую», наче я маю бути невимовно вдячний комусь, хто викрав мою дитину, не завдав їй шкоди, а тепер повертає назад. Якщо чесно, мене переповнюють

* Чотири Кути (англ. Four Corners) — територія єдиного в США перетину кордонів чотирьох штатів.

полегшення, радість, вдячність, передчуття і дивна невіра в те, що це викрадення таки матиме щасливий кінець. Так не буває.

За хвилину мій телефон дзвонить ще раз. Це знову Ріардон:

— Послухайте, Руде, ви нічого не доб'єтесь, якщо будете мусолити цю тему, ставити безліч запитань, залучати пресу, маячити перед камерами, словом, робити все, що звикли. Ми самі займемось журналістами, дамо їм зрозуміти, що вам вдалося це драматичне визволення після анонімного телефонного дзвінка. Наше розслідування щодо кіднепінгу триватиме, але виявиться безрезультатним. Ми з вами порозумілися, Руде?

— Так, я все розумію. — Зараз я готовий погодитись на що завгодно.

— Легенда така: хтось ухопив вашу дитину, але малий шибеник швидко набрид, може, тому, що багато в чому поводитья, як ви. Хлопця позбулися на стоянці далекобійників. Зрозуміли легенду, Руде?

— Зрозумів, — кидаю я крізь зуби, ніби вже прикусив язика, щоб не розбовкати жодного огидного слова з цієї збірки легенд.

Стоянка далекобійників залита світлом і заповнена стрункими рядами фур. Ми різко гальмуємо, я кидаюся досередини. Напарник лишається у фургоні — стежити за кожним, хто може стежити за нами. У ресторані людно — пора сніданку. У повітрі важкий запах жиру. За столами міцні водії-далекобійники наминають панкейки і сосиски. Повертаю до кутка, бачу кабінки, мінаю одну, другу, третю, а в четвертій кабінці, зовсім один, маленький Старчер Вітлі усміхається з-за великої порції шоколадного морозива.

Цілую його в маківку, куйовджу йому волосся і сідаю навпроти.

— З тобою все добре? — питаю я.

— Здається, добре, — здвигає плечима він.

— Тебе хто-небудь ображав?

Мотає головою. Ні.

— Розкажи мені, Старчере. Чи хто-небудь поведився з тобою погано?

— Ні. Вони були дуже ввічливі.

— Хто — вони? Хто був з тобою, відколи ти зник з парку в суботу?

— Ненсі і Джо.

Біля кабінки зупиняється офіціантка. Замовляю каву і яечню.

— Хто привів сюди дитину? — питаю в неї.

— Не знаю, — озирнувшись, каже офіціантка. — Тут щойно була якась жінка, сказала, що дитина хоче порцію морозива. Певно, вона відійшла. Я так розумію, за морозиво заплатите ви.

— Залюбки. У вас є камери спостереження?

Вона киває за вікно:

— Отам надворі є, тут нема. А що таке?

— Нічого. Дякую.

Щойно вона відходить, допитуюсь у Старчера:

— Хто привів тебе сюди?

— Ненсі, — він бере трошки морозива.

— Послухай, Старчере, я хочу, щоб ти на мить відклав ложку і розповів мені, що трапилось, коли ти пішов до туалету в парку. Ти бавився човном, захотів пісяти і пішов до вбиральні. А тепер розповідай, що сталося.

Він повільно встромляє ложку в морозиво і так її залишає.

— Ну, мене раптово вхопив той великий чоловік. Я подумав, що він поліцейський, бо він був у формі.

— У нього був пістолет?

— Не думаю. Він заніс мене в машину, яка стояла біля туалету. Там за кермом був ще один чоловік, і вони дуже швидко звідти поїхали. Вони казали, що везуть мене до шпиталю, бо з бабусею сталося щось недобре. Вони сказали, що ти будеш у шпиталі. Так ми їхали, їхали, виїхали з Сіті, і там, за містом, вони лишили мене з Ненсі і Джо. Чоловіки поїхали, і Ненсі сказала, що з бабусею все буде добре, і що скоро ти заїдеш забрати мене.

— Гарзд. Це було в суботу вранці. Що ти робив решту суботи і цілий день вчора, в неділю?

— Ну, ми телевізор дивилися, якісь старі фільми, і багато грали в нарди.

— В нарди?

— Угу. Ненсі спитала, в які ігри я хотів грати, і я сказав, що в нарди. Вони не знали, що це таке, тому Джо їздив до магазину і купив якусь дешеву дошку для нардів. Я навчив їх грати, ну і переміг.

— То вони добре з тобою обходились?

— Дуже добре. Вони весь час розповідали мені, що ти у шпиталі і не можеш звідти поїхати.

Нарешті всередину заходить Напарник. Він дивиться на Старчера з полегшенням, гладить малого по голівці. Кажу йому знайти менеджера стоянки і відшукати камери спостереження; попередити менеджера, що ФБРівців цікавитимуть записи, тож хай готуються.

Приносять мою яечню, і я питаю Старчера, чи він голодний. Ні, не голодний. Останні два дні він їв піцу і морозиво. Усе, що він любить.

3.

Оскільки мене ніколи не запрошували до Старчера додому, вирішую, що туди його не повезу. Не хочу драматичності й театральності. За півгодини від Сіті таки дзвоню Джудіт повідомити, що її син у безпеці. Він сидить у мене на руках, ми їдемо по шосе. Вона настільки вражена, що ледве може говорити, тож даю телефон Старчеру.

— Привіт, мамо, — каже він, і в мене складається враження, що вона на межі нервового зриву.

Даю їм побалакати кілька хвилин, тоді знову беру телефон, пояснюю, що мені подзвонили і наказали забрати його зі стоянки вантажівок. Ні, він не зазнав жодної шкоди, хіба що їв забагато солодкого.

Паркувальний майданчик перед її офісом досі порожній — лише 7:30 — і ми спокійно чекаємо наближення бурі. Чорний «ягуар» зарулює на парковку і рвучко гальмує поруч із фургоном. Виходжу зі Старчером, Джудіт вистрибує і кидається до дитини. Вона, ридаючи і схлипуючи, хапає його, одразу за нею з'являються її батьки і Ава. Вони по черзі стискають Старчера в обіймах, усі плачуть. Я терпіти не можу цих людей, тож підходжу до Старчера, ще раз куйовджу йому волосся і кажу:

— Потім побачимося, друже.

Він, пригнічений, не відповідає. Прошу Джудіт відійти на хвилинку, і, лишившись із нею сам на сам, кажу:

— Чи можемо ми зустрітися тут із ФБР трохи пізніше вранці? Це ще не вся історія.

— Розкажуй негайно, — шипить вона.

— Розкажу, коли захочу тобі розказати, і так, щоб чули ФБРівці. Добре?

Вона ненавидить не контролювати щось. Вона зітхає і цідить крізь зуби:

— Звичайно.

Іду геть, так і не привітавшись з її батьками, сідаю у фургон. Поки ми від'їжджаємо, не зводжу очей зі Старчера і думаю, коли побачу його наступного разу.

4.

Ранок, 9:00, я прибув до суду на попередні слухання. Завдяки витoku інформації, влаштованому поліцією, вже поширилась новина про те, що мого сина знайшли і повернули батькам. Суддя погоджується відкласти слухання, тож я поспіхом залишаю залу суду. У мене чимало знайомих юристів, кілька з них хочуть поговорити і висловити привітання. Та у мене не той настрій.

Фанго чатує на мене в холі, так само, як і три тижні тому. Я не зупиняюся, навіть не дивлюсь на нього. Він прилаштовується йти поруч зі мною:

— Знаєш, Руде, Лінк починає помітно непокоїтись через гроші. Я розповів йому про твого малого і все таке, і він, до речі, висловив занепокоєння.

— Передай Лінку, хай непокоїтсь про власні проблеми, — відрізаю я, не стишуючи кроків.

— Він так і робить, і так вже трапилось, що одна з його проблем — це ти і гроші.

— Дуже погано, — кидаю я і рушаю ще швидше.

Він силкується встигати за мною, силкується придумати якусь мудру репліку, однак припускається великої помилки:

— Знаєш, а твоя дитина, виявляється, не зовсім у безпеці.

Розвертаюся і викидаю потужний хук справа, який чудово цілить в підборіддя. Він рухається назустріч удару і не помічає його, доки не стає надто пізно. Його голова смикається

так різко, що я чую хрускіт якоїсь з його кісток. Тієї ж миті з'являється думка, що я зламав йому шию.

Однак з його шиєю все гаразд, він вже потрапляв у бійки, і не раз, і його шрами це ясно засвідчують.

Фанго розпластується на мармуровій підлозі, але, приземлившись, не рухається. Вирубався. Бездоганний нокаут, який я ніколи не зможу повторити. Хочеться для певності ще пару разів врізати йому по довбешці, але я краєм ока помічаю несподіваний рух. Інший відморозок рухається в моєму напрямку, лізучи рукою в кишеню — по зброю. Хтось кричить позаду мене.

Другий бандюк гепається так само незграбно, як Фанго, від удару по голові кийком з нержавіючої сталі — Напарник зажди носить його в кишені пальта. Кийок створений саме для таких okazji. Довжина кийка у складеному стані — шість дюймів, але його можна розкласти до вісімнадцяти дюймів, та ще й наконечник його сталевий. Він легко може проламати череп, та він фактично для цього і створений. Кажу Напарнику віддати кийка мені і вшиватися. Підбігає охоронець, дивиться на двох непритомних типів. Подаю йому своє адвокатське посвідчення зі словами:

— Себастьян Руд, адвокат. Ці двоє намагалися напасти на мене.

Збирається натовп. Фанго очунює першим, щось бурмоче, потирає щелепу, тоді намагається підвестися, але ноги його не слухаються. Нарешті, з допомогою охоронця, він встає і, все ще хитаючись, хоче йти геть. Поліцейський силоміць садовить його на найближчу лаву, поки лікарі швидкої займаються його приятелем. В кінці кінців другий тип приходить до тями, у нього на потилиці дуже велика гуля. Кілька хвилин до неї прикладають лід, тоді садовлять його на лаву поруч із

Фанго. Підходжу дуже близько, свердлю їх поглядом. Вони не відводять очей. Медики швидко дають мені прикласти до правої руки пакет із льодом.

Бути побитими для цих двох нічого не значить, і подавати до суду вони не будуть. Для цього треба було б пред'явити документи, відповісти на чимало запитань, а ще витримати прискіпливу увагу поліції. Вони працюють на Лінка Скенлона, вони не відповідають на питання. Зараз вони з нетерпінням чекають можливості забратися з будівлі назад на вулиці, де вони диктують правила.

Кажу поліцейським, що я також не маю бажання позиватися. Рушаючи геть, нахиляюсь до Фанго і шепочу:

— Скажи Лінку, що як почую ще хоч слово від тебе або від нього — звернуся до ФБР.

Фанго глузливо пирхає, ніби він плює мені в обличчя.

5.

Гадаю, якийсь час доведеться провести з ФБР. Заходжу у приймальню фірми Джудіт за кілька хвилин по одинадцятій. Привітна ресепшійка теревенить з помічницею юриста. Вони усміхаються мені і продовжують свою бесіду. Мені не одразу спадає на думку, що вони вважають мене якимось героєм. Із дверей кабінету виглядає юрист, висловлює вітання. Настрій ледь не тріумфальний, а чому б і ні? Старче-ра визволено, він зараз у безпеці — дома, де йому й належить бути. Ми всі були приголомшені, шоковані, перелякані, і чекали, що справдяться найгірші побоювання. Але все закінчилося добре.

У просторій сучасній конференц-залі — Джудіт і двоє агентів ФБР, Бітті та Агн'ю. Хоч моя права рука розпухла

і тремтить, мені вдається потиснути їм руки, нічим не виказуючи, як мені боляче. Киваю Джудіт, відмовляюся від кави і цікавлюся, як там Старчер. Добре. От і чудово.

Говорити починає Бітті — пояснює, що Джудіт звернулася до ФБР в суботу надвечір, але вони не почали офіційного розслідування. Агн'ю робить якісь нотатки, киває головою; що не сказав би Бітті — усе щира правда. ФБР не втручається в розслідування кіднепінгу, поки не отримає звернення від місцевої поліції або поки не буде доказів, що жертву перемістили через кордон штату. Ще якийсь час він розводиться розлого й самовдоволено. Я не перебиваю.

— Отже, — каже Бітті, дивлячись на мене, — ви хотіли зустрітися?

— Так, — відповідаю я. — Я точно знаю, хто викрав Старчера, і знаю навіщо.

Ручка Агн'ю завмирає посеред слова, усі ціпеніють. Звівши брови, Джудіт каже:

— Розповідай.

Тож я розповідаю все, від початку й до кінця.

6.

Радість, яку відчувала Джудіт завдяки поверненню нашого сина, із плином моєї розповіді потроху розсіюється. Коли стає очевидно, що викрадення — безпосередній наслідок однієї з моїх сумновідомих справ, мова її тіла різко змінюється, їй уривається терпець. Тепер вона нарешті має чіткий доказ того, що я становлю небезпеку для Старчера. Певно, вона подасть документи вже сьогодні до вечора.

Уникаю її погляду, однак напруження в кімнаті й без того різко наростає.

Коли я завершую, Бітті виглядає ошелешеним. Агн'ю списав своїми каракулями весь блокнот.

— Ну, здається, це і є причина, чому поліція не хотіла залучати нас, — констатує Бітті.

Агн'ю погоджується з його словами. Джудіт питає:

— Ти можеш щось із цього довести?

— Я не казав, що можу це довести. Знайти докази буде складно, якщо взагалі можливо. Може бути зображення Ненсі з парковки далекобійників, як вона заводить дитину всередину, але готовий битися об заклад, що вона якимось чином маскувалася. Сумніваюся, що Старчер зможе упізнати того, хто вхопив його у парку. Не знаю. У тебе є якісь ідеї?

— Припущення про те, що поліція могла б викрасти дитину, — каже вона, — доволі неправдоподібне.

— Тобто ти мені не віриш? — огризаюсь я.

Насправді вона хоче мені вірити. Вона хоче, щоб моя розповідь була правдивою, бо в такому разі вона зможе використати її проти мене, коли вчергове притягне мене до суду. На моє запитання вона відповідати не хоче.

— То що тепер? — звертаюсь я до Бітті.

— Ого. Точно не знаю. Ми переговоримо з нашим супервайзером, а там видно буде.

— Сьогодні вдень я маю зустрітися зі слідчим із поліції, — кажу я. — Вони вдаватимуть занепокоєння, ставитимуть багато запитань, але результату не буде. Вони закриють справу до кінця тижня і тішитимуться сприятливим фіналом.

— А ви хочете, щоб ми відкрили справу? — уточнює Бітті.

Я дивлюсь на Джудіт і кажу:

— Можливо, нам спочатку варто це обговорити. Я схильний переслідувати Кемпа. А ти?

— Обговоримо, — каже вона.

Бітті і Агн'ю розуміють сигнал і підводяться. Ми дякуємо їм, Джудіт проводить їх з офісу. Повернувшись до конференц-зали, вона сідає навпроти мене і каже:

— Не знаю, що робити. Я зараз не здатна мислити чітко.

— Ми не можемо дозволити поліції виробляти таке, Джудіт.

— Знаю, але хіба ти вже не завдав їм клопотів? Якщо Кемп в такому відчаї, що зважився викрасти дитину, то він здатен на все. Тепер розумієш, чому я нервую весь час, коли Старчер із тобою?

Із цим я справді не можу сперечатися.

— Думаєш, Сванджер убив дівчину? — питає вона.

— Так, і можливо, не тільки її.

— Чудово. На тебе полює ще один псих. Ти — справжня катастрофа, Себастьяне, і ти можеш накликати біду на інших. Я тільки сподіваюся, що не на мою дитину. Сьогодні нам пощастило, а завтра може не пощастити.

Стукають у двері. «Заходьте», — озивається Джудіт. Ресепшійоністка розповідає їй, що надворі перед офісом репортер і оператор. Ще двоє телефонували в офіс.

— Позбудься їх, — каже Джудіт, дивлячись на мене.

Що ж я накоїв.

Нарешті домовляємося кілька годин нічого не робити. Я скасую зустріч з поліцейським-детективом — слідство все одно фіктивне. Йдучи, прошу в неї пробачення, але вона не хоче ніяких вибачень.

Я втікаю через задні двері.

7.

Репортери мене розшукують, але з мене вже досить. Мене й інші шукають: Лінк зі своїми хлопцями. Рой Кемп — після

того, як дізнається, що я спілкуюся з ФБР. Можливо, навіть Арч Сванджер, який може будь-якої миті подзвонити і поцікавитись, чому я виклав усе поліцейським.

Напарник відвозить мене до «Кен Карз», звідти я рушаю у м'ятій «мазді» з пробігом 200 тисяч миль. Жоден адвокат, навіть найбільшій, нізащо не сів би в таку розвалюху. Я знав одного, який, банкрутуючи, орендував «мазераті».

Решту дня проводжу вдома, ховаючись і займаючись двома справами. Близько п'ятої телефоную Джудіт дізнатися, як Старчер. Добре, каже вона, і репортери пішли. Читаю місцеві новини, для яких «драматичне визволення» є основною темою. Вони подають якийсь старий знімок, на якому я заходжу до відділку поліції, і наголошують на тому, що заради порятунку сина я ризикував власним життям. Народ приймає на віру все, що зливає поліція. І це теж пройде.

За останні сімдесят дві години я спав лише шість годин, тож валюся на софу і просто провалююся у сон. Одразу після 22:00 дзвонить телефон. Дивлюсь на номер і хапаю трубку. Це — Наомі Таррант, вчителька Старчера, розкішна дівчина, про яку я мріяв кілька місяців. Я п'ять разів запрошував її на вечерю і отримав п'ять відмов. Однак відмови щоразу ставали м'якшими. Мені не властиві ні талант, ні терпіння для традиційних романтичних ритуалів — пошуку, випадкових зустрічей, побачень наосліп, дурненьких дівчаток, незграбних телефонних дзвінків, рекомендацій друзів, нескінченних чатів в інтернеті. Знайомитись онлайн і брехати про себе незнайомим жінкам мені також бракує сміливості. А ще я боюся, що мене назавжди випалила і позбавила впевненості історія із Джудіт. Як в одній людині може вміститися стільки нікчемності?

Наомі хоче поговорити про Старчера, тож ми говоримо. Запевняю її, що він жодним чином не постраждав. Він так і не

зрозуміє, що трапилось, і я сумніваюся, що йому хтось розповість. Насправді його сорок п'ять годин бавили двоє людей, яких він сприймав як друзів. Завтра він буде у школі, він не вимагає особливої уваги. Я впевнений, що його мама прибуде з довгим переліком вимог і застережень, але це ж його мама.

— Ну й сука, — зроняє Наомі, уперше дозволяючи собі таке. Дивуюся, але мені це подобається. Кілька хвилин перемиваємо кісточки Джудіт і Аві, щодо якої погоджуємося, що голова у неї геть порожня. Я роками так не сміявся.

— Давайте повечерямо, — несподівано каже вона. Ах, життя героя. Сила слави. Репортери заявляють, що заради порятунку сина я ризикував власним життям, і жінки самі на мене кидаються.

Встановлюємо кілька правил. Побачення має бути великою таємницею. Школа прямо не забороняє неодруженим вчителькам ходити на побачення з неодруженими батьками, але таке точно не схвалюється. Тож для чого накликати на себе неприємності? Якщо Джудіт дізнається, вона може подати скаргу чи позов, чи викине ще якийсь колінце зі свого нескінченного набору капостей.

Зустрічаємося ввечері у темному недорогому мексиканському закладі. Її вибір, не мій. Там, де ніхто не говорить англійською, ніхто й не підслухає. Нікому не треба перейматися, особливо мені. Наомі — 33-річна жінка, яка оговтується після розлучення. Без дітей, нічим особливим не обтяжена. Спочатку вона докладно розповідає мені, як минув день Старчера у школі. Як і очікувалось, Джудіт привезла його раніше і висловила певні настанови. Все минуло добре; ніхто не нагадував йому про його невелику пригоду. Наомі зі своєю асистенткою пильно за ним спостерігали, і, наскільки вони можуть судити, ніхто з його друзів нічого не казав. Він

почувався цілком звичайно і весь день поводився так, ніби нічого не трапилось. Джудіт забрала його після занять і прискіпувалась до Наомі, власне, нічого незвичного.

— Скільки часу ви з нею були одружені? — зачудовано питає вона.

— За документами — менше двох років, але жити разом ми змогли лише перші п'ять місяців. Це було нестерпно. Я намагався дотерпіти до народження дитини, але тоді з'ясував, що вона вже зустрічалася зі своєю останньою коханкою. Я втік, малий народився, і відтоді ми весь час воюємо. Одруження було величезною помилкою, але ж вона була вагітна.

— Ніколи не бачила, щоб вона усміхалася.

— Гадаю, це трапляється десь раз на місяць.

Приносять маргариту у високих бокалах із солоними обідками, і ми охоче п'ємо. Коротко торкаємося в розмові її шлюбу і переходимо до приємніших тем. У неї були стосунки, кавалерів вистачає, і я можу зрозуміти чому. Її лагідні красиві карі очі такі гіпнотичні, такі спокусливі. В такі очі можна дивитися годинами і не припиняти питати себе, чи вони реальні.

Щодо мене — я не часто ходжу на побачення, часу нема, багато роботи і все таке. Стандартні відмовки. Вона, здається, у захваті від моєї роботи, непопулярних справ, скандальної репутації, від деяких бандитів — моїх підзахисних. Замовляємо енчіладас, я переводжу бесіду на інше. Невдовзі розумію, що вона дотримується одного з правил ідеального співрозмовника: дає говорити іншій людині. Тож я трохи повертаюсь назад і розпитую про її родину, коледж, про інші її роботи.

Я замовляю другу маргариту, вона свою допила до половини, і ми по черзі ділимося історіями зі свого минулого. Приносять таріль з енчіладас, а вона навіть не помічає. Судячи з її фігури, апетит у неї — як у пташинки. Не можу

пригадати, коли востаннє у мене був секс, і що довше ми спілкуємося — то більше мене поглинає цей факт. Коли закінчую зі стравою і з напоєм, борюся з прагненням кинутися просто через стіл.

Однак Наомі Таррант не імпульсивна. Знадобиться час. Сьогодні вівторок, тож цікавлюся, що вона робить у середу. Не спрацьовує.

— Знаєте, чого мені справді хотілося б? — питає вона.

Та чого завгодно.

— Це може здатися дещо дивним, але насправді мене цікавлять змішані бойові мистецтва.

— Кейдж-файтинг? Ви хочете піти на кейдж-файтинг? — розгублююся я.

— Це безпечно? — уточнює вона і пригадує невеликий епізод з безладом і наступні неприємності, які сталися зі Старчером. Тоді Джудіт вкотре подала на мене позов, а Наомі отримала повістку до суду.

— Якщо не здійметься бійка, це цілком безпечно, — запевняю я. — Підемо.

Насправді принаймні половина фанатиків, які приходять на бої і голосно вимагають крові, — це жінки.

Домовляємося про побачення найближчої п'ятниці. Я хвилююся, бо там буде черговий молодий боєць, якого мені треба оцінити. На мене виходив його менеджер — йому потрібна певна фінансова підтримка.

8.

Не дивно, що Дугу Ренфро велося не надто добре, відколи його дружину убив один з наших спецпризначенців. До процесу в цивільній справі ще два місяці, а Дуг не чекає на нього

з нетерпінням. Він уже виступав у суді, до нового виступу він не готовий.

Зустрічаємося на обід в порожньому кафетерії, я вражений тим, як він виглядає. Він сильно, навіть занадто сильно, схуд. Обличчя його змарніле й бліде, очі випромінюють біль і розпач самотнього знеможеного чоловіка.

— Я виставив будинок на продаж, — беручись до їжі, каже він. — Не можу там залишатися, надто багато спогадів. Вона ввижається мені на кухні. Я відчуваю, ніби вона спить поруч зі мною. Чую, як вона сміється в телефон. Вдихаю запах її лосьйону для тіла. Вона всюди, Себастьяне, і вона не зникає. А найгірше — нічого не можу з собою вдіяти, постійно згадую ті останні кілька секунд, постріли, зойки і кров. Я так себе звинувачую в тому, що щось пішло не так. Часто я опівночі виходжу надвір і йду до дешевого мотелю, сплачую там шістдесят баксів і до світанку вдивляюся у стелю.

— Мені шкода, Дугу, — кажу я. — Ви точно ні в чому не винні.

— Знаю. Але не думаю раціонально. До того ж я ненавиджу це кляте місто. Щоразу, як бачу копа, чи пожежника, чи працівника сміттеприбиральної служби, я починаю проклинати Сіті і недоумків, які ним керують. Не можу я більше сплачувати податків цій владі. Тому я їду.

— А ваша сім'я?

— Я зустрічатимуся з ними, коли забажаю. Вони мають жити власними життями. Мені ж варто подбати про себе, так би мовити, почати все спочатку десь в іншому місці.

— Куди поїдете?

— Наміри міняються щодня, наразі я зупинився на Новій Зеландії. Якнайдалі, куди я можу дістатися. Мабуть, я відмовлюся від громадянства і не платитиму тут податків.

Я змучений старий чоловік, Себастьяне, і я маю поїхати звідси.

— А як же процес за цивільним позовом?

— Я не збираюся судитися. Я хочу, щоб ви якнайшвидше усе владнали. Дідько, та зобов'язання Сіті — усього мільйон. Вони ж його виплатять, так?

— Гадаю, так. Я ще не обговорював з ними угоду, але судитися вони не хочуть.

— Чи є шанси отримати більше, ніж мільйон?

— Можливо.

Він повільно робить ковток чаю і піднімає очі на мене.

— Як?

— Я дещо накопав на департамент поліції. Дещо по-справжньому огидне. Вимагання — ось про що я думаю.

— Мені подобається, — каже він з першою і єдиною по-смішкою. — Можете зробити це пошвидше? Я хочу забратися звідси. Мене тут усе пригнічує.

— Спробую.

9.

Коли мій мобільний озивається після півночі, це не може бути дзвінок, на який я хочу відповідати. О 00:02 таки відповідаю — дзвонить Напарник.

— Привіт, босе, — слабким голосом каже він. — Мене намагалися вбити.

— Ти в нормі?

— Не зовсім. Трохи попикся, але все буде гаразд. Я у шпиталі, католицькому. Треба поговорити.

Пристібаю «Глок 19» під ліву пахву, вдягаю товсте пальто і фетровий капелюх та мчу на парковку по свою стареньку

мазду. За десять хвилин уже заходжу до шпитального відділення невідкладної допомоги і вітаюся з Юком Садлером, одним із найпідступніших адвокатів міста. Юк ошивається по відділеннях швидкої в пошуках потерпілих-клієнтів. Наче стерв'ятник, він тиняється по коридорах, видивляється розгублених родичів, надто переляканих, щоб мислити тверезо. Частенько за сніданками й обідами у шпитальних їдальнях він забиває баки пацієнтам з переламаними кістками. Торік він побився з водієм евакуатора, який намагався підкупити родичів постраждалого в автомобільній аварії. Заарештували обох, а до газет потрапило тільки фото Юка. Адвокатська колегія роками на нього полювала, та надто вже він спритний.

— Твій приятель далі по коридору, — показує він, наче є одним з пенсіонерів-волонтерів у рожевому жилеті. Його справді якось зловили вбраним у такий жилет, коли він вдавав із себе консультанта. А ще його ловили одягнутим в білий комірець і чорний жакет — він вдавав священика. Юк — упертий мерзотник, але я ним захоплююсь. Він діє у темних і каламутних водах закону, тож у мене з ним чимало спільного.

Напарник у халаті сидить на оглядовому столі, права рука забинтована. Обдивляюсь його і кажу:

— Ну, розповідай.

Він виходив з цілодобового ресторанчика, де готують курятину з собою, з їжею для себе і своєї мами. Сів у фургон, здав назад, і та клята штуковина вибухнула. Вибуховий пристрій, ймовірно, з розряду бензинових, ймовірно, прикріплений до бензобака і приведений в дію дистанційно з одного із автомобілів неподалік. Напарнику вдалося вибратися, він пригадує, як кинувся на асфальт в охопленій полум'ям куртці. Він відповз подалі і дивився, як фургон перетворюється на вогняну кулю. Невдовзі наспіли копи і пожежні, усе

закрутилося. Він не міг знайти свій телефон. Лікар розрізав на ньому куртку, його занесли у швидку. Коли його привезли до відділення невідкладної допомоги, хтось подав йому його телефон.

— Пробач, босе, — каже він.

— Ти ні в чому не винен. Ти ж знаєш, той фургон був добре застрахований саме від таких випадків. Купимо собі новий.

— Я замислювався над цим, — погоджується він, кривлячись від болю.

— Серйозно?

— Так, босе. Може, нам варто придбати щось не настільки помітне, не таке, яке легко вистежити й переслідувати. Розумієш мене? Скажімо, ясь я їхав швидкісним шосе і мене обігнав білий вантажний фургон зі служби доставки квітів. Звичайний, білий, такого ж розміру, як і наш, і я подумав собі: «Ось як треба. Ніхто не звертатиме уваги на білий фургон з написами і цифрами на боках». І це правда. Треба спробувати, бос, не виділятися з натовпу.

— І що ж саме ми напишемо на нашому новому фургоні?

— Не знаю, щось вигадане. Упаковка Піта. Квіти від Фреда. Цегляна кладка Майка. Це насправді не має значення, просто щось таке, щоб не випадати з потоку.

— Не думаю, що моїм клієнтам сподобається звичайний білий фургон з фейковим написом. Мої клієнти дуже проникливі.

Він сміється. Останнім клієнтом, який заходив у мій фургон, був Арч Сванджер — імовірний серійний убивця. Раптом з'являється молодий лікар, мовчки стає між нами. Він оглядає пов'язки і зрештою цікавиться у Напарника, як той почувається.

— Я хочу додому, — каже він. — На ніч я не залишусь.

Лікар з цим згоден. Він допомагає забинтованому Напарнику підвестися, дає йому якісь знеболювальні і зникає. Медсестра записує рекомендації пацієнту і заповнює документи. Напарник надягає те, що не згоріло — труси, шкарпетки, черевики — і виходить замотаний в дешеве простирadlo. Ми залишаємо шпиталь, їдемо до ресторану зі смаженими курчатами.

Майже друга ночі, поліцейська машина досі припаркована біля місця злочину. Яскраво-жовті стрічки оточують фургон, який тепер не що інше, як тліюча почорніла рама.

— Будь тут, — кажу Напарнику, а сам виходжу.

Проходжу сорок кроків, зупиняюся перед жовтою стрічкою, назустріч мені поспішає коп.

— Ближче не можна, приятелю, — зупиняє він. — Це місце злочину.

— Що трапилось?

— Не можу сказати. Йде слідство. Відійдіть.

— Я ні до чого не торкаюся.

— Я просив відійти.

Виймаю з кишені сорочки візитівку й подаю йому:

— Я власник фургона, розумієте? Це була бензинова бомба, прикріплена до бензобаку. Замах на вбивство. Будь ласка, передайте слідчому, щоб вранці мені подзвонив.

Він дивиться на візитівку, але так нічого й не відповідає. Повертаюся в машину і якийсь час сиджу мовчки.

— Хочеш курятини? — нарешті питаю.

— Ні. Щось апетит пропав.

— Гадаю, я б випив кави. А ти?

— Залюбки.

Знову виходжу з авта і йду до ресторану. Відвідувачів немає, абсолютно порожньо, і напрошується запитання: навіщо

забігайлівці, де готують курятину, працювати цілодобово й без вихідних? Але це запитання до когось іншого. За касою нудьгує чорношкіра дівчина зі сталевими прикрасами в обох ніздрях.

— Дві кави, будь ласка, — замовляю я. — Без вершків.

Її це дратує, але вона таки починає ворухитися.

— Два сорок, — кидає вона, беручись за кавник, якого, певно, годинами ніхто не торкався.

Коли вона ставить на стійку дві чашки, я кажу:

— Отой фургон належить мені.

— Ну, вам, здається, знадобиться новий, — реагує вона із зухвалою посмішкою. Дуже дотепно.

— Здається. Ви бачили, як він вибухнув?

— Не. Бачити не бачила, а чути — чула.

— Готовий побитися об заклад, що ви чи хтось із ваших колег кинувся надвір з мобільним телефоном і знімав усе на відео, правильно?

Вона самовдоволено всміхається. Так.

— Ви віддали відео поліцейським?

Крива посмішка.

— Не, не варто робити того, що допоможе поліції.

— Я дам вам сто баксів, якщо надішлете мені відео електронною поштою, я жодній душі й словом не обмовлюся.

Вона видобуває телефон з кишені джинсів зі словами:

— Давайте сюди адресу і бабки.

От і домовились. Вже йдучи до виходу, питаю:

— Знадвору є камери відеоспостереження?

— Не. Поліцейські вже питали про це. Чувак, якому належить цей заклад, не такий багатий.

У машині ми з Напарником втуплюємося в мій мобільний, переглядаємо відео, на якому не що інше як вибух, який

він вже описав. На виклик примчали принаймні дві команди пожежних і за якийсь час приборкали полум'я. Відео триває чотирнадцять хвилин, і, окрім того, що на ньому мій фургон, воно не становить собою жодної цінності. Коли екран гасне, озивається Напарник:

— Ну, і хто це зробив?

— Упевнений, що це Лінк, — відповідаю я. — У понеділок ми дали прочуханки двом його відморозкам. Око за око. Тепер граємо по-дорослому.

— Гадаєш, Лінк у країні?

— Сумніваюся. Це було б надто ризиковано. Як на мене, він десь неподалік — скажімо, у Мексиці чи на Карибах, десь за межами досяжності, але куди і звідки нескладно дістатися.

Заводжу двигун, і ми їдемо геть. Я вражений тим, скільки Напарник сьогодні говорив. Збудження від пережитого вибуху розв'язало йому язик. Думаю, йому боляче, але він нізащо в цьому не зізнається.

— Маєш план? — питає він.

— Так. Я хочу, щоб ти знайшов Мігеля Запате, брата Тадео. Тепер, коли багатообіцяюча кар'єра в змішаних бойових мистецтвах закінчилася, я впевнений, що Мігель увесь свій час присвячує торгівлі наркотиками. Я хочу, щоб ти пояснив Мігелю, що мені потрібен певний захист; що я представляю його молодшого брата у справі про вбивство безкоштовно, абсолютно задарма, бо я люблю малого, а він не може собі дозволити мені заплатити; і що на мене напосідають деякі типи, які працюють на Лінка Скенлона. Один із них — Фанго, щоправда, справжнє його ім'я невідоме.

— Його називають Туббі. Туббі Фанго, а справжнє ім'я — Денні.

— Нічого собі. А другий, той, якого ти приголубив своїм кийком?

— Відгукується на Рейзор, Рейзор Робіліо, справжнє ім'я — Артур.

— Туббі і Рейзор, — повторюю я, хитаючи головою. — І коли це ти займався цією дослідницькою роботою?

— В понеділок, після сутички, я вирішив трохи понишпорити. Насправді це було нескладно.

— Чудова робота. Отже, передай імена Мігелю і скажи йому, що він має сконтактувати з цими хлопцями і поради-ти їм відступитися. Мігель зі своїми приятелями займається кокаїном, а Лінк контролював цю сферу років тридцять тому. Не схоже, щоб Туббі і Рейзор якось перетиналися з Мігелем, проте хтозна. У тих колах зажди такі дивні зв'язки. Будь ласка, чітко поясни Мігелю, що я не хочу, щоб комусь завдавали шкоди; йдеться лише про залякування. Ясно?

— Ясно, босе.

Ми у кварталі муніципального житла. На вулицях темно і порожньо. І все ж, якби я цієї миті вийшов з машини і продемонстрував своє біле обличчя, то негайно привернув би увагу якихось неприємних типів. Якимось я зробив таку помилку але, на щастя, зі мною тоді був Напарник. Під'їжджаю до тротуару біля його будинку і кажу:

— Думаю, пані Луела чекає.

— Я дзвонив їй, — киває він, — сказав, що у мене просто подряпина. З нею все буде гаразд.

— Хочеш, щоб я зайшов?

— Ні, босе. Вже майже третя. Їдь поспи.

— Подзвони, якщо щось знадобиться.

— Добре, босе. Завтра вибиратимемо новий фургон?

— Поки що ні. Я маю розібратися з копами і зі страховою компанією.

— Мені потрібен якийсь засіб пересування. Ти не проти, щоб я подивився онлайн?

— Давай. І будь обережним.

— Добре, босе.

10.

Оскільки я не можу, принаймні поки що, змиритися з думкою опинитися поруч із Джудіт, та й вона, очевидно, воліє не бачити мене, ми з Джудіт вирішуємо обговорити все по телефону. Починаємо з якихось приємних останніх новин щодо нашого сина. Все у нього добре, він не страждає, не прагне говорити про останній вікенд. Розібравшись із цією темою, переходимо до справ.

Джудіт вирішила, що не хоче добиватися розслідування ФБР щодо Роя Кемпа і викрадення. Вона має на те власні вагомні причини. Все добре. Зі Старчером все гаразд. Якщо Кемп і його компанія настільки впали у відчай, що вкрали дитину, щоб здобути інформацію, то хтозна, на що ще вони здатні. Даймо їм спокій. До того ж довести, що Кемп брав у цьому участь, видається неможливим. Невже ми справді віримо, що ФБР переслідуватиме впливового посадовця правоохоронної системи? А ще у неї щільний робочий графік. Відкладати слухання вона не хоче. Для чого ускладнювати наші й без того напружені життя?

Джудіт — борець, упертий боєць, який ні перед чим не відступає. Та вона ще й вправний тактик, який уникає небезпек несподіваних наслідків. Якщо ми наполягатимемо на розслідуванні щодо Кемпа, ми гадки не маємо, що може трапитись.

І оскільки справу ми маємо із впливовою людиною, намірів якої не знаємо, то розумно припускати, що він, швидше за все, мститиметься.

На її подив, я не сперечаюся. Ми досягаємо згоди — рідкісний випадок у наших стосунках.

11.

Наш мер займає цей пост вже третій термін. Ім'я у нього імпозантне — Л. Вудроу Салліван III. Для громадськості і виборців він — просто Вуді, усміхнений, близький до народу, товариський чоловік, який що завгодно пообіцяє за голос. Насправді ж він різкий неприємний мудак, він зловживає алкоголем і йому остогидла його робота. Однак піти він не може, бо йти йому нікуди. Він розраховує переобратися наступного року, та, схоже, друзів у нього негусто. Поточний рейтинг його підтримки — близько 15 відсотків — був би причиною ганебної відставки будь якого політика, якому властиве почуття власної гідності, та Вуді продовжує опиратися. Він ладен на що завгодно, аби тільки не піддаватися тортурам запланованої зустрічі.

Третя людина в кабінеті — міський прокурор Мосс Корган, мій однокурсник з юридичного факультету. Ми ще тоді зневажали один одного, і досі нічого не змінилося. Він працював над поправками до законів і розраховував на блискучу кар'єру в модній фірмі у сфері корпоративного права, однак та фірма розпалася, що змусило його взятися за скромнішу роботу.

Вуді і Мосс. Звучить як реклама мисливського спорядження.

Зустрічаємося в офісі мера, у розкішному кабінеті верхнього поверху мерії з високими вікнами і краєвидом на три

сторони. Секретар наливає кави зі старовинного срібного чайника, ми розташовуємося за круглим столом для переговорів в одному з кутків. Через силу обмінюємося обов'язковими порожніми фразами, через силу намагаємось усміхатися і поводитись невимушено.

Через виявлені в ході цивільного процесу факти я попереджаю, що маю намір викликати повістками за трибуну свідка обох своїх співрозмовників. Ця заява зависає над столом темною хмарою і майже унеможлиблює професійну ввічливість.

— Ми ж зібралися, щоб обговорити угоду, так? — різко кидає Вуді.

— Так, — погоджуюсь я, виймаючи з портфеля кілька документів. — Я маю пропозицію, одну, але достатньо об'ємну. Мій клієнт, Дуг Ренфро, бажає врегулювати всі претензії і спокійно жити своїм життям чи тим, що від його життя лишилося.

— Я слухаю, — грубо каже Вуді.

— Дякую. По перше, вісьмох копів, які вбили Кітті Ренфро, має бути звільнено. Після вбивства вони перебували в адміністративних відпустках, і...

— Вам обов'язково вживати слово «вбивство»? — перебиває Вуді.

— Їх ні за що не судили, — додає Мосс.

— Слухайте, ми не в судовій залі, і якщо я хочу вживати слово «вбивство», то я його вживатиму. Взагалі-то в англійській мові немає іншого слова, яке достатньо адекватно описувало б те, що зробили ваші спецпризначенці. То було вбивство. Просто ганьба, що цих бандитів не позбавили посад і вони продовжують отримувати повні зарплати. Вони мають піти. Це було перше. Друге — шеф має піти разом з ними. Він — некомпетентний нікчема, якого взагалі не повинні були

призначати на таку посаду. Він відповідає за корумпований департамент. Він ідіот, а якщо не вірите мені, то спитайте у своїх виборців. Згідно з останнім опитуванням, 80 відсотків людей в цьому місті хочуть, щоб його звільнили.

Вони похмуро кивають, але зустрітись поглядами не наважуються. Усе, що я сказав, було сказано на першій шпальті «Кронікл». Міська рада провела відкрите голосування — три до одного проти шефа поліції. Однак мер його не звільнить.

Причини прості й складні водночас. Якщо вісьмох воювничих копів і їхнього шефа відсторонять перед процесом у цивільній справі, вони, радше за все, свідчитимуть проти Сіті. У справі за позовом Ренфро краще залишити їх як єдину команду захисту.

Я продовжую:

— Як тільки позов буде задоволено, ви нарешті зможете звільнити їх, правильно?

— Чи є потреба нагадати вам, що наші зобов'язання обмежені одним мільйоном доларів? — озивається Мосс.

— Ні, потреби немає. Мені чудово про це відомо. Ми візьмемо мільйон як відшкодування, а ви негайно звільните вісьмох копів і шефа.

— Згода! — вигукує Вуді, ляснувши долонею по столу. — Згода! Чого ще ви хочете?

Навіть тепер, коли Сіті доведеться викласти жалюгідний мільйон баксів, ці хлопці побоюються ще одного процесу. Під час першого я доволі детально викрив очевидні службові злочини нашого департаменту поліції, і «Кронікл» цілий тиждень присвячувала цьому першу сторінку. Мер, шеф поліції, міський прокурор і члени міської ради ніби води в рот набрали. Їм геть не хочеться чергового гучного процесу, на якому я принижую Сіті.

— О, я хочу набагато більше, пане мер, — кажу я. Обидва, бліднучи, дивляться на мене. В їхніх очах починає повільно проступати переляк. — Упевнений, ви пам'ятаєте, що мого малого було викрадено минулої суботи. Дуже кепська історія з хорошим фіналом, типу хепіенд. Чого ви не знаєте, то це того, що викрадали його співробітники вашого департаменту поліції.

Маска незворушності спадає з Вуді, його обличчя витягується і блідне. Мосс, колишній моряк, завше гордий своєю бездоганною поставою, враз безсило опускає плечі. Він зітхає, мер затискає між зубами ніготь. Вони зустрічаються поглядами, однаково сповненими жаху.

Я дещо театральнo кладу документ на стіл, але так, щоб вони не дістали.

— Це угода на десять сторінок, — кажу я, — за моїм підписом, в якому я описую, під присягою, викрадення, організоване заступником шефа поліції Роєм Кемпом, з метою змусити мене розголосити місцезнаходження тіла його зниклої доньки. Арч Сванджер ніколи не був моїм клієнтом, хоч би що ви читали і у що б вірили, але він розповів мені про ймовірне місце поховання тіла. Коли я відмовився викласти цю інформацію копам, мого сина викрали. Я поступився, розповів детективу Ріардону усе, що знав, і ввечері минулої неділі відбулася повномасштабна пошукова операція. Нічого не знайшли, тіла там не було. Тоді Кемп звільнив мого сина. Тепер він хоче, щоб я викинув з голови цю історію, але так не буде. Я працюю з ФБР. Ви вважаєте, що маєте клопоти зі справою Ренфро — що ж, почекайте, доки Сіті дізнається, наскільки прогнилим насправді є ваш департамент поліції.

— Ви можете це довести? — хрипко питає Мосс.

Я постукую пальцем по угоді:

— Тут є все. Існує зображення з камери спостереження стоянки далекобійників, на якій я знайшов свого сина. Він зміг опізнати одного з викрадачів, копа. ФБР іде гарячими слідами і шукає зачіпки.

Усе, звісно, не зовсім так, але звідки їм знати? Як у будь-якій війні, істина стає першою жертвою. Виймаю з портфеля ще один документ і кладу його поряд з угодою.

— А це — чернетка позову, який я планую подати проти Сіті за кіднепінг. Кемп, як ви знаєте, перебуває в адміністративній відпустці, досі отримує у вас зарплату, досі є вашим співробітником. Я судитимуся з ним, з департаментом і з Сіті за злочин, який потрапить на перші шпальти від узбережжя до узбережжя.

— Ви хочете, щоб Кемпа також звільнили? — питає Мосс.

— Мені байдуже, залишиться Кемп чи піде. Він достойна людина і хороший коп. А ще він батько, який впав у відчай, бо його життя перетворилося на пекло. Я можу дати йому спокій.

— Дуже люб'язно з вашого боку, — мимрить Вуді.

— Яке відношення це має до угоди? — питає Мосс.

— Безпосереднє. Я відмовлюся від позову і забуду про це, заживу своїм життям і краще приглядатиму за своєю дитиною. Але я хочу ще одного мільйона баксів для Ренфро.

Мер втуплюється у власні руки, Мосс ще нижче опускає плечі. Вони пригнічені, цілу нескінченно довгу хвилину не можуть знайти слів для відповіді. Нарешті Вуді доволі емоційно бурмоче:

— А бодай йому.

— Це шантаж, — додає Мосс.

— Так і є, але наразі шантаж — це другорядне. На першому плані — убивство з наступним кіднепінгом. Ви ж не хочете вступати в неприємне протистояння зі мною.

Меру нарешті вдається опанувати себе:

— І як же ми знайдемо ще один мільйон баксів і передамо його вам і пану Ренфро так, щоб ніхто не злив це пресі?

— О, ви ж уже мали справу з фінансовими потоками, пане мер. Вас викривали кілька разів, ви втрапляли у скандали, але ви знаєте цю кухню.

— Я не зробив нічого поганого.

— Я не репортер, тож припиніть. Ваш цьогорічний бюджет — 600 мільйонів. У вас є фонди на боротьбу зі стихійними лихами, резервні фонди, фонди для хабарів, резерви для того й сього. Ви можете знайти вихід. Може, найкращий шлях — домовитися з міською радою про виконавчу сесію, прийняти резолюцію про укладення конфіденційної угоди з Ренфро і перевести гроші в офшор.

Вуді сміється, хоч йому й невесело.

— То ви думаєте, що ми можемо довірити міській раді втримати це в таємниці?

— Це ваша проблема, а не моя. Моя робота — добитися для свого клієнта справедливої угоди. Два мільйони — це несправедливо, але ми на це згодні.

Очманілий Мосс підводиться. Він підходить до вікна і дивиться в нікуди. Розправляє спину і проходиться кімнатою. Вуді, здається, приймає реальність — світ розпадається на друзки, і питає:

— Гарзд, Руде, скільки в нас часу?

— Небагато, — відповідаю я.

— Нам потрібен певний час, щоб вивчити все це, Себастьяне, — каже Мосс. — Ви прийшли, вкинули таку бомбу і розраховуєте, що ми прийняли все на віру. Тут є в чому засумніватися.

— Безумовно, але вивчення призведе хіба що до витоку інформації. Та й куди воно вас приведе? Чи ви збираєтесь

подзвонити Кемпу і поцікавитись, чи викрадав він мого сина? Ха, цікаво, що він відповість. Ви можете місяцями дошукуватись до істини, але так і не виявите її. До того ж я не налаштований чекати так довго. — Я підсовую угоду через стіл до Вуді. Тоді встаю і беру портфель. — Ось угода. Сьогодні п'ятниця. У вас є вихідні. В понеділок о десятій ранку я прийду сюди, щоб підбити підсумки. Якщо ви, хлопці, не можете розібратися, то я піду з цими паперами просто в «Кронікл». Тільки уявіть, що буде. Цілодобові репортажі по телевізору.

Вуді знову блідне.

— У понеділок я маю бути у Вашингтоні, — непереконливо каже він.

— Скасуйте. Захворійте на тяжку форму грипу. О десятій в понеділок, джентльмени, — кажу я, відчиняючи двері.

12.

Наомі зовсім не в захваті від моєї орендованої «мазди». Поки їдемо центром міста до зали, пояснюю, що сталося з іншим моїм автомобілем. Її шокує, що по Сіті розгулюють негідники, які приладнали вибуховий пристрій до мого фургона з метою залякати мене і вбити Напарника. Вона хоче знати, як швидко поліція упіймає цих хлопців і віддасть їх правосуддю. Вона не розуміє моїх пояснень, що (1) поліція насправді не зацікавлена їх ловити, бо я той, хто я є, і (2) поліція не може їх упіймати, оскільки ці типи не залишили жодних речових доказів.

Вона питає, чи перебуває у безпеці, будучи в моєму товаристві. Коли я кажу, що у мене під лівою пахвою приладнаний пістолет, вона зітхає і відвертається до вікна. Звичайно, ми у безпеці — переконую я її.

Нічого не приховуючи, розповідаю про свій останній офіс і підпал. Ні, поліцейські досі не розкрили й того злочину. Імовірно, тому, що самі були до нього причетні. Або вони, або якісь наркодилери.

— Не дивно, що у тебе не складається з жінками, — резюмує вона. І вона має рацію. Більшість із них з самого початку лякалися і тягнулися до безпечніших чоловіків. А от у Наомі очі блищать, здається, загроза небезпеки їй подобається. Зрештою, кейдж-фатинг був її ідеєю.

Користуюся своїми зв'язками, тож наші місця через три ряди від рингу. Купую два високих пива, ми всідаємось і розглядаємо натовп. На відміну від театру, чи кінотеатру, чи опери, чи симфонії, чи навіть баскетбольного матчу, фани прибувають у галасливому настрої, більшість із них вже напідпитку. Сьогодні черговий аншлаг, три чи чотири тисячі глядачів, і я захоплююсь тим, як стрімко цей спорт набуває популярності. А ще я думаю про Тадео, талановитого малого, який тепер сидить у в'язниці, а він же міг завершувати сьогоднішній розклад боїв. Процес у його справі ось-ось почнеться, він досі чекає, що я зроблю диво і виведу його вільною людиною. Переповідаю Наомі в найяскравіших деталях події тієї недавньої ночі, коли Тадео напав на рефері, і вся ця зала перетворилася на поле бою. Старчер вважає, що це було круто і хоче повернутися знову.

На її думку, це погана ідея.

Тренер впізнає мене і зупиняється перекинутись словом. Його вихованець — 150-фунтовий боєць, який вийде у другому матчі, не програвав останні шість боїв. Говорячи, він не зводить очей з Наомі. Вона неймовірна, до того ж модно одягнена, тож вона притягує чимало поглядів.

Тренер вважає, що в його вихованця є майбутнє, і їм потрібна певна підтримка. Оскільки мене вважають впливовим

адвокатом з купою грошей, принаймні він так вважає, я є людиною, яка може посприяти кар'єрі. Кажу тренеру, що поговоримо згодом. Я поспостерігаю за хлопцем кілька боїв, а тоді зустрінемося. Тренер питає про Тадео і сумно хитає головою. Така втрата.

Коли глядачі ущерть заповнюють залу, світло тьмянішає, а натовп пожвавлюється. Перші двоє бійців заходять у клітку, лунають настанови.

— Ти знаєш цих хлопців? — збуджено питає Наомі.

— Так, просто пара не надто обдарованих забіяк. Звичайні вуличні бійці.

Лунає сигнал, бій починається, моя маленька гаряча вчителька аж підстрибує на стільці і починає голосно вболівати.

13.

Опівночі ми сидимо дуже близько одне до одного за вузьким столиком у піцерії. Дотики, тримання за руки — здається, це взаємна симпатія. Дуже сподіваюся, що взаємна. Вона жує шматочок пепероні і безугавно говорить про головний бій, криваве протистояння важковаговиків, яке закінчилося жорстоким задушливим прийомом. Переможений ще довго лежав на килимі. Врешті решт, вона заговорює про кіднепінг, хоче дізнатися, що відомо мені. Пояснюю, що ФБР веде розслідування, і я не можу нічого казати.

Чи вимагали викупу? Не можу сказати. Є підозрювані? Мені про це невідомо. Що він робив на стоянці далекобійників? Їв морозиво. Я хотів би поділитися з нею деталями, але ще надто рано — може, згодом, коли все вирішиться.

Дорогою назад до неї вона каже:

— Можливо, важко буде мати стосунки, раз ти носиш пістолет.

— Добре. Я можу його зняти. Але він завжди буде неподалік.

— Не впевнена, що мені це подобається.

Не промовляємо більше й слова, доки я не паркуюся перед її будинком.

— Я чудово провела час, — каже вона.

— Я також. — Проводжаю її до входу в будинок і питаю: — То коли ми побачимося знову?

Вона торкається устами моєї щоки.

— Завтра о сьомій вечора. Отут. Є один фільм, який я хочу подивитися.

14.

Напарник підбирає мене черговим орендованим автомобілем, блискучим новеньким вантажним фургоном Ю-Гоул* з оранжево-зеленими написами «\$19,95 за день — безлімітний пробіг» на обох боках. Я з хвилину розглядаю машину, перш ніж сісти всередину.

— Симпатично, — кажу я.

— Я знав, що тобі сподобається, — усміхається Напарник. Його пов'язки приховує одяг, ушкодження непомітні. Він надто крутий, щоб дозволити собі слабкість чи біль.

— Здається, нам доведеться до нього звикнути, — інформую я. — Страхова компанія зволікає з рішенням. І ще з місяць піде на те, щоб обладнати нову машину.

*Ю-Гоул (*англ. U-Haul*) — американська компанія, яка надає послуги з перевезень, оренди вантажівок, причепів і складів для зберігання речей.

Рухаємося в міському трафіку, просто собі двоє хлопців зі служби доставки у фургоні з меблями. Він зупиняється перед мерією і паркується з порушенням правил. Фургон Ю-Гоул з такими барвистими кольорами мусить привернути увагу цілої зграї патрульних поліцейських.

— Я переговорив з Мігелем, — каже він.

— І як усе минуло? — цікавлюсь, беручись за ручку дверцят.

— Добре. Я просто все пояснив, сказав, що до тебе присікалися якісь круті чуваки і тобі потрібен захист. Він сказав, що може взяти це на себе, і що це найменше, що він і його хлопці можуть зробити для тебе і все в такому дусі. Я наголосив, що ніхто не повинен постраждати, треба просто зустрітися з Туббі і Рейзором, щоб вони зрозуміли сигнал.

— І що ти думаєш?

— Це може допомогти. У Лінка через об'єктивні обставини людей зараз небагато. Основні його сили відійшли. Сумніваюся, що його хлопці хочуть зв'язуватися з наркобандою.

— Побачимо. Буду за тридцять хвилин, — додаю я й виходжу.

Вуді скасував свою поїздку до Вашингтона і разом з Моссом чекає у своєму кабінеті. Обидва мають такий вигляд, ніби пережили кепські вихідні. Сьогодні понеділок, і я маю намір зіпсувати їм і решту тижня. Обходимось без рукостискань і силуваних вітань, навіть кави ніхто не пропонує.

Я навіть не пробую зменшити напруження:

— Ну що, хлопці, домовились? Так чи ні — я хочу почути відповідь зараз же, і, якщо вона буде неправильна, я вийду з цієї будівлі і подамся вулицею просто до «Кронікл». Вердоляк, ваш улюблений репортер, чекає за столом.

Вуді, не відриваючи погляду від підлоги, кидає:

— Домовились.

Мосс пробігає очима документ і каже:

— Це конфіденційна угода. Страхова компанія виплатить перший мільйон зараз. Сіті виділить півмільйона в цьому фінансовому році і стільки ж у наступному. У нас є резервний фонд для судових позовів, яким ми можемо розпоряджатися, але нам потрібно розділити два платежі між поточним роком і наступним. Це найбільше, що ми можемо зробити.

— Годиться, — погоджуюсь я. — А коли полетять голови шефа і спецпризначенців?

— Завтра вранці, — каже Мосс. — І в угоді цього нема.

— У такому разі я не підпишу угоду, поки їх не звільнять. Навіщо зволікати? Невже так складно їх позбутися? Дідько, та все місто хоче, щоб їх позбавили посад.

— Ми також, — озивається мер. — Повірте, ми хочемо їх позбутися. Покладіться на нас щодо цього, Руде.

На слові «покладіться» заковую очі. Беру угоду і повільно її читаю. На розкішному столі мера дзеленчить телефон, але той ігнорує дзвінок. Дочитавши, опускаю документ на стіл і зауважую:

— Жодного слова вибачення. Дружину мого клієнта вбили, його поранили, тоді звинуватили його в кримінальному злочині, помістили у в'язницю, він пройшов через пекло, а тут жодного слова вибачення. Не годиться.

Вуді коротко кидає «Дідько!» і підхоплюється на ноги. Мосс тре очі, ніби от-от заплаче. Минають секунди, навіть ціла хвилина, панує мовчанка. Нарешті я дивлюсь на мера і кажу:

— Чому б вам просто не взяти і зробити все як має бути? Чому б вам не скликати яку-небудь прес-конференцію, які ви постійно скликаєте зі значно менш вагомих приводів, і не почати з перепрошення родини Ренфро? Оголосіть про угоду в цивільній справі. Поясніть, що після ретельного вивчення

обставин з'ясувалося: загін спецпризначення не дотримався встановлених інструкцій, процедур та правил безпеки, і вісьмох копів негайно було позбавлено посад. А їхній керівник пішов за ними.

— Я не потребую ваших порад, коли йдеться про те, як мені виконувати мою роботу, — відрізає Вуді, але відповідь його жалюгідна.

— Може, й так, — кажу я. Залюбки знову грюкнув би дверима, але не хочу втрачати гроші.

— Добре, добре, — заспокоює Мосс. — Ми це перепишемо, додамо слова, адресовані родині Ренфро.

— Дякую, — кажу я. — Зайду завтра, після прес-конференції.

15.

Зустрічаюся з Дугом Ренфро за ланчем у кав'ярні поблизу його дому. Пояснюю йому щодо угоди, він захоплений тим, що отримає два мільйони. Моя частка, згідно з договором, становить 25 відсотків, та я зменшу її до лише 10 відсотків. Його це дивує, спочатку він навіть береться сперечатися. Я віддав би йому усі гроші, але у мене були деякі витрати. Після того, як розрахуюся з Гаррі і Гаррі, у мене залишиться близько 120 тисяч доларів, цього мало, з огляду на час, який я витратив на справу, але це все одно хороша оплата.

Він робить ковток кави, його рука починає тремтіти, на очі набігають сльози. Він опускає горня і стискає перенісся.

— Мені потрібна лише Кітті, — вимовляє він тремтячими губами.

— Мені шкода, Дугу, — кажу я. Що ще можна сказати?

— Чому вони це зробили? Чому? В цьому не було жодного сенсу. Вибили двері, розмахували зброєю, як ідіоти, не в тому будинку. Чому, Себастьяне? Усе, що я можу зробити — лише похитати головою.

— Я їду звідси, просто зараз вам це скажу. Подалі. Ненавиджу Сіті і недоумків, які ним керують, і ще, скажу вам зараз, Себастьяне, із цими вісьмома копами, яким перепало, позбавленими роботи, викинутими на вулицю, я не почувуюся в безпеці. І вам теж не варто почуватися в безпеці, знаєте?

— Знаю, Дугу. Повірте, я весь час про це думаю. Але я завдавав їм клопотів раніше. Я не належу до їхній мішеней.

— Ви відчайдушний адвокат, Себастьяне. Я спочатку сумнівався. Те, як рішуче ви прийшли, коли я ще лежав у шпиталі. Я все думав: «Що він за один?». Знаєте, були й інші адвокати, які крутилися поруч і хотіли взятися за справу. Деякі були справжніми диваками, все ошивалися біля шпиталю. Але я їм відмовив. Я радий, що вчинив так. На процесі ви були чудовим, Себастьяне. Неймовірним.

— Добре, добре. Дякую, Дугу, досить уже.

— П'ятнадцять відсотків, гаразд? Я хочу, щоб ви отримали 15 відсотків. Будь ласка.

— Якщо ви наполягаєте.

— Наполягаю. Мій будинок вчора продали, доволі вигідно. За два тижні усе буде готово. Думаю поїхати до Іспанії.

— Минулого тижня йшлося про Нову Зеландію.

— Світ такий великий. Я можу податися куди завгодно, можу подорожувати хоч цілий рік. Усе побачити. Лише хотів би, щоб Кітті була зі мною. Вона так любила подорожувати.

— Гроші ми отримаємо скоро. Зустрінемося за кілька днів і розділимо.

16.

Прес-конференцію дивлюся вдома. Протягом останніх кількох годин мер Вуді прийшов до виваженого рішення, що вибачення принесуть йому більше голосів, аніж спротив. Він стоїть за трибуною, і вперше за тривалий час позаду нього нікого нема. Жодної душі. Він сам-один: ні міських урядовців, які надувають щоки перед камерами, ані шеренги міцних офіцерів у формі, ані похмурого прокурора, який супитьсся так, ніби його мучить геморої.

Він пояснює нечисленній групі репортерів, що Сіті владнало юридичні претензії з родиною Ренфро. Цивільного процесу не буде; нічне жахіття позаду. Умови, звичайно, конфіденційні. Він приносить найглибші вибачення родині за те, що трапалося. Очевидно, було допущено помилки (не з його боку), і він прийняв рішення вжити рішучих заходів, аби поставити крапку в цій трагічній історії. Шефа поліції з цієї миті звільнено. Він несе повну відповідальність за дії своїх офіцерів. Усі восьмеро членів загону спецпризначення також позбавлені посад. Їхні дії неприпустимі. Процедури буде переглянуто. І так далі.

Насамкінець він знову просить пробачення, і моментами скидається на те, що він ось-ось розплачеться. Непогана акторська гра, як для Вуді. Вона навіть може принести йому трохи голосів. Але будь-хто може ознайомитись з результатами опитувань.

Що ж, Вуді, це сильний хід.

Тепер, коли моє життя стало не таким уже й складним, по вулицях вештатимуться ще вісім колишніх копів, які пам'ятатимуть моє ім'я і шукатимуть способів помститися.

Гроші надходять доволі швидко, і ми з Дугом залагоджуємо справи. Восстанне я його бачу, коли він сідає в таксі, яке

відвезе його до аеропорту. Він сказав, що й досі достеменно не знає, куди прямує, але, діставшись туди, він це зрозуміє. Сказав, що, можливо, дивитиметься на табло в аеропорту й обиратиме навімання.

Як же я йому заздрю.

17.

Тадео наполягає, щоб я заїздив до в'язниці навідати його щонайменше раз на тиждень, та я й не заперечую. Під час більшості візитів обговорюємо майбутній судовий процес, іноді наші розмови зосереджуються винятково на виживанні за ґратами. Нема спортзалу, взагалі нема де займатися фізичними вправами — у виправній установі таке місце буде, але ми про це не говоримо — і він розчарований власними намаганнями лишатися у формі. Він виконує по тисячі присідань і відтискань щодня і, як на мене, має хороший вигляд. Їжа жахлива, він каже, що втрачає вагу, що, безумовно, потребуватиме перегляду його бажаної вагової категорії, коли він вийде на свободу. Що довше він сидить за ґратами, то більше юридичних порад він отримує від своїх співкамерників, то більше маячні у його голові. Він переконаний, що може завойовувати прихильність присяжних, звалити усе на несподіваний напад потьмарення свідомості, і звільнитися. Я вкотре пояснюю, що виграти справу буде складно, адже присяжні дивитимуться відео щонайменше п'ять разів.

А ще він почав сумніватися у моїй вірі в нього, і вже двічі заговорював про залучення іншого адвоката. Цього не трапиться, бо комусь іншому він муситиме платити чималий гонорар, та він все одно дражниться. Він починає поводитись, як основна маса кримінальних підзахисних, особливо

з нижчих верств. Він не довіряє системі, включно зі мною, бо я білий і належу до владної структури. Він переконаний, що ні в чому не винен і не повинен сидіти за ґратами. Він вважає, що може вплинути на присяжних, якщо отримає шанс. А я, як його адвокат, маю застосувати в судовій залі кілька прийомчиків — і він, наче в кіно, стане вільною людиною. Я з ним не сперечаюся, але намагаюся не дати йому відірватися від реальності.

Через півгодини прощаюся і з полегшенням залишаю його. Йду через тюрму, аж тут, ледь не врізавшись у мене, невідь-звідки вигулькує детектив Ріардон.

— Ти ба, Руд, а ви мені якраз і потрібні.

Я ще ніколи не бачив його у в'язниці. Ця зустріч не випадкова.

— Справді?

— Маєте хвилинку? — питає він, показуючи на куток подалі від інших адвокатів і вартових.

— Звісно.

Насправді мені не дуже хочеться спілкуватися з Ріардоном, але він тут з якоюсь метою. Упевнений: він має нагадати, що наш відсторонений заступник шефа поліції Рой Кемп досі дуже переживає, аби історія з кіднепінгом лишилася винятково поміж нами. Коли ми трохи відходимо, він каже:

— Знаєте, Руде, я чув, минулого тижня в будівлі суду ви щось не поділили з парочкою бандитів Лінка Скенлона. Шкода, що ви не послали їм кулю поміж очей. Хотів би я на це подивитися. Аж не віриться, що вам вистачило хоробрості провчити двох таких розбишак.

— На що ви натякаєте?

— Я дійшов висновку, що Лінк передав вам повідомлення, ніби йому щось потрібно, можливо, гроші. Ми знаємо, де він

перебуває, от тільки дістатися до нього не можемо. Ми вважаємо, він зовсім на мілині, от він і посилає двох типів на вас натиснути. Ви чомусь не хочете, щоб на вас тиснули. Вони не поступаються, ви серед білого дня добиваєте їх за межами будинку суду. Мені це до вподоби.

— До чого ви хилите?

— Ви знаєте цих двох хлопців? Я маю на увазі їхні імена.

Щось мені підказує прикинутись дурником.

— Один зветься Туббі, прізвище мені не відоме. Другого не знаю. Можна запитати?

— Звісно.

— Ви працюєте у відділі вбивств. Яке вам діло до Лінка з його бандитами і до мене, хто трохи з ними поспілкувався?

— У тому й річ, що я працюю у відділі вбивств. — Він швидко відкриває теку і показує мені кольорове фото вісім на десять, на якому зображені два мертвих тіла в якійсь купі сміття. Вони лежать обличчями донизу, з міцно зв'язаними ззаду руками. На потилицях позасихала кров. — Цих двох жмуриків знайшли на міському звалищі загорнутими в якийсь старий килим. Бульдозер саме розрівнював насип, як викотились Туббі з Рейзором. Туббі — це Денні Фанго, оцей праворуч. Зліва — Рейзор, він же Артур Робіліо.

Він перебирає пачку знімків і виймає ще один розміром вісім на десять. Обидва тіла перевернуті, тепер вони, закривавлені, лежать горілиць. У кадр потрапив чорний черевик поліцейського, біля понівеченої голови старого доброго Туббі. У горлянках обох зяють глибокі й довгі різані рани.

— У кожного у потилиці по дві кулі. Та ще й ножовий поріз від вуха до вуха. Отак завжди. На цей момент — чисті вбивства, жодних відбитків, слідів чи зачіпок. Може, це звичайна

бандитська розбірка, без усякої шкоди для суспільства, розумієте?

Шлунок стискається, у горлі робиться кисло. З'являються блювотні спазми, в голові паморочиться, здається, я неприємній. Відвертаюся від знімків, з огидою кручу головою і вмовляю себе намагатися, якщо це взагалі можливо, поводитись байдуже. Насилу знизую плечима і кажу:

— І що, Ріардоне? Гадаєте, я замочив цих хлоп'ят, бо вони напали на мене в будівлі суду?

— Не знаю, що й думати, але ці два бойскаути зараз на столі патологоанатома, а ніхто нічого не знає. Наскільки мені відомо, саме ви були останнім, з ким вони зчепилися. Вам, здається, подобається працювати в міських нетрях. Може, у вас там є приятелі. Отакий хід думок.

— Ви самі в це не вірите, Ріардоне. Шито білими нитками. Звинуватйте кого іншого, бо зі мною тільки згаєте час. Я не вбиваю. Я лише захищаю убивць.

— Знаєте, я теж. Шукатиму далі.

Він іде геть, а я знаходжу туалет. Замикаюся в кабінці, сідаю на кришку і питаю себе, чи це відбувається насправді.

18.

Паркуємо наш Ю-Гоул на майданчику біля фастфуду, замовляємо содову красуні на роликах. Жоден з нас не має апетиту. Красуня приносить напої, Напарник опускає вікно — по-старому, вручну. Він робить великий ковток і, дивлячись прямо перед собою, каже:

— Не може бути, босе. Я говорив цілком однозначно. Налякати, але не чіпати. Щоб ніхто не постраждав.

— Їм не боляче, — зауважую я.

— Босе, але ж ти маєш розуміти, як усе буває в тих нетрях. Кажеш Мігелю і його хлопцям вистежити Туббі і Рейзора та спровокувати суперечку. Вони погрожують, але Туббі з Рейзором, скажемо так, не надто переймаються погрозами. Дідько, та вони тридцять років мають справу з погрозами. Вони не в захваті від втручання і не приховують цього. Мігель має стояти на своєму. Розмова різкішає, сипляться нові погрози, і якоїсь миті все виходить з-під контролю. Одного поштовху досить, щоб почалася бійка, і хтось, не довго думаючи, дістає пістолет або ніж.

— Я хочу, щоб ти поговорив з Мігелем.

— Навіщо? Він нізачо в цьому не зізнається, босе. Ніколи.

Сьорбаю через соломинку і збовтую напій. Усе затерпає — від горла і до нутрощів. Після довгої паузи кажу:

— Ми вважаємо, що це Мігель. Це міг бути хтось інший. Туббі з Рейзором все життя троцили комусь кістки, може, цього разу вони зачепили когось, кого чіпати не можна.

Напарник киває і спромагається на слабке «можливо».

19.

Прокидаюся о 3:37 ранку від того, що мобільний починає вібрувати. Повільно піднімаю його. Номер не визначився — гірше не буває.

— Алло, — озиваюся вкрай неохоче.

Я упізнав би цей голос будь-де.

— Це Руд? — питає він.

— Так. Хто дзвонить?

— Ваш старий клієнт Сванджер, Арч Сванджер.

— Я сподівався більше ніколи не мати з вами справи.

— Я за вами теж не сумував, але треба перетерти. Оскільки довіряти вам не можна, ви не вагаючись виказуєте своїх клієнтів, підозрюю, що ваш телефон прослуховується, і копи нас чують.

— Ні.

— Ви брехун, Руде.

— Чудово, то покладіть трубку і більше не телефонуйте.

— Не так просто. Треба перетерти. Та дівчина жива, Руде, і неприємності тривають.

— Мене це не обходить.

— На розі Престона і П'ятнадцятої є цілодобова аптека. Купіть якийсь крем для гоління. За банкою «Жілет Ментол» знайдете маленький чорний телефон. Візьміть його, тільки глядіть не попадіться на магазинній крадіжці. Наберіть номер на екрані. Це мій. Я чекатиму тридцять хвилин, а тоді поїду з міста. Ясно, Руде?

— Ні, цього разу я не граю, Сванджере.

— Дівчина жива, Руде, і ви можете повернути її. Так само, як визволили свого малого, тепер можете стати справжнім героєм. Якщо ні, вона помре за рік. Вирішуйте самі.

— Чому я повинен вам вірити, Сванджере?

— Бо я знаю правду. Я можу не завжди казати правду, але я знаю, що відбувається з дівчинкою Кемп. Нічого хорошого. Давайте, Руде, дійте. Не дзвоніть своєму громилі і не використовуйте той ідіотський фургон Ю-Гоул. Ви жартуєте? Що ви за адвокат?

У трубці настає тиша, я лежу на спині і вдивляюся у стелю. Якщо Арч Сванджер утік, а я знаю напевно, що він утік, бо він очолює список найбільш розшукуваних нашими поліцейськими, — під другим номером йде Лінк Скенлон, — то звідки він, у біса, знає, що останніми днями я пересуваюся по місту

в орендованому фургоні? І як йому вдалося купити і сховати мобільний телефон?

Через двадцять хвилин паркуюся біля аптеки і чекаю, щоб від вхідних дверей відійшли двоє п'яничок. Це сумнівна частина міста і не зовсім ясно, чому ця компанія, національна мережа, обрала таку місцину для цілодобової аптеки. Заходжу всередину — нема нікого, крім касира, зайнятого гортанням таблоїда. Знаходжу крем для гоління і телефон, швидко ховаю його в кишеню. Розраховуюсь за крем і, від'їжджаючи, набираю номер.

— Їдьте уперед, — відповідає Сванджер. — Доїдете до шосе — прямуйте на північ.

— Куди, Сванджере?

— До мене. Хочу подивитися вам в очі і спитати, навіщо ви розпатякали копам, де я закопав дівчину.

— Може, я не хочу про це говорити.

— Доведеться.

— Навіщо ви збрехали, Сванджере?

— Це була така перевірка на те, чи можна вам довіряти. Виявилось, що не можна. Хочу дізнатися, чому:

— А я хочу дізнатися, чому ви не даєте мені спокою.

— Бо мені потрібен адвокат, Руде, тільки й усього. Що мені лишається робити? Піднятися ліфтом на чотирнадцятий поверх і довіритися молодика в чорному костюмі, який бере тисячу баксів за годину? Чи, може, подзвонити якомусь із дурисвітів з білборда, який живе з банкрутств і автомобільних катастроф? Мені потрібен справжній приземлений хлопець, Руде, справжній негідник, який розуміється на брудних іграх. Зараз ви — саме той, хто мені потрібен.

— Ні, не той.

— З'їжджайте із шосе в напрямку Вайт Блаф і дві милі проїдьте на схід. Там буде цілодобова бургерна з рекламою ситної страви зі справжнім сиром велвіта. Смакота. Я побачу, як ви увійдете всередину і сядете. Я переконаюся, що ви самі і що за вами ніхто не їде. Коли я зайду, ви не одразу мене впізнаєте.

— У мене з собою зброя, Сванджере, дозвіл у мене є і користуватися умію. Без жартів, ясно?

— Присягаюся, в цьому не буде потреби.

— Присягайтеся чим завгодно, я жодному вашому слову не вірю.

— Це можна сказати про нас обох.

20.

Із вентиляцією тут не склалося, в повітрі висить важкий запах жирних бургерів і картоплі фрі. Купую каву, влаштовуюсь за столом у центрі й сиджу десять хвилин, поки двоє захмелених підлітків за столиком хихочуть і говорять з повними ротами. У дальньому кутку огрядна пара запихається так, ніби вони більше ніколи не побачать їжі. Частиною маркетингового успіху цієї місцини є те, що з опівночі до шостої ранку все меню удвічі дешевше. Оце — та ще велвіта.

Мужчина в коричневій уніформі UPS заходить всередину й не оглядається. Купує безалкогольний напій і картоплю фрі й несподівано сідає навпроти мене. За круглими окулярами без оправи зрештою впізнаю очі Сванджера.

— Радий, що вам все вдалося, — ледь чутно каже він.

— Я теж радий, — кажу я. — Гарна уніформа.

— Це допомагає. Слухайте, що трапилось, Руде. Джиліана Кемп жива-живісінька, але я впевнений, що вона воліла б померти. Вона народила дитину кілька місяців тому. Дитину

продали щонайбільше за п'ятдесят тисяч баксів. Діапазон, як вони мені сказали, — від двадцяти п'яти до п'ятдесяти тисяч за білий екземпляр з хорошої сім'ї. Темніші коштують дешевше.

— Хто вони?

— Дійдемо до цього за хвилину. Зараз вона довгі години працює стриптизеркою і повією у секс-клубі за тисячу миль звідси. Фактично, вона — рабиня, володіють нею певні неприємні типи, які підсадили їй на героїн. Саме через це вона не може звідти втекти, саме тому вона робитиме все, що їй накажуть. Що, не думали, що колись матимете справу з торгівлею людьми?

— Не думав.

— Не питайте, як я в це втрапив. Довга й сумна історія.

— А мене це й не обходить, Сванджере. Я хотів би допомогти дівчині, але носа в це не пхатиму. Ви казали, вам потрібен адвокат.

Він виймає один шматочок картоплі і вивчає уважно, ніби той отруєний, тоді повільно кладе його в рот. Він дивиться на мене з-за фальшивих лінз і нарешті каже:

— Вона ще трохи попрацює у клубі, а потім вони вирішать знову її запліднити. Вона піде по руках, знаєте, а коли завагітніє, її знімуть з наркотиків і посадять під замок. Дитина, знаєте, має бути здоровою. Вона одна з восьми чи десяти дівчат, яких вони утримують, переважно білих, але є й коричневі, усі з цієї країни.

— Усі викрадені?

— Звичайно. Не думаєте ж ви, що вони там із власної волі?

— Я не знаю, що думати. — Сподіваюся, він бреше, та щось мені підказує, що ні. Так чи інакше, історія настільки огидна, що мені лишається тільки хитати головою. В уяві проти моєї

волі постають Рой Кемп з дружиною, які благають про безпечне повернення своєї доньки.

— Як трагічно, — кажу я. — Однак мені вже уривається терпець, Сванджере. По перше, щось я не вірю вашим словам. По друге, ви сказали, що потребуєте адвоката.

— Навіщо ви розповіли копам, де вона була закопана?

— Бо вони викрали мого сина і змусили мене розкрити все, що ви мені сказали.

Йому історія подобається, він не стримує усмішки.

— Справді? Копи викрали вашого сина?

— Викрали. Я поступився, виклав їм усе, вони помчали туди, всю ніч копали, а коли стало очевидно, що ви обманювали, вони звільнили мого сина.

Він вкладає собі в рот три шматочки картоплі і працює щелепами так, ніби жує цілу пачку жувальної гумки.

— Я був за деревами, дивився і від душі сміявся з цих блазнів. І лаяв вас за те, що виказали мою таємницю.

— Сванджере, ви псих. Навіщо я тут?

— Бо мені потрібні гроші, Руде. Нелегко отак жити в бігах. Ви не уявляєте, яким лайном мені доводиться займатися, щоб заробити, і мені це набридло. Десь у департаменті поліції припадають пилом 150 штук фонду винагороди. Я вважаю, що, якщо поверну дівчину її рідним, то отримаю певну суму.

Не знаю, чому мене це шокує. Жодне слово цього ідіота не повинне мене дивувати. Глибоко зітхаю і кажу:

— А зараз я скажу, який це має вигляд. Ви викрали дівчину рік тому. Добрі люди в нашому місті перераховували власні гроші до фонду винагороди. Тепер ви, викрадач, забажали повернути дівчину, і за цей високогуманний вчинок ви розраховуєте отримати частину грошей з фонду

винагороди — винагороди, призначеної за розкриття вчиненого вами злочину. Так, Сванджере?

— Не бачу в цьому жодних проблем. Всі будуть у виграші. Вони отримають дівчину, я отримаю гроші.

— Як на мене, це схоже на викуп.

— Називайте як хочете. Мені начхати. Я хочу лише отримати гроші, Руде, і я прийшов до висновку, що такий адвокат, як ви, може це владнати.

Я підхоплююся на ноги:

— Застрелив би вас, Сванджере.

— Куди це ви?

— Додому. А подзвоните мені ще раз — я викличу копів.

— Упевнений, так ви і зробите.

Ми заговорили гучніше, і п'яні підлітки витріщаються на нас. Я рушаю, встигаю вийти за двері, коли він наздоганяє мене і хапає за плече:

— Думаєте, я брешу про дівчину, так, Руде?

Швидко вихоплюю «Глок 19» з кобури під лівою пахвою, стискаю його в правій руці. Відступаю назад, Сванджер ціпеніє, дивлячись на пістолет.

— Я не знаю, чи ви брешете, — кажу я, — і знати не хочу. Ви скажений собака, Сванджере, і я впевнений, що помрете ви жахливою смертю. А тепер дайте мені спокій.

Він розслабляється і сміється.

— Чули коли-небудь про містечко Ламонт, штат Міссурі? Та де б ви чули. Справжня діра з тисячею мешканців, у годині на північ від Колумбії. Три ночі тому зникла 20-річна дівчина на ім'я Гезер. Усе містечко в паніці, всі шукають, блукають лісами, заглядають в кущі. Ніде жодного сліду. З нею все гаразд, я маю на увазі — вона принаймні жива. Вона перебуває на тому ж складі, що й Джиліана Кемп, у центрально-західній

частині Чикаго, і поводяться з нею так само. Перевірте онлайн, Руде, газета Колумбії сьогодні вранці подала коротку історію. Просто чергова дівчина, цього разу привезена за п'ятсот миль, але ці типи — серйозні торговці.

Ще сильніше стискаю пістолет, опираюся прагненню піднести його до рівня плеча і кілька разів вистрелити прямісінько в голову.

ЧАСТИНА ШОСТА

ПРОЦЕС

1.

Вибір присяжних у процесі Тадео Запате розпочинається в понеділок. Це буде справжній цирк, адже преса легковажить передбаченнями, а в будівлі суду аж гуде. Відео на YouTube, на якому Тадео Запате знищує рефері Шона Кінга, набрало понад шість мільйонів переглядів. Наші безстрашні герої з «Екшн Ньюз!» безупину крутять його в ранкових і вечірніх ефірах. Те ж відео, та ж балаканина, те ж похмуре похитування головами, мовляв, у це неможливо повірити. Таке враження, що кожен уже має свою думку, та мало хто симпатизує моєму клієнту. Я тричі звертався до суду щодо зміни місця проведення процесу, і всі три клопотання були негайно відхилені. Дві сотні потенційних присяжних викликали на понеділок. Цікаво буде подивитися, скільки з них заявлять, що не знайомі зі справою.

А поки що п'ятниця, близько опівночі, і я, голий, лежу під ковдрою поруч з міс Наомі Таррант. Вона міцно спить, дихає глибоко, спокійно і трохи посапує. Другу серію ми почали близько десятої, після піци і пива, і, хоч тривала менш як півгодини, вона виявилась дуже захопливою і надзвичайно виснажливою. Ми обоє визнаємо, що певний час були дещо менш активними, тож тепер залюбки надолужуємо. Не уявляю, куди можуть завести ці стосунки, які щойно починаються, та я завжди надто обережний — поза сумнівом, це наслідок непоправних ран, отриманих від Джудіт. Але на цей момент я обожаю цю дівчину й хочу бачити її якнайчастіше, в одязі

чи без. Хотів би і я так спати. Вона занурена в сон, а я лежу тут і не можу склепити очей. Та не від збудження — це було б природно — а від думок про стільки всяких речей, окрім сексу. Понеділкові слухання; Сванджер і його байки про дівчину Кемп; скривавлені тіла Туббі і Рейзора, загорнуті в старий дешевий килим і викинуті на звалищі, ймовірно, Мігелем Запате і його бандою наркоторговців. Думаю про детектива Ріардона, і ледь не здригаюся від ідеї, що він та інші в департаменті поліції переконані, більшою чи меншою мірою, що я маю якийсь стосунок до убивства людей Лінка. Замислююсь, чи Лінк вирішив відчепитися від мене тепер, коли мені достатньо клацнути пальцями, щоб когось убили.

Стільки думок, стільки проблем. Доводиться вибратися з ліжка і пошукати якийсь алкоголь, але пригадую, що Наомі не тримає такого в помешканні. Вона п'є безалкогольні напої і їсть здорову їжу, а ще займається йогою чотири рази на тиждень, щоб підтримувати себе у чудовій формі. Не хочу її будити, тож продовжую лежати й милуватись її спиною, бездоганними плавними вигинами тіла: вгору і вниз — лопатки, тоді знову вгору — найпрекрасніша дупця, яку мені доводилось бачити. Їй тридцять три роки, вона нещодавно розлучилася з якимось гадом, на якого змарнувала сім років, у неї немає дітей і вона цим, здається, не переймається. Вона небагато говорить про своє минуле, але я знаю, що вона дуже настраждалася. Її першим коханням був бойфренд у коледжі, він загинув під колесами п'яного водія за місяць до їхнього одруження. З очима, повними сліз, вона сказала, що ніколи не зможе так покохати іншого чоловіка.

Насправді я й не прагну кохання.

Не можу позбутися думок про Джиліану Кемп. Вона є чи була дуже гарною дівчиною, як оця моя компаньйонка,

і цілком можливо, що вона жива і веде існування, що не піддається описам. Арч Сванджер — психопат і, можливо, соціопат, і збреше він швидше, ніж скаже правду про що-небудь. Та він не брехав про юну Гезер Фарріс — нещодавно в селищі Ламонт, Міссурі, двадцятирічна дівчина, яка працювала в нічну зміну в продовольчому магазині, безслідно зникла. Вони й досі прочісують ліс, водять собак-нишпорок і пропонують винагороду, але поки що нічого не допомогло. Звідки Сванджер про неї дізнався? Можливо, він підглянув ранкові новини, але на це не схоже. Я одразу ж кинувся в інтернет, знайшов її історію і узявся відстежувати розвиток подій в газеті Колумбії. Ламонт звідси за п'ять тисяч миль і, на жаль, вона — лише чергова зникла дівчина з маленького містечка. Гезер не стала темою загальнонаціональних новин.

А що коли Сванджер каже правду? Якщо справді Джиліана Кемп і Гезер Фарріс — двоє з дюжини дівчат, викрадених угрупованням, що займається секс-торгівлею, — змушені роздягатися, злягатися і народжувати, будучи підсадженими на героїн? Усвідомлення того, що я про це знаю, чи принаймні підозрюю, змушує мене почуватися співучасником. Я не є адвокатом Сванджера, я цілком чітко дав це зрозуміти. Ба більше, я відчув справжній викид адреналіну, коли схопився за Глок і подумав про те, аби позбавити його від усіх страждань. Жодні етичні обмеження не зобов'язують мене мовчати і зберігати таємниці цього покидька. А якби навіть я був його адвокатом, то схилився б до ігнорування таких обмежень, якби це могло врятувати тих дівчат.

Я перестав перейматися етикою давним-давно. У моєму світі мої вороги — безжальні. Якби я поводився чемно, мене вже знищили б.

Вже перша ночі, а я не можу заснути. Наомі перевертається і посовує ногу до мене. Обережно торкаюсь її стегна — як шкіра може бути настільки ніжною? — і вона зітхає, ніби крізь глибокий сон їй приємний цей дотик. Примушую себе зупинитися і заплющити очі.

Моя остання думка — про Джиліану Кемп, яка потрапила в сучасне рабство.

2.

Майже всю суботу ми з Напарником проводимо в підвальному приміщенні адвокатського бюро Гаррі і Гаррі, заглибившись в анкети присяжних і докладні звіти, зведені Кліффом — консультантом з присяжних, який, між іншим, виставив мені рахунок на 30 тисяч доларів. Бюджет захисту Тадео — майже 70 тисяч, усі, звісно, з моєї кишені. І цей бюджет зростатиме. Ми не обговорили з ним виплату гонорарів — це марна трата часу. У нього нічого нема, а Мігель зі своєю наркобандою не дуже переймаються оплатою моїх послуг. Вони вирішили, що я заробив вдосталь грошей на короткій кар'єрі Тадео. А ще, думаю, вони вважають, що, за законами вулиці, усунення Туббі і Рейзора — це найкращий розрахунок. Послуга за послугу. Тепер ми квити.

Кліфф дотримується думки, що захисту Тадео Запате доведеться стрибнути вище голови. Він і його фірма виконали звичну для себе роботу з (1) опитування тисячі виборців, зареєстрованих в цьому міському окрузі, включаючи гіпотетичні питання; (2) поспішне вивчення минулого усіх двохсот потенційних присяжних; і (3) аналіз кожного випуску новин, в якому згадувалось про страшний інцидент з побиттям Шона Кінга. Згідно з опитуванням, аж

цілий 31 % опитаних так чи інакше обізнані щодо справи, і більшість із них вітали б обвинувальний вирок. 18 % дивилися відео. Для пересічної справи про вбивство, не важливо, наскільки сенсаційне, навіть 10 % обізнаних — це незвичайно.

На відміну від більшості консультантів, Кліфф славиться своєю прямою. Тому я й користуюсь його послугами. Його висновок: «Шанси на виправдання низькі. Шанси на визнання винним високі. Йдіть на угоду; проведіть переговори про визнання провини. Тікати, не озираючись».

Прочитавши його звіт уперше, я негайно йому зателефонував:

— Оце так, Кліффе, я плачу вам стільки грошей, а ваша найкраща порада — бігти, не озираючись?

Він тямущий чоловік, і відповів так:

— Та ні, це я тікатиму, не озираючись. Вашому клієнту нічого не світить, присяжні покарають його за всією суворістю закону.

У понеділок вранці Кліфф буде в судовій залі, спостерігатиме й робитиме нотатки. І хоч як я люблю телекамери й увагу, зараз я навіть не думаю про них.

3.

О 16:00 ми з Напарником всідаємося в мій новісінький вантажний фургон форд, вже обладнаний звичними засобами, необхідними для такого розкішного мобільного офісу, і прямуємо до університету. Прислухавшись до порад Напарника, я погодився зробити його не таким яскравим, відмовитися від помітного чорного кольору кузова на користь ніжно-бронзового. З обох боків невеликими чорними літерами

написано «Сміт Контракторз» — ще одна симпатична деталь, на якій наполягав Напарник. Він переконаний, що так ми змішаємося з натовпом, тож нас складніше буде вистежити поліцейським, Лінку, моїм клієнтам та всім іншим поганим хлопцям, існуючим і потенційним, яких є чимало.

Він висаджує мене перед університетським водним центром, а сам рушає далі в пошуках підходящого місця для паркування. Заходжу всередину, орієнтуючись на гомін, знаходжу басейн і надсилаю текстове повідомлення Моссу Коргану. Зграйки маленьких худорлявих дітей беруть активну участь у змаганнях з плавання. Половину трибун заповнили галасливі батьки. Починається заплив брасом, маленькі дівчатка кидаються в воду і працюють на усіх восьми доріжках 50-метрового басейну.

Надходить відповідь від Мосса: «Права сторона, третій сектор, верхній ряд».

Дивлюсь туди — і не бачу нікого, але я впевнений: він спостерігає. На мені шкіряна куртка, під комір якої сховане моє довге волосся, та джинси і блакитно-оранжева кепка. Тут зовсім не моє товариство, не думаю, що мене хтось упізнає, але на випадок я покладаюся рідко. Буквально минулого тижня ми з Напарником їли сандвічі в кафе, коли вигулькнув якийсь сопляк і заявив мені, що, на його думку, мій кейдж-файтер має гнити у в'язниці до кінця своїх днів. Я йому подякував і ввічливо попросив дати нам спокій. Він обізвав мене шахраєм. Напарник підвівся — і сопляк здимів.

Піднімаючись сходами, відчуваю, що від запаху хлору забиває подих. Старчер колись заговорив про плавання, але якась з його мам сказала, що це надто небезпечний вид спорту через хімічні речовини, які додають у воду. Все дивуюся, що вони не тримають дитину в скафандрі.

Якийсь час сиджу сам, оддалік від інших, і спостерігаю за подіями в басейні. Батьки кричать, галас гучнішає, гучнішає, а тоді стихає — заплив завершується. Дітлахи вилазять з води, їхні мами чекають на них з рушниками і порадами. Звідси здається, що їм років по десять.

Мосс відділяється від гурту батьків з протилежного боку і повільно обходить басейн. Він піднімається на трибуну до мене і навіть сідає на відстані трьох футів. Мова його цілком зрозуміла — він ненавидить це місце, він би краще говорив із серійним убивцею.

— Сподіваюсь, у вас щось вагоме, Руде, — каже він, навіть не глянувши на мене.

— І вам здрастуйте, Мосс. Де тут ваша дитина? — дурне запитання; тут, навколо басейну, певно, з тисяча дітей набереться.

— Отам, — невиразно киває він. Дуже дотепно. Хоча я сам винен — таке спитав. — Їй дванадцять і вона займається вільним стилем. Не пливтимо в найближчі тридцять хвилин. Можемо закрити цю тему?

— У мене до вас ще одна угода, і вона ще складніша за попередню.

— Ви це вже казали. Я ледь не поклав трубку, Руде, доки ви не обмовилися про дівчину Кемп. Викладайте.

— Сванджер знову вийшов на мене. Він заявляє, що знає, де вона, і що вона доносила вагітність, дитину продали торговці людьми, які забезпечують її героїном в обмін на весь спектр сексуальних послуг.

— Сванджер — загальновідомий брехун.

— Так, справді, але деякі з його слів — правда.

— Чому він звернувся до вас?

— Каже, що йому потрібна допомога і гроші, що не дивно. Є шанси, що він знову звернеться до мене, і якщо таке

трапиться, то я, можливо, направив би поліцію по його слідах. Ті сліди можуть привести до Джиліани Кемп, а можуть і не привести. Неможливо дізнатися наперед, та наразі у поліції нічого іншого нема.

— Тобто ви знову розголошуєте зізнання свого клієнта.

— Він мені не клієнт. Я цілком однозначно дав йому це зрозуміти. Він може думати, що я його адвокат, але аналізувати те, що може думати Арч Сванджер — справжнісіньке марнування часу.

Лунає гучний сигнал, і вісім хлопчаків кидаються в воду. Батьки тут же беруться кричати, так, ніби дівтора може їх почути. Що ще, окрім «Пливи швидше!», можна гукнути дитині, яка піднімає бризки води, будучи на середині запливу? Спостерігаємо за тим, як вони розвертаються. Мосс озивається:

— То чого ще ви від нас хочете?

— У понеділок я прийду на засідання суду по моєму борцеві. Я хочу вигіднішої угоди. Я хочу угоди про визнання провини за п'ятирічний термін з гарантією, що він відбудуватиме ув'язнення в окружному виправно-трудоному закладі. Там безпечніше. Там непоганий спортзал. Малий зможе залишатися у формі, відсидить вісімнадцять місяців, вийде за умовно-достроковим, коли йому буде, скажімо, двадцять чотири, і коли у нього ще буде майбутнє на рингу. Інакше він сидітиме п'ятнадцять років і звільниться закоренілим мерзотником, і єдине, що буде в нього в голові — нові злочини.

Він вже заочує очі. Недовірливо зітхає, наче все, про що я щойно говорив, — такий собі жарт. Хитає головою, мовляв, я, певно, ідіот.

Нарешті, зробивши над собою зусилля, відповідає:

— Ми не контролюємо прокурора. Вам це відомо.

— Манчіні був призначений мером і схвалений міською радою, так само, як і ви. Вашого тимчасового шефа поліції призначив мер і схвалила міська рада. Це стосується і Роя Кемпа, який досі перебуває у відпустці. Невже ми не зможемо знайти способів порозумітися?

— Манчіні не прислухатиметься до Вуді. Він його ненавидить.

— Вуді всі ненавидять, він і сам усіх ненавидить. Якимось же він втримався три терміни. Отак і продавайте це Вуді. Ви слухаєте?

Досі він не дивився на мене, аж тепер повертається і впирається в мене поглядом. Тоді знову відвертається до басейну і схрещує руки на грудях — мені час викладати все як є.

— Гаразд, підіграйте мені, Моссе, допоможіть мені з цим упоратись. Припустимо, я можу вивести копів на Сванджера, припустимо навіть, що Сванджер може вивести копів до Джиліани Кемп. Це, до речі, десь у центрально-західному Чикаго. Припустимо, вони звільнять дівчину, і знаєте що? Нашому улюбленому меру, шановному Л. Вудроу Саллівану III, випадає провести першу прес-конференцію. Уявіть цю сцену, Моссе. Ви ж знаєте, як Вуді любить прес-конференції. Це буде його зірковий час. Вуді в темному костюмі, всі усміхаються, позаду нього шеренга копів, серйозних, але щасливих, адже дівчину врятовано. Вуді робить оголошення, ніби це він особисто знайшов її і здійснив неможливе. А вже за годину ми мельком бачимо щасливу возз'єднану сім'ю Кемп, разом з Вуді, ясна річ, який вклиниться у фото так, як може тільки він. Яка мить!

Мосс трохи м'якшає, уявляючи цю картину. Вона засідає в його мозку. Він хоче позбутися її й послати мене до дідька, але картина надто виразна. Креативність йому, як завжди, зраджує, тож він відповідає просто:

— Руде, ви божевільний.

Нічого дивного. Продовжую наполягати:

— Оскільки ми шукаємо істину і робимо сміливі припущення, то припустімо, що Сванджер не бреше. Раз так, Джиліана Кемп є однією з багатьох дівчат, викрадених зі своїх родин і проданих в рабство. Майже всі — білі американки. Якщо цю мережу вдасться зруйнувати, а торгівців зловити, то історія гримітиме від узбережжя до узбережжя. Вуді отримає вищий відсоток підтримки. Цього буде цілком достатньо, щоб знову стати місцевою зіркою.

— Манчіні нізащо не погодиться.

— То звільніть Манчіні. Негайно. Викличте його на килим і змусьте подати у відставку. В умовах нашої демократії мер має такі повноваження. Замініть його кимось із тих примітивних бюрократів-підлабузників. Їх же сотні.

— Гадаю, з п'ятнадцять буде, — зауважує він.

— Пробачте. Отже, серед п'ятнадцяти помічників прокурора міста, я впевнений, ви з Вуді зможете віднайти одного з певними амбіціями, такого, хто робитиме те, що ви йому чи їй скажете, в обмін на просторий кабінет. Давайте, Моссе, це не так вже й складно.

Він нахиляється вперед, заглибившись у роздуми і впершись ліктями в коліна. Галас стихає. Глядачі заспокоюються, поки один заплив завершився, а наступний саме починають організовувати. На щастя, я ніколи не був на змаганнях з плавання, але враження таке, що ці тортури триватимуть годинами. Дякую мамам Старчера і їхній боязні хлору.

Йому потрібна допомога, тож підштовхую:

— У Вуді вистачає влади, Моссе. Він може це зробити.

— Чому це має бути в угоді? Чому ви не можете просто зробити як належить і співпрацювати з поліцією? Якщо ви

вірите Сванджеру, і якщо він справді не є вашим клієнтом, то допоможіть копам. Чорт забирай, ідеться про невинну молоду жінку.

— Тому що я так не працюю, — кажу я, хоч і втратив сон, силкуючись самому собі відповісти на це запитання. — Я маю представляти клієнта — винного, як і більшість із них, — і я шукаю способи йому допомогти. У мене нема клієнтів, які мають потенціал законно заробити багато грошей, але цей малий не такий. Він міг піднятися сам і витягти свою чималу родину з гетто.

— Гетто тут — це краще, ніж там, звідки вони прибули, — кидає він, і одразу шкодує про ці слова.

Не коментуючи, розважливо пропускаю це повз вуха.

Спостерігаємо за групою вищих хлопчаків: вони розминаються і знервовано виструнчуються на старті.

— Є ще дещо, — кажу я.

— О, угода з кількох частин. Оце так дивина.

— Близько місяця тому копи знайшли на звалищі два тіла. Двох типів, які працювали на Лінка Скенлона. Я з якоїсь причини став підозрюваним. Не знаю, наскільки все серйозно, але я не хотів би бути причетним до цього.

— Я думав, Лінк був вашим клієнтом.

— Був, але, скажімо так, коли він здимів, йому мої послуги стали непотрібні. Він послав цих двох відморозків, щоб витрясти з мене трохи грошей.

— Хто їх прикінчив?

— Не знаю, але не я. Справді, ви вважаєте, я б так ризикував?

— Можливо.

Я неприродно пирхаю.

— У жодному разі. Ці типи — професійні горлорізи, жертв у них було багато. Тих, хто бажав би пришити їх, набралось б на довгий список.

— Так, певно, я скажу як є. Перше — ви хочете, щоб мер змусив Манчіні бути поблажливішим до вашого бійця, щоб він міг підписати вигідну угоду про визнання провини і захистити власну кар'єру. Друге — ви хочете, щоб мер натиснув на департамент поліції, аби вони пошукали убивць хлопців Лінка десь в іншому місці. А третє — що було третє?

— Найцікавіше — Сванджер.

— Ага, точно. А мер натомість має підставити себе під удар, ви, можливо, допоможете поліції знайти Сванджера, який, можливо — лише можливо, — може казати правду і який, можливо, зможе привести до дівчини. Все правильно, Руде?

— Саме так.

— Повна маячня.

Дивлюся, як він спускається сходами проходу між трибунами і обходить басейн довшим шляхом. По той бік він піднімається на четвертий ряд і сідає поруч із дружиною. Звідси, здалеку, довго дивлюсь на його обличчя, але він не кидає ані найменшого погляду навіть у моєму напрямку.

4.

«С» — печера. Це на кілька миль на схід від міста, у бруднуватому передмісті, в спальному районі з типових будинків, зведених шістдесят років тому, з матеріалів, створених, аби прослужити п'ятдесят років. Ресторан пропонує шведський стіл з риби і овочів, зараз уже пом'ятих і добряче пересмажених, а перед тим заморожених протягом кількох місяців, коли не років. Всього за десять баксів відвідувачі годинами

можуть їсти-об'їдатись без обмежень. Вони накладають на свої тарілки стільки, ніби голодують, і поглинають усе, запиваючи літрами солодкого чаю. З якихось причин, хоч алкоголь і подають, люди не приходять сюди, аби перехилити скляночку. У темному занедбаному кутку ховається порожній бар, і саме там я час від часу зустрічаюся з Нейтом Спуріо.

Останнього разу місцем нашої зустрічі було «В» — крамниця бейглів. А перед тим — «А», бургерна Арні в іншому передмісті. Кар'єра Нейта зайшла в глухий кут десяток років тому. Його не можуть звільнити і, очевидно, не можуть просувати. Але якщо його якимось чином помітять за розпиванням алкоголю зі мною, то він отямиться за регулюванням дорожнього руху перед початковою школою. Він надто чесний для роботи в поліції у цьому місті.

Його керівник — капітан Труїтт, цілком гідний чоловік, дуже близький до Роя Кемпа. Якщо я хочу доставити повідомлення Кемпу, то шлях повідомлення починається тут, за випивкою. Викладаю все як є. Нейта дивує наявність у мене хоч примарних надій на те, що Джиліана Кемп досі жива. Запевняю його, що не знаю, у що вірити, а вірити словам Сванджера, найпевніше, — помилка. Але що втрачати? Він, напевно, знає набагато більше, ніж можуть сказати наші слідчі. Що більше ми розмовляємо і п'ємо, то більше Нейт переконується, що департамент поліції і його об'єднання можуть натиснути і на мера, і на Макса Манчіні. Колишній наш шеф поліції був бовдуром, який дозволив силовикам перетворитися на те, чим вони є зараз, але до Роя Кемпа побратими й досі ставляться з великою повагою. Порятунком його доньки вартий пом'якшення покарання в угоді про визнання провини з кожним ув'язненим обвинуваченим.

Знову попереджаю Нейта, що знайти її буде надзвичайно складно. По перше, я не впевнений, що знайду Сванджера, чи що він захоче знову зустрітися зі мною. Востаннє, коли ми бачились, я його ледь не застрелив. У мене є той мобільний телефон, але я ним не користувався з часу нашої останньої зустрічі. Якщо він не працює, чи якщо Сванджер не відповість, то нам не пощастить. А якщо я з ним зустрінуся і поліцейським вдасться простежити за ним, які шанси, що він виведе їх до стрип-клубу в центрально-західному Чикаго? Як на мене, доволі слабкі.

Нейт за емоційністю — як монах, але він не може приховати збудження. Коли ми виходимо з бару, він каже, що рушає до Труїтта додому. Там вони матимуть неформальну розмову, і він очікує, що Труїтт негайно сповістить Роя Кемпа, яка наріває можлива угода. Шанси невеликі, але коли йдеться про доньку, людина хапатиметься за будь-що. Переконаю його поквартитися: слухання розпочинаються завтра.

5.

У неділю пізно вночі ми з Напарником прямуємо до міської в'язниці на останню перед процесом зустріч з нашим клієнтом. Через півгодини перепалки з вартовими мені таки дозволяють побачитися з Тадео.

Малий мене лякає. За час, проведений за ґратами, він увібрав чимало безкоштовних порад від своїх нових приятелів, а ще переконав себе, що прославився. Завдяки відео він отримує численні повідомлення, майже всі від шанувальників. Він вважає, що ось-ось вийде зі слухань вільною людиною, всезагальним улюбленцем, готовим продовжити блискучу кар'єру. Я пробував повернути його до реальності,

переконати, що люди, які пишуть йому листи, не обов'язково схожі на людей, які сидітимуть в боксі присяжних. Автори листів живуть хтозна-де; кілька з них навіть пропонували одружитися. Присяжними будуть зареєстровані виборці з нашої громади, і далеко не всі з них захоплюються кейдж-файтингом.

Як завжди, передаю останній текст визнання провини з п'ятнадцятирічним терміном за убивство другого ступеня. Він самовпевнено посміюється, як і раніше. Він не просить моєї поради, і я її не пропоную. Він відхиляв 15-річний термін так багато разів, що нема про що дискутувати. Добре хоч, він прислухався до моїх умовлянь — поголився і підстригся. Я приніс ношений синій костюм з білою сорочкою і краваткою — вбрання, яке його мама знайшла в добродійній організації. У нього на шиї під лівим вухом — татуювання сумнівного походження, воно трохи виглядатиме з-над комірця. Оскільки більшість моїх клієнтів мають татуювання, мені весь час доводиться мати з цим справу. Найкраще приховувати їх від присяжних. Однак у випадку з Тадео наші присяжні будуть готові до цих малозрозумілих чорнильних зображень, коли надивляться відео.

Поза сумнівом, коли хлопчина приймає рішення стати кейдж-файтером, то дорогою до спортзалу спершу заходить до тату-салону.

Між нами відстань, яка останнім часом зростала. Він вважає, що стане вільним. Я вважаю, він потрапить до в'язниці. Він розглядає мої сумніви у сприятливому результаті як не тільки невпевненість у ньому, але також як оцінку моїх власних здібностей у судовій залі. А найбільше дратує його наполягання на тому, аби свідчити. Він щиро вірить, що може взяти й переконати присяжних, що (1) Шон Кінг

вкрав у нього бій, що (2) він зірвався, напав, знетямився і став тимчасово неосудним, (3) що зараз він дуже переживає через це. Після того, як він пояснить усе присяжним, він хоче драматично й емоційно принести вибачення родині Кінга. Тоді все піде добре, і присяжні не зволікатимуть з правильним вердиктом.

Я пробував описати, під яким тиском він опиниться, коли я допущу його до перехресного допиту Макса Манчіні. Але, як завжди, він і уявляти не хоче, що відбувається у розпал судового процесу. Дідько, та я й сам не завжди знаю, що трапиться.

Жодні з моїх застережень не впливають на Тадео. На рингу він спробував перемогу на смак, тож тепер знає, що це. Гроші, слава, лестоці, жінки, великий будинок для його матері і рідних. Зовсім скоро він все це отримає.

6.

Заснути напередодні розгляду справи присяжними неможливо. Мій мозок перебуває у стані надмірного напруження, адже я намагаюся пам'ятати й організовувати деталі, факти і речі, які треба зробити. Живіт зводить від тривоги, не витримують розхитані нерви. Знаю — важливо відпочити і постати перед присяжними свіжим і спокійним, та насправді все буде, як завжди: змучений, знервований, з утомленими очима. Перед самим світанком сьорбаю каву і, як зазвичай, питаю себе, чому я це роблю. Навіщо піддаю себе таким неприємностям? У мене є далекий родич — чудовий нейрохірург у Бостоні, і часто в подібні моменти я думаю про нього. Гадаю, йому живеться набагато важче, адже він оперує мозок — і ставки настільки високі. Як йому фізично це вдається?

Нерви, тремтіння, чи навіть діарея і нудота? Ми рідко спілкуємось, тож я ніколи не допитувався. Нагадую собі, що він свою роботу виконує без глядачів, а якщо він припускається помилки, то просто приховує її. Намагаюсь не нагадувати собі, що він заробляє мільйон баксів на рік.

З багатьох міркувань адвокат на процесі схожий на актора на сцені. Його дії не завжди прописані, тож йому доводиться важче. Він має реагувати, бути швидким на ноги і на язик, знати, коли напосідати, а коли замовкнути, коли вести за собою, а коли триматися позаду, коли вибухати гнівом, а коли бути незворушним. І все це для того, аби вмовити і переконати, бо ніщо немає значення, окрім остаточного голосування присяжних.

Я таки викидаю з голови сон і йду до більярдного столу. Складаю кулі в піраміду й обережно її розбиваю. Обходжу стіл і заганяю вісім куль в бокову лузу.

У мене ціла колекція коричневих костюмів, і я ретельно обираю один із них для нового дня. Коричневий я ношу не тому, що мені подобається колір, а тому, що більше ніхто його не носить. Адвокати, так само як банкіри, керівники і політики, усі вважають, що слід носити костюми або сині, або темно-сірі. Сорочки — білі або світло-блакитні; краватки — варіації червоного. Я ніколи не ношу таких кольорів. Замість чорних туфлів сьогодні я взую ковбойські черевики зі страусиної шкіри. Насправді вони не пасують до коричневого костюма, але кого це обходить? Розклавши одяг на ліжку, довго приймаю душ. Потім у халаті походжаю квартирою, упівголоса промовляючи чергову версію своєї вступної промови. Розбиваю ще одну піраміду, хиблю першими трьома ударами і опускаю кий.

7.

До 9:00 судова зала напхот напхана — на цю годину двом сотням потенційних присяжних призначено з'явитися і зареєструватися. І, оскільки поміщається в залі лише двісті чоловік, виникає штовханина, коли навала глядачів і кілька десятків репортерів також надходять і шукають собі місця.

Гордо проходить Макс Манчіні у своєму найкращому синьому костюмі і сяючих чорних черевиках, посміхаючись клеркам і асистентам. На очах у всіх цих людей він поводитьсь зі мною ще чемніше. Ми стаємо дуже близько один до одного і поважно перемовляємося, поки пристави займаються на товпом.

— Таки п'ятнадцять років? — питаю я.

— Саме так, — підтверджує він, дивлячись на аудиторію. Виходить, ні Мосс, ні Спуріо жодного слова не донесли до вух Манчіні. Хоча, може, донесли. Може, Максу сказали пом'якшити угоду й отримати визнання провини, і, може, Макс повівся так, як я від нього очікував: порадив Вуді, Моссу, Кемпу, та й усім іншим, забиратися під три чорти. Це його шоу, велична мить його кар'єри. Погляньте тільки на весь оцей люд, який його обождує. І на всіх цих репортерів!

Цього тижня головує Її Честь Джанет Фабіно, більш відома серед адвокатів як Фабіно-Повільно. Вона молода суддя, ще не дуже досвідчена, але у президії вона швидко дозріває. Вона боїться припускатися помилок, тому дуже обачна. І повільна. Вона повільно говорить, повільно думає, повільно керує, і вона постійно наполягає, щоб адвокати і свідки говорили виразно. Вона твердить, що це заради судового репортера, який мусить фіксувати кожне слово але ми припускаємо, що справжня причина — Її Честь ще й сприймає... справді повільно.

Надходить її секретар, сповіщає, що суддя хоче бачити адвокатів у своєму кабінеті. Йдемо туди і сідаємо за старим столом — я по один бік, Манчіні зі своєю шісткою — по інший. Джанет сидить в кінці столу, їсть шматочки яблука з пластикової миски. Кажуть, вона повсякчас переймається черговою дієтою і черговим тренером, та я не зауважив, щоб це якось позначилося на її формах. На щастя, вона не пропонує нам пригоститися.

— Чи є ще попередні клопотання? — питає вона, дивлячись на мене.

Чавк, чавк.

Манчіні хитає головою: нема. Я роблю те ж саме і винятково з ворожості додаю:

— Із того нічого не вийшло б.

Я десятки клопотань подав, і їх усі було відхилено.

Вона приймає цю примітивну шпильку, проковтує, робить ковток чогось схожого на ранкову сечу і продовжує:

— Чи є шанси укласти угоду про визнання провини?

— Ми все ще пропонуємо п'ятнадцять років за другий ступінь, — озивається Манчіні.

— А мій клієнт все ще відмовляється, — кажу я. — Мені шкода.

— Пропозиція непогана, — повертає вона мені примітивну шпильку. — А чого хотів би обвинувачений?

— Я не знаю, ваша честь. Наразі я не впевнений, що він взагалі має намір визнавати провину. Це може змінитися після одного-двох днів слухань, але він з нетерпінням чекає свого виступу в суді.

— Дуже добре. Ми це влаштуємо.

Говоримо про те-про се, гаємо час, поки пристави реєструють присяжних і все організовують. Нарешті о 10:30 секретар

повідомляє, що судова зала готова. Адвокати виходять і займають свої місця. Я сідаю поруч з Тадео, який у своєму вбранні має трохи недоладний вигляд. Пошепки запевняю його, що все йде чудово, як я й очікував, принаймні поки що. Позаду нас потенційні присяжні впиваються поглядами в його потилицю і роздумують про те, який жахливий злочин він учинив.

Коли оголошують, ми всі підводимося з поваги до суду, входить суддя Фабіно, її опасисті форми гарно приховує довга чорна мантия. Виконуючи значну частину своєї нудної роботи без аудиторії, судді любляють переповнені судові зали. Вони є найвищими розпорядниками всього, що відбувається, і їм приємне визнання. Є такі, що люблять покрасуватися, і мені цікаво подивитися, як поводитиметься Джанет, коли до неї прикуто стільки поглядів. Вона запрошує всіх до судочинства, пояснює, навіщо всі ми тут, городить трохи задовго, і нарешті просить Тадео встати і повернутися до присутніх. Він так і робить, посміхається, як я його навчив, і сідає. Джанет представляє Манчіні і мене. Я просто підводжуся і киваю. Він встає, посміхається і розводить руки, ніби запрошує людей до своїх володінь. Від його лицемерства аж нудить.

Присяжних пронумерували, і Фабіно просить власників номерів від 101 до 198 залишити судову залу, зробити собі перерву. Зверніться до секретаря о 13:00, дізнайтеся, чи ви потрібні. Половина з них виходять, хтось поспіхом, деякі відверто радіють, що їм пощастило. З одного боку судової зали судові пристави розташовують тих, хто залишився, в ряди по десять, і ми вперше можемо поглянути на майбутніх присяжних. Це триває з годину, і Тадео шепоче, що йому нудно. Питаю, чи було б краще, якби він залишився у в'язниці. Ні, не було б.

Тепер з вибірки виключають старших за 65 років і тих, хто нездужає. Дев'яносто двоє, на яких ми зараз дивимось, готові до опитування. Фабіно оголошує перерву на обід, повернутися маємо на 14:00. Тадео цікавиться, чи є якась можливість по-справжньому пообідати в затишному ресторані. Посміхаюся і кажу, що ні. Його забирають назад до в'язниці.

Коли раджуся з Кліффом, радником з питань присяжних, підходить пристав у формі:

— Ви пан Руд?

Киваю, і він подає мені якісь папери. Суд у справах сім'ї. Повістка на термінове слухання про припинення всіх батьківських прав. Подумки лаюся, підходжу до боксу присяжних і сідаю. Та сука Джудіт вичікувала до цього моменту, щоб все ускладнити. Вчитуюся, і плечі починають понуро опускатися. Вчора, у неділю, був день, коли я мав провести час зі Старчером; дванадцять годин, з 8:00 до 20:00, згідно з усною домовленістю між мною і Джудіт. Я був настільки завантажений судовим процесом, що, звісно, забув про це і підвів свою дитину. У викривленому трактуванні Джудіт ця ситуація чітко доводить, що я не здатен бути батьком і мене потрібно повністю усунути із життя мого сина. Вона вимагає негайних слухань, наче над Старчером нависає небезпека, і якщо їй це вдасться, це будуть четверті слухання за останні три роки. Рахунок 0:3 не на її користь! І вона свідомо йде на 0:4, аби щось довести. Що саме — мені невідомо.

Купую в автоматі сендвіч з напівфабрикатів і спускаюся до суду у справах сім'ї. Їжу з автоматів часто недооцінюють. Карла, заступник секретаря, до якої я колись підкочував, знаходить подання, і ми разом проглядаємо його, близько нахилившись головами. Коли я залицявся до неї близько двох років тому, вона була «у стосунках» — біс його зна, що це

означало. Насправді це означало, що я її не цікавив. Я пережив це спокійно. Мною стільки разів гордували, що я дивуюся, коли жінка відповідає «Можливо». Хай там як, Карла, видно, вийшла зі своїх стосунків, коли так заохотливо усміхається. Та ця поведінка є звичною серед численних помічниць, секретарок і ресепшійністок, яких безліч у цих кабінетах і коридорах. Самотній адвокат чоловічої статі й природної орієнтації, при грошах і в гарному костюмі, притягує чимало поглядів незаміжніх леді, та й деяких заміжніх також. Якби я тільки хотів, якби мав час і бажання, я би з цими панянками порозважався. Карла, однак, помітно розтовстіла за останні місяці і геть не виглядає такою привабливою, як раніше.

— Суддя Стенлі Ліф, — каже вона.

— Як і минулого разу, — відповідаю. — Дивно, що він досі живий.

— Здається, твоя колишня — ще та штучка.

— Це ще надто м'яко сказано.

— Вона буває тут час від часу. Не дуже привітна.

Коли я, подякувавши, йду, вона каже:

— Подзвони мені якось.

Хочу відповісти: «Добре, якщо походиш до спортзалу з півроку, я подивлюсь і подумаю про це». Натомість — а ще тому що я джентльмен — кажу:

— Звичайно.

Суддя Стенлі Ліф не на жарт зчепився з Джудіт, коли вона минулого разу намагалася обмежити мене в батьківських правах. Він не став її терпіти і без вагань виніс рішення на мою користь. Те, що вона таки ризикнула з цим останнім клопотанням і знову натрапила на Ліфа, чимало говорить і про її порядність, і про її наївність. Як на мене, коли справа критична — а що може бути радикальнішим, ніж позбавлення батька

належного йому права бачити власну дитину — необхідно вжити всіх можливих заходів, щоб забезпечити справедливий судовий розгляд правильним суддею. Для цього могло б знадобитися клопотання з проханням про відведення небажаного судді. А ще — подання скарги до Ради штату з суддівської етики. Ну а мій улюблений метод — просто дати на лапу правильному клерку.

Джудіт нізащо не вдасться до жодної із цих тактик. А отже, вона знову зчепиться з Ліфом. Нагадую собі, що йдеться не про перемогу чи поразку, не про одного суддю чи іншого. Це не що інше, як зловживання судовою системою з метою переслідування колишнього чоловіка. Вона не переймається оплатою юридичних послуг. Вона не боїться покарання. Вона буває в цій секції Олд Кортхауз щодня, отже, це її територія.

Знаходжу лавку і читаю її клопотання, доїдаючи сендвіч.

8.

На пообідньому засіданні переставляємо свої стільці на інший бік столів, щоб дивитися просто на присяжних. А вони розглядають нас, як інопланетян. Згідно зі схемою добору Фабіно — а кожен суддя має повну свободу дій у виборі методів добору присяжних — власники номерів з першого по сороковий сидять в перших чотирьох рядах, і саме серед них ми маємо обрати остаточну дванадцятку. Отже, уважно розглядаємо їх, поки Її Честь розводиться на тему суспільної значимості роботи присяжних.

Серед перших сорока двадцять п'ять білих, вісім чорних, п'ять латиноамериканців, одна молода леді з В'єтнаму і ще одна з Індії. Двадцять дві жінки, вісімнадцять чоловіків.

Завдяки Кліффу і його команді я знаю їхні імена, адреси, професії, сімейні становища, належність до релігійних організацій, а також історії судових розглядів, несплачених боргів і кримінальних судимостей, якщо вони мали місце. У мене є фото будинків чи квартир більшості з них.

Вибрати підходящих буде непросто. Непорушне правило: у кримінальному процесі вам потрібно якнайбільше чорношкірих присяжних, тому що чорні більше співчують обвинуваченому і менше довіряють поліцейським та прокурорам. Сьогодні все не так. Жертва, Шон Кінг, був симпатичним молодим чорним чоловіком, він мав хорошу роботу, у нього була дружина і трійко чарівних дітей. За кілька додаткових баксів він виступав рефері на боксерських поєдинках і на боях кейдж-файтингу.

Нарешті Фабіно наближається до суті, питає, хто з вибірки обізнаний із фактами, пов'язаними зі смертю Шона Кінга. Із дев'яноста двох близько чверті піднімають руки — неприродний показник. Вона просить усіх їх піднятися, щоб ми занотували їхні імена. Кидаю погляд на Манчіні, хитаю головою. Це нечуваний рівень обізнаності і, як на мене, цього цілком достатньо, щоб проводити слухання не тут. Але Манчіні лише продовжує посміхатися. Я записую двадцять два імені.

Щоб запобігти збільшенню обізнаності, суддя Фабіно вирішує узяти всіх двадцять двох і опитати їх індивідуально. Повертаємось до її кабінету і розташовуємося навколо того ж стола. Приводять присяжну номер три. Її звати Ліза Парнелл, вона продає квитки регіональної авіакомпанії. Одружена, двоє дітей, вік — тридцять чотири роки, чоловік торгує цементом. Манчіні і я всіляко намагаємося завоювати прихильність цієї потенційної присяжної. Її Честь бере

все на себе і починає опитування. Ні Ліза, ні її чоловік не є фанатами змішаних єдиноборств. Вона взагалі вважає цей вид спорту огидним, але вона пам'ятає бійку. Це було у всіх новинах, і вона бачила на відео, як прикладався Тадео. Вони з чоловіком обговорювали цей інцидент. Вони навіть молилися в церкві за одужання Шона Кінґа, і їх засмутила його смерть. Їй буде важко лишатися неупередженою. Що довше її опитують, то краще вона розуміє, як твердо вірить, що Тадео винен.

— Він убив його, — каже вона.

Манчіні ставить кілька подібних запитань. Настає моя черга, та я не хочу марнувати час. Зовсім скоро Лізу виключать. Поки що їй кажуть повернутися на своє місце в першому ряду і не говорити ані слова.

Присяжна номер одинадцять — мама двох хлопців-підлітків, яким подобається кейдж-файтинг і які годинами обговорювали Тадео і Шона Кінґа. Відео вона не дивилася, хоч хлопці вмовляли її подивитись. Однак вона знає про справу все і зізнається, що має чимало упереджень. Ми з Манчіні обережно випитуємо, але нічого не отримуємо. Її також виключать.

Настає вечір, а ми все займаємося двадцятьма двома присяжними, і всі вони, як виявляється, знають набагато більше, ніж мали б. Кілька заявляють, що можуть відкинути власні попередні судження і приймати рішення неупереджено. Я в цьому сумніваюся, але на те я й адвокат захисту. Наприкінці, коли ми закінчуємо з двадцять другим, я повторюю своє клопотання про зміну місця проведення слухань. Спираючись на свіжі незаперечні докази, я стверджую: ми щойно бачили чітке підтвердження, що надто багато людей в цьому місці надто багато знають про справу.

Повільно слухає і поводитьсь так, ніби вірить мені, і я думаю, що так воно і є.

— Поки що я відхиляю ваше клопотання, пане Руд. Пропоную продовжити і подивитися, що буде завтра.

9.

Після суду Напарник відвозить мене до складу, де провадять свою діяльність Гаррі і Гаррі. Зустрічаюся з Гаррі Гроссом, ми переглядаємо останній позов Джудіт. Він підготує відповідь, подібну до трьох попередніх, долучених до справи, а я підпишу і завтра її подам.

Ми з Напарником йдемо у підвал, де вже кипить робота Кліффа і його команди. Із чотирьох перших рядів вибірки, це номери з першого по сороковий, після обіду індивідуально опитали дев'яток людей. Я очікую, що всі дев'ятеро будуть виключені шляхом відведення присяжного чи через якусь вагому причину. Кожна сторона може використати чотири відмови, чотири автоматичних виключення без усіляких пояснень. Загалом виходить вісім. Обмежень на виключення з поясненням причин немає. Це трюк, уміння, мистецтво — прочитати присяжних і намагатися визначити, кого ж виключити. У мене лише чотири спроби, стільки ж у обвинувачення, і єдина помилка може стати фатальною. Я приймаю рішення не лише про те, кого залишити, а кого вибити, я ще й граю в шахи з Манчіні. Кого він позбуватиметься? Латиноамериканців, це точно.

Я не розраховую на виправдальний вирок, тож ставитиму на неодностайність журі. Треба знайти одного чи двох присяжних, які могли б проявити деяке співчуття.

Довгі години, за доставленими кепськими суші і літрами зеленого чаю, ми ретельно аналізуємо кожного потенційного присяжного.

10.

Ніхто не дзвонить посеред ночі; не дають про себе знати ні Арч Сванджер, ні Нейт Спуріо. Жодної звістки від Мосса Коргана. Виходить, мою чудову версію угоди не дуже й обговорювали. Коли сходить сонце, я сиджу за комп'ютером, відповідаю на електронні листи. Вирішую написати Джудіт. Пишу таке: «Чому ти не перестаєш воювати? Ти програла вже стільки битв, і цю також програєш. Єдине, що тобі вдасться довести — наскільки ти абсурдно вперта. Подумай про Старчера, не про себе». Відповідь буде передбачувано різкою і добре продуманою.

Напарник підвозить мене до торгового центру в передмісті. Єдиний відчинений магазин — крамниця бейглів, в якій незаконно дозволено курити. Власник — літній грек, який помирає від раку легенів. Його племінник має посаду в мерії, тож інспектори з охорони здоров'я не докучають перевірками. Це місце славиться міцною кавою, справжнім йогуртом, непоганими бейглами і завісою густого синюватого сигаретного диму, що нагадує ті недавні часи, коли звичайною справою було їсти в ресторані, в той час як за сусіднім столиком хтось смалив. Зараз важко повірити, що ми таке терпіли. Нейт Спуріо викурює дві пачки за день, тож йому до вподоби це місце. Перед самим порогом роблю глибокий вдих, наповнюю легені чистим повітрям, заходжу всередину і бачу за столиком Нейта з кавою й газетою, з кутика рота стирчить свіжа сигарета «Салем». Він показує на стілець і відкладає газету.

— Кави хочеш? — питає він.

— Ні, дякую. Вже напився.

— Як там справи?

— Ти маєш на увазі життя загалом чи запитуєш щодо процесу Запате?

— Відколи це ми говоримо про життя загалом? — бурчить він, силувано посміхаючись.

— А й справді. Від Манчіні нічого не чути. Якщо він йде на угоду, то з його поведінки цього зовсім не скажеш. І досі пропонує п'ятнадцять років.

— З ним працюють, але ти ж знаєш, як той засранець любить славу. Зараз він почуввається, як на сцені, а для нього це найважливіше.

— То Рой Кемп не здався?

— Можна так сказати. Він смикає за всі ниточки, які знаходить. Він у відчаї — і не сказав би, що я його звинувачую. А ще він ненавидить тебе, бо вважає, що ти приховуєш інформацію.

— Треба ж таке. Мені шкода. Перекажи йому, що я його також ненавиджу за те, що він викрадав мою дитину, але нічого особистого. Якщо він добереться до мера, який може добратися до Манчіні, то ми зможемо домовитись.

— Слухай, ну це в процесі. У русі.

— Ну то варто цей рух прискорити. Ми саме обираємо присяжних, і, судячи з того, що я почув і побачив, у мого хлопця великі проблеми.

— Я тебе почув.

— Дякую. Ми можемо завтра почати викликати свідків, а їх небагато. До п'ятниці це може закінчитись. Угоду треба укладати швидко. П'ять років, окружний виправно-трудоий заклад, раннє умовно-дострокове звільнення. Ясно, Нейте? Чи всі дійові особи розуміють умови угоди?

— Ясно як день. Нічого складного.

— То скажи їм, щоб діяли. Ці присяжні можуть запроторити мого хлопця за ґрати.

Він виймає з рота сигарету, вдихає на повні груди й питає:

— Ти ввечері будеш неподалік?

— Думаєш, я їду з міста?

— Можливо, нам треба буде переговорити.

— Неодмінно, але зараз мушу поспішати. Процес у мене зараз такий, що ми вишукуємо, кого б із присяжних підкупити.

— Не розчув ані слова, хоч, якщо чесно, я не дивуюся.

— Побачимось, Нейте.

— Залюбки.

— І тобі треба кинути курити.

— Слухай, про себе потурбуйся. У тебе своїх проблем вистачає.

11.

Повільно запізнюється в суд, що, з одного боку, не так уже й нечувано, адже вона — суддя, і без неї нічого не почнеться. З іншого боку, це помітний етап її кар'єри, і можна було б очікувати, що вона прибуватиме раніше, щоб посмакувати цей момент. Та я давним-давно засвоїв, що не варто марнувати час, аналізуючи, чому судді роблять вчинки, які вони роблять.

Усі прочекали принаймні годину, не знаючи нічого про причину затримки, аж тут підхоплюється судовий розпорядник і закликає до порядку. Її Честь волочеться до свого місця так, ніби вже несе на собі жахливий тягар відповідальності, і каже всім сідати. Без вибачень, без пояснень. Виголошує

деякі вступні зауваження — нічого, що хоча б здаля скидалося б на нове, а коли видихається, каже:

— Пане Манчіні, можете опитувати вибірку від сторони штату.

Макс миттю підхоплюється і пихато походжає уздовж дерев'яних перил, які відділяють нас від глядачів. Судова зала знову повна: по один бік дев'яносто двоє присяжних, по другий — принаймні стільки ж репортерів і глядачів. Навіть по під стінами стоять. У Макса рідко буває така аудиторія. Він починає жахливий сентиментальний монолог про те, яка честь для нього просто бути в цій кімнаті, представляти інтереси порядних людей нашого міста. Почуття честі, почуття обов'язку, і ще багато почуттів. За кілька хвилин я помічаю, як деякі присяжні починають супитись і кидають на нього промовисті погляди: «Цей чувак не жартує?»

Після того, як він надто довго говорить про себе, я поволі встаю, дивлюсь на Її Честь і кажу:

— Пані суддя, може, на цьому досить?

— Пане Манчіні, — погоджується вона, — у вас є якісь питання до вибірки?

— Звичайно, ваша честь. Я не думав, що ми так поспішаємо, — відповідає він.

— О, ми не поспішаємо, але я справді не хочу гаяти час.

Це сказала суддя, яка запізнилась на годину.

Макс починає зі стандартних питань щодо попередньої роботи в журі присяжних, щодо досвіду перетину з системою кримінального правосуддя і щодо упереджень щодо поліції і правоохоронних органів. За великим рахунком, це марнування часу, бо люди рідко відкривають свої справжні почуття за подібних обставин. Однак це дає нам вдосталь часу, щоб придивитися до присяжних. Тадео, за моєю вказівкою, цілі

сторінки списує нотатками. Я теж дещо записую, але я, передусім, стежу за мовою тіла. Кліфф зі своїми помічниками розташувалися на лавах по той бік проходу, вони звертають увагу на все. У мене вже склалося враження, що я знаю цих людей, особливо перших сорок, вже багато років.

Макс хоче знати, чи хтось із них коли-небудь судився. Стандартне запитання, але не важливе. Це ж, як не крути, кримінальний суд, а не цивільний. Близько п'ятнадцяти з дев'яноста двох визнають, що в минулому подавали до суду. Готовий битись об заклад — є ще принаймні п'ятнадцять, які не зізнаються. Адже це Америка. Який чесний громадянин ніколи не подавав до суду? Макса, здається, відповідь вражає, ніби він справді натрапив на родючий ґрунт, в якому можна покопирсатися. Він допитується, чи їхній досвід спілкування із судовою системою якимось впливатиме на їхню здатність приймати рішення у цій справі.

Ну ти даєш, Максе. Усі люблять позиватися. І ми робимо це без усяких образ на систему. Та наступними беззмістовними запитаннями він відволікається ще далі.

Винятково на зло йому піднімаюся й кажу:

— Ваша Честь, чи не могли б ви нагадати пану Манчіні, що це кримінальна справа, а не цивільна?

— Я знаю! — гиркає Макс, і ми обмінюємося грізними поглядами. — Я знаю, що роблю.

— Продовжуйте, пане Манчіні, — озивається Її Честь. — А ви сядьте, пане Руд.

Макс стримує лють, не огризається. Перемкнувши передачу, він переходить до більш чутливої тематики. Чи був хто-небудь з ваших близьких родичів коли-небудь засуджений за насильницький злочин? Він перепрошує за те, що торкається настільки особистих питань, але він не має вибору.

Будь ласка, пробачте йому. Із задніх рядів повільно підносить руку присяжна номер вісімдесят один.

Пані Емма Гаффінгауз. Біла, п'ятдесят шість років, диспетчер компанії з перевезень вантажів. Її 27-річний син відбуває 12-річний термін за пограбування будинку, вчинене під дією наркотиків. Як тільки Макс помічає її підняту руку, тут же викидає свою і благає:

— Прошу вас, без подробиць. Я знаю, що це дуже особисте і, впевнений, для вас це болісна тема. Скажіть лише таке: ваш досвід з системою кримінального правосуддя був задовільним чи незадовільним?

Та невже, Максе? Можна подумати, ми тут заповнюємо анкети про задоволеність споживачів.

Пані Гаффінгауз повільно підводиться й каже:

— Я вважаю, система повелася з моїм сином справедливо.

Макс ледь не перелазить через перило, щоб побігти й обійняти її. Тримайтеся, люба, тримайтеся. Яке схвалення сил добра! Прикро, Максе, та вона тобі не допоможе. Ми й близько не дійдемо до номера вісімдесят один.

Присяжний номер сорок сім піднімає руку, встає, каже, що його брат відсидів за ґратами за розбійний напад і, на відміну від пані Гаффінгауз, на нього, Марка Воттбурґа, кримінальний процес не справив хорошого враження.

Та Макс все одно розлого йому дякує. Ще хтось? Рук більше нема. Насправді є ще троє, припускаю, що мені про них відомо, а Макс — ні. Це підтверджує, що моє дослідження краще за його. А ще це сигнал для мене, що ці троє не зовсім передбачувані.

Макс продовжує в тій же манері цілий ранок. Він вступає на ще одну хистку територію — почуття жертви. Чи був хтось із вас жертвою насильницького злочину? Ви, члени

вашої сім'ї, близькі друзі? Піднімаються кілька рук, Макс ретельно збирає інформацію, яка може знадобитися для вилучення.

Опівдні Її Честь, помітно виснажена двома годинами у президії і, певно, спрагла яблучних слайсів, оголошує перерву на дев'яносто хвилин. Тадео хоче лишитися на обід в судовій залі. Я ввічливо звертаюсь до його вартового, і той, на наш подив, погоджується. Напарник вибігає в магазинчик на вулиці й повертається з сендвічами і чипсами.

Поки їмо, тихо розмовляємо, не підвищуючи голосів, щоб секретарі і пристави нас не чули. У судовій залі більше нікого нема. Усвідомивши всю серйозність становища й атмосфери, Тадео трохи позбувся самовпевненості. Він відчував безжальні погляди тих, кого можуть викликати судити його. Він більше не вірить, що вони на його боці.

— У мене таке враження, що я їм не подобаюсь, — тихо каже він.

Отакий проникливий юнак.

12.

Макс завершує близько третьої і передає слово мені. Тепер мені відомо про цих людей більш ніж достатньо, і я готовий до відбору. Однак це моя перша можливість звернутися безпосередньо до вибірки, можливість закласти фундамент того, що кожен юрист сподівається виростити в певний рівень довіри. Я бачив їхні обличчя, я знаю, що чимало з них вважають Макса підлабузником, навіть трошки дурником. У мене багато вад і поганих звичок, але до лестоців я не вдаюся. Я не дякую їм за те, що вони тут — їх викликали повістками, вибору в них не було. Я не вдаю, що ми робимо щось видатне,

і що вони є його частиною. Я не розхвалюю нашу систему судочинства.

Натомість я говорю про презумпцію невинуватості в широкому плані. Переконую їх запитати себе, чи вони вже не вирішили, що мій клієнт у чомусь винен, бо інакше його б тут не було. Це властиво людській природі. Так діють наше сучасне суспільство і культура. Є злочин, арешт, ми бачимо обвинуваченого по телевізору і з полегшенням віримо, що поліція впіймала того, кого потрібно. Раз — і все. Злочин розкрито. Винуватець під арештом. Ми звикли ніколи, ніколи не зупинятися й не казати: «Хвилиночку, його винуватість не доведено і він має право на справедливий процес». Ми поспішаємо вчинити правосуддя.

— Питання, пане Руд? — клекоче Повільно у свій мікрофон.

Не зважаю на неї, вказую на Тадео і питаю, чи можуть вони щиро ствердити, що на цю мить вони вірять в його абсолютну невинуватість.

Звичайно, ніхто не відповідає, адже ніхто з потенційних присяжних ніколи не скаже, що вже прийняли рішення.

Далі переходжу до теми ваги доказів, говорю про це, доки Макс у не уривається терпець. Він встає, розчаровано розводить руки і каже:

— Ваша честь, він не опитує вибірку. Він читає лекцію з юриспруденції.

— Підтримую. Або ставте запитання, або сідайте, пане Руд, — ледь не грубо погоджується з ним Повільно.

— Дякую, — відповідаю, як розумник, яким я і є. Оглядаю перші три ряди й кажу: — Тадео не зобов'язаний свідчити, не зобов'язаний викликати ніяких свідків. Чому? Тому що відповідальність за доведення його провини лежить на

обвинуваченні. А тепер припустімо: він скаже, що не стане за трибуну. Чи матиме це значення для вас? Чи примусить це вас думати, що він щось приховує?

Я постійно до цього вдаюся, та рідко коли отримую відповідь. Однак сьогодні присяжний номер сімнадцять хоче щось сказати. Боббі Морріс, тридцять шість років, білий, муляр. Він підносить руку, я йому киваю.

— Якби я був присяжним, — каже він, — то вважав би, що він має свідчити. Я хотів би вислухати підсудного.

— Дякую, пане Морріс, — приязно відповідаю я. — Ще хто-небудь?

Крига скресла, тож іще кілька піднімають руки, і я обережно ставлю додаткові запитання. Як я і сподівався, все більше долають власні комплекси, і це переростає в дискусію. Зі мною легко заговорити, я симпатичний, чесний хлопець з почуттям гумору.

Коли я завершую, Її Честь повідомляє, що присяжних ми обиратимемо до того, як розійдемося по домівках, і дає нам п'ятнадцять хвилин на перегляд нотаток.

13.

Електронний лист від Джудіт: «Старчер і досі засмучений. Батько з тебе нікудишній. Побачимося у суді».

Хочеться різонутися щось у відповідь, та навіщо? Ми з Напарником їдемо з суду. Вже стемніло, минула сьома вечора, день видався важкий. Зупиняємося біля бару на пиво і сендвічі.

Дев'ять білих, один чорний, один латиноамериканець, одна в'єтнамка. Їхні імена і обличчя стоять перед очима, я хочу про них поговорити. Напарник, як завжди, уважно

слухає і мало коментує. Він провів у судовій залі майже весь час за останні два дні, і журі йому подобається.

Зупиняюся після другого пива, хоч насправді випив би ще кілька. О дев'ятій Напарник підвозить мене до Арні, і я зо чверть години розважаюся безалкогольними напоями, чекаючи на Нейта. Нарешті він з'являється, замовляє цибулеві кільця і вибачається за спізнення.

— Як там процес? — цікавиться він.

— Сьогодні надвечір визначилися з присяжними. Вранці будуть вступні промови, а тоді Манчіні почне викликати свідків. Все просуватиметься доволі швидко. Що з угодою?

Він хапає велике хрустке кільце і зосереджено його жує, роззираючись довкола. Тут порожньо. Він ковтає й каже:

— Все добре. Вуді дві години тому зустрівся з Манчіні і звільнив його. Замінив його на шістку, який готувався з самого ранку рухатись в напрямку скасування судового процесу. Манчіні поступився і погодився підіграти. Він хоче зустрітись з тобою і суддею завтра о 8:30.

— Із суддею?

— Саме так. Здається, Вуді і Джанет Фабіно мають якісь спільні справи, чи друзів, чи щось таке, і Вуді наполіг, щоб вона була в курсі. Вона готова. Вона прийме визнання провини, затвердить умови угоди, засудить твого хлопця до п'яти років в окружному виправно-трудоному закладі і порекомендує раннє звільнення. Все як ти хотів, Руде.

— Неймовірно. А хлоп'ята Лінка?

— Те розслідування безперспективне. Забудь. — Він сьорбає напій через соломинку і вибирає наступне цибулеве кільце. — А тепер, Руде, до цікавої частини.

— Востаннє, коли я бачив Сванджера, зустріч була організована через мобільний телефон, який він лишив для мене

в аптеці. Телефон і досі в мене. Просто тут, у фургоні. Я відтоді ним не користувався, тож не знаю, чи це допоможе. Але якщо я додзвонюсь до Сванджера, то спробую влаштувати зустріч. Мені доведеться дати йому трохи грошей.

— Скільки?

— П'ятдесят штук, немаркованих. Він не дурний.

— П'ятдесят штук?

— Це близько третини від суми винагороди. Припускаю, що він їх візьме, бо він на міліні. З меншою сумою можуть виникнути проблеми. Торік ви, хлопці, конфіскували активів приблизно на чотири мільйони баксів, усі вони зберігаються в департаменті, згідно з нашим чудовим законом. Гроші там, Нейте, а Рой Кемп готовий на будь-які витрати заради можливості знову побачити свою доньку.

— Добре, добре. Я це передам. Це все, що я можу зробити.

Залишаю його над цибулевими кільцями і поспішаю до фургона. Напарник рушає, я берусь за дешевий телефон і набираю номер. Нічого. Через годину дзвоню знову. Знову те саме. Нічого.

14.

Завдяки втомі і двом келихам пива, та ще кільком порціям віскі сауер, засинаю під увімкнений телевізор. Прокидаюся в кріслі, досі в костюмі, але вже без краватки, у шкарпетках, але без черевиків. Дзвонить мій мобільний, абонент «Невідомий». 1:40 ночі. Ризикую, відповідаю.

— Шукаєте мене? — питає Сванджер.

— Власне кажучи, так, — кажу, перевертаючи підставку для ніг і підхоплюючись. Почуваюся як в тумані, мозку негайно потрібна кров. — Ви де?

— Дурне запитання. Ще щось таке ж дурне скажете — і я кладу трубку.

— Слухайте, Арч, є можливість домовитись. Це якщо ви кажете правду, хоча, чесно кажучи, ніхто з причетних не вважає, що ви на це здатні.

— Я дзвоню не для того, щоб мене ображали.

— Само собою. Ви дзвоните, бо хочете грошей. Думаю, я можу влаштувати домовленість, виступити посередником, звісно ж, безплатно. Я не ваш адвокат, тож рахунка вам не надішлю.

— Дуже смішно. Ви не мій адвокат, бо вам не можна довіряти, Руде.

— Гарзд, наступного разу, коли викрадете дівчину, найміть когось іншого. Ви хочете грошей чи ні, Арч? Бо мені насправді байдуже.

Триває недовга пауза, ніби він замислюється, наскільки насправді йому потрібні гроші. Нарешті озивається:

— Скільки?

— Двадцять п'ять тисяч одразу, коли розкажете нам, де перебуває дівчина. Якщо її знайдуть, то ще двадцять п'ять.

— Це тільки третина винагороди. Решту забираєте ви?

— Ані цента. Як я вже сказав, я не отримую нічого, і саме з цієї причини я питаю себе, якого біса я в усе це втручаюся.

Ще одна пауза, він обдумує пропозицію.

— Щось мені не подобаються умови, Руде. Решту двадцять п'ять я ніколи не побачу.

А ми ніколи не побачимо дівчину, думаю я, але вголос не кажу.

— Слухайте, Арч, ви отримаєте двадцять п'ять тисяч від тих самих людей, які стріляли б у вас без попередження. Це набагато більше, ніж ви заробили за минулий рік чесною працею.

— Не вірю я в чесну працю. І вам не вірю. Через це ви й адвокат.

— Ха-ха. А ви розумний. То як вам угода, Сванджере? Якщо ні — я вмиваю руки. У мене цими днями є й важливіші справи.

— П'ятдесят штук, Руде. Готівкою. П'ятдесят штук — і я скажу вам і тільки вам, де саме зараз перебуває дівчина. Якщо це підстава, чи якщо я зачую копа десь неподалік, я психону, зроблю один дзвінок, і дівчинка відправиться у кращий світ. Зрозуміло?

— Так. Щодо грошей я не впевнений, та все, що я можу зробити, — переказати це своєму контакту.

— Поспішайте, Руде, бо мені вривається терпець.

— О, час у вас буде, якщо отримаєте гроші. Кого ви дурите, Сванджере?

На лінії западає тиша. Отепер можна виспатись як слід.

15.

Через три години зупиняюся перед цілодобовим продуктовим магазинчиком і купую пляшку води. Надворі до мене підходить коп у цивільному і бурчить:

— Руд? — Оскільки я — Руд, він подає мені коричневий паперовий магазинний пакет з коробкою сигар. — П'ятдесят штук, — додає він. — Сотнями.

— Добре, — кажу я. А що я маю казати? «Дякую»?

Виїжджаю з Сіті, один. Під час моєї останньої розмови зі Сванджером, десь годину тому, він наказав мені позбутися свого «приятеля» і самому сісти за кермо. Ще він сказав забути про шикарний новенький фургон і їхати чимось іншим. Я пояснив, що на поточний момент у мене більше нічого

нема, а часу, щоб бігом знайти щось у прокаті, бракує. Згодиться й фургон.

Намагаюсь не зациклюватись на тому, що цей тип за мною стежить. Він знав, коли ми з Напарником почали придивлятися до фургона Ю-Гоул. Тепер він знає, що у мене є нова машина. Дивовижно, що він досі у місті, раз знає про такі речі, але поліція досі його не викрила. Підозрюю, він нарешті зникне, отримавши гроші, і це буде зовсім непогано.

Дотримуючись інструкцій, телефоную йому, коли залишаю Сіті південним об'їздом і прямую по шосе. Його вказівки доволі чіткі: «Їдьте шістдесят миль на південь до з'їзду 184, далі по трасі 63 на схід до містечка Джоубз». Поки їду, все питаю себе: оцей мій судовий процес може враз згорнутися усього за кілька годин, так? Якщо суддя Фабіно справді залучена, як розгортатимуться події решту дня?

Уявлення не маю, скільки машин спостереження зараз їдуть за мною, але упевнений, що їх багато. Я не ставив запитань, у мене на це часу не було, та я знаю, що Рой Кемп і його команда залучили усіх детективів. У моєму фургоні два мікрофони, в задньому бампері — пристрій стеження. Я дозволив їм прослуховувати мій мобільний, щоправда, лише на наступні кілька годин. Б'юсь об заклад, хтось із їхніх людей вже наближається до містечка Джоубз. Гелікоптер чи й два у повітрі попереду мене зовсім не здивували б. Я не боюсь — Сванджер не має причин завдавати мені шкоди — але нерви чомусь тремтять.

Гроші немарковані, відстежити їх буде неможливо. Поліція не переймається тим, щоб повернути їх. Копів цікавить лише дівчина. А ще вони вважають Сванджера достатньо розумним, аби помітити будь-що підозріле.

Джоубз — невелике містечко, три тисячі мешканців. Коли минаю заправку «Шелл» на в'їзді в місто, як мені було сказано, набираю Сванджера.

— Залишайтеся на лінії, — каже він. — Поворот ліворуч одразу після автомийки.

Звертаю ліворуч на темну мощену вулицю, по обидва боки якої видно кілька старих будинків.

— Ви присягаєтесь, що маєте п'ятдесят штук, Руде?

— Присягаюся.

— Поверніть праворуч і їдьте до залізничних колій.

Роблю, як наказано, і він продовжує:

— Тепер праворуч, на оту першу вулицю. Вона ніяк не називається. Зупиніться біля першого знака «Стоп» і чекайте.

Зупиняюсь, із темряви зненацька виринає силует і смикає за ручку пасажирських дверцят. Натискаю кнопку, щоб відімкнути, і Сванджер застрибує всередину. Він показує ліворуч і каже:

— Їдьте туди, не поспішайте. Ми прямуємо назад до шосе.

— Радий знову зустрітися, Арче.

На ньому чорна хустина, яка закриває брови і вуха. Все інше також чорне — від бандани на шиї до армійських черевиків. Прикушую язику, щоб не спитати, де він припаркувався: яка мені різниця?

— Де гроші? — вимагає він.

Киваю через плече, він хапає пакет. Відкриває коробку з-під сигар і при світлі маленького кишенькового ліхтарика рахує гроші. Зиркає на дорогу, кидає: «Тут праворуч», і продовжує рахувати. Коли місто лишається позаду, він розслаблено й задоволено видихає, адресуючи мені дурнувату посмішку:

— Порядок.

— Ви в мені сумнівалися?

— Ще й як я у вас сумнівався, Руде. — Показуючи на заправку «Шелл», він питає: «Хочете пива?»

— Ні. Зазвичай я не п'ю пива о п'ятій тридцять ранку.

— Це найкращий час. Заїдьте.

Всередину він іде без грошей. Він без поспіху вибирає пакет чипсів, якого має вистачити йому на шість банок пива, і залазить назад у фургон без найменших ознак занепокоєння. Коли рушаємо знову, він дістає і відкриває банку. Надсьорбує, відтак відкриває чипси.

— Куди ми їдемо, Арче? — дещо роздратовано цікавлюсь я.

— До шосе, а там на південь. Цей фургон і досі пахне новим, знаєте, Руде? Здається, старий мені подобався більше.

Він набиває повен рот чипсів і запиває ковтком пива.

— Шкода. Тільки не смітіть, гаразд? Напарник дуже сердиться, якщо знаходить в машині сміття.

— Це отой ваш товариш?

— Ви знаєте, про кого йдеться.

Ми рухаємось по трасі 63, досі темній і порожній. Ані натяку на світанок. Я продовжую роззиратися, гадаючи побачити якесь стеження, та вони, звичайно, достатньо добре знають свою справу. Вони десь позаду, а може, десь попереду, а може, чекають на шосе. Знову ж таки, що я знаю про такі речі? Я ж адвокат.

Він виймає з кишені сорочки маленький телефон і підносить до мене.

— Затямте одну річ, Руде. Якщо я побачу копа, відчую копа чи почую копа, я лише натисну оцю кнопочку на цьому телефоні, і десь далеко трапиться дещо нехороше. Зрозуміло?

— Зрозуміло. То де, Арч? Почніть із цього. Де, коли, як? Гроші вже у вас, тепер з вас розповідь. Де дівчина і як нам до неї дістатися?

Він допиває першу банку, плямкає губами, знову набирає повен рот чипсів і кілька миль не видає ані звуку. Тоді відкриває наступну банку. На перехресті каже: «На південь».

У північному напрямку рух жвавий — мешканці передмість їдуть на ранкові зміни на роботу до Сіті. Південний напрямок, натомість, практично безлюдний. Дивлюсь на нього з бажанням ляпасом збити з його обличчя самовдоволену посмішку.

— Арч?

Він відпиває ще пива і підсовується на сидінні.

— Дівчат перевезли з Чикаго до Атланти. Вони часто переїздять з місця на місце, кожні чотири-п'ять місяців. Вони розгортають бурхливу діяльність у містечку, але за якийсь час люди починають плескати язиками, копи починають нищпорити, і тоді вони зникають, відкривають свою лавку десь в іншому місці. Важко тримати все в таємниці, коли пропонуєш гарненьких білих дівчаток за прийнятними цінами.

— Вам видніше. Джиліана Кемп досі жива?

— О так. Ще й як жива. Вона доволі активна, щоправда, в неї вибору нема.

— І вона в Атланті?

— В районі Атланти.

— Це велике місто, Арче, а в нас нема часу бавитися. Якщо маєте адресу — говоріть її мені. Ми так домовлялися.

Він зітхає і робить черговий великий ковток.

— Це у великому торговельному центрі, там жвавий рух, багато машин, люди ходять туди й сюди. «Фізіотерапія «Атлас» — так називається компанія, та насправді це не що

інше, як елітний бордель. У телефонному довіднику їхнього номера нема. Фізіотерапевти за викликом. Усе тільки за попереднім записом, просто так не прийдеш. Кожен клієнт повинен мати рекомендацію від іншого клієнта, тож вони — головні терапевти — знають, з ким мають справу. Отож, якщо ви клієнт, лишаєте машину на парковці, може, заходите в «Баскін-Роббінс» на морозиво, гуляєте собі тротуаром, а тоді пірнаєте в «Атлас». Парубок в білому лікарському халаті вітається і поводитьсь дуже люб'язно, от тільки під халатом у нього заряджена штука. Тримається він як лікар, та він і справді чимало знає про переламані кістки. Він бере гроші, скажімо, 300 доларів готівкою, і проводить вас до таких собі кімнат. Він показує на одну з них, ви заходите, а там невелике ліжко і дівчина — молода, красива і майже гола. У вас із нею двадцять хвилин. Виходите ви через інші двері, і ніхто не знає про ваш сеанс фізіотерапії. Дівчата працюють від обіду й до вечора — вранці вони не працюють, бо пізно прокидаються — а тоді їх збирають і везуть до стрип-клубу, де вони танцюють і виконують свою роботу. Опівночі їх відвозять додому, до гарних затишних помешкань, і замикають на ніч.

— Хто вони?

— Торгівці, вкрай неприємні хлопці. Банда, угруповання, картель, організована бригада злочинців, переважно пов'язаних зі Східною Європою, та є серед них і місцеві. Вони знущаються над дівчатами, тримають їх у страху і розпачі, і підсаджують їх на героїн. Більшість людей у цій країні не вірять, що в їхніх містах існує секс-торгівля, але вона існує. Вона повсюди. Вони, торговці, обожнюють утікачок, безпритульних дітей, дівчат з неблагополучних сімей. Це мерзотний бізнес, Руде. По-справжньому мерзотний.

Я міг би дорікати йому і ляяти, нагадати про його не останню роль в бізнесі, який він, виходить, ненавидить, але це нічим би не допомогло. Я цілком з ним згоден.

— Скільки там дівчат зараз?

— Складно сказати. Вони їх міняють, перевозять. Кілька зникли назавжди.

Як же не хочеться продовжувати. Тільки негідник, залучений в цей бізнес, може стільки всього про це знати.

— Розверніться на цьому виїзді, — каже він, — і їдьте назад на північ.

— Куди ми їдемо, Арче?

— Покажу. Тільки доведеться потерпіти.

— Добре. Тепер щодо адреси.

— Ось як би я діяв, якби був поліцією, — каже він несподівано владним голосом. — Я постежив би за цим місцем, за «Атласом», і спіймав би мужика, коли він вийде після сеансу фізіотерапії. Він, мабуть, виявиться місцевим страховим агентом, якому чогось не вистачає вдома і який запав на одну з дівчат — насправді можна замовляти собі вподобану дівчину, але такі запити не обов'язкові до виконання, такі вже у них правила, — або ж він місцевий надокучливий адвокат, як ви, Руде, такий самий нікчемний юрист, який за все береться, та мало що виграє, і за якихось три сотні баксів отримує свою фізіотерапію.

— Далі.

— Далі вони ловлять мужика, добряче його залякують, і за кілька хвилин він співатиме соловейком. Він усе їм викладає, особливо щодо внутрішнього розташування. Вони його доводять до сліз, а тоді відпускають. Вони — копи — вже мають ордер. Вони оточують територію з допомогою якогось-небудь загону спецпризначення, і все закінчується чудово. Дівчат звільнено. Торгівців упіймано на гарячому, і якщо

копи діятимуть правильно, то неодмінно одразу затримають одного з них. Якщо він розколеться, то видасть усю мережу. Це можуть бути сотні дівчат і десятки головорізів. Це буде неімовірно, Руде, а все завдяки вам і мені.

— Ага, Арче, ми з вами справжня команда.

Я прямую на з'їзд, перетинаю шосе і повертаюся вже на його північний напрямок. Усі, хто спостерігає за моїм фургоном, певно, не розуміють, що відбувається. Мій пасажир відкриває наступну банку — вже третю. Чипси скінчилися, а я впевнений, що там уже понасмічувано крихтами. Додаю газу до сімдесяти миль на годину і повторюю:

— Адреса, Арче.

— Це в передмісті Віста В'ю, близько десяти миль на захід від центру Атланти. Торговий центр називається «Вест Айві». «Фізіотерапія «Атлас» розміщена поряд із «Санні Бой Клінерз». Дівчата з'являться там близько 13:00.

— І одна з них — Джиліана Кемп?

— На це питання я вже відповів, Руде. Думаєте, я б розказував усе це, якби її там не було? Але копам варто поквапитись. Ці типи можуть згортатися і виїздити за лічені хвилини.

Я отримав те, що хотів, тож тепер заспокоююсь. Щось мене смикає кинути:

— Можна мені пива?

Якусь мить здається, що він дратується, ніби йому самому треба усі шість банок, але потім він усміхається і подає одну мені.

16.

Через кілька миль шляху після тривалого приємного мовчання Сванджер киває і каже:

— А он доктор Ву зі своїм білбордом про зворотну вазектомію. Навіює деякі спогади, так, Руде?

— Я провів тут усю ніч, дивився, як вони шукали. Навіщо ви це зробили, Арче?

— Навіщо я роблю будь-що, Руде? Навіщо я забрав ту дівчину? Навіщо так жорстоко з нею повівся? Вона ж не перша, знаєте?

— Це мене зовсім не обходить. Я лише сподіваюся, що вона остання.

Він хитає головою і якимось посмутніло каже:

— Нізащо. Отут з'їдьте на узбіччя.

Тисну на гальма, фургон зупиняється у яскравому світлі реклами доктора Ву. Сванджер хапає пакунок із грішми, покинувши пиво, і береться за ручку дверцят.

— Передайте тим тупорилим копам, що вони ніколи мене не знайдуть, — кидає він. Він вистрибує, хряцає дверима, і кидається через узбіччя у високу траву, тоді через паркан, і під знак. Спостерігаю, як Сванджер спритно пролазить між масивними опорами, спершу його видно, а тоді силует зникає у високій кукурудзі.

Задля безпеки ще з півмилі проїжджаю по шосе, знову зупиняюся і телефоную копам. Вони слухали кожне слово, сказане в цьому фургоні протягом останньої години, тож мені нічого додати. Наголошую, що було б помилкою шукати і дотискати Сванджера, поки не відбудеться рейд у Атланті. Вони, здається, такої ж думки. Я не спостерігаю жодної активності на полі кукурудзи чи поруч із ним поблизу білборда.

Дорогою назад до Сіті у мене дзвонить телефон. Макс Манчіні.

— Доброго ранку, — кажу я.

— Я щойно говорив із суддею Фабіно. Здається, вона нездужає, якесь харчове отруєння. Засідання сьогодні не буде.

— О, яка прикрість.

— Я знав, що ти засмутишся. Поспи трохи, пізніше поговоримо.

— Добре. То мені треба буде сконтактувати з тобою?

— Так. І знаєш, Руде, класна робота.

— Побачимо.

Заїжджаю за Напарником до нього додому, і ми влаштуємо тривалий сніданок у закусочній. Я переповідаю події останніх семи годин, він, за традицією, слухає, не кажучи ні слова. Мені не завадило б прилягти і спробувати заснути, та я надто знервований. Намагаюся згаяти час, вештаючись будівлею суду, але так переймаюся рейдом в Атланті, що ні про що інше й думати не можу.

За звичайних обставин я щосили готувався б до процесу Тадео, однак тепер сумніваюся, що він відбудеться. Я свою частину домовленостей виконав, тож тепер, незалежно від того, що там із Джиліаною Кемп, ми будемо укладати угоду. Маленьку гарненьку угоду, яка дозволить моему клієнту незабаром повернутися в ринг. Але нікому з тих, з ким маю справу зараз, я не довіряю. Якщо рейд закінчиться безуспішно, то не буде дивом, що мер, Макс Манчіні, Мосс Корган, Повільно Фабіно і очільники поліції зберуться разом в кабінеті і постановлять: «Обдурімо Руда і його клієнта! Процес таки відбудеться».

17.

О 14:00 за східним часом парковку торговельного центру «Вест Айві» заповнюють численні федеральні

агенти у звичайному одязі на непримітних автомобілях. Агенти із серйозною зброєю ховаються у фургонах без розпізнавальних знаків.

Мужик, якому не пощастило — 41-річний продавець автівок на ім'я Бен Браун. У шлюбі, батько чотирьох дітей, живе в охайному будинку неподалік. Після фізіотерапії він виходить з «Атласу» дверима без вивіски, йде до своєї — демонстраційної — машини, йому дають від'їхати з півмилі, аж тут до нього чіпляються місцеві копи. Спочатку Бен упевнено заявляє, що він, у біса, не перевищував ніякої швидкості, та коли чорний позашляховик підрулює і зупиняється просто перед ним, він розуміє, що втрапив у добрячу халепу. Його представляють двом агентам ФБР і проводять на задне сидіння їхнього автомобіля. Йому погрожують арештом за схиляння до проституції і кажуть, що згодом можуть висунути обвинувачення у найрізноманітніших федеральних злочинах. «Атлас», як йому відомо, є частиною організації, що займається секс-торгівлею і діє у кількох штатах, саме тому справою й займаються федерали. У Бена перед очима пролітає все його життя, йому ледь вдається стримувати сльози. Він каже агентам, що має дружину і чотирьох дітей. Агенти не схильні змилюватись. На нього чекає тюремний строк.

З агентами, однак, можна домовитись. Якщо він розкаже їм усе, вони дозволять йому застрибнути до його машини і їхати геть вільною людиною. З одного боку, щось підказує Бену тримати язика за зубами і вимагати адвоката. З іншого — він хоче довіритися їм і врятувати власну шкуру.

Він починає говорити. Це його четвертий чи п'ятий візит до «Атласу». Дівчина у нього була щоразу інша; цим йому місцина й подобається — різноманіттям. Триста баксів за раз. Ніяких документів, ясна річ. Його рекомендував

приятель з автосалону. Усе тримається без розголосу. Так, він рекомендував ще двох знайомих. Рекомендація — це вимога; вони, здається, дуже стежать за безпекою; конфіденційність гарантована. Всередині — невеличка рецепція, де його завжди зустрічав той самий чоловік, Тревіс, одягнутий в білий лікарський халат, аби мати відповідний вигляд. За дверима — шість чи вісім подібних між собою кімнат — невелике ліжко, невеликий стілець, оголена дівчина. Відбувається все швидко. Така собі секс-забігайлівка, зайшов — вийшов, зовсім не схоже на ту пригоду у Вегасі, коли дівчина звивалася навколо нього і вони їли шоколад і пили шампанське.

ФБРівці не посміхаються.

— Інші чоловіки там є?

Так, можливо, здається, одного разу там був ще якийсь чоловік. Там все дуже чітко і продумано, хіба що стіни доволі тонкі, тож не дивно, що чути доволі виразні звуки з іншого сеансу фізіотерапії. Дівчата? Ну, звісно, є там Тіффані, Бріттані та Амбер, але які у них справжні імена — хтозна.

Бену кажуть іти і більше не грішити. Він мчить щодуху, щоб встигнути попередити своїх приятелів, аби трималися подалі від «Атласу».

Наступної ж миті починається рейд. Озброєні до зубів агенти блокують усі двері, тож немає часу навіть подумати про опір чи втечу. Трьох чоловіків у кайданках виводять і кудись везуть. Шістьох дівчат, включно з Джиліаною Кемп, визволяють і забирають у безпечне місце. Саме перед 15:00 вона, істерично схлипуючи, телефонує своїм батькам. Її викрали тринадцять місяців тому. Вона народила у неволі. Вона не має уявлення, що трапалося з її дитиною.

Під великим тиском один із трьох чоловіків, американець, купується на приманку і починає свідчити. Спочатку називає

імена, потім адреси, тоді все інше, що може згадати. За кілька годин павутина різко зростає. Офіси ФБР у дюжині міст відкладають усі інші справи.

Один із приятелів мера Вуді, банкір, має корпоративний літак, і з задоволенням пропонує його надати. До 19:00 дня, в який вона мала б завершувати свою жахливу роботу в «Атласі» і готуватися всю ніч показувати стриптиз і танцювати на столах, Джиліана Кемп раптом летить додому. Про неї дбає бортпровідниця, яка згодом скаже, що Джиліана плакала всю дорогу.

18.

Арч Сванджер вкотре вислизає із розставлених сітей. Відколи він зник у полі кукурудзи, він ніде не засвітився. Поліція думає, що могла б зловити його там і тоді, але оскільки їм було наказано зачекати до завершення рейду, вони його упустили. Очевидно, у нього був спільник. Від знаку «Стоп» у Джоубзі, де я підібрав його, до реклами доктора Ву обабіч шосе — близько сорока миль. Хтось мав бути за кермом автомобіля для втечі.

Сумніваюся, що це був останній раз, коли я мав із ним справу.

19.

Коли западають сутінки, ми з Напарником ідемо до в'язниці — веземо Тадео втішні новини. Йому запропонують угоду з угод — поблажливий вирок, менш суворий виправний заклад, гарантію раннього звільнення за гарну поведінку. Якщо обставини складуться сприятливо, він зможе повернутися на

ринг через два роки, слава колишнього в'язня і те знамените відео тільки зміцнять його кар'єру. Мушу визнати: думки про його повернення мене просто заводять.

Я з великим задоволенням викладаю усі карти на стіл. Принаймні більшість із них. Деталі пригод, пов'язаних зі Сванджером, упускаю, натомість наголошую на своїй майстерності переговорника й адвоката у непростих справах.

На Тадео це не справляє враження. Він каже «ні». Ні!

Намагаюсь пояснити, що він не може просто відмовитись. На нього чекає десять чи й більше років у суворому виправному закладі, і я пропоную угоду настільки фантастичну, що головуюча суддя не може в це повірити. Отямся, хлопче! Ні.

Я приголомшений, власним вухам не вірю.

Він сидить, схрестивши руки на грудях, самовпевнений малий засранець, знову й знову каже «ні». Ніяких угод. Він за жодних обставин не визнає провину. Він бачив присяжних і після деяких сумнівів знову впевнився, що вони не визнають його винним. Він наполягатиме на тому, щоб стати на місце свідка і викласти свою версію подій. Він нахабний і впертий, і роздратований моїм прагненням добитися, щоб він визнав провину. Стримуючи емоції, повертаюсь до основного — обвинувачення, докази, відео, непевність свідчень нашого експерта, склад журі, нещадний тиск, який чекатиме на нього на перехресному допиті, ймовірність десятирічного терміну, словом, до усього цього. На нього нічого не діє. Він — невинна людина, що якимось чином випадково вбила рефері самими лише голими руками, і він усе це може пояснити присяжним. Він вийде вільною людиною, і коли це станеться, ну, тоді настане час розплати. Він підшукає нового менеджера і нового адвоката. Він звинувачує мене у зраді. Це мене розлючує, і я кажу йому, що він здурів. Питаю, кого він там слухає у своїй

камері. Ситуація все гіршає й гіршає, і за годину я вихором вилітаю з кімнати.

Я думав, що цієї ночі висплюся, та тепер, здається, у мене буде звичне для періоду перед процесом безсоння.

20.

О п'ятій ранку в четвер п'ю міцну каву і читаю «Кронікл» онлайн. Усе тільки про визволення Джиліани Кемп. Найбільше фото на головній сторінці — таке, як я прогнозував: за трибуною мер Вуді у всій красі, поруч із ним Рой Кемп, позаду них — шеренга полісменів у формі. Джиліани на фото немає, зате є набагато менша фотографія, на якій вона виходить з літака в аеропорту. Бейсбольна кепка, великі темні окуляри, піднятий комір, багато не скажеш, але виглядає вона цілком добре. Написано, що вона відпочиває вдома у колі рідних і друзів. Стаття про секс-торгівлю займає кілька сторінок, а операція ФБР, звичайно, триває й досі. Арешти відбуваються по всій країні. На цей момент звільнено приблизно двадцять п'ять дівчат. У Денвері сталася стрілянина, але обійшлося без серйозних поранень.

На щастя, у статті жодного слова про героїнову залежність Джиліани чи про втрачену дитину. Одне жахіття закінчилося, інші тривають. Можливо, я мав би почувати певне задоволення від того, що причетний до усього цього, але таких відчуттів у мене нема. Я обміняв інформацію на переваги для клієнта. От і все. Тепер той клієнт здурів, і я не отримаю ніякої угоди.

Чекаю до 07:00, щоб надіслати текстові повідомлення Максу Манчіні і судді Фабіно. Текст такий: «Після ґрунтовного обговорення мій клієнт відмовляється приймати угоду про

визнання провини, пропоновану прокуратурою. Я наполегливо радив йому прийняти угоду, але безуспішно. З огляду на це, процес має продовжуватися — після того, як одужає суддя. Перепрошую. С.Р.»

Манчіні відповідає: «Тоді до справ. Скоро побачимось». Він, ясна річ, у захваті, адже він знову в центрі уваги. Суддя Фабіно, очевидно, швидко одужує. Вона пише: «Гаразд, продовжуємо процес. Зустрінемося в кабінеті о 08:30. Я повідомлю судовому приставу».

21.

Учасники процесу збираються в судовій залі, ніби вчора нічого не трапилось, чи принаймні нічого такого, що могло б якось вплинути на процес. Усе відомо всього кільком людям — мені, прокурору, судді, Напарнику — а всі інші нічого не знають, та й не повинні знати. Я пошепки звертаюсь до Тадео. Він своєї думки не змінив; він може виграти цей процес.

Ми йдемо до кабінету судді на ранкову нараду. Щоб підстрахуватися, повідомляю судді і Максу, що хочу, аби рішення мого клієнта внесли в протокол. Тоді з плином часу не виникатимуть сумніви у його рішенні відмовитися від угоди. Пристав приводить його, без усіляких кайданок. Він усміхається і поводитьсь дуже ввічливо. Його приводять до присяги, він каже, що має ясний розум і усвідомлює, що відбувається. Фабіно просить Манчіні нагадати умови угоди про визнання провини: п'ять років за визнання провини у ненавмисному вбивстві. Її Честь зазначає, що не може пообіцяти якогось певного виправного закладу, але має думку, що пан Запате непогано почувався б у окружному виправно-трудовому

зкладі неподалік звідси. — усього за шість миль. Його мама може часто його навідувати. Більше того, вона не контролює умовно-дострокові звільнення, але як суддя, яка виголошуватиме вирок, вона має повноваження рекомендувати раннє звільнення.

Чи розуміє він усе це? Він каже, що розуміє, і продовжує твердити, що не визнає провини ні в чому.

Я оголошую, що радив йому піти на угоду. Він каже — так, він розуміє мою пораду, але він її не приймає. Вимикаємо запис, судовий репортер перестає фіксувати. Суддя Фабіно складає пальці до купи, як досвідчена вихователька дитсадочка, і до нестерпного детально розказує Тадео, що вона ще ніколи не бачила угоди настільки вигідної для будь-якого підсудного, обвинуваченого у смерті іншої людини. Іншими словами, хлопче, ти справжній ідіот, раз відмовляєшся від такої угоди.

Він незворушний.

Тоді Макс пояснює, що він, професійний прокурор, ніколи ще не пропонував такої поблажливої угоди про визнання провини, як ця. Вона справді екстраординарна. Близько вісімнадцяти місяців терміну, повний доступ до тренажерної зали, а забезпечення виправного закладу просто чудове, і ти повернешся до боїв, не встигнувши й отямитись.

Тадео тільки хитає головою.

22.

Заходять присяжні, кидають очікувальні, неспокійні погляди. Атмосфера в судовій залі наелектризована, адже ця драма ось-ось розгорнеться, але я не почуваю нічого, крім знайомого напруження всередині. Перший день завжди

найскладніший. Мине кілька годин, ми зануримося в рутину, і напруження потроху спаде. Однак поки що мене аж нудить. Якось один літній адвокат сказав мені, що якщо настане день, коли я зайду до судової зали і без страху подивлюся на присяжних — значить, настав час покинути цю роботу.

Макс цілеспрямовано підводиться і прямує до майданчика перед боксом присяжних. Він усміхається своєю звичайною привітною посмішкою і бажає доброго ранку. Перепрошує за вчорашню затримку. Нагадує: його звати Макс Манчіні, головний прокурор Сіті.

Ми тут із сумного приводу, адже він стосується втрати життя. Шон Кінг був добрим чоловіком, мав люблячу сім'ю, тяжко працював, а щоб заробити кілька додаткових баксів — виступав рефері. Не викликають сумнівів ні причина смерті, ні хто саме його вбив. Підсудний, який сидить отут, намагатиметься ввести вас в оману, ніби закон не поширюється на тих, хто тимчасово чи назавсім втрачає голову.

Маячня. Без нотаток його трохи заносить, я вже зрозумів, що Макс помітно губиться, коли відступає від сценарію. Досвідченіші адвокати, які виступають у судових залах, справляють враження, ніби говорять експромтом, хоча насправді вони цілими годинами вчать напам'ять і виголошують свої слова. Макс до них не належить, та він не настільки безнадійний, як більшість прокурорів. Він робить дуже розумний крок, обіцяючи присяжним, що невдовзі вони побачать знамените відео. Він змушує їх чекати. Він міг би показати відео навіть на цій початковій стадії процесу — Повільно вже про це сказала. Але він зацікавлює їх. Хороший крок.

Його вступна промова недовга, адже справа — залізна. Я імпульсивно підводжуся і повідомляю Її Честі, що

відкладу свою вступну промову до початку власне захисту — наші правила допускають таку можливість. Макс підстрибує і запрошує свого першого свідка — вдову, пані Беверлі Кінг. Це гарна жінка, одягнута стримано, вона трохи боїться місця свідка. Макс висловлює їй стандартні фрази співчуття, за кілька хвилин вона у сльозах. Хоч ці свідчення не стосуються вини чи невинуватості, до цього завжди вдаються — наголосити, що жертва є мертвою, і що в нього чи у неї лишилися люблячі родичі. Шон був вірним чоловіком, відданим батьком, чудовим працівником, годувальником родини, люблячим сином своєї матері. Крізь схлипування вимальовується картина, і вона, як завжди, драматична. Присяжні весь час зітхають і зрідка кидають погляди на Тадео. Я вуха йому прогудів, щоб він не дивився на присяжних, а чемно сидів за столом і безупину писав у блокноті. Не хитай головою. Не демонструй жодних реакцій чи емоцій. У будь-який момент принаймні двоє присяжних дивляться на тебе.

Я не проводжу перехресного допиту пані Кінг. Її відпускають, вона повертається на місце поруч із трьома своїми дітьми у першому ряду. Чудова сім'я у всіх перед очима, а надто перед очима присяжних.

Наступний свідок — судмедексперт, патологоанатом-криміналіст, доктор Гловер, ветеран подібних баталій. У моїй кар'єрі було немало жахливих справ про вбивства, тож ми з доктором Гловером вже стикалися перед присяжними. Навіть у цій самій судовій залі. Він проводив розтин Шона Кінга наступного дня після смерті, і має фото на доказ цього. Місяць тому ми з Манчіні ледь не побилися через фотографії з розтину. Зазвичай їх не показують, бо вони настільки жахливі, що спричиняють упередженість.

Однак Макс переконав Повільно, що три фото із м'якіших є доказовими. На першому Шон лежить на столі, голий, тільки середина тіла прикрита білим рушником. На другому — обличчя крупним планом, знято зверху. На третьому — його поголена голова, повернута праворуч так, щоб було видно помітні набряки від кількох ран. Близько двадцяти фото Повільно розважливо заборонила показувати, бо вони настільки специфічні, що жоден притомний суддя не дозволив би демонструвати їх присяжним: відпилювання верхньої частини черепа, зблизька сфотографований ушкоджений мозок, і останнє — вийнятий мозок лежить на лабораторному столі.

Фотографії, дозволені до показу, проектуються на високий широкий екран. Манчіні розпитує доктора про кожен знімок. Причиною смерті стала травма від удару тупим предметом, завдана багатократними ударами у верхню частину обличчя. Скільки саме ударів? Що ж, у нас є відео. Це ще один вдалий хід Макса — представити зображення, коли свідчення дає медичний експерт. Світло тьмянішає. Дивлячись на великий екран, ми знову переживаємо трагедію: двоє бійців у центрі рингу; обидва впевнені у перемозі; Шон Кінг піднімає праву руку Краша, той видається здивованим; плечі Тадео опускаються — він не вірить; тоді раптом він атакує Краша збоку відверто підступним ударом; до того, як Шон Кінг може зреагувати, Тадео потужно б'є правою його в ніс, тоді лівою; Шон Кінг падає назад і впирається у сітку клітки, осідає, беззахисний, без свідомості; Тадео накидається на нього, як тварина, б'є безперестанку.

— Двадцять два удари в голову, — каже доктор Гловер загіпнотизованим жорстокістю присяжним. Вони дивляться, як міцного здорового чоловіка забивають до смерті.

А мій клієнт-ідіот гадає, що може вийти звідси вільним.

Відео закінчується моментом, коли Норберто кидається в ринг і хапає Тадео. На ту мить голова Шона Кінґа звисає на груди, його обличчя залите кров'ю. Краш непритомний. Починається хаос, ще хтось кидається до клітки. Коли розгоряється безлад, екран гасне.

Лікарі зробили все, що могли, аби зняти сильний набряк мозку Шона Кінґа, але зарадити не вдалося. Він помер через п'ять днів, так і не прийшовши до тями. Замість відео з'являється зображення комп'ютерної томограми, і доктор Гловер розповідає про струс мозку. Наступний знімок, і він розповідає про крововилив усередині півкуль. Наступне зображення — велика субдуральна гематома. Свідок вже багато років обговорює з присяжними розтини і причини смерті, тож він знає, як свідчити. Він не поспішає, пояснює деталі, намагається уникати таємничих слів і фраз. Це, певно, один із найлегших для нього випадків, адже є відео. Жертва була абсолютно здоровою, коли заходила в клітку. Звідти його винесли на ношах, а чому — відомо всьому світу.

Сперечатися зі справжнім експертом перед присяжними — завжди справа нелегка. Найчастіше адвокат і програє суперечку, і втрачає довіру. Зважаючи на факти у цій справі, до мене з самого початку довіри вкрай мало. І я не хочу її втрачати. Підводжуся і ввічливо кажу:

— Запитань немає.

Коли я сідаю, Тадео шипить на мене:

— Ти що робиш, чувак? Виходить, ти на їхньому боці.

— Припини, добре? — крізь зуби ціджу я. Мене вже дістала його самовпевненість, до того ж він явно мені не довіряє. Сумніваюся, що це можна виправити.

23.

Під час обідньої перерви отримую текстове повідомлення від Мігеля Запате. Вранці я бачив його в судовій залі серед нечисленної зграйки родичів і друзів у задньому ряду — вони дивилися уважно, хоч і сіли якнайдалі. Зустрічаємося в коридорі і виходимо з будівлі. До нас приєднується Норберто, колишній менеджер Команди Запате. Напарник йде трохи позаду. Упевнююсь, що вони розуміють: Тадео відмовляється від дуже вигідної угоди про визнання провини. Він міг би вийти через вісімнадцять місяців і знову повернутися до боїв.

Але у них є краща пропозиція. Присяжний номер десять — Естебан Суарез, тридцять вісім років, водій вантажівки у продовольчій компанії. П'ятнадцять років тому він легально емігрував з Мексики. Мігель каже, що має приятеля, який його знає.

Маскую свій подив — ми занурюємося в небезпечні води. Звертаємо у вузьку вуличку з одnobічним рухом, високі будівлі якої не пропускають сонячного світла.

— Звідки твій приятель його знає? — питаю я.

Мігель — вуличний розбишака, дрібний наркоторгівець банди, глибоко задіяний у незаконному обігу кокаїну, але не дотичний до відповідних прибутків. У мутній схемі дистрибуції Мігель зі своїми хлопцями застрягли десь посередині, рости їм нікуди. Саме там був і Тадео, коли ми зустрілися менше двох років тому.

Мігель знизує плечима:

— Мій приятель знає багатьох людей.

— Я в цьому не сумніваюся. А коли твій приятель познайомився з паном Суарезом? Протягом останніх двадцяти чотирьох годин?

— Не має значення. Важливо те, що ми можемо домовитися з Суарезом, і він не так вже й багато хоче.

— За підкуп присяжного ти можеш заgrimіти в ту ж тюрму, що й Тадео.

— Сеньйоре, я тебе прошу. За десять штук Суарез забезпечить неодностайність журі, а може навіть виправдальний вирок.

Зупинившись, витріщаюсь на цього дрібного бандита. Та що він знає про виправдальні вироки?

— Якщо ти вважаєш, що присяжні збираються випустити твого брата на свободу, то ти просто божевільний, Мігелю. Такого не може бути.

— Гарзд, тоді неодностайність. Ви самі казали, що якщо вони зависнуть один раз, а тоді другий, то прокурор усе скасує.

Я знову рушаю — повільно, бо невпевнений, куди саме ми йдемо. Напарник у п'ятдесяти ярдах іде слідом.

— Добре, — озиваюсь я, — в такому разі підкупи присяжного, але я до цього непричетний.

— Окей, сеньйор, давай мені гроші, і я все владнаю.

— Он воно що. Тобі потрібні гроші.

— Так, сеньйоре. У нас стільки грошей нема.

— У мене також нема, особливо після того, як представляю інтереси твого брата. Я витратив тридцять штук на консультанта з присяжних і двадцять на психіатра, плюс ще двадцять на інші витрати. Не забувай, Мігелю, у моїй професії прийнято, щоб клієнт платив мені, виплачував гонорар за представництво інтересів. А також клієнт покриває усі витрати. Інакше ніхто не працює.

— То ти через це не борешся?

Знову спиняюсь і пильно дивлюсь на нього.

— Ти жодного поняття не маєш, про що говориш, Мігелю. Я роблю все, що можу, за наявних фактів. Ви, хлопці, маєте помилкове уявлення, ніби я можу віднайти для вашого брата лазівку в законі і вивести його звідти вільною людиною. Знаєш що? Цього не трапиться, Мігелю. Так і перекажи своєму тупоголовому брату.

— Нам треба десять тисяч, Руде. Вже.

— Яка прикрість. У мене нема.

— Ми хочемо іншого адвоката.

— Надто пізно.

24.

Д — донати. Після чергової безсонної ночі зустрічаюся з Нейтом Спуріо у пекарні біля університету. На сніданок у нього два донати із джемом, глазуровані медом, і чорна кава. Я не голодний, тож обмежуюсь кавою. Через кілька хвилин світської бесіди кажу:

— Послухай, Нейте, я цими днями дуже зайнятий. Що ти думаєш?

— Щодо процесу, так?

— Так.

— Я чув, тобі непереливки.

— Все доволі кепсько. Ти дзвонив. Щось трапилось?

— Нічого такого. Мене попросили переказати слова вдячності від Роя Кемпа і його родини. Дівчину вони кудись відвезли на реабілітацію. Вона не в собі, звісно, але принаймні вона жива і серед рідних. Я ось що хочу сказати, послухай, Руде, ці люди думали, що вона померла. А тепер вона знову з ними. Вони зроблять усе, що знадобиться, аби вона відновилася. А у них може з'явитися ниточка, яка приведе до дитини.

Усе це досі розгортається по цілій країні. Минулої ночі були чергові арешти, ще кількох дівчат забрали під захист. Відкрилася зачіпка, пов'язана з торгівлею дітьми, і її розкручують.

Киваю, надсърбую каву і кажу:

— Це добре.

— Так, добре. І Рой Кемп хоче, аби ти знав, що він і його сім'я дуже вдячні тобі за те, що повернув їм доньку і за все, що ти зробив.

— Він викрадав мою дитину.

— Припини, Руде.

— Його дочку викрали, тож він має добре знати, як воно. Його вдячність мені ні до чого. Йому пощастило, що я відкликав звернення до ФБР, бо він міг би сидіти у в'язниці.

— Досить, Руде. Відпусти це. Усе закінчилося щасливо — завдяки тобі.

— Я нічого не вимагав тоді й нічого не хочу зараз. Передай пану Кемпу, хай поцілує мене в зад.

— Так і передам. Вони напали на слід Сванджера. Минулої ночі надійшло повідомлення від бармена у Расіні, штат Вісконсін.

— Чудово. Може, зустрінемося десь за тиждень, пива вип'ємо? Зараз я надто перевантажений.

— Звісно.

25.

У п'ятницю вранці, перед завершенням процесу, ми з Напарником і Кліффом перемовляємося в коридорі. На цьому етапі завдання Кліффа — сидати на різних місцях серед глядачів і спостерігати за присяжними. Його реакція на вчорашній день не дивує: присяжні не мають співчуття до Тадео

і вже прийняли рішення. Хапайтеся за угоду, якщо вона ще в силі — не перестає повторювати Кліфф. Розповідаю йому про свою розмову з Міґелем напередодні.

— Що ж, — відповідає Кліфф, — якщо можете когось підкупити, то варто поквапитись.

Коли заходять присяжні, потай дивлюсь на Естебана Суареза. Я планував тільки швидко глянути на нього, як я завжди роблю під час слухань. Однак він витріщається на мене так, ніби чекає, що я подам йому конверт. Ну й придурок. Є деякі підозри, що із ним хтось контактував. А також є деякі підозри, що йому не можна довіряти. Він що, вже гроші свої рахує?

Суддя Фабіно бажає доброго ранку і знову вітає всіх у судовій залі. Вона проводить стандартну процедуру опитування журі — чи були які-небудь недозволені контакти зі зловмисниками, що намагалися вплинути на їхню думку. Знову дивлюсь на Суареза. Він не відриває від мене погляду. Упевнений, інші це вже помітили.

Пан Манчіні підводиться й оголошує:

— Ваша честь, штат завершив. У нас можуть бути додаткові свідки для спростувань, але поки що у нас все.

Це не сюрприз, Макс мене попередив. Він викликав усього двох свідків, бо більше йому не потрібно. Знову ж таки, відео настільки промовисте, що Макс мудро дав йому промовляти. Він чітко встановив причину смерті і міцно притиснув виконавця.

Я підходжу до боксу присяжних, дивлюсь на кожного, крім Суареза, і починаю з констатації очевидного. Мій клієнт убив Шона Кінґа. Без умислу, без планування. Він ударив його двадцять два рази. Але Тадео цього не пам'ятає. Десь за п'ятнадцять хвилин до нападу на Шона Кінґа Тадео Запате зазнав ударів по обличчю і голові, загальною кількістю тридцять

сім, від Краша, також відомого як Бо Фрейлей. Тридцять сім ударів. Він не потрапив у нокаут, але це позначилося на його свідомості. Він пригадує завершення другого раунду, коли Краш поцілив коліном йому у щелепу. Ми покажемо вам, присяжні, увесь поєдинок, налічимо тридцять сім ударів в голову, і продемонструємо вам, що Тадео не усвідомлював, що робив, коли атакував рефері.

Говорю коротко, бо мені нема чого багато розповідати. Дякую їм і залишаю трибуну.

Мій перший свідок — Оскар Морено, тренер Тадео, перша людина, яка помітила потенціал у 16-річному боксерові. Оскар приблизно мого віку, старший, ніж друзки Тадео, і життя він знає. Він видивляється в спортзалі латиноамериканських дітей, талановитішим пропонує тренуватись. А ще так трапилось, що він несудимий — цінна характеристика для людини, яку викликають за трибуну свідка. Колишні кримінальні обвинувачення завжди дошкуляють. Присяжні суворі до злочинців, які дають присягу.

З Оскаром я викладаю події, які передують боям. Така собі спроба викликати жалість присяжних. Тадео — бідна дитина з бідної сім'ї, для якої єдиний шанс на життя — всередині клітки. Нарешті підходимо до бою, світло в судовій залі тьмянішає. Це вперше ми дивимось бій без перерв. У напівтемряві спостерігаю за журі. Жінки обурені жорстокістю цього спорту. Чоловіки занурюються повністю. Запустивши спочатку, зупиняю запис щоразу, коли Тадео отримує удар в обличчя. Насправді більшість із них не були аж такими небезпечними, і Краш заробив на них мінімальні бали. Але для присяжних, які до пуття нічого не знають, удар в обличчя, особливо трохи перебільшений моїми і Оскара коментарями, є ледь не смертельним. Повільно,

методично рахую. Коли їх показують отак перебільшено, може легко виникнути питання — як взагалі Тадео встояв на ногах. За 1:20 до завершення другого раунду Крашу вдається смикнути голову Тадео донизу і вдарити по ній правим коліном. Це справді сильний удар, але не настільки, щоб відключити Тадео. Однак зараз ми з Оскаром подаємо все так, ніби цей удар спричинив тимчасове ушкодження мозку.

Зупиняю відео на фіналі другого раунду і ретельно відрепетируемими запитаннями й відповідями отримую враження Оскара від його підопічного між раундами. Очі хлопця оскле-ніли. Він міг тільки кректати, говорити не міг. Він не реагував на запитання, які сипали на нього Норберто і Оскар. Він, Оскар, замислився, щоб дати сигнал рефері і зупинити бій.

Я викликав би за трибуну Норберто, щоб він підтвердив ці брехні, але у нього дві судимості, і Манчіні його просто розтопче.

У цих свідченнях не згадується, що я також був у кутку рингу. Я був одягнутий у яскраво-жовтий піджак «Тадео Запате» і намагався поводитись так, ніби був чимось корисним. Я пояснив це Максу і Повільно, запевнив їх, що не бачив і не чув нічого важливого. Я був тільки глядачем, тому мене не можна вважати свідком. Макс і Повільно знають, що я тут з теплих почуттів, а не через гроші.

Дивимось третій раунд, рахуємо нові удари по голові Тадео. Оскар свідчить, що коли бій завершився, Тадео думав, ніби лишився ще один раунд. Він був не при собі, майже непритомний, але тримався на ногах. Після того, як він напав на Шона Кінга, а Норберто та інші його відтягли, він скидався на знавіснілу тварину, не тямив, ні де він знаходився, ні чому його стримували. Через тридцять

хвилин, коли він перевдягався у роздягальні, поки поліція спостерігала і чекала, він почав приходити до тями. Він захотів дізнатися, що тут роблять копи. Питав, хто переміг в поєдинку.

Загалом непогана робота із зародження деяких сумнівів. Однак навіть для нефахівців після перегляду усіх трьох раундів очевидно, що бій насправді був на рівних. Тадео отримав стільки ж, скільки й завдав.

На перехресному допиті Макс нічого не добивається. Оскар вказує на факти. Він був там, у кутку, говорив зі своїм бійцем. І якщо він каже, що хлопчина прийняв надто багато ударів у голову, то, значить, так воно й було. Довести протилежне Макс не може.

Наступним викликаю нашого експерта, доктора Таслмана, психіатра-пенсіонера, який тепер працює професійним свідком. Одягнутий він у чорний костюм, хрустку білу сорочку, маленьку червону краватку-метелик, а завдяки окулярам в роговій оправі і пишній сивій шевелюрі виглядає він неймовірно розумним. Неквапом розпитую його про його кваліфікацію і пропоную його як експерта у сфері судової експертизи. Макс не протестує.

Тоді прошу доктора Таслмана пояснити зрозумілою мовою юридичне поняття неосудності — стандарту, прийнятого нашою державою десять років тому. Він усміхається мені, тоді дивиться на присяжних так, як дивився б старий професор, із задоволенням спілкуючись зі своїми допитливими студентами.

— Неосудність, — каже він, — просто означає, що особа, яка є психічно здоровою, робить щось неправильне. І зараз людина знає, що це неправильно, але на той момент вона була ментально розбалансована чи неврівноважена, і в будь-якому

разі не могла втримати себе від того вчинку. Вона знає, що це неправильно, але не може контролювати себе і таким чином скоює злочин.

Він багато разів дивився і бій, і те, що сталося після бою. Він провів з Тадео кілька годин. Протягом першої зустрічі Тадео сказав йому, що не пам'ятає нападу на Шона Кінга. Ба більше, він не пам'ятає майже нічого після другого раунду. Однак під час останнього спілкування Тадео, здається, пригадав, що насправді сталося. Наприклад, він сказав, що пам'ятає самовдоволений вираз обличчя Краша, коли його руку підняли на знак перемоги. Він пригадав обурені вигуки з натовпу, який не погодився з рішенням. Він пригадав, як його брат Мігель щось кричав. Але він не пам'ятав нічого, пов'язаного з нападом на рефері. Втім, незалежно від того, що він пам'ятав, його засліпили емоції і він не мав іншого вибору, крім нападу. Його пограбували, а найближчою офіційною особою виявився Шон Кінг.

Так, на думку доктора Таслмана, Тадео був настільки безтямний, що не міг себе зупинити. Так, він був юридично неосудним, і тому не є відповідальним за власні дії.

Та є ще один цілком певний чинник у цих подіях, що робить справу унікальною. Тадео перебував у клітці, створеній для боїв. Щойно він провів дев'ять хвилин, обмінюючись ударами з іншим бійцем. Він заробляє на життя, завдаючи ударів людям. Для нього в той вирішальний момент було природним вирішити проблему додатковими ударами. Будучи у контексті, в атмосфері тієї миті, він почував, що не має іншого вибору, крім як робити те, що вмів.

Коли я завершую з Таслманом, починається перерва на обід.

26.

Зазираю до суду у справах сім'ї, щоб перевірити статус позову. Як і передбачалося, суддя Ліф відхилив клопотання Джудіт про невідкладне слухання і призначив засідання аж через чотири тижні. У його постанові також сказано, що регулярність візитів залишається без змін. Отак тобі, дороженька.

На обід Кліфф, Напарник і я проходимо кілька кварталів та усамітнюємося за столиком, щоб швидко перекусити. Ранкові свідчення не могли бути кориснішими для Тадео. Ми всі троє здивовані тим, як гарно тримався Оскар за трибуною і як правдоподібно він розповідав присяжним, що Тадео отримав нокаут, але встояв на ногах. У це навряд чи повірили б фанати боїв, але їх серед наших присяжних нема. За 20 тисяч я очікував від доктора Таслмана переконливості, і він не підвів. Кліфф каже, що тепер присяжні замислюються, у них навіть зароджуються якісь сумніви. Однак виправдальний вирок неможливий. Неодностайне рішення журі лишається для нас єдиним шансом. Вечірнє засідання затягнеться, адже за експерта візьметься Манчіні.

Пообіднє засідання Макс починає із запитання:

— Докторе Таслман, в який момент підсудний став юридично неосудним?

— Не завжди існують чіткі моменти початку і закінчення. Очевидно, пана Запате розлютило рішення суддів віддати його опоненту перемогу в поєдинку.

— Отож, перед цим моментом, чи був він неосудним, за вашим визначенням?

— У цьому немає певності. Дуже схоже на те, що пан Запате мав ментальний розлад впродовж кількох останніх хвилин бою. Це доволі незвичайна ситуація, і неможливо

дізнатися, наскільки ясно він мислив перед тим, як було оголошено рішення. Цілком очевидно, однак, що зірвався він одразу.

— Як довго він був юридично неосудним?

— Не думаю, що це можна визначити.

— Гарзд, за вашим визначенням, коли підсудний розвернувся і завдав Шону Кінгу першого удару, це був напад?

— Так.

— Який передбачає певне покарання?

— Так.

— Але, на вашу думку, покарання незастосовне через ваше визначення юридичної неосудності?

— Так.

— Ви дивилися відео багато разів. Ясно видно, що Шон Кінг не робив зусиль для власного захисту, упавши назад і осівши на клітку, так?

— Судячи з усього, так і було.

— Вам потрібно передивитися відео ще раз?

— Ні, наразі не потрібно.

— Отже, після усього двох ударів Шон Кінг падає, непри- томніє і не може захищатися, правильно?

— Судячи з усього, так.

— Після ще десяти ударів його лице закривавлене і практично розтовчене. Він не міг захищатися. Підсудний ударив його дванадцять разів в область очей і лоба. Так от, докторе, чи був підсудний все ще юридично неосудним?

— Він не був здатен себе контролювати, тож відповідь — так.

Манчіні дивиться на суддю і каже:

— Гарзд. Я хочу ще раз продемонструвати відео у сповільненому темпі.

Освітлення знову тьмянішає, усі дивляться на великий екран. Макс демонструє відео надповільно і голосно рахує кожен удар:

— Один! Два! Він уже впав. Три! Чотири! П'ять!

Кидаю погляд на присяжних. Вони вже, може, стомилися від цих кадрів, але відео і досі їх заворожує.

Макс зупиняє на ударі номер дванадцять і питає:

— То, докторе, ви кажете цим присяжним, що вони дивляться на людину, яка знає, що діє неправильно, порушує закон, але фізично чи ментально не може себе зупинити. Правильно?

Говорить Макс саркастично, глузливо, і це доволі ефектно. Насправді ми дивимось на бойовище, влаштоване бійцем-невдахою. Аж ніяк не людиною, якою керувало безумство.

— Саме так, — ні на дюйм не поступається доктор Таслман.

Тринадцять, чотирнадцять, п'ятнадцять — повільно рахує Макс і зупиняється на двадцятому.

— А тепер, докторе, — вигукує Макс, — він все ще неосудний?

— Так, неосудний.

Двадцять один, двадцять два, Норберто нарешті продирається досередини і зупиняє бійню, на Тадео хтось навалюється.

— Що скажете тепер, докторе, — питає Макс, — коли його відтягнули і напад завершився? У який момент хлопець знову стає осудним?

— Важко сказати.

— Через хвилину? Через годину?

— Важко сказати.

— Важко сказати, бо ви не знаєте, так? На вашу думку, осудність схожа на тумблер, який вмикається і вимикається. Дуже зручно для підсудного, правда?

— Я такого не говорив.

Макс натискає на кнопку, і екран згортається. Світло яскравішає, усі починають дихати. Макс щось шепоче помічнику і піднімає інший блокнот, списаний нотатками. Він проходить до подіуму, дивиться на свідка і питає:

— А якби він ударив його тридцять разів, докторе Таслман? Ви так само поставили б діагноз «юридично неосудний»?

— За аналогічної сукупності фактів — так.

— О, ми говоримо про аналогічні факти. Нічого не змінилося. А якщо сорок разів? Сорок ударів по голові абсолютно неприємної людини. Усе ще юридично неосудний, докторе?

— Так.

— Підзахисний навіть не збирався зупинитися після двадцять другого. А якби він завдав сто ударів по голові, докторе? Все одно юридично неосудний, по вашому?

Таслман відробляє свої гроші:

— Що більша кількість ударів — то чіткіше доведене потьмарення свідомості.

27.

П'ятниця, справа йде до вечора, нам ніяк не вдасться завершити процес сьогодні. Як і більшість суддів, Повільно полюбляє оголошувати перерву на вихідні. Вона застерігає присяжних від недозволених контактів і рано закриває засідання. Коли присяжні виходять, Естебан Суарез знову на мене поглядає. Схоже, він продовжує бачувати конверт. Дивак.

Проводжу кілька хвилин з Тадео — підсумовую тиждень. Він продовжує наполягати на свідченнях, тож розповідаю йому, що, ймовірно, відбуватиметься у понеділок. Обіцяю

заїхати до в'язниці в неділю і проговорити з ним його свідчення. Вкотре застерігаю: обвинуваченому не варто свідчити. Його забирають закутим у кайданки. Ще кілька хвилин розмовляю з його матір'ю і родичами, відповідаю на їхні запитання. Налаштований я все ж песимістично, але намагаюся це приховати.

Мігель слідом за мною виходить з судової зали і йде по коридору. Коли ніхто нас не чує, він каже:

— Суарез чекає. Все в силі. Він візьме гроші.

— Десять штук? — перепитую, просто щоб переконатись.

— Сі, сеньйор.

— То займися цим, Мігелю, тільки мене не вплутуй. Я не підкуповую присяжних.

— У такому разі, сеньйор, мені, мабуть, потрібна позика.

— Навіть не думай. Я не даю позик клієнтам, і я не даю позик, яких ніколи не повернуть. Розраховуй тільки на себе, друже.

— Але ж ми розібралися з тими вашими двома хуліганями.

Спинаюсь, дивлюсь на нього. Це вперше він згадав хлопців Лінка — Туббі і Рейзора. Повільно кажу йому:

— Офіційно, Мігелю, мені про тих двох нічого не відомо. Якщо ти їх замочив, то зробив ти це з власної волі.

Він, усміхаючись, крутить головою:

— Ні, сеньйоре, ми це зробили як послугу для вас. — Він киває на Напарника, який тримається на відстані: — Він попросив. Ми виконали. Тепер нам потрібна послуга у відповідь.

Набираю повні груди повітря й уважно розглядаю вітражне вікно, оплачене платниками податків у минулому столітті. Він має рацію. Два мертвих бандюки варті більше, ніж десять штук, принаймні за курсом, який діє на вулицях. Все через неточну комунікацію. Я не просив тих типів мертвими. Але

тепер, коли мені люб'язно влаштували їхню кончину, чи зобов'язаний я відповідати послугою?

Суарез може носити мікрофон, можливо, навіть камеру. Якщо слід грошей вестиме до мене, мене позбавлять ліцензії і запроторять до в'язниці. Я кілька разів побував на волосинці від такого, і я волію жити на свободі. Зітхнувши, кажу:

— Вибач, Мігелю, але я цього не робитиму.

Відвертаюся, він хапає мене за руку. Я відмахуюсь від нього, наспіває Напарник.

— Ти пошкодуєш, сеньйоре, — кидає Мігель.

— Це що, погроза?

— Ні. Обіцянка.

28.

Сьогодні увечері будуть бої, але я надивився достатньо кривавих побоїщ, як для одного тижня. Мені потрібно знайти інший спорт, і наразі це — побачення з найчарівнішою Наомі Таррант. Оскільки ми й досі зустрічаємося потай, чи принаймні остерігаємося потрапляти на очі будь-кому, хто може впізнати у ній вчительку, то ходимо до темних барів і низькопробних ресторанів. Сьогодні йдемо у нове місце — тайський ресторан у східній частині міста, достатньо далеко від школи, у якій Наомі навчає Старчера. Ми упевнені: ніхто з наших знайомих нас не побачить.

Не так сталося, як гадалося. Наомі помічає її першою, не може повірити власним очам і просить мене перевірити. Це не так просто, адже ми не хочемо попастися. У ресторані доволі темно, тут чимало потаємних закутків і ніш. Чудове місце для того, щоб усамітнитися й повечеряти, не повертаючись на очі великій кількості людей. Повертаючись з дамської

кімнати, Наомі бачить три кабінки у дальній частині обідньої зали. В одній із них, сидячи зовсім близько одна до одної і захоплено спілкуючись, сидять Джудіт і ще одна жінка. Не Ава, її теперішня партнерка, а якась інша. Кабінка завішена занавіскою з бісеру, тому огляд частково обмежений, але Наомі впевнена, що то Джудіт. Здоровий глузд підказує, що дві жінки, будь вони просто подругами, чи знайомими, чи колегами, сиділи б за столиком одна навпроти одної. Однак ці дві жінки сидять поруч, геть не помічаючи навколишнього світу, зауважує Наомі.

Я прошмигну до чоловічої вбиральні, пригинаюся за кількома штучними вазонами в горщиках на полиці і бачу саме те, що хотів побачити. Поспішаю назад за наш столик, підтверджую усе Наомі.

Я подумую про те, щоб піти звідси й уникнути незручного становища. Ми не хочемо, щоб нас побачила Джудіт, і я цілком упевнений, що вона не хоче, щоб ми бачили її.

Вирішую відправити Наомі до машини, а тоді зіпсувати Джудіт її миле рандеву. Побачити, як вона нітиться і починає відбріхуватись — оце буде круто. Запитаю, як Ава, вітання передам.

Замислююся про Старчера і про можливі наслідки для протистояння, що триває між його біологічними батьками. Його мами офіційно не є одруженими, тож, як на мене, зовсім не проблема, що один чи обоє з батьків зустрічаються з іншими жінками, однак я дуже сумніваюся, що в них настільки вільні стосунки. Звідки мені знати їхні звичаї? Але якщо Ава дізнається, буде тільки більше сутичок, більше страждань для дитини. Ну і більше аргументів на мою користь.

Вирішую зателефонувати Напарнику, щоб він постежив за Джудіт, може, зробив кілька фото.

Поки я думаю про все це, попиваючи віскі сауер, Джудіт виходить з-за рогу і прямує просто до нашого столика. Здалеку бачу, як її подруга поспіхом виходить з ресторану, наостанок крадькома кинувши через плече промовистий погляд. Джудіт перемикається в режим справжньої стерви:

— Ну-ну, не чекала вас тут зустріти.

Я не збираюсь дозволити їй залякати Наомі, не допущу, щоб Наомі постраждала.

— Я теж не чекав тебе зустріти, — кажу я. — Ти тут сама?

— Так, — відповідає вона. — Просто зайшла по їжу на винос.

— Он як. А що ж то за дівчина?

— Яка дівчина?

— Дівчина в кабінці. Коротке світле волосся, зачесане набік, як тепер модно. Дівчина, яка ледь в'язи не скрутила, вибігаючи за двері. Ава про неї знає?

— А, та дівчина. Це просто подруга. А школа дозволяє вчителям ходити на побачення з батьками учнів?

— Це не схвалюється, але й не забороняється, — холодно відрізає Наомі.

— А Ава дозволяє тобі ходити на побачення з іншими людьми? — питаю я.

— Це було не побачення. Вона просто подруга.

— То навіщо ти про неї збрехала? Навіщо збрехала про їжу на винос?

Вона пропускає мої слова повз вуха, дивиться на Наомі.

— Здається, я маю повідомити про це у школу.

— Уперед, — кажу я. — Я повідомлю про це Аві. Старчером вона займається, поки ти пустуєш?

— Я не пустую, а мій син тебе більше не стосується. Ти проморгав його минулого тижня.

Низенький таець у костюмі наближається і з широкою усмішкою питає:

— У вас усе гаразд?

— Так, вона вже йде, — запевняю я. Дивлюсь на Джудіт. — Будь ласка. Ми хочемо зробити замовлення.

— Побачимось у суді, — шипить вона і розвертається на підборах. Дивлюсь, як вона йде, — не несе вона з собою ніякої їжі. Низенький таець, не припиняючи усміхатися, зникає. Допиваємо напої і нарешті дивимось меню.

За кілька хвилин кажу:

— Нашій таємниці нічого не загрожує. Вона нічого не повідомить школі, бо знає, що я зателефоную Аві.

— Ти справді так зробиш?

— Не змигнувши оком. Це війна, Наомі, війна без правил і без натяку на чесну боротьбу.

— Ти хочеш опікуватися Старчером?

— Ні. З мене не настільки хороший батько. Але я хочу залишитися значимим у його житті. Хтозна? Колись ми з ним можемо стати друзями.

Ніч ми проводимо у неї, спимо в суботу допізна. Ми обоє стомлені. Прокидаємося від звуків сильного дощу, вирішуємо приготувати омлет і з'їсти його в ліжку.

29.

Останнім від сторони захисту свідчить сам підзахисний. Перед ніж викликати його в понеділок вранці, передаю судді і прокурору лист, якого я написав до Тадео Запате. Листом я письмово інформую його про те, що свідчитиме він усупереч порадам власного адвоката. Напередодні я тренував його дві години, і він вважає, що готовий.

Він присягається казати правду, нервово посміхається присяжним, і тут же усвідомлює, що бути на місці свідка доволі страшно. Усі витріщаються на нього, чекаючи, що ж він може сказати у свій захист. Судовий репортер запише кожне слово. Суддя зволікає, ніби готова виголосити швидкий вирок. Прокурору не терпиться на нього накинутись. Його мама в далекому задньому ряду має дуже схвильований вигляд. Він набирає повні груди повітря.

Розпитую про його минуле — сім'ю, освіту, роботу, відсутність судимостей, боксерську кар'єру й успіхи у змішаних єдиноборствах. Присяжним, як і решті присутніх, відео набридло, тож я його не показуватиму. Згідно з нашим сценарієм, говоримо про бій, і він докладно описує, що значить отримати так багато ударів. І йому, і мені відомо, що Краш не завдав багато серйозних ударів, але в журі цього ніхто не розуміє. Він розповідає присяжним, що не пам'ятає завершення поєдинку, але може пригадати розмиту картину того, як руку його супротивника підносять на знак перемоги, якої той не заслужив. Так, він зірвався, хоч він і справді не може згадати усього. Його переповнило відчуття несправедливості. Його позбавили кар'єри, вкрали успіх. Наступне, що він пам'ятає, — він у роздягальні, а на нього дивляться двоє копів. Він запитав у копів, хто переміг в поєдинку, і один з них перепитав: «У якому?» Вони одягнули на нього кайданки і пояснили, що його заарештовано за напад за обтяжливих обставин. Це збило його з пантелику, він не міг збагнути, що відбувалося. У в'язниці інший коп сказав йому, що Шон Кінг у критичному стані. Він, Тадео, розплакався.

Він навіть сьогодні не може в це повірити. Його голос трохи тремтить, він щось витирає з лівого ока. Актор з нього не дуже добрий.

Коли я сідаю, Манчіні підхоплюється і вигукує перше запитання:

— Отже, пане Запате, скільки разів ви були неосудним?

Блискучий початок, чудова фраза, промовлена з певним сарказмом.

Він продовжує, щоб зробити з Тадео посміховисько. Коли ви вперше виявились неосудним? Скільки це тривало? Чи хтось постраждав того першого разу? Чи кожне ваше знетямлення супроводжується втратою пам'яті? Чи зверталися ви до лікаря через знетямлення? *Hi!* Чому не зверталися? Після того, як напали на Шона Кінга, чи оглядав вас який-небудь лікар, не пов'язаний з цими слуханнями? Чи поширене знетямлення у вашій родині?

Після тридцяти хвилин таких нападок слово «знетямлення» не означає нічого. Такий собі жарт.

Тадео щосили намагається не закипати, але не може себе опанувати. Манчіні просто насміхається над ним. Присяжних це, здається, розважає.

Макс питає про його статистику як боксера-любителя. Двадцять чотири перемоги, сім поразок.

— Що ж, — каже Макс, — виправте мене, якщо я помиляюся, але п'ять років тому, коли вам було сімнадцять і ви виступали в регіональному турнірі «Голден Глауз», ви програли за розділеного рішення суддів людині на ім'я Корліс Бін. Це правда?

— Так.

— То був дуже напружений бій, так?

— Так.

— Чи засмутило вас рішення?

— Воно мені не сподобалось, я вважав його неправильним, вважав, що поєдинок виграв я.

— Ви знетямались?

— Ні.

— Ви втратили пам'ять?

— Ні.

— Чи висловили ви якимсь своє розчарування рішенням?

— Не думаю.

— Гарзд, ви це пам'ятаєте чи також втратили пам'ять?

— Я це пам'ятаю.

— Поки ви залишалися в рингу, чи ударили ви ще кого-небудь?

Тадео кидає на мене винуватий погляд, який його видає, але відповідає:

— Ні.

Манчіні глибоко вдихає і хитає головою, ніби йому не подобається те, що він збирається робити, а тоді каже:

— Ваша Честь, у мене є ще один фрагмент відео, який, на мою думку, стане нам у пригоді. Це завершення бою п'ятирічної давнини з Корлісом Біном.

Я підводжуся:

— Ваша честь, мені про це нічого не відомо. Мене з цим не ознайомлювали.

Макс готовий, адже тижнями планував цю засідку. Він дуже впевнено зауважує:

— Ваша Честь, не ознайомлювали, тому що це було не обов'язково. Штат не надає відео як доказ винуватості цього підзахисного, тому, згідно з Правилком 92F, ознайомлення не було. Натомість штат пропонує це відео, щоб поставити під сумнів надійність цього свідка.

— Чи можу я принаймні переглянути запис до того, як його побачать присяжні? — повільно питаю я.

— Цілком резонно, — відповідає Повільно. — Зробімо перерву на п'ятнадцять хвилин.

У кабінеті дивимось відео: у центрі рингу Тадео і Корліс Бін з рефері, який піднімає руку Біна на знак перемоги; Тадео сахається від рефері, йде у свій куток рингу, щось розлючено кричить; він метається по рингу, з кожною секундою стає менш врівноваженим; він підходить до канатів, кричить на суддів і ненавмисно вривається в Корліса Біна, який думає тільки про себе і смакує перемогу; на рингу є інші люди, хтось починає штовхатися; рефері стає між двома боксерами, і Тадео відпихає його; рефері, крупний чоловік, штовхає у відповідь; якусь мить здається, що ситуація на рингу на грані хаосу, але хтось хапає Тадео і зі стусанами й криками відтягує його.

Що ж, камера не бреше. Виглядає так, що Тадео не вміє програвати. Він запальний негідник, небезпечний тип, здатний влаштувати бійку на порожньому місці.

— Як на мене, релевантно, — констатує Повільно.

30.

Дивлюсь на присяжних, поки вони дивляться відео. Кілька з них хитають головами. Коли запис закінчується, освітлення яскравішає, а Макс вдоволено знову береться наполегливо висміювати знетямлення. Довіру до Тадео безнадійно зруйновано. Мені не вдасться її відновити.

У захисту запитань немає. Манчіні викликає свого першого свідка спростування, психіатра на ім'я Вейфер. Він працює в департаменті з охорони психічного здоров'я, його репутація не викликає запитань. Освіту він здобув у цьому штаті, тож має місцевий акцент. Він не настільки блискучий запрошений

експерт, як Таслман, але цілком переконливий. Він переглядав відео — всі відео — а також провів із підзахисним шість годин, тобто більше часу, ніж Таслман.

Вожуся з Вейфером аж до обіду, але користі з того мало. З початком обідньої перерви Манчіні хапає мене:

— Я можу поговорити з твоїм клієнтом?

— Про що?

— Про угоду, чувак.

— Звісно.

Ми підходимо до столу захисту, за яким сидить Тадео. Макс нахиляється і тихо говорить:

— Послухай, дурню, я все ще пропоную п'ять років, що насправді означає вісімнадцять місяців. Ненавмисне вбивство. Якщо відмовляєшся — значить, в тебе справді розум потьмарений, бо тобі світить двадцять років.

Тадео, здається, його ігнорує. Він лише посміхається і заперечливо хитає головою. Зараз він ще упевненіший, бо Мігель знайшов гроші і передав конверт Суарезу. Однак я про це дізнаюся, коли буде вже запізно.

31.

Після перерви збираємося в кабінеті судді, де перед Повільно стоїть пластикова тарілка з порізаними морквою і селерою — ми ніби перервали їй обід.

— Пане Руд, — звертається вона, — як щодо угоди про визнання провини? Наскільки я розумію, пропозиція угоди ще дійсна.

Я знизую плечима:

— Так, пані суддя, я обговорював це зі своїм клієнтом, як і пан Манчіні. Малий не визнаватиме провину.

— Що ж, ми тут спілкуємось не під протокол, — каже вона. — Тепер, коли я побачила докази, я схилиюся до більш суворого вироку, скажімо, до двадцятирічного терміну. Я не купилася на маячню про неосудність, присяжні також. То був жорстокий напад, він добре розумів, що робив. Гадаю, двадцять років — належне покарання.

— Чи можу я передати це своєму клієнту? Без протоколу, звісно?

— Зробіть таку ласку.

Вона вмочає шматочок селери в сільничку і переводить погляд на Манчіні:

— Що у вас далі?

— У мене ще тільки один свідок, доктор Левондовскі, але я не впевнений, що він мені потрібен, — відповідає Макс. — Як ви думаєте, пані суддя?

Повільно відкушує кінчик стеблини.

— Вирішувати вам, але, як на мене, присяжні готові. — Чавк, чавк. — Пане Руд?

— Ви радитеся зі мною?

— А чому б і ні? — каже Макс. — Уяви себе на моєму місці і прийми рішення.

— Ну, Левондовскі просто повторить те, що сказав Вейфер. Я колись його вже допитував, з ним усе гаразд, але я вважаю Вейфера набагато кращим свідком. Я б на цьому зупинився.

Макс погоджується:

— Думаю, ти правий. Ми на цьому закінчимо.

Оце єдність — справжня тобі команда.

Поки Макс виголошує заключну промову, продовжую поглядати на Естебана Суареза, цілком захопленого спогляданням власних ніг. Він ніби загорнувся в кокон і, здається,

нічого не чує. Щось у цьому хлопцеві змінилося. Я на якусь мить замислююся, чи вдалося Мігелю до нього дістатися. Якщо не з грішми, то з погрозами, із залякуванням. Може, він пообіцяв кілька фунтів кокаїну.

Максу чудово вдається резюмувати справу. Дяка богам, він не показує знову того клятого відео. Він наголошує на незаперечному факті, що Тадео міг не планувати смертельного нападу на Шона Кінга, але він, очевидно, прагнув завдати фізичної шкоди. Він не збирався убивати рефері, але фактично убив. Він міг завдати одного удару, або двох, і зупинитися. Був би винен у нападі, а не в тяжкому злочині. Але ж ні! Двадцять два удари, завдані добре тренованим бійцем, визнаною метою якого було бачити, як кожен його опонент залишає ринг на ношах. Що ж, своєї мети він досяг.

Шона Кінга винесли на ношах, і більше він не піднявся.

Макс не піддається природній для прокурора схильності тягнути свою пісню надто довго. Присяжні на його боці, і він це відчуває. Думаю, це всі відчувають, за винятком хіба що мого клієнта.

Я починаю твердженням, що Тадео Запате — не вбивця. Він жив у нетрях, бачив чимало насильства, навіть втратив брата у безглузвих бандитських розбірках. Він усе це пережив і не хоче до цього повертатися. Саме тому він не має судимості: не було застосування сили поза рингом. Я походжаю туди й сюди перед боксом присяжних, кожному дивлюсь в очі, пробую достукатись. Судячи з вигляду Суареза, йому хочеться сховатися подалі.

Намагаюся викликати співчуття, злегка торкаюся питання знетямлення. Прошу присяжних винести вердикт «не винен» або, як альтернативу, визнати вбивство ненавмисним.

Повернувшись за стіл захисту, зауважую, що Тадео відсунув свій стілець від мого якнайдалі.

Суддя Фабіно інструктує присяжних, і вони залишають залу о 15:00. Починається очікування. Цікавлюся у пристава, чи може Тадео побути зі своїми рідними у судовій залі, поки присяжних нема. Той радиться зі своїми колегами, а тоді неохоче погоджується. Тадео виходить з-за перегородки і сідає у передньому ряду. Його мама, сестра, кілька племінниць і племінників обсідають його, всі щиро плачуть. Пані Запате фізично не торкалася свого сина стільки місяців, що тепер не відриває від нього рук.

Я виходжу з судової зали, знаходжу Напарника, і ми йдемо в кав'ярню трохи далі по вулиці.

32.

О 17:15 присяжні повертаються до судової зали, жоден із них не усміхається. Голова журі подає вердикт приставу, той передає судді. Вона читає його — дуже повільно — і просить підзахисного піднятися. Я встаю разом з ним. Вона прокашлюється і зачитує:

— Ми, присяжні, вважаємо підсудного винним у вбивстві другого ступеня, що стало причиною смерті Шона Кінга.

Тадео зроняє тихий стогін і опускає голову. Хтось із клану Запате зітхає на задньому ряду. Ми сідаємо, суддя опитує присяжних. Одного за одним, «винен», одностайно. Вона дякує їм за хорошу роботу, повідомляє, що чеки за виконання обов'язків присяжного надійдуть їм на електронну пошту, і відпускає їх. Після того, як присяжні виходять, вона встановлює дедлайни для клопотань, пов'язаних із завершенням процесу, і визначає, що вирок буде винесено через місяць від

сьогоднішнього дня. Я це занотовую, свого клієнта ігнорую. Він мене також ігнорує, витирає очі. Пристави його обступують, надягають на нього кайданки. Він виходить, не сказавши й слова.

Судова зала порожніє, родичі Запате поволі виходять. Мігель обіймає свою пригнічену матір. Щойно вони опиняються в коридорі, перед кількома репортерами і телекамерами, три копи в цивільному хапають Мігеля і кажуть, що його заарештовано.

Перешкоджання правосуддю, хабарництво і втручання в роботу журі. Суарез точно носив жучок.

33.

Я програв, тож репортерів уникаю. Весь час дзвонить телефон, і я його вимикаю. Йдемо з Напарником до темного бару, щоб залізати рани. Вливаю в себе майже цілу пінту елю, аж тоді мовчанка порушується. Він каже:

— Скажи, босе, наскільки близько ти підійшов до того, щоб підкупити Суареза?

— Я про це думав.

— Я знаю, що ти про це думав. Я це зрозумів.

— Але щось було не так. До того ж Манчіні грав чесно, не шахраював. Коли хороші хлопці починають шахраювати, то в мене не лишається вибору. Але Манчіні не довелося це робити. Ми брали участь у кришталево чистому процесі — це велика рідкість.

Допиваю пінту і замовляю наступну. Напарник зі своєї надпив лише двічі. Пані Луелла ненавидить пияцтво, вона, якщо відчує запах, — неодмінно щось скаже.

— Що трапилося з Мігелем? — питає він.

— Здається, він проводитиме час поруч із братом.

— Збираєшся його захищати?

— Дідька лисого. Хлопці Запате вже в печінках мені сидять.

— Гадаєш, він зізнається про типів Лінка?

— Сумніваюся. Він і так у порядній халепі. Парочка вбивств на користь йому не підуть.

Ми замовляємо кошик картоплі фрі і розглядаємо це як обід.

Після бару я залишаю фургон собі, висаджую Напарника біля його дому. Сьогодні понеділок, Наомі зайнята перевіркою тестів.

— Упевнись, що у Старчера «відмінно», — кажу їй.

— Як завжди, — відповідає вона.

Маю потребу бути коханим, але сьогодні вона не може. Я нарешті дістаюся додому, холодного й самотнього дому. Перевдягаюся у джинси та йду у «Вішак», де п'ю пиво, курю сигару і дві години граю у «вісімку» на самоті. О десятій дивлюсь на телефон. Усі Запате в місті мене розшукують: мати, сестра, а також Тадео і Мігель з-за ґрат. Здається, тепер я їм знадобився. Мені осточортіли ці люди, але я знаю, що вони не відчепляться.

Дзвонять двоє репортерів. Манчіні хоче випити разом.

З якого дива — не розумію.

А ще є голосове повідомлення від Арча Сванджера. Співчуває через такий великий провал. Як, у біса?

Мені треба поїхати з міста. Опівночі завантажую у фургон трохи одягу, ключки для гольфу і пів'ящика бурбону в маленьких пляшечках. Підкинувши монету, подаюся на північ, їду майже дві години, коли ледь не починаю засинати. Зупиняюся у бюджетному motelі, сплачую сорок баксів за ніч.

АДВОКАТ НЕГІДНИКІВ

Завтра вдень я буду на якомусь полі для гольфу, де саме —
хтозна, сам-один.

І цього разу я не впевнений, що повернуся.

Зміст

ЧАСТИНА ПЕРША

ЗНЕВАГА3

ЧАСТИНА ДРУГА

КІМНАТА ГУЧНИХ ВЕЧІРОК.....77

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

ВОЙОВНИЧІ КОПИ121

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

ОБМІН203

ЧАСТИНА П'ЯТА

ДОСТАВКА ПРАВОСУДДЯ255

ЧАСТИНА ШОСТА

ПРОЦЕС309

Літературно-художнє видання

Грішем Джон

АДВОКАТ НЕГІДНИКІВ

Головний редактор *В. Александров*
Відповідальний редактор *О. Донічева*

ТОВ «Видавнича група КМ-БУКС»
04060, Київ, вул. Олега Ольжича, 27/22, офіс 3
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 5006 від 06.11.2015

info@kmbooks.com.ua
www.kmbooks.com.ua

Замовляйте наші книжки в інтернет-магазинах:
www.kmbooks.com.ua +380 (44) 228 78 24
www.bukva.ua +380 (44) 359 0 369

З питань гуртових закупівель звертайтеся:
у Києві: +380 (44) 237 70 25
у Львові: +380 (32) 245 01 71, +380 (67) 370 77 90

Повний асортимент наших книжок представлений у книгарнях
української національної мережі «Буква»
www.bukva.ua +380 (44) 237 70 24

Центральний магазин «Буква»:
м. Київ, вул. Богдана Хмельницького, 3-Б
+380 (44) 279-64-38

Формат 84x108/32
Умов. друк. арк. 21,0. Обл.-вид. арк. 16,2
Замовлення 17-382.

Віддруковано на ПрАТ «Білоцерківська книжкова фабрика»,
09117, м. Біла Церква, вул. Леся Курбаса, 4

Познайтеся з вельмишановним
Себастьяном Рудом, адвокатом.

Його телефонного номера немає в довіднику.

У нього при собі зброя.

Його офіс — броньований фургон.

За кермом фургона — його охоронець, який
водночас є його асистентом і єдиним другом.

Він береться за справи, до яких не торкнувся
б жоден інший адвокат.

І якщо ви потрапите в халепу, то неодмінно
захочете, щоб цей Адвокат Негідників грав
на вашому боці...

«Творчість Грішема — завжди надзвичайно
захоплива — еволюціонує у дещо більш
серйозне, більш потужне, гідне його
незрівнянного таланту»

Патрік Андерсон, *The Washington Post*

ISBN 978-617-7498-60-4

9 786177 498604